

מסכת ראש השנה (מ)

• [פרק ראשון - ארבעה ראשי שנים](#) • [פרק שני - אם אינן מכירין](#) • [פרק שלישי - ראוהו בית דין](#) • [פרק רביעי - יום טוב](#)

פרק ראשון - ארבעה ראשי שנים

ב ב ג ג ד ד ה ה ו ו ז ז ח ח ט ט י
י יא יא יב יב יג יג יד יד טו טו טז טז יז
יז יח יח יט יט כ כ כא כא כב.

פרק שני - אם אינן מכירין

כב כג כג כד כד כה כה:

פרק שלישי - ראוהו בית דין

כו כו כז כז כח כח כט כט:

פרק רביעי - יום טוב

ל ל לא לא לב לב לג לג לד לד לה.

פרק ראשון - ארבעה ראשי שנים

מתני' ארבעה ראשי שנים הם באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה ר' אלעזר ור"ש אומרים באחד בתשרי באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות לנטיעה ולירקות באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי בית הלל אומרים בחמשה עשר בו: **גמ'** למלכים למאי הלכתא אמר רב חסדא לשטרות דתנן שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין תנו רבנן מלך שעמד בעשרים ותשעה באדר כיון שהגיע אחד בניסן עלתה לו שנה ואם לא עמד אלא באחד בניסן אין מונין לו שנה עד שיגיע ניסן אחר אמר מר מלך שעמד בעשרים ותשעה באדר כיון שהגיע אחד בניסן עלתה לו שנה הא

ה"י מתני' ארבעה ראשי שנים: למלכים. רגילים היו למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך משנה שעמד בה המלך כדאמרינן במסכת גיטין (ד' פ.) משום שלום מלכות וקבעו חכמים אחד בניסן לתחלת שנתו ואפילו עמד בשבט או באדר כלתה שנתו משהגיע ניסן ויתחילו למנות לו שנה שניה: ולרגלים. מפרש בגמרא (ד' 7.): למעשר בהמה. שאין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בחצירתה דכתיב (דברים יד) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה ואמר מר בצבורות צפרק מעשר בהמה (דף נג:) בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן: לשנים. מפרש בגמ' (דף ח.): לשמיטין וליובלות. משנכנס תשרי אסור לחרוש ולזרוע מן התורה: לנטיעה. למנין שני ערלה ואפילו נטעה באב כלתה שנתה הראשונה לסוף אלול וכולהו מפרש טעמא בגמרא: לירקות. למעשר ירק שאין תורמין ומעשרין מן הנלקט לפני ר"ה על של אחר ר"ה: לאילן. לענין מעשר שאין מעשרין פירות האילן שחנטו קודם שבט על שחנטו לאחר שבט שבאילן הולך אחר חנטה ובגמ' מפרש מאי שנא שבט: גמ' למאי הלכתא. כלומר למה הוקבע יום מיוחד למנין המלכים אימא שעל כל מלך ומלך תתחיל שנתו מיום שעמד בו: לשטרות. להבחין איזה שטר חוב מוקדם למלוה ואיזה מאוחר: דתנן. במסכת שביעית (פ"י מ"ה): שטרי חוב המוקדמין פסולין. לפי שרצה לטרוף לקוחות שלקחו שדה מן הלוה מזמן שבשטר ושלל כדן הוא שהרי קדמה מכירה

להלוואה ובשטר מעיד שהלוואה קדמה לפיכך הנסוהו מלגבות זו ולא יטרוף אפילו מזמן המלוה ואינו אלא כמלוה על פה שאינו גובה מן המסועבדים ואם לא קבעו יום לתחילת שנות המלך אלא כל מלך ומלך לפי יום שעמד אין להבחין אם השטר מוקדם או מאוחר כגון אם כתוב בו בכסליו בשנה שלישית לזה פלוני מפלוני מנה והעדים אמרו כשחתמנו בו לא ראינו שהלוהו אלא הלוח אמר לנו חתמו עלי שאני חייב לפלוני מנה כאותה ששנינו (ב"ב ד' קסז:) כותבין שטר ללוח אע"פ שאין מלוה עמו ואין אנו יודעין אם הלוהו קודם לכן או אחר כן אבל ראינו שהלוהו מנה בתמוז בשנה שלישית למלך פלוני ואם אין הדיונין יודעין באיזה חדש עמד המלך אין להבחין אם תמוז קודם לכסליו אם כסליו קודם לתמוז אם שנתו מתחלת בין תמוז לכסליו נמלא כסליו קודם לתמוז בכל שנותיו ושטר מוקדם הוא ואם עמד בין כסליו לתמוז שלאחריו נמלא תמוז קודם לכסליו בכל שנותיו ושטר מאוחר הוא ועכשיו שקבעו ניסן ר"ה לעולם תמוז קודם לכסליו: עלתה לו שנה. כלומר עלתה לו שנתו ומעתה מונין לו שנה שניה: (כ"ט)

תוספות מתני' ארבעה ראשי שנים הן. בכל דוכתי תני הן כדאשכחן הכא ובפי בתרא דשבועות (ד' מט.) ארבעה שומרים הן ובפי"ק דחולין (ד' יז): ג' פגימות הן ובפי' אין מעמידין (ע"ז ד' ל.) ג' יינות הן ובפי' כל הצלמים (שם ד' מז): ג' בתים הן ג' אבנים הן ג' אילנות הן אבל בריש ב"ק (ד' ב. ושם) תנן ארבעה אבות נזיקין ולא תני הן משום דקאי אבתריה כלומר ארבעה אבות נזיקין הללו לא ראי זה כראי זה ותדע דבגמרא במניינא דרבי חייא ורבי אושעיא תני הן: **למלכים**. פי' בקונטרס משום שלום מלכות ואינו דהכא למלכי ישראל קמיירי ודוקא גבי גיטין אמרינן הכי פרק הזורק (גיטין ד' פ. ושם) אמר עולא מפני מה תקנו מלכות בגיטין משום שלום מלכות וגבי גיטין פסולין ודאי אפי' מלכות שאינה הוגנת כמלכות מדי ויון אבל מתני' דהכא פירוש לשטרות ובפי"ק דע"ז (ד' י.) אמרינן דבגולה אין מונין אלא למלכי יון בלבד ומסקינן נמי התם דלמלכים דהכא למלכי ישראל וכן אמרינן לקמן (ד' ג.) בגמרא לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי אומות העולם מתשרי מנינן וצריך לפרש דאין צריך שלום מלכות אלא בגט אשה לפי שהוא דבר גדול ומילתא דחשיבות לפי שעל ידי גט מותרת לכל אדם וחשיב משאר שטרות: **לשטרות** דתנן שטרי חוב המוקדמים. פירש בקונטרס שאם לא קבעו יום לתחילת שנת המלך אלא לכל מלך לפי מה שעמד פעמים שאין להבחין כגון אם כתוב בו בכסליו בשנה שלישית ובאו עדים ואמרו כשחתמנו לא ראינו שהלוהו אלא הלוח אמר לנו חתמו כאותה ששנינו כותבין

שטר ללוה אע"פ שאין המלוה עמו ואין אנו יודעין אם הלוהו קודם לכן או אחר כך אבל ראינו שהלוהו בתמוז שנת שלש למלך ואם אין הדיינין יודעין באיזה חדש עמד המלך אין להבחין אם תמוז קודם לכסליו ואם כסליו קודם לתמוז אם שנתו מתחלת בין תמוז לכסליו נמצא כסליו קודם לתמוז בכל שנותיו ואם עמד בין כסליו לתמוז נמצא תמוז קודם לכסליו בכל שנותיו ועכשיו שקבעו ניסן ר"ה לעולם תמוז קודם לכסליו וצריך לפרש שהודו המלוה והלוה שהלואה אחת היא דאי לאו הכי מנא ידעי והשתא משמע לפי הקונטרס מספק היינו חושבין אותו מוקדם אי לאו דקבעו ניסן ר"ה שע"י כן אנו יודעין בו שהוא מאוחר ואי אפשר לומר כן דאין לנו לפסול שום שטר מספק כדמוכח בריש אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לב. ושם) דקאמר שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידים על שטר זה והלא באותו יום עמנו הייתם שטר כשר ועדיו כשרים חיישינן שמא אחרוהו וכתבוהו הרי שאנו תולין להכשיר מספק וכן בגט פשוט (ב"ב דף קעא. ושם) דקאמר שטר שזמנו כתוב בשבת או ב"י בתשרי כשר שאני אומר אחרוהו וכתבוהו ומיהו יכול לפרש פירוש איפכא שיפרש שכתוב בשטר בתמוז בשנת שלש והעדים החתומים אומרים שבכסליו בשנת ג' היתה המלוה והייתי מכשיר מספק וע"י שקבעו בניסן ר"ה אנו יודעין שהוא מוקדם דלעולם תמוז קודם לכסליו ומיהו עיקר פירושו תימה גדולה שעשו תקנה פן ישכחו כל העולם מתי עמד המלך וכן סופר שכותב כל היום שטרות האיך ישכח ועוד דא"כ הוי מצי למימר דנפקא מינה טובא לכל שטרות שלא ידעו מה לכתוב בו ביום דאין יודעין מתי מתחלת שנת המלך ועוד דכי האי גוונא לאו מוקדם לאביי דאמר בפ"ק דב"מ (דף יג. ושם) עדיו בחתומיו זכין לו ולרב אסי דפליג עליה למה הוצרכו לעשות תקנה זו הא אמרינן אין כותבין שטר ללוה אא"כ מלוה עמו אלא בשטרי הקנאה ונראה דנפקא מינה לשטרי חוב המוקדמין היינו כגון אם עמד המלך באחד בניסן כשיגיע אחד בניסן אחר ישכח הסופר ויסבור דאשתקד עמד המלך בשנים בניסן דעביד איניש דטעי חד יומא ויכתוב באחד בניסן בשנה ראשונה למלך ונמצא שטר זה מוקדם שנה שלימה שהיא שנה שניה וכתוב ראשונה ונמצאו ב"ד טורפין מן הלקוחות של שנה זו שלא כדין אבל עכשיו שקבעו ניסן ר"ה תו לא אתי לידי תקלה דאפי' עמד אשתקד בשנים בניסן כשמגיע ניסן אחר מתחילין למנות לו שנה אחרת וא"ת אכתי אתי לידי תקלה דאם עמד בכ"ט באדר בשנה ראשונה למלך כשיגיע כ"ט אחר יטעה הסופר ביום אחד ויסבור שעמד באחד בניסן ויכתוב עכשיו בכ"ט באדר (בשנה ראשונה למלך) ונמצא מוקדם שנה שלימה לאו פירכא היא דכשעמד בכ"ט באדר מיד שיגיע לאחד בניסן מתחיל למנות שנה שניה ויודע הסופר שכל השנה כתב בכל השטרות שנה שניה הלכך לא טעי ויש שיטה אחרת בירושלמי בין מ"ד מניסן מנינן בין מ"ד מתשרי מנינן מה ביניהן א"ר יצחק שטרות יוצאות ביניהן לוח באייר וכתב ביה שנה שניה למלכות מכר מכירה

במרחשון וכתב בו שנה שניה למלכות מ"ד מניסן מנינן. מלוה קדמאה מ"ד מתשרי מנינן מכירה קדמאה ומילתא אחריתי היא ולא אתי לפרושי מאי טעמא קבעו ניסן ראש השנה: שטרי חוב המוקדמין פסולין. בשלהי איזוהו נשך (ב"מ ד' עב. ושם) פ"י בקונטרס פסולין לגבי משעבדי אבל מבני חרי גבי ולא יתכן וכמו שפירשנו שם (ד"ה שטר). (תוספות)

קצ"א מתני': ארבעה ראשי שנים הן באחד בניסן ראש השנה למלכים. ואוקימנא לה בגמרא (ג, א) למלכי ישראל. ואע"פ שלא היו מלכי ישראל מקפידין אם יכתבו לצריאת עולם או ליציאת מצרים ולבנין הבית ואין בזה משום שלום מלכות כמלכי האומות שהיו מקפידין, מכל מקום פעמים שהיו רגילין לכתוב לשם המלכות, ומשום כך קבעו להם זמן ידוע משום חשש הלקוחות, וכדמפרש טעמא בגמרא. גמרא: למלכים למאי הלכתא אמר רב חסדא לשטרות דתנן שטרי חוב המוקדמין פסולין וכו'. פירש רש"י ז"ל, שאם לא קבעו זמן ידוע אלא כל מלך לפי מה שעמד פעמים שאין להבחין. כגון, אם כתוב כסלו בשנה שלישית ובאו העדים ואמרו כשתמנו בו לא ראינו שהלואה אלא הלוה אמר לנו חתמו כאותה ששנינו (ב"ב קסז, ב) כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו, ואין לנו יודעין אם הלוה קודם לכן או לאחר כן אבל ראינו שהלוה בתמוז בשנה שלישית למלך, ואם אין הדיינין יודעין באיזו חודש עמד המלך אין להבחין אם תמוז קודם לכסלו או קודם לתמוז. אם שנתו מתחלת בין תמוז לכסלו נמלא כסלו קודם לתמוז בכל שנותיו [ושטר מוקדם הוא], ואם עמד בין כסלו לתמוז נמלא תמוז קודם לכסלו בכל שנותיו [ושטר מאוחר הוא], ועכשיו שקבעו ניסן ראש השנה לעולם תמוז קודם לכסלו. ונראה לפי פירושן שבעלי הדין מודים שלא הלוהו אלא פעם אחת, שאם לא כן אע"פ שיעידו העדים שלא ראו נתינת מעות בשעת כתיבת השטר אלא שבשעה אחרת ראו שמנה לו מעות אין בכך כלום, ואפילו העידו בפירוש שלאחר כתיבת השטר בכמה ראו שהלוה, שאני אומר הלוהה אחרת היא. ועם כל זה אין פירוש זה מחוור, שאם כתבו בשטר יום שהיו עומדים בו כמו שהוא מפרש, אי אפשר להיות השטר מוקדם בדינו. שאם כתבוהו שלא בפני המלוה, וכאותה ששנינו (סם) כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו וכמו שהוא ז"ל מפרש, האי לאו מוקדם הוא ואע"פ שלא נתן לו מעות עד לאחר זמן מרובה, דהא אוקימנא בפ"ק דבבא מציעא (יג, א) דכי ליכא מלוה בהדיא לא כתבין אלא בשטרי אקניאטא, ובשטרי אקניאטא הא שבעד נפשיה מהשתא בין ילוה בין לא ילוה, ואי בשטרי ללא אקניאטא ומלוה בהדיא ומסרו ליה

השטר כדינם משעת מסירת השטר נמי זכה לכשינתן לו מעות מיהא לכולי עלמא, ואם אין מלוה עמו הא אין כותבין. ולאביי דאמר התם בפ"ק דמליעא (שם) בשמעתא דמאכא שטרי חוב, דעדיו בחתומיו זכין לו, אפילו כי ליכא מלוה בהדיה נמי זכה משעת כתיבה. הילכך לא משכחת לה אלא בשאמרו העדים שעשו שלא כדין, שכתבו ונתנו ביד הלוה אע"פ שלא היה מלוה עמו, ואין מן הדעת שהולרכו חכמים לקבוע זמן משום חשך שמא יעשו העדים שלא כדין, וכל זה שלא כאביי. ועוד לפי מה שכתב הוא ז"ל שהיה השטר כתוב בכסלו והעידו העדים שהמלוה היתה בתמוז, נראה שהלרכו חכמים לקבוע זמן כדי להכשיר את השטר ולהוליאיו מספק מוקדם, שאלו לא כן היינו אומרין שהוא מוקדם מן הספק שלא נטרופו לקוחות אלא בראיה ברורה, ועכשיו שניסן ראש השנה נמאך לתמוז קודם בכל שנותיו ושטר מאוחר הוא וכשר. וליתא, דחזקת השטר מאוחר הוא, וגדולה מזו אמר בסנהדרין פרק אחד דיני ממונות (לב, א), שטר שזמנו כתבו באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידין [על שטר זה] והלא [ביום פלוני] עמנו הייתם במקום פלוני, שטר כשר ועדיו כשרין חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו. ובגט פשוט (ב"ב קעא, א) נמי אמרו, שטר שזמנו כתבו בשבת או בעשרה בתשרי [שטר מאוחר הוא] וכשר שאני אומר אחרוהו וכתבוהו, וכל שכן הכא שאני אומר שהם ראו המלוה בתמוז הקודם וכשהגיעו לכסלו ואמר להם הלוה לכתוב את השטר מפני שלא היו ראין לכתוב הזמן מנתינת המעות כתבו בו זמן שנכתב בו השטר כדינם. ומכל מקום יכול ליטב פירושו בהיפך, כגון שכתבו בו בתמוז ואמרו העדים שהלוהו בכסלו, דעכשיו היינו מכשירין אותו מן הספק וכשקבעו חכמים זמן בניסן נודע שהוא מוקדם. אלא שעדיין קשה עליו מה שהקשינו לו למעלה, ועוד שלא יתכן בזה לשון מאוחרין אלא שטר שנכתב כדינו. ויש מפרשים, כגון שבאו העדים ואמרו בכסלו היינו עומדים, ואע"פ שהיה כתוב בו תמוז לאו אדעתינו. וכמו שאמרו בירושלמי (שביעית פ"י, ה"ג) גבי שטרי חוב המוקדמין, מאן מודע ר' שמעון בר' בא בשם ר' יוחנן הן הן עדיו, כלומר עדי השטר עצמן ובשלא היה כתב ידן יולא ממקום אחר. ופריך, והאמר ר"ש בן לקיש עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד, התם באומרים לא חתמנו [כל עיקר], אבל הכא באומרים על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו. ודבר זה דחוק אע"פ שאמרוהו בירושלמי, לפי שאחד מעיקרי השטר הוא הזמן משום טריפת הלקוחות, ודבר שהוא מוטל על העדים לדקדק בו הרבה יותר משם המלוה, ונאמר שלא לקדקו בו וחתמו בהפכו ונאמנים, והלא משמיים עצמן רשעים, וכאנוסין

היינו מחמת ממון שאינן נאמנים, ובשטר אמנה, שאני אומר עולה ואעולה לא חתימי. אלא שיט לישב פירוש זה בשלל אמרו העדים עצמן כן אלא עדים אחרים, וכאותה שאמרו שם בפרק האשה שנתאלמנה (כתובות יט, ב), העדים שאמרו כתב ידן הוא זה אבל אנוסים היו קטנים היו פסולי עדות היו אם אין כתב ידן יולא ממקום אחר הרי אלו נאמנים. ומאחתי לר"ם ז"ן נ"ר שפירש הירושלמי הזה בפרק איזהו נשך (ב"מ ע"ב, א) בשאין כתב ידן יולא ממקום אחר והן בעצמן אומרים אנוסים היינו, ואקשינן והאמר ר' שמעון בן לקיש עדים החתומים על השטר וכו', ואין נאמנים לומר קטנים היינו אנוסים היינו ואף על פי שאין כתב ידן יולא ממקום אחר, כדאיתמר נמי בגמרא דילן בכתובות (יט, א) אליבא דר' מאיר, ופריק התם כשבאו לעקור כל העדות ולומר שלא ניתן ליכתב, אבל הכא נהי דלא ניתן ליכתב מזמן ראשון ניתן ליכתב מזמן שני. וכיון שכן באין כתב ידן יולא ממקום אחר נאמנים לדברי הכל, ע"כ. ומכל מקום דבר דחוק הוא שהוצרכו לתקן מחמת עדים שחתמו שקר. והגכון שיראה לי להבחין בין שטר מלוה לשטר מקח איזה מהם מוקדם ואיזה מאוחר, שאילו היו מונין למלך מיום עמידתו פעמים שילוח בתמוז של שנה שליטת וימכור בכסלו של שנה שליטת וישכח באיזה חדש עמד המלך ומן הספק לא היינו טורפין את הלקוחות, ועכשיו שקבעו ניסן ראש השנה לכל המלכים שטר מלוה קודם וטורף. ומה שהביאו כאן שטרי חוב המוקדמין פסולין, לאו בדוקא מחמת פסול מוקדמין והכשר מאוחרין אלא מחמת דין מוקדמין ומאוחרין, כלומר משום טריפת הלקוחות מחמת שטר מוקדם להן או מאוחר מהן, דדין מוקדמין ומאוחרין אינו אלא מחמת טריפת הלקוחות, וכענין שאמרו בירושלמי (ר"ה פ"א, ה"א) דגרסינן התם: בין כמאן דאמר מניסן מנינן בין כמאן דאמר מתשרי מנינן מה נפקון מן ביניהון אמר ר' יונה שטרות יולאות ביניהון, לוח ביה מלוה באייר וכתב ביה שנייה למלכות ומכר מכירה במרחשון וכתב ביה שנייה למלכות, מאן דאמר מניסן מנינן מלוה קדמה ומאן דאמר מתשרי מנינן מכירה קדמה. (בבב"א)

קמ"ל דניסן ר"ה למלכים ויום אחד בשנה חשוב שנה ואם לא עמד אלא באחד בניסן אין מונין לו שנה עד שיגיע ניסן אחר פשיטא לא צריכא דאימנו עליה מאדר מהו דתימא נימנו ליה תרתין שנין קמ"ל ת"ר מת באדר ועמד אחר תחתיו באדר מונין שנה לזה ולזה מת בניסן ועמד אחר תחתיו בניסן מונין שנה לזה ולזה מת באדר ועמד אחר תחתיו בניסן מונין ראשונה לראשון ושניה לשני אמר מר מת באדר ועמד אחר תחתיו באדר מונין שנה לזה ולזה פשיטא מהו דתימא שתא לבי תרי לא מנינן קמ"ל מת בניסן ועמד אחר תחתיו בניסן מונין שנה לזה ולזה פשיטא מהו דתימא כי אמרינן יום אחד בשנה חשוב שנה בסוף שנה אבל בתחלת שנה לא אמרינן קמ"ל מת באדר ועמד אחר תחתיו בניסן מונין ראשונה לראשון ושניה לשני פשיטא לא צריכא דאימנו עליה מאדר ומלך בן מלך הוא מהו דתימא נימנו ל"י תרתין שנין קמ"ל א"ר יוחנן מנין למלכים שאין מונין להם אלא מניסן שנאמר [\[מלכים א ו-א\]](#) ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל מקיש מלכות שלמה ליציאת מצרים מה יציאת מצרים מניסן אף מלכות שלמה מניסן ויציאת מצרים גופה מנלן דמניסן מנינן דילמא מתשרי מנינן לא סלקא דעתך דכתיב [\[במדבר לג-לח\]](#) ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש וכתוב [\[דברים א-ג\]](#) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש דבר משה וגו' מדקאי באב וקרי לה שנת ארבעים וקאי בשבט וקרי לה שנת ארבעים מכלל דר"ה לאו תשרי הוא בשלמא היאך מפרש דליציאת מצרים אלא האי ממאי דליציאת מצרים דילמא להקמת המשכן כדאמר רב פפא שנת עשרים שנת עשרים לגזרה שוה הכא נמי שנת ארבעים שנת ארבעים לגזרה שוה מה כאן ליציאת מצרים אף כאן ליציאת מצרים וממאי דמעשה דאב קדים דילמא מעשה דשבט קדים לא ס"ד דכתיב [\[דברים א-ד\]](#) אחרי הכותו את סיחון וכי נח נפשיה דאהרן אכתי הוה סיחון קיים דכתיב

רש"י מאי קמ"ל לא גרסי' אללא קמ"ל ניסן ר"ה למלכים וכו': דאימנו עליה. נמנו וגמרו השנים למנותו: לזה ולזה. הבא לכתוב שטר באדר לאחר שעמד השני אם רצה לכתוב בשטר בשנת פלוני למלך שמת כותב ואם רצה כותב בשנה ראשונה למלך פלוני שעמד: מת בניסן ועמד אחר תחתיו בניסן. והוא הדין אם עמד באחד מכל החדשים שעד ניסן הבא ורובה למנות בכל השטרות שיכתבו משעמד השני למנין שנות הראשון מונה והרובה כותב בשנה ראשונה למלך שעמד: ושניה לשני. הבא לכתוב משעמד זה לא ימנה שנה שניה למלך שמת שאין שנה זו שלו ולא ימנה את הראשונה לשני לקרות שנה שעמד בה שניה אללא שניה זו ראשונה לשני: שתא לבי תרי לא מנינן. משנכנס בה המלך שמת אפי' יום אחד לא יכתבו כל שנה זו בשטר למנין מלך העומד אללא למלך המת: בסוף שנה. כגון מלך העומד באדר כלתה לו שנה כשיאלא אדר וחשוב לו יום שבסוף שנה זו כשנה שלימה להיות שנה הבאה נקראת שנה שניה: אבל יום אחד בתחילת שנה. לא יחשוב לו יום אחד שנה ולא יכתבו שטר בשנה זו לשמו משמת: ומלך בן מלך הוא. דאי משום דאימנו עליה לא איצטריך לאשמעינן דשמעינן לה מרישא אבל השתא דאיכא תרתי אימא נימנו ליה מקמייתא קמ"ל וטעמו של דבר לפי שהמלכות ירושה היא דכתיב (דברים יז) למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו: בחדש זיו. הוא אייר כדמפרש קרא הוא החדש השני ואמרינן לקמן (ד' ז.) ניסן ר"ה לסדר מנין החדשים: למלך שלמה על ישראל. אשנה רביעית קאי ומקרא מסורס הוא בשנה רביעית למלך שלמה על ישראל בחדש זיו הוא החדש השני ה"נ כתיב קרא אחרינא לקמן ויחל לבנות בחדש השני [בשני] בשנת ארבע למלכותו (דה"ב ג): מקיש מלכות שלמה. לענין מנין השנים ליציאת מצרים שהרי המקרא הזה מנה שנה זו שנת ד' מאות ושמונים ליציאת מצרים ובשנת ארבע למלוך שלמה: מה יציאת מצרים. מנין השנים שמונין לה מתחילין מניסן אף מלכות שלמה מניסן: אימא מתשרי. אע"פ שיאלאו בניסן משהגיע תשרי קראו לו שנה שניה לפי שתשרי ר"ה לשנים הגמנים לבריאת עולם והוא הדין ליציאת מצרים: ויהי בארבעים שנה הואיל משה באר את התורה. מכלל דתשרי לאו ר"ה דאי תשרי ר"ה הוא הוה ליה בשבט שנת מ"א: דימא להקמת המשכן. שהיה בשנה השנית: כדאמר רב

פפא. לקמיה: שנת עשרים שנת עשרים לגזרה שוה. רב פפא כולהו שנת שצפסוק
לכריכי ללמוד זה מזה כולהו גמר להו רב פפא מרבו ללמוד סתום מן המפורש
על ידי לין גזירה שוה: דילמא מעשה לשבט קדים. וכתשרי שלפניו נכנסה שנת
ארבעים: אחרי הכותו את סיחון. נאמר במשנה תורה: (כ"ז)

תוספות אבל בתחלת שנה לא. וא"ת ולא קל וחומר הוא כדאמרינן לקמן (ד' י.)
בפרקין ומה נדה שאין תחלת היום עולה לה בסופה סוף יום עולה לה בתחלתה
שנה שיום אחד עולה בסופה אינו דין שיום א' עולה לה בתחלתה לאו פירכא היא
אדרבה (כ"ש הכא דהכי ניחא טפי) דדין הוא בעומד (ומונה לו) אחר תחתיו באדר
דמונין לו שנה בשביל יום אחד דהיינו בתחלת שנותיו כעין נדה שסוף היום עולה
לה בתחלתה אבל מת בניסן לא ימנה לו שנה בשביל יום אחד כיון דהיינו סוף
שנותיו כמו נדה שאין תחלת היום עולה לה בסופה: **דאימנו** עליה מאדר ומלך
בן מלך. אע"ג דלעיל סגי לה בטעמא דאימנו עליה מאדר הכא לא סגי ליה בהכי
דמהוה דלעיל שמעינן ליה והך רישא והך גבי הדדי מתניין ואפילו לא מתניין
גבי הדדי כדאשכחן בפרק גט פשוט (ב"ב ד' קסו. ושם) גבי הא דתניא כסף
בדינרין אין פחות מב' דינרין זהב כסף והדר תני באידך זהב בדינרין אין פחות
מבשני דינרין כסף זהב ופריך אבתריה דילמא (למימר) דהבא פריכי בתרי דינרי
קאמר ליה ומשני אביי יד בעל השטר על התחתונה ופריך אי הכי רישא נמי
כלומר בההיא דכסף בדינרין נמי הוה ליה למימר שיהא יד בעל השטר על
התחתונה ובשני דינרי כסף כספא פריכא קאמר ליה ואע"ג שהם ב' ברייתות
קרי ליה רישא דקים ליה דגבי הדדי מיתנו (ורב) שמואל דחק לפרש שם בענין
אחר: **בחדש** זיו הוא החדש השני. משמע הכא דהיינו אייר כיון דמניסן מנינן
למלכים ולקמן (דף יא.) משמע דניסן הוא חדש זיו שנולדו בו אבות העולם שהם
זיותני עולם מיהו בקונטרס פי' לקמן דהכי קאמר כשנתחדש אייר כבר נולדו
זיותני עולם בניסן א"נ זימנין דניסן דתקופה נמשך בתוך אייר של לבנה: **מקיש**
מלכות שלמה ליציאת מצרים. מפשטיה דקרא לא מצי למילף משום דנולדו בו
זיותני עולם דדילמא מאדר מנינן ולניסן קרי ליה חדש זיו ואפי' אי הוה (הכי)
קרי ליה לאייר חדש זיו משום דאית ביה זיוא לאילני אין להוכיח דאלמא מניסן
מנינן משלמה דקרי ליה חדש שני משום דהכי הוה מעשה שמלך בניסן: **מה**
יציאת מצרים מניסן. ומאי דילף יציאת מצרים מויעל אהרן לא מצי למילף
דבאחד בניסן ר"ה דדילמא מט"ו בניסן מנינן אבל למאי דילף מויהי בחדש
הראשון וגו' ניחא: **בחדש** החמישי. על כרחך שהוא אב דמדקרי בקרא בחדש
ניסן ראשון הוא לכם מכלל דכל חדשים האחרים הנרמזים אמרינן חמישי ששי
שביעי במניינו למנין הראשון מנינן: **בשלמא** האיך קרא מפרש דליציאת מצרים.
פי' קרא דויעל וכו' אבל קרא דויהי לא מפרש ליציאת מצרים: (תוספות)

כצ"א מת באדר ועמד אחר תחתיו באדר מונין שנה לזה ולזה. ונראה מן הירושלמי (בפירקין ה"א) דדוקא כשהגיע לניסן מונין אותה לו שנה ראשונה, אבל אם מת קודם שהגיע לניסן אין מונין אותה לשני זה אלא על סם הראשון. דגרסינן התם (סם), כיאל למלכים מת באדר ועמד אחר תחתיו באדר מונין שנה לזה ולזה, אמר ר' יונה והוא שנכנס לניסן ללא כן [כהלא] וימלוך ירח ימים בשומרון (מלכים-ב טו, יג). פירוש שלא כתב וימלוך שנה בשומרון אלא וימלוך ירח ימים. ושמא משום כך שנו מת באדר ולא אמר עמד באדר ומת ועמד אחר תחתיו באדר, שזה היה רבותא טפי, אלא מת באדר, כלומר שמלך שנה אחרת ומת בשנה זו באדר. דאמנו עליה [מאדר] ומלך בן מלך [הוא]. פירוש, דאלו אימנו עליה לבד הא שמעינן לה מאידך. אלא שהוסיף עכשיו דאפילו מלך בן מלך דוקא מיום עמידתו ולא מיום מינויו. (כצ"א)

א

-

ג

דף

[במדבר כא-א] וישמע הכנעני מלך ערד מה שמועה שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וכסבור ניתנה רשות להלחם בישראל והיינו דכתיב **[במדבר כ-כט]** ויראו כל העדה כי גוע אהרן וא"ר אבהו אל תקרי ויראו אלא וייראו כדריש לקיש דאמר ר"ל כי משמש בדי' לשונות אי דילמא אלא דהא מי דמי התם כנען הכא סיחון תנא הוא סיחון הוא ערד הוא כנען סיחון שדומה לסייח במדבר כנען על שם מלכותו ומה שמו ערד שמו איכא דאמרי ערד שדומה לערוד במדבר כנען על שם מלכותו ומה שמו סיחון שמו ואימא ר"ה אייר לא סלקא דעתך דכתיב **[שמות מ-יז]** ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן וכתוב **[במדבר י-יא]** ויהי בשנה השנית בחדש השני נעלה הענן מעל משכן העדות מדקאי בניסן וקרי לה שנה שנית וקאי באייר וקרי לה שנה שניי מכלל דר"ה לאו אייר הוא ואימא ר"ה סיון לא ס"ד דכתיב **[שמות יט-א]** בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ואם איתא בחדש השלישי בשנה השנית לצאת וגו' מיבעי ליה ואימא תמוז ואימא אב ואימא אדר אלא אמר ר"א

מהכא [\[דברי הימים ב ג-ב\]](#) ויחל לבנות בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו מאי שני לאו שני לירח שמונין בו למלכותו מתקיף לה רבינא ואימא שני בחדש א"כ שני בחדש בהדיה הוה כתיב ביה ואימא בשני בשבת חדא דלא אשכחן שני בשבת דכתיב ועוד מקיש שני בתרא לשני קמא מה שני קמא חדש אף שני בתרא חדש תניא כוותיה דר' יוחנן מניין שאין מונין להם למלכים אלא מניסן שנא' [\[מלכים א ו-א\]](#) ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים וגו' וכתיב [\[במדבר לג-לח\]](#) ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וגו' [וכתיב [\[דברים א-ג\]](#)] ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש] וכתיב [\[דברים א-ד\]](#) אחרי הכותו את סיחון וגו' ואומר וישמע הכנעני וגו' ואומר ויראו כל העדה כי גוע אהרן וגו' ואומר ויהי בחדש הראשון בשנה השנית וגו' ואומר ויהי בשנה השנית בחדש השני וגו' ואומר בחדש השלישי לצאת בני ישראל וגו' ואומר ויחל לבנות וגו' א"ר חסדא לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי אומות העולם מתשרי מנינן שנא' [\[נחמיה א-א\]](#) דברי נחמיה בן חכליה ויהי בחדש כסליו שנת עשרים וגו' וכתיב [\[נחמיה ב-א\]](#) ויהי בחדש ניסן שנת עשרי לארתחשסתא וגו' מדקאי בכסליו וקרי ליה שנת עשרים וקאי בניסן וקרי ליה שנת עשרים מכלל דר"ה לאו ניסן הוא בשלמא היאך מפרש דלארתחשסתא אלא האי ממאי דלארתחשסתא דילמא

רש"י אלא וייראו. נתגלו: כדריש לקיש. כי גוע נתינת טעם הוא לדבר שלפניו נתגלו העדה לפי שגוע אהרן שלשון כי בד' לשונות משמש במקרא פעמים בא במקום אם פעמי' בא במקום דילמא שמה פעמי' בא במקום דהא שנותן טעם לדבר פעמים בא במקום אלא וסותר את דבור שלפניו כי יהיה להם דבר (שמות יח) כי תפגע (שם כג) כי יקרא קן (דברים כב) כולן לשון אם הם וכן כי תבאו (שמות יב) כי תלכו (שם ג) כי תכלה (דברים כו) כי תשא (שמות ל) וכל המשמש במקום כאשר ובמקום אשר כולן לשון אם הם שמלינו בכמה מקומות אם משמש לשון כאשר ולשון אשר כמו ואם יהיה היוכל (במדבר לו) שהרי צודאי יהיה ואם תקריב מנחת בכורים (ויקרא ב) הרי זה וכאשר תקריב שהרי חובה הוא וכן אם כסף תלוה (שמות כב) אם יבלענו ממקומו (איוב ח) המדבר בשלות רשעים דילמא כגון כי תאמר בלבבך (דברים ז) שמה תאמר רבים הגוים האלה לא תאמר כן לא תירא מהם כי תאמרו מה נרדף לו (איוב יט) וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית

(ויקרא כה) כי תראה חמור שונאך וחדלת (שמות כג) (כי תראה והתעלמת) והרבה כאלו לשון שמא הן לא נחקתי כי יראה (בראשית יח) ה"ז לשון דהא לפי שיראה ויאמר לא כי נחקת (סס) ה"ז לשון אלא כי גוע אהרן כשאתה קורא וייראו הרי זה לשון דהא הודו לה' כי טוב (תהלים קיח) שהרי טוב לא תקפוץ את ידך וגו' (דברים טו) אלא פתוח תפתח: סיית. עייר בן סוס: ערוד. חמור הזכ: ואימא אב ואימא אדר. לכל חדשים שבין אב לשבט פקע לן לעיל מדקאי באב וקרי ליה שנת ארבעים כו': מאי שני. דהדר כתב פעם אחרת בקרא בשני מהכא שמעני' דשני לירח שמונין בו למלכים: שני בחדש בהדיא הוי כתיב ביה. כדכתיב בכמה מקומות באחד לחדש וכתיב בשנה השלישית בעשור לחדש: שני בשבת לא אשכחן כתיב ביה קרא. דהדר ביה קרא בשני: תניא כוותיה דר' יוחנן. ככולי קראי דאייתי לעיל: (רש"י)

תוספות וישמע הכנעני מלך ערד. במדרש אמרינן דהיינו עמלק כמו שישד הפייט בפזמון של פרשת זכור כסות ולשון שינה היות כמלך ערד אבל מ"מ דייק שפיר דהוה סיחון קיים מדשינה עמלק עצמו לבא כדמותו ונראה דמהווא דמסעי קא דריש דאי מהווא דחקת הא מפרש דשמע כי בא ישראל דרך האתרים ורש"י לא דק בפ"י חומש: **אלא** וייראו כדר"ל. כלומר שנתגלו לפי שמת אהרן והיינו בלשון דהא דאי אמרת וייראו לשון ראייה אין מתיישב לפרש האי כי בשום [אחד] מהנד בארבע לשונות מיהו קשיא דילמא לשון כאשר כלומר ויראו כאשר גוע אהרן כמו ויראו אחי יוסף כי מת אביהם ויאמרו לו ישטמנו (בראשית ג) ויראו פלשתים כי מת גבורם (שמואל א יז) ושמא אין מתישב כאן כמו בהני והא דמפרשינן קראי בלשון כאשר כמו כי בא סוס פרעה (שמות טו) כי תרבו ופריתם (ירמיה ג) אין זה לשון חמישי כדפירש בקונטרס דכי תבא וכי תלכון כי תשא כי תכלה וכל המשמשין בלשון כאשר לשון אם הם משמשין שמצינו בכמה דוכתי אם משמש בלשון כאשר כמו ואם יהיה היובל הרי זה כאשר יהיה שהרי ודאי יהיה וכן ואם תקריב מנחת בכורים ה"ז כאשר תקריב שהרי הוא חובה ומה שפ"י כאן בקונטרס כל המשמש בלשון אשר לשון אם הם לא יתכן ובסוף המגרש (גיטין דף צ.ז) פירש בקונטרס שהם לשון דהא וכן עיקר: **אי** דילמא אלא דהא. כי ימצא כי יקרא כי תראה כי תפגע כולם ל' אם הם וכן רובם כי תאמר בלבבך אין שייך לפרש בלשון אם דהוה משמע לשון אם תאמר לא תירא הא אם לא תאמר תירא וע"כ לשון דילמא הוא כלומ' שמא תאמר בלבבך רבים הגוים וגו' לא תאמר כן וכן כי תאמר מה נרדף לו וכי תאמרו מה נאכל כי תראה חמור שונאך כי גוע אהרן דמשמע לשון דהא והיינו לשון אשר: **ערד** שמו. ופשטיה דקרא ערד

שם המדינה או שם עירו: **וקאי** באייר וקרי ליה שנה השנית. ואין לומר דקרא דאייר להקמת המשכן הוא דקחשיב ולעולם ר"ה אייר דאמר שנה השנית לג"ש כדאמר לעיל גבי שנת מ' ושנת כ' ומיהו הוה מצי לאתויי קרא דפרשת במדבר סיני ולא הוה צריך לגזרה שוה זו דמפרש ביה קרא באחד לחדש [השני] בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים (במדבר א): **שני** בשבת לא אשכחן. והא דכתיב ויהי בוקר יום שני (בראשית א) מפרש בירושלמי אין למדין מברייתו של עולם כלומר דלאו אשבת קאי אלא שהיה יום שני לברייתו של עולם: **תניא** כוותיה דר' יוחנן. לאו לאפוקי דר' אלעזר דהא מייתי נמי דר' אלעזר בהך ברייתא ובקרא דר' אלעזר לא סגי דהוה אמינא דלשלמה ודאי הוי שני לירח שמונין לו למלכותו לפי שעמד בניסן אבל לשאר מלכים לא להכי צריך נמי דמקיש ליציאת מצרים: **מכלל** דניסן לאו ראש השנה. אע"פ שיש כמה חדשים בין ניסן לתשרי שיש לומר שהם ראש השנה מ"מ הואיל דאפיקתיה מניסן אוקמיה אתשרי דאשכחן דהוה ראש השנה לכמה דברים לשמיטין וליובלות: (תוספות)

רצ"א ואם איתא בחודש [השלישין] בשנה השנית מיצעי ליה. זכולה שמעתין לא איסתפקא להו אלא כולי חודש, כלומר שיהא ראש חדש אייר או ראש חודש סיון או שאר ראשי חדשים ראש לשני המלכים או לשנים, אבל לאמצע חדש לא איסתפקא להו כלל, לפי שאין חדש נחלק לשתי שנים, ואפילו סיון ותשרי וניסן שיש להם רגלים באמצעו, אפילו כן רגל שבהן פשיטא להו דלא עשאווהו ראש לא לשנים ולא לשני המלכים, לפי שאין חדש נחלק לשתי שנים. ואע"פ שעשו אמצע חדש ראש לרגלים, היינו משום דעל כרחין כל תאחר ברגלים תלייה רחמנא. וט"ו בשבט נמי שעשאווהו ראש השנה לאילן, היינו נמי משום דעל כרחין באילן בתר חנטה אזלינן והיא תליא ברוב גשמי שנה. הילכך על כרחין חזי שבט ראש להן. מאי לאו שני לירח שמונין זו למלכותו. ואם תאמר ואכתתי מאי הוי דילמא משום דשלמה עמד בניסן, ובשלמא לעיל (ב, ב) דייק מהיקישא מדאכטריך למכתב לתרין, כלומר ליציאת מצרים ולמלכות שלמה, שמע מינה לאקושינהו, אלא הכא דילמא משום שכן היה מעשה דבניסן מלך. ויש לומר אם כן בשני למה, שהרי כבר כתב בחדש השני להשמיענו באיזה חודש מחדשי השנה, וכתב נמי בשנת ארבע למלכותו לדעת באיזה שנה [למלכותו], שני (למלכותו) למה לי, אלא לאשמועינן בעלמא דשני לחדשים היינו שני לשני המלכים אע"פ שאינו שני לשני העולם דמתשרי מנינן. כך נראה לי. שני בשבת לא אשכחן דכתיב. ירושלמי (ר"ה פ"א, ה"א): או אינו אלא שני בשבת לא מלינו חשבון זה מן התורה, והכתיב (בראשית א, ח) ויהי ערב ויהי בוקר יום שני, אין למדין מצריאת העולם. פירוש שלא מנה שם שני

לשבת אלף שני לעולם אי נמי להשמייע מה נברא ביום שני להבדילו ממעשה יום שלישי, וכן כולן. תניא כותיה דר' יוחנן. ולאו לאפוקי מדר' אלעזר דהא אי אפטר בלל קרא דר' אלעזר, ובברייתא נמי משום קרא דר' אלעזר מסיק לה. אלל לומר דממקום שבל לו ר' יוחנן בשקלא וטריא שלו כך תנו לה בברייתא. מדקאי בכסלו וקרי ליה שנת עשרים וקאי בניסן וקרי ליה שנת עשרים מכלל דראש השנה לאו ניסן הוא. פירוש, וכיון דאפיקתיה מניסן כשאר המלכים קבע לו שנה כשני העולם בתשרי. (רשב"א)

דף ג - ב

למנינא אחרינא הוא אמר רב פפא שנת עשרים שנת עשרים לגזירה שוה מה התם לארתחשסתא אף הכא לארתחשסתא וממאי דמעשה דכסליו קדים דילמא מעשה דניסן קדים לא ס"ד דתניא דברים שאמר חנני לנחמיה בכסליו אמרן נחמיה למלך בניסן דברים שאמר חנני לנחמיה בכסליו שנאמר [\[נחמיה א-א\]](#) דברי נחמיה בן חכליה ויהי בחדש כסליו שנת עשרים ואני הייתי בשושן הבירה ויבא חנני אחד מאחי הוא ואנשים מיהודה ואשאלם על היהודים הפליטה אשר נשאר מן השבי ועל ירושלם ויאמרו לי הנשארים אשר נשאר מן השבי שם במדינה ברעה גדולה ובחרפה וחומת ירושלם מפורצת ושעריה נצתו באש אמרן נחמיה למלך בניסן שנאמר [\[נחמיה ב-א\]](#) ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו ואשא את היין ואתנה למלך ולא הייתי רע לפניו ויאמר לי המלך מדוע פניך רעים ואתה אינך חולה אין זה כי אם רע לב ואירא הרבה מאד ואומר למלך המלך לעולם יחיה מדוע לא ירעו פני אשר העיר בית קברות אבותי חרבה ושעריה אוכלו באש ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלהי השמים ואומר למלך אם על המלך טוב ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני אל יהודה [אל עיר קברות אבותי ואבננה ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו עד מתי יהיה מהלכך ומתי תשוב וייטב לפני המלך וישלחני ואתנה לו זמן מתיב רב יוסף [\[חגי א-טו\]](#)

ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתיים לדריוש וכתוב **[חגי ב-א]** בשביעי (בשנת שתיים) בעשרים ואחד לחדש ואם איתא בשביעי בשנת ג' מיבעי ליה אמר ר' אבהו כורש מלך כשר היה לפיכך מנו לו כמלכי ישראל מתקיף לה רב יוסף חדא דא"כ קשו קראי אהדדי דכתיב **[עזרא ו-טו]** ושיצא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית למלכות דריוש מלכא ותניא באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו וכתוב **[עזרא ז-ח]** ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך ואם איתא שנת השמינית מיבעי ליה ועוד מי דמי התם כורש הכא דריוש תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא כורש שמלך כשר היה ארתחשסתא על שם מלכותו ומה שמו דריוש שמו מ"מ קשיא א"ר יצחק לא קשיא כאן קודם שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ מתקיף לה רב כהנא ומי החמיץ והכתיב

רש"י ויבא חנני. מירוסלים בא סכבר עלו בני הגולה מימות כורש והיו קם בימיו ובימי אחשורוש וארתחשסתא זהו דריוש שאחר אחשורוש שנבנה הבית בשנת שתיים לדריוש והרבה נשאלו בצבל ונחמיה בן חכליה היה קר המשקים למלך בשושן הבירה: בששי בשנת שתיים. שניהם בנבואת חגי נבדק במקרא ולא נמלא כתוב בפסוק שני בשנת שתיים אך י"ל שלפסוק של מעלה הימנו קאי שכתוב בו בשנת שתיים: כורש מלך כשר היה. כלומר על קם שהיה כשר קראוהו כורש ושמו מעיד עליו לפיכך מנו לו כמלכי ישראל: חדא. דאם מניסן מנינן קשו קראי אהדדי: באותו זמן לשנה הבאה. ע"כ שביעית היא לו ממה נפשך: וכתוב בעזרא ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך. ואי מנו לו מניסן שמינית היא: ועוד. אנו בדריוש קיימינן ואת אמרת כורש מלך כשר היה: הוא כורש כו'. אף דריוש שאחר אחשורוש נקרא כורש: החמיץ. נעשה קשע כשעלה עזרא כזר החמיץ: ומי החמיץ. כשעלה עזרא: והכתיב. באגרת שקלח ציד עזרא לפחות שהיו לו בארץ יהודה: (רש"י)

תוספות למנינא אחרינא. לשום מעשה שהיה ובירושלמי דוחה דלעולם מניסן מנינן והאי דקאי בכסליו וקרי ליה שנת עשרים וקאי בניסן כו' בירושלמי גרס התיב ר' יצחק והכתיב ויהי באחת ושש מאות שנה וגו' (בראשית ח) ותני עלה שנת המבול אינה עולה מן המנין תפתר כר"א דאמר בתשרי נברא העולם

והכתיב (נחמיה ב) ויהי בחדש ניסן שנת עשרים ונאמר (שם א) ויהי בחדש כסליו שנת עשרים תפתר כר"א דאמר כל שנה שלא נכנסו לה ל' יום אין מונין אותה שנה שלימה ופריך והא כתיב (שמות מ) ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן וא"ת שנה שלישית היא ולא מנאה אלא שניה ע"י שלא נכנסו לה שלשים יום דאין מונין אותה שנה שלימה כלומר אם תרצה לדחות ששנה שלישית היתה ולא מנאה אלא שניה שלא נכנסו לה ל' יום והכתיב (במדבר י) ויהי בשנה השנית בחדש השני [בעשרים בחדש] נעלה הענן מעל משכן והא איתא בשתא חמשין יומין ואין מונין אותה שנה שלימה: **שנת עשרים** לארתחשסתא המלך יין לפניו. פשטיה דקרא משמע דהאי עובדא דנחמיה בפני ארתחשסתא המלך היה דהוא דריוש בן אסתר שנבנה הבית בימיו אבל אי אפשר לומר כן דהא בשנת שיתא למלכות דריוש נבנה הבית כדכתיב ושיציא ביתא דנא ובסמוך מייתי לה והך עובדא דהכא בשנת עשרים הוה [דכבר היו ישראל בהשקט ובבטחה] ועוד דבסמוך פריך רב יוסף לר' אבהו דאמר מניסן מנינן למלכי ישראל א"כ קשו קראי אהדדי הוה ליה לאקשווי מהאי קרא גופיה דשנת עשרים לחדש תשרי קא חשיב וצריך לפרש דהכי קאמר קרא שנת עשרים לארתחשסתא דהוא כורש ראשון של פקידת המלך דריוש הביא יין לפניו דהוא דריוש בן אסתר ומעשה הזה בשנה שלישית למלכותו כדכתיב (עזרא ד) באדין בטלת עבידת בית אלהא וגו' עד שנת תרתין לדריוש מלך פרס ובשנת שלש למלכו דבר נחמיה לפני המלך על חומת ירושלים המפורצת כדכתיב בעזרא והיא היתה שנת עשרים לכורש הראשון כדאי' במגילה פרק קמא (דף יא:): תלת דכורש וארביסר דאחשורוש ושתים דדריוש בן אסתר ובשלישית בקש נחמיה על בנין העיר ומיהו יש לפרש דקרא כפשטיה דבשנת שתים לדריוש התחילו לבנות הבית ונגמר הבנין בשנת שש למלכותו ולא בנו חומת העיר ושעריה כי אם בנין בית המקדש לבדו והיו נתונים ברעה גדולה ובחרפה לפי שהעכו"ם שוללים אותם עד שנת עשרים לדריוש שבקש על חומת העיר עד שעלתה ארוכה לחומת ירושלים כדמוכחי קראי אך בבנין הבית לא נתעסקו שכבר היו בנוי: ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתים לדריוש ובשביעית בעשרים ואחד לחדש היה דבר ה'. תרי קראי נינהו זה אחר זה מיד בנבואה של חגי ואין מפורש שם מה היה בעשרים וארבעה לחדש בששי ואע"פ שהוא תחלת פרשה צ"ל דקאי אפרשה קמייתא דכתיב לעיל מינה ויבאו ויעשו מלאכה בבית ה' אלהיהם כלומר ביום עשרים וארבעה לחדש בששי דבאותו יום התחילו לסתת באבנים ולנסר בעצים ובשביעית בעשרים ואחד לחדש היה דבר ה' אל חגי לזרזם להתחזק על המלאכה: **באותו** זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו. דהכי מוכחי קראי כדכתיב (עזרא ו) ושיציא ביתא דנא לירח אדר וכתוב בתריה דעבדו חנוכת הבית ואחר כך עבדו פסח (ואמר) [ואי מניסן מנינן] כשעשה פסח היה שנה שביעית וכתוב בתריה אחר הדברים האלה במלכות ארתחשסתא וכתוב (שם ז)

הוא עזרא עלה מבבל וכתוב ויבא ירושלם בחודש החמישי היא שנת השביעית למלך וכתוב (שם) באחד לאחד לחדש הראשון הוא יסוד המעלה מבבל והיינו באותו הזמן לשנה הבאה וסמוך לאדר היה ואי מניסן מנין על כרחך היה שנה שמינית: הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא. שלשתן כתובים בחד קרא לעיל מקרא דושיציא ביתא דנא והכי כתיב ושבי יהודאי בנין ומצלחין בנבואת חגי נביאה וזכריה בר עדוא ובנו ושכללו מן טעם אלהא ישראל ומטעם כורש ודריוש וארתחשסתא מלך פרס וכתוב ושיציא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר דהיא שנת שית לדריוש מלכא: וארתחשסתא על שם מלכותו. ואף כורש הראשון שנקרא ארתחשסתא כדפרישית לעיל כמו כן היינו על שם מלכותו: (תוספות)

רש"א גרסת הרב בעל המאור ז"ל: מתקיף לה ר' יוסף חדא לאס כן קשו קראי אהדדי, ועוד דכתיב (עזרא ו, טו) ושיציא ביתה דנה וגו', ותניא באותו הזמן לשנה הבאה עלה עזרא [מבבל] וגלותו עמו שנאמר (שם ז, ח) ויבא ירושלים בחודש החמישי היא שנת השביעי למלך, מי דמי התם כורש הכא דדריוש הכא ארתחשסתא. וזו היא הגירסא הנכונה שבגרסאות. ופירוש השמועה לפי הגירסא הזו דרב יוסף מיפשט הוה פשיטא ליה דדריוש וכורש וארתחשסתא חד מלך ניהו, וכדתניא בצרייתא (בגמרא לקמן) ומשום דכתיב (עזרא ו, יב) ושבי יהודאי בניין ומצלחין בנבואת חגי נביאה וזכריה בר עדוא ובנו ושכללו מטעם אלהי ישראל ומטעם כורש ודריוש וארתחשסתא מלך. מדכתיב מלך ולא כתיב מלכי משמע שמלך אחד היה והיו לו כל השמות הללו. וארתחשסתא זה לא זהו ארתחשסתא הראשון שמלך אחר אחשורוש מיד, כי אותו חומץ היה מתחלתו ועד סופו, והוא שקלח אגרות הראשונות להשבית המלכה, אלא אחר היה. והקשה רב יוסף אם כן דכורש משום דמלך כשר היה מנו ליה כמלכי ישראל קשו קראי אהדדי. דהא קראי דלעיל דלגבי ארתחשסתא משמע ללא מניסן מנין, והכא משמע דמניסן מנין. ועוד דהא כתיב (עזרא ו, טו) ושיציא ביתה דנה וגו', דאלמא משמע ללא מניסן מנין, דאם כן שנה שמינית היא. ואקשינן עליה דרב יוסף מי דמי, כלומר מה אתה מרכיב את המקראות ומקשה מהם, דהכא דריוש והכא ארתחשסתא והכא כורש. והשיב שהכל אחד וכדתניא. ואם תאמר ולרב יוסף גופיה מי ניחא, הא כיון שהכל אחד קשו קראי אהדדי. יך לומר דרב יוסף היה סבור דלמלכי האומות לא קבעו זמן כלל אלא מיום עמדו מנין, והילכך קראי שפיר כתיבן. דלילמא יום שעמד בו מלך זה מרחשון היה, והילכך משכחת כסלו ואחריו ניסן בשנת העשרים למלכותו, וכן החדש הששי והשביעי בשנה אחת, וכן אדר ואב. ואהדרינן לפרוקא לקושיא דרב

יוסף, מכל מקום קשיא. כלומר כיון ששקטת השמות על מלך אחד נאמרו וכדתניא
בברייתא. ופרקינן לא קשיא כאן קודם שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ. זהו פירוש השמועה
לפי גירסת הרב בעל המאור ז"ל, אע"פ שיש קצת דברים שלא פירש הוא כן והם נראין
לי כמו שכתבתי. (רש"א)

א

-

ד

דף

[עזרא ו-ט] ומה חשחן ובני תורין ודכרין ואמרין לעלון לאלה שמיא חנטיין
מלח חמר ומשח כמאמר כהניא די בירושלם להוא מתיהב להם יום ביום
די לא שלו אמר לו רבי יצחק רבי מטונך די להון מהקרבין ניוחין לאלה
שמיא ומצלין לחיי מלכא ובנוהי ומאן דעבד הכי לאו מעליותא היא
והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני ובשביל שאזכה בה לחיי
העולם הבא הרי זה צדיק גמור לא קשיא כאן בישראל כאן בעובדי
כוכבים ואיבעית אימא מנלן דאחמיץ דכתיב [עזרא ו-ד] נדבכין די אבן
גלל תלתא ונדבך די אע חדת ונפקתא מן בית מלכא תתיהב למה ליה
דעבד הכי סבר אי מרדו בי יהודאי איקלייה בנורא אטו שלמה לא עבד
הכי והכתיב [מלכים א ו-לו] שלשה טורי גזית וטור כרתות ארזים שלמה
עבד מלמעלה ואיהו עבד מלמטה שלמה שקעיה בבנינא איהו לא שקעיה
בבנינא שלמה סדייה בסידא איהו לא סדייה בסידא (אמר) רב יוסף
ואיתימא רבי יצחק מנלן דאחמיץ מהכא [נחמיה ב-ו] ויאמר לי המלך
והשגל יושבת אצלו מאי שגל אמר רבה בר לימא משמיה דרב כלבתא
אלא מעתה הא דכתיב [דניאל ה-כג] ועל מרא שמיא התרוממת ולמאנייא
די ביתיה היתיו קדמך ואנת ורברבניך שגלתך ולחנתך חמרא שתין בהון
ואי שגל כלבתא היא כלבתא בת משתיא חמרא היא לא קשיא
דמלפא לה ושתייא אלא מעתה דכתיב [תהילים מה-י] בנות מלכים
ביקרותיך נצבה שגל לימינך בכתם אופיר ואי שגל כלבתא היא מאי קא
מבשר להו נביא לישראל הכי קאמר בשכר שחביבה תורה לישראל כשגל
לעובדי כוכבים זכיתם לכתם אופיר ואיבע"א לעולם שגל מלכתא היא

ורבה בר לימא גמרא גמיר לה ואמאי קרי לה שגל שהיתה חביבה עליו כשגל אי נמי שהושיבה במקום שגל איבעית אימא מנלן דאחמיץ מהכא [\[עזרא ז-כב\]](#) עד כסף ככרין מאה ועד חנטין כורין מאה ועד חמר בתין מאה ועד בתין משח מאה ומלח די לא כתב וגוי מעיקרא בלא קיצותא והשתא בקיצותא ודילמא מעיקרא לא הוה קים ליה בקיצותא אלא מחוורתא כדשניין מעיקרא: ולרגלים: רגלים באחד בניסן הוא בחמשה עשר בניסן הוא אמר רב חסדא רגל שבו ראש השנה לרגלים נפקא מינה לנודר למיקם עליה בבל תאחר ורבי שמעון היא דתניא אחד הנודר ואחד המקדיש ואחד המעריך כיון שעברו עליו ג' רגלים עובר בבל תאחר ר"ש אומר ג' רגלים כסדרן וחג המצות תחילה וכן היה ר"ש בן יוחי אומר רגלים פעמים ג' פעמים ד' פעמים חמשה כיצד נדר לפני הפסח ג' לפני עצרת חמשה לפני החג ארבעה ת"ר חייבי הדמין והערכין החרמין וההקדשות חטאות ואשמות עולות ושלמים צדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח

ר"י ומה חשון. כלומר כל מה שחפצים הכהנים תנו להם משלי: מטונך. ממשאך שבאת עלינו להשיבנו אני משיבך תשובה ראה מה כתוב זה די להון מהקרבין וגו' ומלכין לחיי מלכא למדת שלא לשם שמים עשה כי אם להנאתו: הרי זה לדיק גמור. אם רגיל בכך: כאן בישראל. שלא לשמים ואם מריעין לו בחייו אינו קורא לו תגר אלא תולה היסורין בעונו אבל עובד כוכבים אם אין מטיבין לו כגמולו קורא תגר: נדבכין די אבן גלל. כתב ששלח ביד עזרא כתוב בו שורות של אבני שיש שלש בחומות הבית והרביעי של עץ: כלבתא. למשכב ובני נח הוזהרו על כך שנאמר (בראשית 3) והיו לבשר אחד ילאו בהמה וחיה ועוף שאינן נעשין בשר אחד שאין יולדין מן האדם: בנות מלכים ביקרותיך. מיקרות אותך לעתיד לבא: לעולם שגל. דעלמא מלכתא היא: ורבה בר לימא. להאי שגל דהכא גמרא גמר לה מרביה דלכתא הואי: עד כסף ככרין מאה. תנו להם לבוני הבית: רגל שבו ר"ה לרגלים. רגל שהוא בחדש הנכנס באחד בניסן הוא ראש השנה לרגלים: נפקא מינה. דהאי ר"ה: לענין נדר. שהוא מוזהר בכל תאחר ותלה הכתוב איחורו שלשה רגלים ואשמועי מתניתין שאינו עובר עד שיהא פסח ראשון לשלשתן שאם עברו עליו שלא כסדרן אינו עובר: אחד הנודר. האומר דמי עלי שמיין אותו כעבד:

ואחד המקדיש. לזכר לזדק הבית: ואחד המעריך. שאמר ערכי עלי שהערך קלוב בתורה כפי שניו: פעמים שלשה. פעמים שהוא צבל תאחר צלשה רגלים: פעמים חמשה. לזעין כסדרן: חייבי הדמיון. אמר דמי עלי: והחרמיון. חרמי גבוה: זכור ומעשר. מעשר בהמה: (רש"י)

תוספות בשביל שיחיו בני. והא דתנן פרק קמא דמסכת אבות (מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס היינו באומות העולם שתוהין על הראשונות: **ונדבך** די אע. האי קרא במגילת כורש הראשון כתיב כדאיתא בספר עזרא כשצוה דריוש לבקר ולחפש כדכתיב (עזרא ו) באדין דריוש מלכא שם טעם ובקרו בבית ספריא די גנזיא ומכל מקום כיון דעל פי אותה מגילה צוה לבנות דייק מינה שפיר דהחמיץ ומיהו קשיא לעיל מינה דבתחילת מלכות אחשורוש כתבו שטנה וכתביב באדין בטילת עבידת בית אלהא די בירושלם והות בטלא עד שנת תרתין למלכות דריוש מלך פרס וקראי דנבואת חגי שמנו לו מניסן בשנת שתים לדריוש כתיב בהו ועוד טובא דלא מייתי הכא אלמא מנו לו מניסן אע"פ שכבר החמיץ ושמא לא נתברר להם הדבר עד אחרי כן: **שלמה** עבד מלמעלה ואיהו עבד מלמטה. לאו מקרא דריש אלא קבלה היתה בפיהם: **עד** כסף ככרין מאה. בשנת שבע למלך היה כשעלה עזרא מבבל: **שלשה** רגלים כסדרן. ומתניתין דניסן ר"ה ר"ש היא והכי אמרינן לקמן (דף ז): **והחרמיון.** בין חרמי גבוה בין חרמי כהנים ר"ת פסק דצדקה שפוסקים ליתן ביד גבאי ישנה בבל תאחר מלמוסרה לגבאי ואין הגבאי בבל תאחר מלחלקה אבל מה שאדם נודר ביד עצמו לכשירצה אינה בבל תאחר: **צדקות** ומעשרות. והא דאמר רבא לקמן (דף ו.) וצדקה מיחייב עלה לאלתר ה"מ דקיימי עניים אבל לא מיחייב להדורי בתרייהו כל זמן שלא עברו שלשה רגלים והא דפריך פשיטא ומשני מהו דתימא הואיל ובעניינא דקרבנות כתיב עד דעברו עליה שלשה רגלים כקרבנות היינו אפילו היכי דקיימי עניים ואין לפרש דהא דקאמר עובר לאלתר היינו עשה כדאשכחן באחריני דברגל אחד עובר בעשה דא"כ הוה ליה למימר עד דעבר עליה רגל אחד כקרבן: **ומעשרות.** כגון מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני ומה שקבע עליהם הכתוב זמן ביעור כדכתיב (דברים יד) מקצה שלש שנים תוציא וגו' ותנן בפרק ה' (מ"ו) דמעשר שני ערב יום טוב הראשון של פסח של רביעית ושל שביעית היה ביעור דהתם אע"פ שלא הפריש חייב להפריש ובלבד שבאו לעונת מעשר כדתנן התם וכל זמן שלא הפריש לא קאי בבל תאחר אבל משהפריש קאי בבל תאחר אף על פי שלא הגיע לזמן הביעור ותדע לקמן דרשינן תרי קראי לכולהו חד דאמר ולא אפריש וחד דאפריש ולא אקריב אבל מעשרות לא אשכחן אלא חד קרא ועוד משכחת לה כשנתמרח בכרי בין רגל לביעור דהא פשיטא כל זמן שלא נתמרח לא מיחייב אמדי ועוד דאפילו את"ל חייב אתא קרא דביעור

[א] לעבור עליו בשני לאוין דכוותה אשכחן פ"ק דנדרים (דף ג:) וקצת תימה דלא חשיב הכא תרומה ובכורים דכי היכי דמרבי לקמן (ד' ה:) מעשר נרבי נמי תרומה ובכורים ושמא בכלל מעשר איתנהו כמו בכל דוכתי דקתני חייב ולתרומה ולבכורים ומיהו לבכורים אין לחוש דאין דינם בשלשה רגלים אלא מעצרת ועד החג בקריאה ומחג עד חנוכה בלא קריאה: (תוספות)

קצ"א מנלן דלחמיץ מהכא נדבכין די אבן גלל חדא וכו'. תימה דההוא לאו כורס זה ליה עליו כן אלא דיכרן פיתגמי די אשכח באחמתא במגלה דכתב כורס קדמאה הו, וכדכתיב (עזרא ו, א) באדין דריוס מלכא סם טעם ובקרו צבית סיפריא די גנזיא מהחתין תמה בצבל והשתכח באחמתא בצירתא די צמדי מדינתא מגלה חדא וכן כתיב בגווה דכרונה בשנת חדא לכורס מלכא כורס מלכא סם טעם וגו' נדבכין די אבן גלל תלתא וגו'. ויך לומר, דמכיון קסמך הוא על אותן דברים ולא ליה לצנות כמו שיראו אלמא שניהם החמיאו לאחר שהיו כשרים. והתימה הגדול שאם כן מתי היה כשר דריוס זה ומת החמיץ, שהרי הכתב הראשון ששלח בתחלת הענין היה זה, ואם כן מתי מנו ליה כמלכי ישראל ומתי חזרו בהן. ויך לומר, שמתחלה לא נתגלה להם הענין הזה, אלא מכיון ששמעו ליה שאל לבטל המלאכה ונתן רשות לצנות חשבוהו למלך כשר ומנו לו מניסן כמלכי ישראל, וכשחזרו וראו שלא נתן רשות לצנות אלא נדבכין די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת חשבוהו שהחמיץ בכך וחזרו ומנו לו מתשרי. חייבי הדמים והערכין וכו'. ולדקות. כתבו בתוס' דהא דאמרין הכא לדקה לא עבר עלה צבל תאחר עד שיעצרו עליה שלש רגלים הני מילי בדליכא עניים הכא, הא קיימי הכא עניים עובר עליה לאלתר והיינו דרצא, דאמרין לקמן (ו, א) ולדקה מיחייב עלה לאלתר דהא קיימי עניים. ולדידי קשיא לי טובא, חדא דאם איתא כי קאמר רחמנא דלא עבר בקרבנות עד שיעצרו עליו שלשה רגלים, היינו משום דלא אטרח עליה עד שלש רגלים, וכיון שכן אילו איתיה בירושלים ואפרשיה לקרבן יעבור עליה לאלתר, דהא קאי מקדש והא קיימי כהנים וקיימי בהמה. ועוד לכיון דחייבו בעשה צרגל אחד מוצאת שמה והבאתם שמה (דברים יב, ה) ממילא ליקום צבל תאחר וכו' מאיר (לקמן ע"ב) דהא חייבו להביאו, וכיון שהוא מחויב בכך וצא לירושלים יעבור, דהא קאי מקדש וכהנים. ועוד, בכל שלשה רגלים ליחייב צבל תאחר, ואמאי בעי ר' שמעון כסדרן, אי משום טירחא הא עברו שלשה רגלים, ומאי טעמא עבר חד בשלשה ואידך לא עבר עד ארבעה ואידך עד חמשה. אלא שהיא גזרת הכתוב, וכיון דגזרת הכתוב היא בלאו דבל

תאחר מה לי קרבות מה לי לך. ועוד, דאם איתא ללךה קא עבר עלה צב
תאחר אם כן קרא ללךין כתיב. ואם תמא לומר דקרא בלכא עניי אם כן לא הו
ליה למימר ולךה מיחייב עלה ללךה, דמשמע ללעולם מסתמא עבר עליה ללךה,
אלא כיון דקרא נסיב לה בלכא עניי ובהכין משתעו הכין הוה ליה לרבא למימר,
ולךה אי קיימי עניי מיחייב עלה ללךה. ועוד, דאקשינן עליה לרבא פשיטא ומאי
פשיטותא אדרבה רכיב רבה, דמסתמא כיון דלא חייבה התורה אלא בלשמה רגלים
כסדרן הוה אמנא דגזרת הכתוב היא בין קיימי עניי בין לא קיימי עניי. וגדולה מזו
דקתני הכא לקט שכחה ופאה, והני היכי דמי אי דאיכא עניי ללךה הוה עובר
ללךה, ואי ליכא עניי אינו חייב בהן כלל אלא לוקט ולוקח לעממו, וכדאמרין בפרק
הזרוע (קלד, ב) לוי זרע בכישור לא הוה תמן עניי אתא לקמיה דרב פפא אמר ליה
לעני ולגר תעזוב אותם אמר רחמנא ולא לעורבים ולעטלפים, דמוכח התם בהדיא
דאינו חייב ליתנם לאחר מיכן לעניי ואפילו אחי תמן בתר הכין. ובתוס' (שם ד"ה
לקט) הוורכו לדחוק ולהעמידה בפלוגתא דר' אליעזר ורבנן, דתנן בפ"ד דפאה (מ"ט)
ומייתנין לה בגמרא בריש פרק קמא דמליעא (ב"מ ט, ב), מי שלקט את הפאה ואמר
הרי זו לפלוני עני ר' אליעזר אומר זכה לו וחכמים אומרים יתננה לעני הנמא ראשון,
ולדבריהם איתא הא כר' אליעזר, דאילו לרבנן כיון דקיימי עניי אחריני מיחייב בה
ללךה, ומי נימא דהא דרשא לא סבירא להו לרבנן. ועוד דאם כן היה להו ללךה
עלה הניחא לר' אליעזר לרבנן מאי איכא למימר, כדאקשינן בסמוך (ה, ב) ללךה
רב שסת דאוקי ולא חליפין בשהומם לאחר שני רגלים וחללו על אחר, הניחא לרבנן
אלא לר' מאיר מאי איכא למימר. ועוד דמנא לן דפוסק עליו לךה לעניי ולא אתו
הכא עניי תוך שלשה רגלים שיהא רריך לחזור אחר העניי ולהוליך אחריהם למדי,
ומי שלקט את הפאה לפלוני עני שיהא רריך להוליך אחריו באיזה מקום שיהיה, דאלו
לדבריהם ודאי ורריך הוה לחזור אחריו תוך שלשה רגלים, דאילו איתיה הכא מיד קא
עבר דהא קאי עני והא לא אשכחן. אלא מסתברא לי ללעולם שלשה רגלים לצל תאחר
גזירת הכתוב הוה, ועד שיעברו עליו אינו עובר ואפילו קיימי עניי וקאי מקדש וקיימי
כהנים והיינו ברייתא, ודרבא לחייבו בעשה דמואלא שפתיך (דברים כג, כד) וכדדרשינן
(לקמן ו, א) מואל שפתיך זו מות עשה, והיינו נמי דרבא לא אמרה איהא פלוגתא דהני
תנאי ולא אברייתא דכי תדור נדר, אלא ארידך ברייתא דמואלא שפתיך. והיינו נמי דלא
קאמר, ולךה קא עבר עלה ללךה וקאמר מיחייב עלה ללךה. והא דלקט שכחה

ופאה נמי ניחא בכל ענין ואתיא ככולהו תנאי. ואי קשיא לך הא דאמרין עלה דרבא מהו דתימא הואיל ובענינא דקרבנות הוא דכתיבה עד לעברי עלה שלשה רגלים כקרבנות קמ"ל, ואי מיחייב עלה בעשה קאמר לא הוה ליה למימר עד לעברי עלה שלשה רגלים כקרבנות אלא עד לעבר רגל אחד, דהא קרבנות ברגל אחד עבר בעשה מוצאת שמה והבאתם שמה (דברים יב, ה) כדאמרן בסמוך. יך לומר כיון דהתם לאו דוכתא הוא למידק בקרבנות אי בשלשה רגלים בכל תאחר או ברגל אחד [לעשה] לא דק למימר ברגל אחד, אלא פשיטותא דמלתא קא נסיב, דפשיטותא כיון דהדר כתב (דברים טז, טז) בחג המזות ובחג השבועות ובחג הסוכות, ועלה קאמר פרשת כי תדור דאית בה כל תאחר ומואל שפתיך, כי היכי דלא עבר כל תאחר אלא בשלשה רגלים הכי נמי לא עבר לעשה אלא בשלשה רגלים. אלא דאיכא למימר דכיון דכתיב (דברים יב, ה) וצאת שמה והבאתם שמה ליחייב עליה ברגל אחד בעשה הוא דקאמר, ואיהו לא מעייל נפשיה השתא בהכין. ועוד דאפילו גבי קרבנות דייקין ואתינן למימר דאפילו לעבור בעשה לא עד לעברו עליה שלש רגלים, וכדאזתיבנא עליה דרבא דאמר לקמן (ו, א) וקרבן כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה, מיתיבי העיד ר' יהושע ור' פפוס על ולד שלמים שהוא קרב שלמים וכו', ואע"ג דפריקנא לה מכל מקום השתא לא מעייל נפשיה בהכין. ובכמה דוכתי אורחיה דתלמודא דלא חייש למנקט כהלכתא אלא כפשיטותא, כיון דלאו ההוא דוכתא עיקרא דההוא מילתא. וכדאמרין בריש פרק קמא דקידושין (ג, ב) ההוא ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה, ואע"ג דהך דרשא דר' יוסי הגלילי הוא, דלרבנן לא מיבעיא להו כריתות אלא לדבר הכורת זינו לזינה, ומוכתב לה הוא דנפקא להו דכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף. ובמסכת סנהדרין (לד, ב) מה נגעים זיוס אף ריזים זיוס, ונגעים זיוס מנא לן דכתיב (ויקרא יג, יד) וזיוס הראות זו, והך דרשא דאזיי היא, אבל רבא נפק ליה מכנגע נראה לי ולא לאורי כדאיתא במסכת משקין (מועד קטן ח, א), וכן במסכת מגילה (כ, א) גבי אין מוהלין אלא זיוס דכתיב (ויקרא יב, ג) וזיוס השמיני ימול זיוס ולא זלילה. ובמסכת שבת (קלז, א) מפקינן לה זיוס ואפילו בשבת, וזלילה נפקא לן מזן שמונת ימים ימול. ובמנחות פ"ק (ו, ב) תניא, מנין ליואל שאם עלה לא ירד שהרי יואל כשר בצמה, ואמרין עלה התם דלאו עיקר טעמא הוא אלא תנא אצאת תורת העולה קא סמיך, וכן יך עוד במסכת קידושין. ותדע לך עוד דרבא לעשה קאמר, דהא בתר ההיא נמי אמר כיון שעבר רגל אחד, כלומר בקרבן, עובר עליה בעשה דאלמא שתייהן בחדא מחתא מחית

להו, ודבר הלמד מענינו הוא, כך נראה לי. אחר כך שאלתי את פי הרב ר' משה ב"ר בנימין מרומי והודה לי לדברי, ואמר אלי כי הרב ר' ישעיה ז"ל הזקן מטרני כתב כן בפסקיו, וזה לשון הרב ר' ישעיה: ונראה לי ללאו בחיוב לאו קאמר רבא אלא בחיוב עשה, ללא תאחר בג' רגלים הוי אפילו ללדקה, משום דקיימי עניים לא מלינן למעקר קרא, אבל עשה דקרא ללא פרשת אימת מלינן למימר דקאי בעשה. ע"כ לשונו. ומעשרות. פירוש: אחד מעשר ראשון ואחד מעשר שני ומעשר עני. ואם תאמר היכי קא עבר עליהו בשלשה רגלים והא קבע להן התורה זמן ביעור, כדכתיב (דברים יד, כח) מקץ שלש שנים תוליא את כל מעשר תבואתך וגו'. ויש לומר בשלשה רגלים עובר בכל תאחר, ובשנה השלישית של שמטה אם לא נתנן נתוסף עליו עוד עשה דביעור, כדכתיב (דברים יד, כח) תוליא את כל מעשר תבואתך. ואי נמי אינטריק קרא לחייב על זמן הביעור בלא רגלים, וכדתנן בפרק בתרא דמעשר שני (פרק ה, מ"ו), ערב יום טוב הראשון של פסח של רביעית ושל שביעית היה ביעור, ואי נמי יש לומר דהתם בדלא אפרסיה, כיון שהגיע זמן הביעור כריך לאפרסיה ולבעריה, דאילו משום כל תאחר, איכא למימר ללא מיחייב אלא בדאפרסיה ולא יהביה, ואלו אפרסיה קאי עליה בכל תאחר אע"ג ללא מטא זמן ביעור. ותדע לך דלקמן (ו, א) אינטרכי לקראי חד לאקדסיה ולא אפרסיה וחד לאפרסיה ולא אקדסיה, וכיון שכן במעשרות ללא אשכחן אלא חד קרא לא עבר עליה אלא מכי אפרסיה ולא יהביה. אי נמי בשמרחו בין רגל לביעור, דודאי כל זמן ללא מרחו לא מיחייבא מילדי. (רשב"א)

ב - **ד** **דף**

לקט שכחה ופאה כיון שעברו עליהן שלשה רגלים עובר בבל תאחר רבי שמעון אומר שלשה רגלים כסדרן וחג המצות תחלה ר' מאיר אומר כיון שעבר עליהן רגל אחד עובר בבל תאחר רבי אליעזר בן יעקב אומר כיון שעברו עליהן שני רגלים עובר בבל תאחר רבי אלעזר ברבי שמעון אומר כיון שעבר עליהן חג הסוכות עובר עליהן בבל תאחר מאי טעמא דתנא

קמא מכדי מינייהו סליק למה לי למהדר ומיכתב [\[דברים טז-טז\]](#) בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות שמע מינה לבל תאחר ורבי שמעון אומר אינו צריך לומר בחג הסוכות שבו דיבר הכתוב למה נאמר לומר שזה אחרון ורבי מאיר מ"ט דכתיב [\[דברים יב-ה\]](#) ובאת שמה והבאתם שמה ורבנן ההוא לעשה ורבי מאיר כיון דאמר ליה רחמנא אייתי ולא אייתי ממילא קם ליה בבל תאחר ורבי אליעזר בן יעקב מאי טעמא דכתיב [\[במדבר כט-לט\]](#) אלה תעשו לה' במועדיכם מיעוט מועדים שנים ורבנן ההוא לכדרבי יונה דאמר רבי יונה הוקשו כל המועדים כולם זה לזה שכולן מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו ורבי אלעזר ברבי שמעון מאי טעמא דתניא רבי אלעזר בר' שמעון אומר לא יאמר חג הסוכות שבו דיבר הכתוב למה נאמר לומר שזה גורם ורבי מאיר ורבי אליעזר בן יעקב האי בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות מאי דרשו ביה מיבעי להו לכדרבי אלעזר אמר ר' אושעיא דאמר ר' אלעזר אמר ר' אושעיא מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה תלמוד לומר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לו תשלומין כל שבעה וליקש לחג הסוכות מה להלן שמונה אף כאן שמונה שמיני רגל בפני עצמו הוא אימור דאמרינן שמיני רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב אבל לענין תשלומין דברי הכל תשלומין דראשון הוא דתנן מי שלא חג יום טוב הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון של חג תפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא לחג הסוכות לאקושיה לחג המצות

ה"י מכדי מינייהו סליק. כשאר הכתוב שלש פעמים בשנה יראה כל זכור בחג המצות וגו' מהם היה עולה כבר כתוב למעלה בענין שמור את חדש האביב שבעה שבועות תספר לך חג הסוכות תעשה לך: למה לי למיהדר. ולמנינהו בפרשת חג הסוכות: שמע מינה לבל תאחר. דה"ק היו נראין לפניו לשלם נדריכם ולא תבאו ריקם: אין צריך לומר חג הסוכות. אף כשחוזרין לבל תאחר לא היה צריך להזכירו שהרי הענין עסוק בו: ה"ג שבו דיבר הכתוב למה נאמר לומר שזה אחרון. עד שיעבור אותם כסדר הזה: ההוא לעשה. דמנחת עשה עליו להביאו ברגל ראשון: ורבי מאיר. אמר לך כיון דאמר ליה רחמנא אייתי ברגל ראשון זהו

זמן שקבע לו ואם איחרו מן המועד הוה איחור וממילא קם ליה צבל תאחר: הקיפא דר' יונה. במסכת שבועות (ד' י.) איכטריך לומר שכל פעירי הרגלים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו דילפינן מסעיר דר' ח דכתיב ביה לשאת את עון העדה (ויקרא י): מניין לעצרת. דאילו בחג הסוכות ובחג המלות נפקא לן (חגיגה ד' ט.) מוחגותם אותו חג לה' שבעת ימים יכול יהו חוגגין כל ז' ת"ל אותו אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל ז' אם כן למה נאמר ז' לתשלומים שאם לא חג חגיגתו בראשון יקריבנה בשני: פז"ר קס"ב. כבר פירשתי במס' יומא [ד' ג.] ומסכת סוכה [ד' מה.] טעון פיים לפי הבא בשמיני ואינו קרב לפי סדר המשמרות ששנו ושלשו צפרי החג חוץ משתים ששנו ולא שלשו ופר של שמיני אין אחת מאותן שתיים מקריבתו אלא כל המשמרות מפיסות וטעון זמן ורגל לעלמו שאין שם חג הסוכות עליו וקרבן לעלמו שאין קרבנו כשאר ימי החג שהפריס מתמעטים בהם אחד אחד וזה אינו אלא פר אחד ושאר הימים שני אילים וארבעה עשר כבשים וזה איל אחד וז' כבשים ושיר לעלמו אין שירו שיהו לשל סוכות שאומר על הדוכן ולא נתפרש לנו שירו ובמסכת סופרים נמצא שירו הוא למנח על השמינית ברכה לעלמה מצרכין היו את המלך זכר לחנוכה הבית שנא' (מ"א ח) ביום השמיני שלח את העם ויצרכו את המלך כך מפורש בתוספתא דסוכה (פ"ד): (רש"י)

תוספות לקט שכחה ופאה. חייב להניח בשדה דאי שקיל להו עבר בלא תעשה דכתיב לא תלקט (ויקרא יט) ולא תשוב (דברים כד) ולא תכלה (ויקרא שם) וכתיב (שם) לעני ולגר תעזוב והיכא דעבר ונטלם חייב להחזיר וליתן דאי עביד לא מהני כדאיתא פ"ק דתמורה (דף ו.) ואם לא הפריש פאה מן הקמה מפריש מן העמרים או מן הכרי ואיכא בבל תאחר ועוד יש לפרש דשקל בהיתר כגון דליכא עניים ואז איכא בבל תאחר והא דאמרינן בסוף הזרוע (חולין ד' קלד): לוי זרע בכישור לא הו עניים למשקל לקט אתא לקמיי דרב ששת אמר לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים לא קאמר דלישקול לנפשיה אלא דלא עבר אם כונס בתוך ביתו ומיהו מדפריך התם מתרומה דאם אין שם כהן שוכר פרה ומביאה ופריך נמי ממתניי דאם אין שם כהן מעלין אותם בדמים ומשני שאני התם דנתינה כתיב בהו משמע דבלקט שכחה ופאה שקיל לנפשיה ולפיי קמא קשיא דאי בדאיכא עניים ועבר ונטלם הרי עובר לאלתר בבל תאחר דדוקא היכא דליכא עניים אין עובר בבל תאחר אלא ברגלים אבל היכא דקיימי עניים קא עבר לאלתר כמו צדקה ויש לפרש כגון במלקט לצורך עניים כי ההיא דתנן

בפ"ד דפאה (משנה ט) מי שמלקט ואמר הרי זה לפלוני עני ר"א אומר זכה לו וחכ"א יתננה לעני הנמצא ראשון והא דלא חשיב הכא פרט ועוללות כיון דתני הני לא חש להני: ואין צריך לומר חג הסוכות שבו הכתוב מדבר למה נאמר לומר שזה אחרון. זו היא גירסת הקונט' והשתא ר' אלעזר ור"ש דורשין בענין אחד אלא דמר סבר שזה גורם ומר סבר שזה אחרון ורבינו חננאל גריס אין צריך לומר בחג המצות שבו פתח הכתוב תחילה למה נאמר לומר שזה ראשונה: **אלה** תעשו לה' במועדיכם. ומיעוט מועדים שנים ואע"ג דהאי קרא בקרבנות חובה הוא דכתיב הא כתיב ביה נמי לבד מנדריכם ונדבותיכם: **פז"ר** קש"ב. פירש הקונטרס רגל בפני עצמו שאין שם חג הסוכות עליו ורוצה לומר דבברכת המזון ותפלה מזכירין שמיני עצרת ולא סוכות וברכה לעצמה פי' בקונטרס שמברכין היו המלך זכר לחנוכת הבית דכתי' בספר מלכים (א' ח') ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך כדתניא בתוספתא דסוכה [פ"ד] י"ט האחרון של חג פייס בפני עצמו זמן לעצמו קרבן שיר וברכה לעצמו שנאמר ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך ובפרק לולב וערבה (סוכה ד' מז. ושם) אין משמע כך דתניא התם כשם ששבעת ימי החג טעונים קרבן שיר וברכה ולינה כך שמיני טעון כו' ורוצה לומר מאי ברכה זמן ופריך זמן כל שבעה מי איכא ומסיק מאי ברכה המזון ותפלה ודומה לההוא דמפרש ר"ת ההיא דהכא ורגל לעצמו שטעונה לינה ורבינו חננאל פירש לענין אבילות משום דאמרי' במועד קטן בפרק בתרא (ד' יט.) הקובר מתו שבעה ימים קודם לרגל בטלה ממנו גזירת שלשים וזימנין דליכא שבעה קודם הרגל ואפי' הכי בטלה ממנו גזירת שלשים שמיני עצרת ור"ת עצמו יסד במעריב שלו קודש ללינה ושלשים ידחם כאשר אבלים ינחם ומיהו אי אפשר לומר שידחה לגמרי דהא אמרינן בפרק בתרא דמועד קטן (ד' כד: ושם) יום אחד לפני החג והחג ושמיני שלו הרי כאן אחד ועשרים יום ומההיא דסוכה אין כאן ראייה אם אין ברכה דהכא כי ההוא דהתם והתם לא הוה מצי לאוקומי בברכת המלך משום דליתיה בשבעת ימי החג שיר אומר ר"ת שהיו אומרים בבית הכנסת מזמור שלם מה שאין כן בכל שאר ימי החג שלא היו אומרים מזמור שלם אלא חציו ביום אחד וחציו ביום אחר כדאיתא פרק החליל (סוכה ד' נה. ושם) וסימניך הומבה"י ובמסכת סופרים משמע שהיו אומרים בבית הכנסת למנצח על השמינית ושמא כמו כן היו הלויים אומרים בבית המקדש: **תפשת** מרובה לא תפשת. לא דמי להא דדרשינן ימים שנים רבים שלשה דהתם ניחא טפי שאם באת להוסיף יותר משנים אין לדבר סוף אבל הכא יש לדבר סוף דטפי משמונה לא ובתורת כהנים תניא ימים שנים יכול ימים הרבה אמר רבי עקיבא כל שמשמעו מרובה ומשמעו מועט תפשת מרובה לא תפשת ר' יהודה בן בתירא אומר שתי מדות אחת כלה ואחת אינה כלה מודדין במדה כלה ולא במדה שאינה כלה אמר רבי נחמיה וכי למה בא הכתוב לפתוח או לנעול כו' ובריש סוכה (ד' ה: ושם) היא כתובה: (תוספות)

רש"א לקט שפחה ופאה. וכגון שעבר ולקטה, לאפילו לאציי לאמר במכת תמורה בפ"ק (ד, ז) כל מאי לאמר רחמנא לא תעביד אי עבד (מהנה) [מהני], זהא מודה משום דכתיב ביה תעזוב יתירא כדאיתא התם (ו, א) וכדתניא התם, לא הפריש פאה מן הקמה מפריש מן העמרים לא הפריש מן העמרים מפריש מן הכרי. ור' מאיר ור' אליעזר בן יעקב האי בחג המלות ובחג השבועות ובחג הסוכות מאי דרשינן ביה. תמיהא לי מאי טעמא לא איבעיא להו נמי לר' אלעזר בר' שמעון, השתא דלא שמיע לן היקישא דר' אלעזר א"ר הושעיא, דבשלמא לבתר דשמענא להיקישא דר' אלעזר א"ר הושעיא לר' אלעזר בר' שמעון להיקישא אינטריד, אלא השתא תיבעי. ושמא תאמר כיון דלדידיה אינטריד למכתב מיהא חג הסוכות לעבור עליו בבל תאחר ואגב ההוא נסיב לכולהו, כי היכי דלא תימא דבחג הסוכות לחודיה חייב בראייה ולא באחרוני, ואי כתיב שלש פעמים בשנה יראה כל זכורד בחג הסוכות לא אחי שפיר, הילכך אגב חג הסוכות כתבינהו לכולהו. הא ליתא, דהא כי פירי לר' מאיר ור' אליעזר בן יעקב דאינטריד להו חג המלות וחג השבועות, אכתי הדרינן ואמרין חג הסוכות למה לי. ושמא התם משום שלא היה צריך לכתבו כלל דהא מחג הסוכות סליק. הני מילי לענין פז"ר קש"ב. פייס בפני עצמו, שכל המשמרות שונות ומשלשות בפרי חג, חוץ משתים האחרונות ששונות ולא משלשות שאינן מספיקין, ואלו היה שמיני מכלל החג בפר הבא בשמיני לא היו צריכין להפיס עליו אלא אותה משמרה ראשונה שבשתיים היתה זוכה בה בלא פייס, והם היו מפייסין לכל המשמרות ואפילו יהויריב, ולרבנן אותן שתיים מיהא הנשארות, כדאיתא התם בפרק החליל (נה, ז). זמן בפני עצמו. לענין שהיינו. רגל בפני עצמו. פירש רש"י ז"ל, שמזכירין בתפלה וברכה, שמיני חג העלרת. קרבן בפני עצמו. שאין בו אלא פר אחד ושצעה כבשים, ואלו היה מכלל החג שפריו מתמעטים והולכין היו קרבין בו ששה פרים וארבעה עשר כבשים. שיר בפני עצמו. פרשו בתוס' שהיו אומרים בו מזמור שלם, מה שלא היו עושין כן בשאר ימות החג, שלא היו אומרים אלא חצי מזמור ביום אחד וחציו ביום אחר, כדאיתא בפרק (לולב וערבה) [החליל] (סוכה נה, א), ורש"י ז"ל לא פירש כן. ברכה בפני עצמה. פירש רש"י ז"ל, שהיו מצרכין בו את המלך זכר לחנוכה הבית. דכתיב (מלכים—א ח, טו) ביום השמיני שלח את העם ויצרכו את המלך, והכי תניא בתוספתא לסוכה (פ"ד, ה"ז). ור"ת ז"ל פירש ברכה שמזכירין שמיני חג העלרת בתפילה וברכת המזון, וכאותה ששנינו בצרייתא בפרק לולב וערבה (סוכה מז, א) כשם שצעת ימי החג טעונין קרבן שיר ברכה ולינה כך שמיני טעון קרבן שיר

ברכה ולינה, ואוקימנא התם מאי ברכה ברכת המזון ותפלה, ופירש רגל לומר שטעון לינה. ור"ח ז"ל פירש רגל לענין אצלות, ומשום דאמרינן במועד קטן פרק בתרא (יט), א גמרא ע"כ, הקוצר את מתו קודם הרגל שבעת ימים בטלה ממנו גזרת שלשים. וזימנין דליכא שבעה קודם לחג ואפילו הכי בטלה ממנו גזרת שלשים מחמת שמיני חג העצרת שהוא רגל בפני עצמו, ומיהו לא מצטל להו לגמרי אלא שבעה, וכדאמרינן התם בפרק בתרא דמועד קטן (כד, ב) יום אחד לפני החג וחג ושמיני שלו הרי כאן עשרים ואחד יום. הא דאמרינן: לאקושי' לחג המלות מה חג המלות טעון לינה אף חג הסוכות טעון לינה. איכא למידק היקישא למה לי תיפוק ליה משום ופנית בבוקר, דהא בפרק לולב וערבה (מז, ב) אמרינן דאפילו שמיני עצרת ובכורים וכל שאר קרבנות מתרבו מדכתיב ופנית בבוקר. ותירא בתוס' (ד"ה מה), דאי מופנית בבקר הוה אמינא דאינו טעון אלא לילה אחד כבשאר קרבנות, ואתא היקישא לחייבו בלינת כל החג, דומיא דחג המלות דמשמע שטעון לינה כל שבעה דכולי חג בבקר אחד הוא. והכין משמע בזבחים פרק דס חטאת (לו, ב), דתנן התם ר' טרפון אומר אם ביטל בו מתחלת הרגל יבטל בו כל הרגל ואמרינן בגמרא (לז, א) מאי טעמא דר' טרפון א"ר ילחק דאמר קרא (דברים טז, ז) ופנית בבוקר והלכת הכתוב עשאן כלן בקר אחד, ואף על גב דפרכינן עליה וכי אין פיגול ברגל ואין נותר ברגל, מכל מקום לענין לינה עשאן בקר אחד כפשטיה דקרא שלאחר כל הרגל ישוב לביתו. והכין נמי משמע לכאורה בפרק לולב וערבה (מז, א), דתניא התם כסם שבעת ימי החג טעונין קרבן סיר ברכה ולינה כך שמיני עצרת, ואמרינן מאי ברכה זמן, ופריך זמן כל שבעה מי איכא, ומדלא פריך הכי גבי לינה, אלמא משמע לכאורה דפשיטא דכל שבעה טעונין לינה. ורש"י ז"ל פירש לינה לינה לילה אחד. (רשב"א)

{דברים טז-יז} ופנית בבקר והלכת לאהליך ות"ק ורבי שמעון (בן אלעזר) תשלומין לעצרת מנא להו נפקא להו מדתני רבה בר שמואל דתני רבה בר שמואל אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש מנה ימים וקדש עצרת מה חדש למנויו אף עצרת למנויו אימא עצרת חד יומא אמר רבא אטו עצרת יומי מנינן שבועי לא מנינן והאמר מר מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי ועוד חג שבועות כתיב ופסח בר מיקרב ברגלים הוא פסח זימנא קביעא ליה אי אקרביה אקרביה ואי לא אקרביה אידחי ליה אמר רב חסדא פסח כדי נסבה רב ששת אמר מאי פסח שלמי פסח אי הכי היינו שלמים תנא שלמים הבאין מחמת פסח ותנא שלמים הבאין מחמת עצמן סלקא דעתך אמינא הואיל ומחמת פסח קאתו

רש"י טעון לינה. ליל חולו של מועד: ופנית בצקר. בי"ט לא קאמר קרא שהרי הוא יום שהיוצו ליראות בעזרה: ות"ק ורבי שמעון. דרשאי ליה האי קרא לבל תאחר דאילו ר' אלעזר בר' שמעון לא קשיא מידי דאיהו יליף כל תאחר מחג הסוכות לחודיה אייתר ליה חג המנוחות וחג השבועות' להקישא לתשלומין: מנה ימים. שנא' (במדבר יא) עד חדש ימים: וקדש חדש. בקרבנות מה חדש קדושן אחד ממנויו זיוס ראש חדש הוא מקריבין זמן הוקבע להם אחד מן הימים שהוא נמנה על ידם: אף עצרת. הבאת קרבנותיה באחד ממנוייה והרי היא נמנית על ידי שבועים שנאמר (ויקרא כג) שבע שבתות תמימות תהיינה: אימא חד יומא. דכתיב תספרו חמשים יום (סס): ופסח בר מיקרב ברגלים הוא. דקאמר ליה תנא לעיל בכל תאחר דקלף רגלים והרי אינו יכול להקריבו אלא בי"ד בניסן: שלמי פסח. בקלף קרב בזמנו שאבד ונתכפר באחר הוא נעשה שלמים כדנפקא לה בפסחים (דף כז:): ואותן שלמים אם אחרן ג' רגלים עובר: (רש"י)

תוספות מה חג המצות טעון לינה. לא שילין בירושלים כל ז' ימי הפסח ולאחר ימי הפסח ישכים וילך לו דבכל דוכתי דמרבינן לינה כגון לשמיני עצרת ולבכורים ולפסח שני ולכל הקרבנות בסיפרי בפרשת ראה אנכי לא מרבינן לינה אלא לילה אחד והאי קרא דמייתי בגופיה דפסח כתיב בפרשת ראה תזבח הפסח בערב וכתוב ובשלת ואכלת ופנית בבקר ומיהו לאו בבקר ממש דהוא י"ט אלא כדפי' בקונט' דטעון לינה ליל חולו של מועד דבי"ט לא קאמר קרא שהרי הוא יום שחייב ליראות בעזרה וכן חג הסוכות דטעון לינה היינו לילה אחד והאי דמשמע בפי' לולב וערבה (סוכה ד' מז.) גבי חג דאיכא לינה כל שבעה מדלא פריך

לינה כל שבעה מי איכא כדפריך גבי זמן היינו שאם לא יבא ברגל בירושלים ביום ראשון רק ביום שני או באחד מימי החג טעון לינה לילה של אחריו וכן אם בא באחד מז' ימי הפסח ותימה דתיפוק ליה דטעונין לינה משום שלמי שמחה דהיו כל שמונה כדתנן ההלל והשמחה שמונה בפ' לולב וערבה (שם ד' מב:) ואפי' בשאר ימות השנה אם מביא קרבן טעון לינה כדתניא בסיפרי ופנית בבקר והלכת לאהליך מלמד שטעונין לינה כלומר כל הזבחים דומיא דפסח אין לי אלא אלו בלבד מנין לרבות עופות ומנחה יין ולבונה ועצים ת"ל ופנית כל פינות שאתה . פונה מן הבקר ואילך ובפסח שני פליגי תנאי בפ' לולב וערבה (דף מז: ושם) ובפרק מי שהיה טמא (פסחים ד' צה: ושם) ובסיפרי מפרש טעמא דמ"ד טעון לינה דהרי הוא כעצים ולבונה וי"ל דמשכחת לה דלא מייתי קרבן ביום שבא לירושלים כגון דשלח שלמיו מאתמול דנאכלין לשני ימים ועוד בפ"ק דחגיגה (ד' ח. ושם) אמר (ואכלת) ושמחת לרבות כל מיני שמחות לשמחה ואמרינן בפ' אלו דברים (פסחים ד' עא.) אפי' בכסות נקיה ויין ישן דבענין אחר לא משכחת לה שמחה שמונה כשחל י"ט הראשון להיות בשבת מאחר דבעינן זביחה בשעת שמחה וכי האי גוונא אשכחן בירושלמי פרק שני (דבכורות) דתנן וטעונין לינה א"ר (יונתן) הדא דתימא בשאין עמהם קרבן אבל יש עמהם קרבן בלא כך טעונין לינה מחמת הקרבן ובפ' דם חטאת (זבחים ד' צו: ושם) משמע קצת שטעון לינה ז' ימי פסח שכולם חשובין כלילה אחת גבי הא דתנן ר' טרפון אומר אם בישל בו מתחילת הרגל יבשל בו כל הרגל ואמרינן בגמרא מ"ט דר' טרפון א"ר יצחק דאמר קרא ופנית בבקר והלכת לאהליך הכתוב עשאן כולם בקר אחד ואע"ג דלא קיימא הכי דפריך עלה וכי אין פגול ברגל וכי אין נותר ברגל מ"מ לענין לינה יתכן שעשאן בקר אחד כפשטיה דקרא דאחר הרגל ישוב לביתו וניחא השתא דשמיני עצרת ובכורים דטעונין לינה בפ' לולב וערבה (סוכה ד' מז.) וכל שאר הקרבנות מתרבו מדכתיב ופנית ולחג הסוכות אצטריך היקישא דאי מופנית הוה אמינא לילה אחת ואתיא היקישא לאשמועינן דאסור לצאת כל שבעת ימי הרגל שכל הרגל חשוב בקר א' כחג המצות וניחא נמי הא דקאמר פ' לולב וערבה (גי'ז שם) דשבעת ימי החג טעונין לינה: **אמרה** תורה מנה ימים וקדש חדש מנה ימים וקדש עצרת. כי האי גוונא אמרינן במנחות פרק רבי ישמעאל (ד' סה: ושם) גבי ביתוסים שהיו אומרים עצרת לאחר השבת ויליף לה ר' יהושע מהא דאמרה תורה מנה ימים וקדש חדש מנה ימים וקדש עצרת מה חדש שסמוך לביאתו ניכר אף עצרת שסמוך לביאתו ניכר כלומר לביאת חשבונו ניכר מאימתי התחיל למנות דהיינו מתשעה ועשרים יום משעת מולד הלבנה אף עצרת סמוך למנין החמשים ניכר להם יום קבוע שיתחילו למנות בו דהיינו ביום ששה עשר בחדש ממחרת י"ט הראשון שאם ממתנין עד אחר השבת בראשית אין שם היכר יום קבוע דפעמים שמתחילין למנות בי"ו פעמים בי"ז פעמים בי"ח פעמים בי"ט כמו שפ"י שם בקונטרס ור"ת מפרש מה חדש שסמוך לביאתו של חדש ניכר מתי יהיה

ראש חדש דמיד דמכסי סיהרא ידעי כולי עלמא שיהיה נולד ולמחר יקדשו ב"ד החדש אף עצרת צריך שיהא ניכר וידוע לעולם זמן קידוש סמוך לביאתו דהיינו אם מתחילין למנות בששה עשר בניסן שיתנו עיניהן כמה הלבנה גדולה בחמשה לחדש וכשראוה בסיון באותה שיעור ידעו שלמחר יתקדש עצרת ופריך התם במנחות (דף סו.) דלמא ב"ט אחרון קאי ויתנו עיניהם בשנים עשר בסיון וה"ר משולם גריס הכא והתם מנה שנים וקדש יובל משום דמנה ימים וקדש חדש נפקא לן בפ"ק דמגילה (ד' ה.) מדכתיב עד חדש ימים ימים אתה מונה לחדשים ולא שעות והוא מדרש חכמים ז"ל ולא שייך למימר אמרה תורה אלא בדבר שהצדוקים מודין כי ההוא דתני בתר הכי אמרה תורה הבא עומר בפסח ושתי הלחם בעצרת דבהדיא כתיב וכן ספירת יובל כתיב בהדיא וסמוך לביאתו התחלת חשבוננו ניכר שלעולם מתחילים למנות למחרת שנת חמשים אף עצרת סמוך לביאת התחלת חשבוננו יהא ניכר שלעולם מתחילים למנות למחרת יום קבוע שזה יהיה למחרת י"ט ראשון ולא ישתנה לעולם וקשיא דמצינו לקמן בפירקין (ד' טז.) אמרה תורה נסכו מים לפני בחג אע"פ שאין הצדוקים מודים בו שרגמוהו באתרוגיהם ולא מסתברא לחלק משום דהתם קאמר מפני מה אמרה תורה ועוד אשכחן (לקמן ד' ז.) דדרשינן עולת חדש בחדשו אמרה תורה חדש והבא מתרומה חדשה ואין צדוקים מודים בו שהיו אומרים משל יחיד הם מביאים כדתניא פ"ק דמגילת תענית והתם במנחות מייתי לה מ"מ יש סעד לדבריו דלאפוקי מדבריהם של ביתוסים היה רבי יהושע מביא דרשה זו ואי לא מודו בה מה תשובה היא זו אבל אין למחוק בשביל כן ספרים ועוד נראה דהכי יליף עצרת למנוייו מחדש דאשכחן לקמן בפירקין (ד' י:) מדיום אחד בחדש חשוב חדש שלשים יום בשנה חשובים שנה וחדש למנוייו כשנה למנוייה ועוד דאי מיובל יליף כי פריך ואימא עצרת חד יומא מאי קא משני אטו עצרת יומי מנינן שבועי לא מנינן יובל נמי מנינן שנים ושמיטין ואפ"ה הוי למנוייו של שנים דהוא מנין מועט והכי נמי עצרת נימא חד יומא דתפשת מועט תפשת אבל אי יליף מחדש ניחא דהא ליכא לאקשוויי נילף מיובל דהא קרבן מקרבן יליף שמקדשין חדש למנוייו להבאת קרבנותיו כדפירש בקונטרס וכי תימא אכתי תפשת מועט תפשת חד יומא כיון דמחדש ילפינן אמרינן עצרת לכל מנוייה עוד י"ל מה חדש סמוך לביאתו ניכר שעה ע"י חשבון השוה מתי יבא שלעולם כשעברו שלשים יום מר"ח מקדשין חדש אף עצרת סמוך לביאתו ניכר ע"י חשבון השוה יש להכיר מתי יבא עצרת שלעולם לאחר חמשים עצרת ולדברי הצדוקים אינה ניכרת שלפעמים יש יותר: ואי לא אקרביה אדחי ליה. והרי מיד עובר עליו: **שלמי** פסח. שאבד ונתכפר באחר ואח"כ נמצא הראשון דקרב שלמים ואותן שלמים אם עבר שלשה רגלים עובר ובפרק כל הפסולין (זבחים ד' לו.) דמרבה שלמי נזיר ושלמי פסח שנאכלים ליום ולילה פירש שם בקונט' חגיגת י"ד ולא יתכן דחגיגת י"ד נאכלת לשני ימים ולילה אחד (כדתניא) בפסחים פרק

חילופי עולה ושלמים והכא במאי עסקינן כגון שעברו עליו שני רגלים והומם וחיללו על אחר ועבר עליו רגל אחד סלקא דעתך אמינא הואיל ומכח קמא קאתי כמאן דעברו עליו ג' רגלים דמי קמ"ל ולרבי מאיר דאמר כיון שעבר עליו רגל א' עובר בבל תאחר מאי איכא למימר אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שהומם בתוך הרגל וחיללו ועבר עליו הרגל סלקא דעתך אמינא הואיל ומכח קמא קאתי כמאן דעבר עליה כוליה רגל דמי קמ"ל והיה בך חטא ולא בקרבנך חטא והא מהכא נפקא מדאחרים נפקא דתניא אחרים אומרים יכול יהא בכור שעברה שנתו כפסולי המוקדשין ויפסל תלמוד לומר [{דברים יד-כג}](#) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה אף בכור אינו נפסל משנה לחברתה איצטריך סלקא דעתך אמינא הני מילי בכור דלאו בר הרצאה הוא אבל קדשים דבני הרצאה נינהו אימא לא לירצו קא משמע לן ואכתי

רש"י כפסח דמו. וברגל ראשון יעבור עליהן: מנא הני מילי. לאכל הנך דתניא במתניתא לעיל איכא כל תאחר: נדר. הרי עלי: נדבה. הרי זו: נאמר להלן נדר. ואם נדר או נדבה וגו': אלו הדמין והערכין כו'. שהן קדשי צדק הבית וכולן לה' ואין לכהנים בהן כלום: הוא ולא חילופיו. עליו אתה עובר ולא על חילופיו ולקמיה מפרש לה: אלו חטאות ואשמות. שהן נדרשין ממך שהרי חובה הם מוטלין עליך: ועולות ושלמים. כגון עולת ראייה ושלמי חגיגה שהן חובה לאלו דנדר ונדבה ברישא דקרא כתיבי וה"ה נמי לזכור ולמעשר ופסח שהן חובה: ה' אלהיך אלו לדקות ומעשרות. דהא קרא יתירא הוא דהוה ליה למכתב כי דרוש ידרשנו וכבר ה' כתוב למעלה במקרא נדרוש ביה לאתויי לדקות ומעשרות שכתוב בהן שם זה ולך תהיה לדקה לפני ה' אלהיך (דברים כד) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך (שם יד): מעמד זה לקט שכחה ופאה. שהן חלקו של עני דכתיב ביה את העני עמד (שמות כז): ולא בקרבנך חטא. אין הקרבן נפסל בכך: חילופי עולה. כגון אבדה והפריש אחרת תחתיה נמלאת הראשונה ונתכפר בה: מקרב קרבי. וכיון דקרבה הרי היא קרבן לעלמה ולשלמו קרינא ביה: חילופי חטאת. שכיפרו בעליה מחמש חטאות המתות היא ופשיטא ללא עבר עליה בכל תאחר: חילופי תודה. וכגון שנתערבה בראשונה וק"ל על זבח התודה חלות התודה טעונה לחם ולא

חליפתה ולא תמורתה טעונין לחס. ומתה אחת מהן. שאם היו שתיהן קיימות מציאן ומציא ארבעים חלות כמספט התודה ואומר הרי הלחם הזה לשם אותה שהיא תודה וקחיטת התודה תקדש ארבעים כמספטה אבל מתה אין לחברתה תקנה (והיכי) ממעט קרא מצל תאחר. וחללו על אחר. אמר זה תחת זה ובעל מוס יולא לחולין: סלקא דעתך כו'. והכי קאמר קרא אם על האחד עבר זמן איחור חייב ולא שיטרפו הוא וחילופיו לג' רגלים: שעברה שנתו. מלוחו בתוך שנתו שנאמר (דברים טו) לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה: כפסולי המוקדשים. כבעל מוס: ויפסל. הואיל ועבר עליו ואיחרו שהרי אין שנה בלא שלשה רגלים ברוב שנים: מקיש בכור למעשר. במעשר דגן קא משתעי קרא: מה מעשר אינו נפסל כו'. דכתיב (שם יד) מקלה שלש שנים וגו' אם שה מעשרותיו שנה ראשונה ושניה: הרלחה. אם לכפרה אם לדורון: אימא לא ליראו. מאחר שהציאן בעצירה: (כ"ז)

תוספות שנתו וזמנו וחד לעברה שנתו ולא זמנו וחד ללא עברה לא שנתו ולא זמנו ומיהו ההוא נמי יש ליישב דאיירי במותר הפסח שדרך התנאים שמסמיכין אחד קרא אע"ג דנפקי מתרי קראי כדאשכחן בפרק אלו מציאות (ב"מ ד' ל) גבי והתעלמת מהם דדריש מיניה כהן והוא בבית הקברות זקן ואינו לפי כבודו או שהיתה שלו מרובה משל חבירו אע"ג דנפקי מתרי קראי דלא אתי קרא אלא לחד כדמסיק התם וכן פ"ק דחגיגה (דף ד.). רגלים פרט לבעלי קבין והאי קרא גופיה דאם כשב דרשינן ליה בפרק מי שהיה טמא (פסחים צו: ושם) לרבות תמורת הפסח אחר הפסח שקרבה שלמים ומוקי לה בנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה וקרא אסמכתא בעלמא דפשיטא היא ולא צריכא קרא: **ונאמר** להלן אם נדר או נדבה. הוה מצי לאתויי מהאי עניינא גופיה דכתיב ביה (דברים כג) כאשר נדרת נדבה: **ערכין** וחרמין והקדשות. בכולהו כתיב לה' גבי ערכין כתיב בערכך נפשות לה' (ויקרא כז) ובחרמין כתיב (שם) קדש קדשים הוא לה' וגבי חרמי כהן נמי דריש ליה בבכורות בר"פ כל פסולי המוקדשים (ד' לב.) ובהקדשות כתיב (שם) איש כי יקדיש את ביתו קדש לה' וא"ת מהאי טעמא נמי תיפוק ליה חטאת ואשם ועולה ושלמים כדדרשינן נמי לקמן בשמעתין מדכתיב לה' אלהיך בקרא דמוצא שפתיך תשמור וי"ל [דלקמן דאית ליה קרא אחרינא לקדשי בדק הבית מאשר דברת מוקי ליה קרא דלה' אלהיך לחטאות ואשמות דמסתבר אבל הכא] אי לאו דכתיב דרוש ידרשנו בחטאת ואשם הוה מוקמינן בהו האי קרא ולא הוה שמעינן ערכין וחרמין והקדשות [ולכא למלפינהו נמי מדרוש ידרשנו דלא משמע אלא שבא על חטא]: **אלו** חטאות ואשמות. שהן

נדרשין ממך שהרי הם מוטלין חובה עליך ועולות ושלמים כגון עולת ראיה ושלמי חגיגה שהם חובה דאלו נדרים ונדבות מכי תדור נדר נפקי ותימה שלמי חגיגה וראיה זמנא קביעא להו דעבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו וא"כ אם אקרביה אקרביה וכו' כדאקשינן לעיל גבי פסח וי"ל דמ"מ היכא דהופרשו ולא הקריבם קאי עלייהו בבל תאחר כיון שלא נפסלו בכך וי"מ דנפקא להו חטאת מדכתיב לשון דרישה גבי חטאת דכתיב (ויקרא י) דרש דרש משה ואשם עולה ושלמים דאיתקוש בהיקישא דזאת התורה בסוף התודה (מנחות דף פב: ושם) ולא יתכן דא"כ נדרים ונדבות נמי ובכור ומעשר ופסח נמי תיפוק מהתם דכולהו איתקוש: **ומעשרות** ובכור. מעשר ובכור מכי דרוש ידרשנו לא נפקא דלא דמי חיובא דידהו לחיובא דחטאת ואשם דאי לית ליה בכור ומעשר לא מיחייב בהו ופסח לא גרסינן הכא דאי בשלמי פסח כרב ששת מהיכא דנפקא שלמים נפקא להו ומיהו יש לחלק: **אי** חליפי חטאת למיתה אזלא. ואי חליפי אשם לרעייה אזלא דקי"ל (נזיר כה:): כל שבחטאת מתה באשם רועה ולר"ת דמפרש דמן הדין באשם קרב עולה א"כ מקרב קרבי: **שהומם** בתוך הרגל. ואין בל תאחר אלא בכל הרגל: **מה** מעשר אינו נפסל משנה לחברתה. פירש בקונטרס דכתיב מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך אם שהה מעשרות שנה ראשונה ושניה ואפילו למאי דפרישית לעיל דאיכא בבל תאחר במעשר שהופרש ולא נתנו וקרא דשנת הביעור אצטריך לאותו שלא הופרש מ"מ בכולהו משתעי קרא דמתבער וקצת תימה בכולה שמעתין מהיכא תיתי לן דנפסל דאיצטריך קרא דאינו נפסל וכן אותו בלא ירצה ואין מאחר נדרו בלא ירצה למה לי: **קדשים** דבני הרצאה נינהו. דעולה מכפרת על חייבי עשה כדאמרינן בפרק קמא דזבחים (דף ז: ושם): (תוספות)

רשב"א נאמר כאן נדר ונאמר להלן נדר מה להלן נדבה עמו אף כאן נדבה עמו. וא"ת, היקשא למה לן נדבה בהדיא כתיבה, דכתיב (דברים כג, כד) כאשר נדרת לה' אלקיך נדבה, ואמרינן לקמן (ו, א) נדבה כמשמעה. יס לומר דההוא צאפרסיה ולא אקרביה דהכין מוקימנא לה לקמן (פס), והכא דאמר ולא אפרסיה, וצנדר כעין נדבה קאמר כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת שלא אחייב צאחריותה דהכין אוקימנא לה לקמן, ותרוויהו איצטריכי כדאמרינן לקמן, כך נראה לי. **עולות ושלמים**. פירש רש"י ז"ל עולת ראיה ושלמי חגיגה שהן חובה עליו. וטעמא דמילתא דאי עולה ושלמים דעלמא שהן צאין צנדר או צנדבה מכי תדור נדר נפקי, אי נמי מדכתיב דרוש ידרשנו דמשמע שהוא מחוייב בהן ונדרשין מעמו. ומכל מקום איכא למידק, דעולת ראיה ושלמי חגיגה זימנא קביעא להו דאילו עברה רגל ולא חג אינו חייב צאחריותו, והילכך אי אקרביה אקרביה ואי לא אידחי ליה, כדאקשינן לעיל (ה, א) גבי פסח. ויס לומר

דנפקא מינה לדאפרשיה ולא אקרביה דקא עבר עליה. ואכתי לא ניחא לי דהא מרבינן לה נמי מקרא דמואל שפתיך, ואוקימנא לקמן (ו, א) חד דאמר ולא אפרשיה וחד דאפרשיה ולא אקרביה. ויש לומר דההוא בעולת נדבה ושלמי נדבה והא מכאשר נדרת דרשינן להו. מהא דאמרינן: כגון שהומם בתוך הרגל וחללו על אחר ועבר כל הרגל. שמעינן דכוליה רגל בעינן, וחאי רגל בין בתחלתו בין בסופו אינו כרגל לעבור עליו, ואפילו לדין דמדד' מאיר נשמע לרבנן. ומיהו לרבנן אם הקדישו בתוך חג המלות בחציו, לכשיגיע חג המלות אחר בחציו עבר עליו דחציו מטרפין, וכדמוכח בהדיא לקמן (ו, ב) מדתניא רגלים בלא שנה שנה בלא רגלים, ואהדריה בתר שנה בלא רגלים ולא משכחת לה, אלא אליבא דמאן דאמר כסדרן בעי להו, ואם איתא אף לת"ק דבעי שלשה רגלים ואפילו לר' אלעזר ב"ר שמעון דלא בעי אלא חג הסוכות משכחת לה, כגון דאקדשיה באמצע חג הסוכות דכי מטי חאי חג הסוכות שנה איכא רגלים ליכא. מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה. פירוש: דכתיב (דברים יז, כח) מקץ שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך. ואע"ג דפרשינן לעיל (ד, א) דההוא בדלא אפרשיה, מכל מקום אע"ג דקרא דביעור לא אינטריך אלא בדלא אפרשיה אפילו הכי אפרשיה לא נפיק מכלל, דקרא בכולהו קאמר אלא דלא אינטריך עיקריה אלא משום דלא אפרשיה. סלקא דעתך אמינא הני מיילי בכור דלאו בר הרצאה הוא. וקשיא לי והא ביהוא קרא שאר קרבנות נמי כתיבי ביה, דכתיב (דברים יב, יז) וכל נדריך אשר תדור ונדבותיך ותרומת ידך, אלמא כולהו איתקש למעשר דגן. ויש לומר דכיון דאשכחן אידך דרשא דבן עזאי (לקמן ו, א) דמרבה להו בהדיא ניחא ליה טפי לאקשווי מינה, דאי מיהא דאחריני הוה מצי לדחויי דילמא לא איתקש אלא בכור דסמיק ליה. כך נראה לי.

(רשב"א)

[{דברים כג-כב}](#) לא תאחר לשלמו שומע אני אף מאחר נדרו בבל ירצה ת"ל אותו אותו בלא ירצה ואין מאחר נדרו בלא ירצה אלא בך חטא ולא באשתך חטא סד"א הואיל וא"ר יוחנן ואי תימא ר' אלעזר אין אשתו של אדם מתה אא"כ מבקשין ממנו ממון ואין לו שנאמר [{משלי כב-כז}](#) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיד אימא בהאי עון דבל תאחר נמי אשתו מתה קמ"ל ת"ר [{דברים כג-כד}](#) מוצא שפתיך זו מצות עשה תשמור זו מצות לא תעשה ועשית אזהרה לב"ד שיעשוד כאשר נדרת זה נדר לה' אלהיך אלו חטאות ואשמות עולות ושלמים נדבה כמשמעו אשר דברת אלו קדשי בדק הבית בפיך זו צדקה אמר מר מוצא שפתיך זו מצות עשה למה לי [{דברים יב-ה}](#) מובאת שמה והבאתם שמה נפקא תשמור זו מצות לא תעשה למה לי מלא תאחר לשלמו נפקא ועשית אזהרה לב"ד שיעשוד למה לי מיקריב אותו נפקא דתניא [{ויקרא א-ג}](#) יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו ת"ל [{ויקרא א-ג}](#) לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני חד דאמר ולא אפריש וחד אפריש ולא אקריב וצריכא דאי אשמעינן אמר ולא אפריש משום דלא קיימיה לדיבוריה אבל אפריש ולא אקריב אימא כל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה צריכא ואי אשמעינן אפריש ולא אקריב דקא משהי ליה גביה אבל אמר ולא אפריש אימא דיבורא לא כלום הוא צריכא ומי מצית אמרת דאמר ולא אפריש והא נדבה כתיבא ותנן אי זהו נדר האומר הרי עלי עולה ואי זו היא נדבה האומר הרי זו עולה ומה בין נדר לנדבה נדר מת או נגנב חייב באחריותו נדבה מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה אמר רבא משכחת לה כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת שאיני חייב באחריותה בפיך זו צדקה אמר רבא וצדקה מיחייב עלה לאלתר מ"ט דהא קיימי עניים פשיטא מהו דתימא כיון דבעניינא דקרבנות כתיבא עד דעברי עלה ג' רגלים כקרבנות קמ"ל התם הוא דתלינהו רחמנא ברגלים אבל הכא לא דהא שכיחי עניים אמר רבא כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה מיתבי העיד ר' יהושע ור' פפיס על ולד שלמים שיקרב שלמים אמר ר' פפיס אני מעיד שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנוה בפסח ואכלנו ולדה שלמים בחג בשלמא בפסח לא אקרבוה אימור דמחוסר זמן הוה אלא ולדה בעצרת היכי משהי לה ועברי עליה בעשה אמר רב זביד משמיה דרבא כגון

רפ"י אותו מה ת"ל. בתורת כהנים תני לה גבי פיגול לא ירצה המקריב אותו לא יחשב: מולא שפתיך זו מצות עשה. למסתמא הכי אמר קרא מולא שפתיך קיים:

תשמור זו מצות לא תעשה. שלא תאחר כדר' אצין א"ר אילעי כל מקום שנאמר השמר פן ואל כו' (מנחות דף כט:): ועשית. על כרחך מכאן אזהרה לז"ד לכוף: לה' אלהיך. קרא יתירא הוא לדרכה לרבות דבר שבחובה: צפיד זו לדיקה. קרא יתירא דריש: יקריב אותו אל פתח אהל מועד. יקריב אותו קרא יתירא הוא להא כתיב ברישיה יקריבנו: חד לאמר. עלי ולא הפרשה: והא נדבה כתיבא. ובקרא דכל תאחר נמי רבינן ליה בגזירה שוה: מת או נגנב. אם הפרישו לאחר זמן: משכחת לה. לאמר ולא הפריש והוא נדבה: כגון לאמר הרי עלי עולה על מנת. שכשפרישנה לא אתחייב באחריותה: כיון דבעניינא דקרבנות כתיבא. לזל תאחר: עובר בעשה. על הקרבן דכתיב וזאת שמה והזאתם: על ולד שלמים. שהפריש בהמה מעוברת או עיברה לאחר הקדישה: מחוסר זמן. שמה לא עצרו עליו שמונה ימים: (רש"י)

תוספות מדבן עזאי נפקא. בסוף פ"ב דזבחים (דף כט.). פליג ר' אלעזר אבן עזאי ודריש דאותו בזבח הוא מדבר ואינו מדבר בכהן אבל רוצה ליישב כאן אליבא דבן עזאי וכולה סוגיא מסיק התם כמו בשמעתין וק"ק שהרי התם דוחק ליישב מילתא דאחרים אליבא דבן עזאי ובתמורה בסוף אלו קדשים (דף כא : ושם) גבי ר' יוסי היה אומר ג' דברים משום ג' זקנים משמע דבן עזאי דמוקי היקישא דמעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא לפני מן החומה אף מעשר אינו נאכל אלא לפני מן החומה לית ליה דאחרים וקאמר ולרבנן דמפקי ליה לטעמא אחרינא בכור שאינו נפסל משנה לחברתה מנא להו ומיהו אין לחוש אם הש"ס הולך ומיישב בכל ענין: **אא"כ** מבקשים ממנו ממון ואין לו. בסוף פרק שני דזבחים (דף כט :) פי בקונט' ממון של גזל אבל נרא' דמיירי בנדר כדמוכח בפרק במה מדליקין (שבת דף לב : ושם) דתניא ר' נתן אומר בעון נדרים מתה אשתו של אדם שנאמר אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיד והא דדריש הכא בד חטא ולא באשתך חטא מיירי במשלם אח"כ אלא שעבר בבל תאחר : זו מצות עשה. דכתיב והיוצא מפיכם תעשו (במדבר לב) : **תשמור** זו מצות לא תעשה. תימה הא אמרינן בפי המוצא תפילין (עירובין דף צו. ושם) גבי הא דמוקים ושמרת את החקה הזאת דמוקי ר"ע בפסח דאפ"ה פסח זו מצות עשה משום דהשמר דעשה עשה וכן בפרק בתרא דיומא (דף פא.). גבי הא דאמר ר"ל מפני מה לא נאמר אזהרה בעינוי משום דלא אפשר דהיכי ליכתוב ופריך ולכתוב השמר בעינוי ומשני השמר דעשה עשה והאי נמי השמר דעשה הוא שישלם מה שנדר ועשה מוצא שפתיך וי"ל דתפלין לאחר שקיעת החמה דקאי אעשה דהנחת תפלין הוי עשה אבל תשמור דהכא קאי אלא תאחר דלעיל מינה שישמור שלא יאחר

ולר' יוחנן דאמר בסוף הקומץ רבה (מנחות דף לו : ושם) גבי מניח תפלין לאחר שקיעת החמה דהשמר דעשה לאו הוא ההיא דפסח ומילה מצות עשה ע"כ דלא כר"ע וההיא דר"ל דיומא לא קיימי ומיהו לא יתכן כלל לאוקמיה דלא כר"ע דמשנה היא בפ"ק דכריתות (דף ב.) וסוגיא דשמעתא משמע בגמ' (דף ג:) דאתיא כר"ע דקתני אוב ולא קתני ידעוני וצריך לחלק בההיא דר' יוחנן דלא דמיא לשאר השמר דעשה : **בפיך**. זו צדקה. דכתיב יצא מפי צדקה (ישעיה מה) : **יקריב** אותו מלמד שכופין אותו. כל מצות עשה נמי כופין כדאמר בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מט : ושם) מכין אותו עד שתצא נפשו והא דאיצטריך קרא הכא משום דסלקא דעתא דאין כופין כאן לפי שכתוב לרצונו וא"ת הא דתנן פרק האומר משקלי (ערכין דף כא.) חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן ה"ד אי מקמי דאתא לידי בל תאחר אפי' עולות ושלמים נמי לא ואי דעבר בבל תאחר אפי' חטאות ואשמות נמי וי"ל דלעולם בשלא עבר עדיין אלא דחזינן שהוא מתעצל להביא [ומוציא הוצאות חנם שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו מה לקנות] ולהכי ממשכנין ואם אין מוצאין במה למשכנו אז כופין כדקאמר הכא וא"ת ואעולות מ"ט (לא) בעי למשכוני טפי מחטאות ואשמות והא בפ"ק דזבחים (דף ו.) אמר דעולות נמי מכפרים אחייבי עשה י"ל כיון דאמרין בעלמא (יומא דף פו.) שאם עשה תשובה לא אז משם עד שמוחלין לו הרי בתשובה מתכפר ולא דמי לחטאות ואשמות : **חד** דאמר ולא אפריש. נראה לי דמשני כך שהרי הקשה מעשה ומלא תעשה ומעשווי נראה בכל חד רוצה ב' פסוקים ותרי למה לי ומשני צריכי בכל חד תרי קראי דחד קרא אתא גלל אמר ולא אפריש וקרא השני אתא גלל אפריש ולא אקריב ופריך מי מצית אמרת דאמר ולא אפריש והא נדבה כתיבא ביה ותנן כו' פירושו כך נ"ל היאך מוקמת העשה והלא תעשה והעשווי אנדבה דקראי דאמר ולא אפריש הא אותן ג' עניינים עשה ולא תעשה ועישוי נראה דקאי לנדבה כמו לנדר שהרי באותו קרא כתיב נדבה כדאמר לעיל נדבה כמשמעה ואיך מצי היות קאי אמר ולא אפריש לנדבה הא זה איפכא מזה שהרי אמר ולא אפריש אינו אומר הרי זו אדרבה הוא כאומר הרי עלי כזה נדר שהרי אינו מפריש אז ונדבה פירושה היא דאמר הרי זו ומפריש באותה שעה כדתנן איזהו וכו' ומשני משכחת לה דאמר ולא אפריש דמשמע נדר משכחת לה תרתי אפי' בנדבה כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה כשאומר הרי עלי הוא כמו נדר ורוצה לעשות נדבה כשמבאר בו דין נדבה באומר דאינו חפץ להתחייב באחריותה אלא דמשכחת לה דאמר ולא אפריש כמו האומר הרי עלי ועל כל זאת היא כנדבה שהרי רוצה שלא יתחייב באחריותה כנדבה : **איזהו נדר**. משנה היא בפ"ק (משנה א') דקינין : **על** מנת שלא אתחייב באחריותה. לא דמי למתנה על מה שכתוב בתורה : (תוספות)

רש"א אין אשתו של אדם מתה אלא אם כן מבקשין ממנו ממונ. כלומר ממונ שנדר ליתן ואין לו, וכדדרשין בפרק במה מדליקין (לכ, ב) בעון נדרים אשתו של אדם מתה, שנאמר (משלי כב, כז) אין לך לשלם וגו'. והא דאמרינן הכא ולא באשתך חטא בדשלים לאחר שעבר על כל תאחר, וההיא דהתם בדללא שלם כלל. תשמור זו מאות לא תעשה. ומיהו כולוהו אשלא רגלים קיימי, דבין לאו דכל תאחר ובין לאו דתשמור לא עבר עליהו עד שיעברו עליו שלשה רגלים. ועשית אזרה לב"ד שיעשוך [למה לין] מיקריב אותו נפקי. ואם תאמר הא דתנן בערכין פרק האומר משקלי עלי (כא, א) חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן, היכי דמי אי בשעבר על כל תאחר אפילו חטאות ואשמות נמי, דהא חטאות ואשמות נמי מהאי קרא נפקי, דאכולהו כתיב ועשית. ואי קודם שיעבור על כל תאחר אפילו עולות ושלמים נמי לא. ואוקימנא בתוס' (ד"ה יקריב) בשלא עבר עדיין, אלא שאנו רואין אותו מתעכל בהבאתו. ועדין כריכה תלמוד. הא דאמר רבא ולדקה מיחייב עלה לאלתר. הא פרישנא לה לעיל בריש שמעתין (ד, א ד"ה חייבי) בסייעתא דשמיא. (רש"א)

דף **ו** **-** **ב**

שהיה חולה בעצרת רב אשי אמר מאי ואכלנו ולדה שלמים בחג דקתני חג השבועות ואידך כל היכא דתני פסח תני עצרת (אמר) רבא כיון שעברו עליו ג' רגלים בכל יום ויום עובר בבל תאחר מיתיבי אחד בכור ואחד כל הקדשים כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים רגלים בלא שנה עובר בבל תאחר והאי מאי תיובתיה אמר רב כהנא מאן דקא מותיב שפיר קא מותיב מכדי תנא אלאוי קא מהדר ליתני בכל יום ויום עובר בבל תאחר ואידך תנא למיקבעיה בלאו קא מהדר בלאוי יתירי לא קא מהדר גופא אחד בכור ואחד כל הקדשים כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים רגלים בלא שנה עובר בבל תאחר בשלמא רגלים בלא שנה משכחת לה אלא שנה בלא רגלים היכי משכחת לה הניחא למאן דאית ליה כסדרן משכחת לה

אלא למאן דלית ליה כסדרן היכי משכחת לה בשלמא לרבי משכחת לה בשנה מעוברת דתניא [\[ויקרא כה-ל\]](#) שנה תמימה רבי אומר מונה ג' מאות וששים וחמשה יום כמנין ימות החמה וחכ"א מונה י"ב חדש מיום ליום ואם נתעברה שנה נתעברה לו משכחת לה לרבי דאקדשה בתר חג המצות דכי מטא שילהי אדר בתראה שנה מליא רגלים לא מלו אלא לרבנן היכי משכחת לה כדתני רב שמעיה עצרת פעמים ה' פעמים ששה פעמים שבעה הא כיצד שניהן מלאין חמשה שניהן חסרין שבעה אחד מלא ואחד חסר ששה ומאן תנא דפליג עליה דרב שמעיה אחרים היא דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת אין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה בעי ר' זירא יורש מהו בבל תאחר [\[דברים כג-\]](#) [\[כב\]](#) כי תדור נדר אמר רחמנא והא לא נדר או דלמא [\[דברים יב-ה\]](#) ובאת שמה והבאתם שמה והא מיחייב ת"ש דתני רבי חייא [\[דברים כג-כב\]](#) מעמד פרט ליורש והאי מעמד מיבעי ליה זה לקט שכחה ופאה קרי ביה עמד וקרי ביה מעמד בעי ר' זירא אשה מה היא בבל תאחר מי אמרינן הא לא מיחייבא בראיה או דלמא הא איתה בשמחה א"ל אביי ותיפוק ליה דהא איתה בשמחה ומי אמר אביי הכי והאמר אביי אשה בעלה משמחה לדבריו דר' זירא קאמר איבעיי להו בכור מאימתי מונין לו שנה אביי אמר משעה שנוולד רב אחא בר יעקב אמר משעה שנראה להרצאה ולא פליגי הא בתם

רפ"י **שהיה חולה. הולד: כל היכא דקתני פסח. דבעי למיתני בתריה שזועות תני עזרת ולא חג: שנה בלא רגלים. לקמיה מפרק: למיקבעיה בלאו קא מהדר. להודיעך כל לידי זמן התחלת כל תאחר שבו: אלחוי יתירי לא מהדר. להודיעך לאוין הרבים שבו: הניחא למאן דבעי כסדרן משכחת לה. דעברה שנה ולא עברו רגלים כסדרן ולמדך דכיון דעברה שנה אע"פ שלא עברו רגלים כסדרן חייב וסבר לה כר"ס בחדא ופליג עליה בחדא: בשלמא לרבי. דאמר חדש העיבור אינו מן השנה חוץ מי"א יום ששנת חמה יתירה על הלכנה משכחת לה בשנה מעוברת: שנה תמימה. האמורה בתי ערי חומה מונה סס"ה ימים ואפי' בשנה פשוטה ואף בשנה מעוברת כיון שעברו ג' מאות וששים וחמשה ימים משמחה נחלט לו: מיום ליום. מט"ו בניסן לחמשה עשר בניסן אם מכרה בט"ו בניסן נתעברה לו למוכר ועל כרחו של לוקח אינו נחלט עד שיוגיע ט"ו בניסן: בתר חג המנוחות.**

בתוך הרגל ואית דאמרי לאחר הרגל ושילהי אדר בתרא לאו דוקא אלא לאחר שיאלא אדר קאמר: שנה מליא. ג' מאות וששים וחמשה ימים: פעמים ששה. שהוא ששה בסיון יום החמשים לעומר: שניהם מלאים. ניסן ואייר הרי ט"ו ימים מניסן ול' דאייר מלא להו חמשים בחמשה בסיון: א' מלא כו'. ומשכחת לה שנה בלא רגלים כגון שניהם מלאים ואירע עצרת בה' בסיון והקדישה למחרת בו' בסיון ולשנה הבאה היו שניהן חסרים ואירע עצרת בז' בסיון והשנה מלאה ביום ו' בסיון משהקדישה ועדיין לא עבר עצרת עליו: מאן תנא כו'. ת"ק דלא איירי בשנה בלא רגלים: אלא ד' ימים. קסברי לעולם כל חדשי השנה אחד מלא ואחד חסר ואין מעברין ואין מחסרין שום חדש לכורך והויא לה שנה שני"ד ימים נמצאת כל השנה שבועים שלמים חוץ מד' הימים והן הדוחין קביעות השנה מקביעות חזרתה: ואם היתה שנה מעוברת חמשה. קסבר חדש עיבור לעולם חסר ואינו דוחה את המועדות אלא יום אחד שהוא יתר על ד' שבועות: יורש מהו בכל תאחר. על נדר אציו: קרי ביה עמך ומעמך. ודריש בה תרתי דעמך משמע ליה חלקו של עני ומ יתירא למעוטי יורש: מי אמרי' הא לא מיחייבא בראיה. דכתיב (דברים טז) כל זכורך וכיון דלא מיחייבא למיסק לא שייך בה זמן רגלים לכל תאחר או דלמא מיחייבא למיסק משום שמחה דכתיב (שם) ושמחת בחגך ואמר מר (פסחים ד' קט.) בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שלמים שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם (ואכלת) ושמחת: בעלה משמחה. בבבל בבגדי לבנונים בא"י בבגדי פשתן המגוהלים הכי איתא בקדושין (ד' לד:): הא בתם. דקאי להרצאה משנרצאה להרצאה: (רש"י)

תוספות **שהיה** חולה בעצרת. דפסול להקרבה כדתנן בבכורות (דף מא.) זקן חולה ומזוהם ובפרק כל האסורים (תמורה דף כח:) דרשינן ליה מדכתיב מן הצאן מן הכבשים ומן העזים ועוד כתיב (מלאכי א) כי תגישו פסח וחולה אין רע: אחד בכור ואחד כל הקדשים. להכי נקט בכור דעיקר שנה בבכור כתיב מדכתיב כל הבכור אשר יולד (דברים טו) מלמד שהבכור נאכל כל שנתו כלומר דכתיב ביה תאכלנו שנה בשנה ושאר הקדשים דריש התם מדכתיב כל: **בשלמא** רגלים בלא שנה משכחת לה. כגון דאקדשה ערב פסח כך הפיי הניחא למי"ד דבעי כסדרן משכחת לה כגון דאקדשה בתר חג המצות: **שנה** בלא רגלים היכי משכחת לה. דאי באקדשה בתוך הרגל דכי מטיא שתא אכתי ליכא שלש רגלים

דשלימים בעינן כדלעיל הי"נ איכא רגלים שלימים דסוף רגל ראשון דאשתקד מצטרף (על) תחלת רגל דהשתא ובירושלמי מפרש תפתר כגון דאקדשיה כשהיה מחוסר זמן בפסח ולקמן אין משמע כן דאמרינן אין מונין שנה לבכור אלא משעה שראוי להרצאה: **בשלמא** לרבי משכחת לה בשנה מעוברת. לר"מ דאמר לעיל ברגל אחד ולר"א בן יעקב דאמר שני רגלים לא משכחת לה אלא בחולה ברגלים והוא הדין דהוה מצי לשנויי הכא לרבי ולרבנן: **כמנין** ימות החמה. ופי' בקונט' וה"ה בכל שנים סתם לרבי דילפינן מתמימה דבתי ערי חומה כדמוכח בפרק (שני) דערכין (דף לא:): **בתר** חג המצות. לאו דוקא דהוא הדין בתוך חג המצות כדמוכח לעיל דכולי רגל בעי: **יורש** מהו בבל תאחר. דיורש חייב להביא כדתנן במסכת קינין (פ"ב משנה ה) ומייתי לה בכמה דוכתי האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה ומשמע בפ"ק דקדושין (דף יג:): דלמ"ד שעבודא לאו דאורייתא כשהפרישה מחיים ולמ"ד דאורייתא אע"פ שלא הפרישה מחיים ובסוף יש בכור (בכורות דף נא:): נמי אמר מה להלן יורשים חייבים בעולת ראייה של אביהן: **הא** ליתא בראיה. והוא הדין זקן וחולה ומי שאין לו קרקע וכל הפטורים מן הראיה: **דהא** איתה בשמחה. וקרינא בה ובאת שמה והבאתם שמה: **אשה** בעלה משמחה. פי' בקונט' בבבל בבגדים [צבעונים] ובא"י בכלי פשתן המגוהצין כדאיתא בקדושין (ד' לד: ושם) וקשיא לר"ת דהני מילי בזמן הזה אבל בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר כדאמר בע"פ (פסחים ד' קט. ושם) ועוד אמרי' פי"ק דחגיגה (ד' ו. ושם) אמתני' דאיזה קטן כל שאינו יכול לאחוז בידו [של אביו] לעלות מירושלים להר הבית עד הכא מאן אתייה ומשני עד הכא מיחייבה אמיה בשמחה משמע שזקוקה לעלות משום שלמי שמחה ומפרש ר"ת בעלה משמחה שהחיוב על בעלה ולא עליה לפיכך לא קרינא בה ובאת שמה והא דקאמר בחגיגה דמיחייבה אמיה משום בעלה ולא משום היא ומיהו אשכחן בפסחים פ' אלו דברים (ד' עא.) אפי' בזמן שבהמ"ק קיים היכא דלא אפשר משמחה בכסות נקיה ויין ישן כגון היכא דחל יו"ט ראשון של חג להיות בשבת דבעינן זביחה בשעת שמחה: (תוספות)

רש"א הא לאמרינן: **אלא שנה כלל רגלים היכי משכחת לה.** הוה מצי למימר משכחת לה כגון שהיה חולה ברגלים. ועל כרחין לר' מאיר ללא צעי ללא רגל אחד ולר' אליעזר בן יעקב דצעי שני רגלים לא משכחת לה ללא צהכין, ואם כן הוא הדין לרבנן, ללא כל היכא דמצינן לאשכוחי צבריח לא נסיב לה בחולה. הניחא למאן דאמר כסדרן משכחת לה וכו'. ואם תאמר ולר' שמעון מי ניחא, לאי לדידיה כי קא עברה שנה כלל רגלים כסדרן לא עבר אלואו דכל תאחר, דהא קתני (לעיל ד, ב) פעמים שהן ארבע פעמים שהן חמשה, ואי שנה כלל רגלים אפילו ארבעה נמי לא אשכחן. פירש רש"י ז"ל

דסבר לה כר' שמעון בחדא ופליג עליה בחדא, וזה נכון. והרב בעל המאור ז"ל פירש כר' שמעון ממך, דהאי דקתני בצרייתא עובר בצל תאחר, דוקא צרגלים בלא שנה דסמיך ליה אצל בשנה בלא רגלים עובר משום לפני השם אלקיך תאכלנו שנה בשנה (דברים טו, כ) ואין שם כל תאחר. ומכל מקום כיון דבין בזה ובין בזה עובר אלוא, לא חשך התנא לפרש אלוא על מאי דסליק מיניה. ואע"ג דאמרינן מכדי תנא אלואי קא מהדר, חד לאו כמשמעו וחד לאו הבא מכלל עשה, וכמאן דאמר אחיסורי קא מהדר. ע"כ. ואינו נכון בעיני כלל, חדא דאי לא חשך התנא לגלויי לאו בשנה בלא רגלים דמסתם טפי ללא מיתפרש בהדיא ועוד דליתיה לאו גמור אלוא לאו הבא מכלל עשה, אם כן לאו דרגלים דמפרש למה ליה לגלויי, הוה ליה לפרושי ולגלויי תרווייהו או למסתמיניהו לתרווייהו, וליתני שנה בלא רגלים בלא שנה עובר. ועוד דאי בלאו הבא מכלל עשה קאמר, משום דכתיב תאכלנו שנה בשנה ותדרוש מיניה שנה בשנה ולא תאחרנו, אם כן אפילו בלא שנה אלוא כל שעבר עליו רגל אחד, דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה, ודריש ביה ולא תאחרנו. ועוד דאי לאו הבא מכלל עשה קאמר, האי לא איקרי לאו בשום מקום אלוא עשה. ועוד דלאו הבא מכלל עשה אינו לעולם במקיים עניין העשה אלוא במהפכו, דאילו היה בכור שעברה שנתו פסול, הייתי יכול לדרוש ממנו לאו הבא מכלל עשה, לפני השם אלקיך תאכלנו שנה בשנה ולא בשנה אחרת, ואי עביד ליה לאחר שעברה שנתו הוה קא עבר בלאו הבא מכלל עשה, וכענין בעולה לכהן גדול דדרשינן בתולה מעמיו יקח אשה ולא בעולה, אבל השתא מאי לאו הבא מכלל עשה איכא, דאי לא תימא הכין כל עשה שבתורה ישנן בלאו הבא מכלל עשה. אלוא מחוורתא כדשנינן לדעת רש"י ז"ל. הא דאמרינן: משכחת לה כגון דאקדשיה בתר חג המצות. לאו דוקא בתר, אלוא הוה הדין בתוך חג המצות, דהא חזי רגל לאו ככולי רגל כדכתבינן לעיל (ה, ב ד"ה מהא). אשה בעלה משמחה. פירש רש"י ז"ל: בצבל בצגדי כזעונים, בארץ ישראל בצגדי פשתן מגוהלין. והקשה עליו רבינו תם ז"ל דהני מיילי בזמן שאין בית המקדש קיים, אבל בזמן שבית המקדש קיים קיימא לן דאין שמחה אלוא בצקר, כדכתיב (דברים כז, ז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת, כדאיתא בפרק ערבי פסחים (קט, א), ובפ"ק דחגיגה (ו, א) נמי אמרינן, אמתניתין דאיזהו קטן כל שאינו יכול (להביא שלמיו) [ולאחוז בידו של אביו] ולעלות מירוסלים להר הבית. עד הכא מאן איתיתיה, ומשני עד הכא דהוה אימיה [מחייבא] בשמחה איתיתיה. (כלומר) [אלמא] משמע דאשה זקוקה לעלות משום שלמי חגיגה. ומפרש רבנו תם ז"ל, בעלה משמחה

שאין החיוב עליה אלא על בעלה, שהוא חייב להעלותה] כדי שישמח עמה, כדכתיב (דברים יד, כו) ושמחת אתה וביתך. והא לאמרינן בחגיגה (סס) למחייבא בשמחה, משום שהיא נגזרת אחר בעלה ולא משום חיוב עצמה. (רש"א)

א

-

ז

דף

הא בבעל מום בעל מום מי מצי אכיל ליה דקים ליה ביה שכלו לו חדשיו ת"ר באחד בניסן ראש השנה לחדשים ולעיבורין ולתרומת שקלים וי"א אף לשכירות בתים לחדשים מנלן דכתיב [\[שמות יב-ב\]](#) החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אותו וגוי וכתוב [\[דברים טז-א\]](#) שמור את חדש האביב איזהו חדש שיש בו אביב הוי אומר זה ניסן וקרי ליה ראשון ואימא אייר בעינא אביב וליכא ואימא אדר בעינא רוב אביב וליכא מידי רוב אביב כתיב אלא אמר רב חסדא מהכא [\[ויקרא כג-לט\]](#) אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ איזהו חדש שיש בו אסיפה הוי אומר זה תשרי וקא קרי ליה שביעי ואימא מרחשון ומאי שביעי שביעי לאייר בעינא אסיף וליכא ואימא אלול ומאי שביעי שביעי לאדר בעינא רוב אסיף וליכא מידי רוב אסיף כתיב אלא אמר רבינא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו מדברי קבלה למדנו [\[זכריה א-ז\]](#) ביום עשרים וארבעה לעשתי עשר חדש הוא חדש שבט רבה בר עולא אמר מהכא [\[אסתר ב-טז\]](#) ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת רב כהנא אמר מהכא [\[זכריה ז-א\]](#) בארבעה לחדש התשיעי בכסלו רב אחא בר יעקב אמר מהכא [\[אסתר ח-ט\]](#) ויקראו סופרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא חדש סיון רב אשי אמר מהכא [\[אסתר ג-ז\]](#) הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ליום ומחדש לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ואיבעית אימא מהכא [\[אסתר ג-ז\]](#) בחדש הראשון הוא חדש ניסן וכולהו מאי טעמא לא אמרי

מהאי דלמא מאי ראשון ראשון למילתיה ותנא דידן בשנים קמיירי
בחדשים לא קמיירי: ולעיבורין: לעיבורין מניסן מנינן והתניא אין
מעברין השנה לפני ר"ה ואם עיברוה אינה מעוברת אבל מפני הדחק
מעברין אותה אחר ר"ה מיד ואעפ"כ אין מעברין אלא אדר אמר רב נחמן
בר יצחק מאי עיבורין הפסקת עיבורין דתנן הן העידו שמעברין השנה כל
אדר שהיו אומרים עד הפורים מ"ט דמאן דאמר עד הפורים כיון דאמר
מר שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום אתי לזלזולי בחמץ
ואידך מידע ידיע דשתא מעברתא בחושבנא תליא מלתא וסברי חושבנא
הוא דלא סליק להו לרבנן עד האידנא ותנא דידן בהתחלה קמיירי
בהפסקה לא קמיירי: ולתרומת שקלים: מנלן א"ר יאשיה אמר קרא
[במדבר כח-יד](#) זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה אמרה תורה חדש
והבא קרבן מתרומה חדשה וגמרי שנה שנה מניסן דכתיב [שמות יב-ב](#)
ראשון הוא לכם לחדשי השנה ולגמור שנה שנה מתשרי דכתיב [דברים](#)
[יא-יב](#) מראשית השנה דנין שנה שיש עמה חדשים משנה שיש עמה
חדשים ואין דנין שנה שיש עמה חדשים משנה שאין עמה חדשים אמר
רב יהודה אמר שמואל קרבנות צבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא
מן החדש ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה תנ"י קרבנות צבור
הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא אלא
שחיסר מצוה ויחיד שהתנדב משלו כשרין בלבד שימסרם לצבור פשיטא
מהו דתימא ליחוש שמא

רפ"י **צעל מוס.** שנוכל צמומו ועומד לישחט בחוץ מיום שנוכל הוא ראוי לכך
ומונין לו משנוולד: מי מאי אכיל ליה. ציום שנוולד דלמא נפל הוה ואין שחיטה
מטהרתו עד שישהה שמונה ימים דשזב נפק ליה מכלל נפל דתניא (שבת ד' קלה):
רפ"ג אומר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל וצנהמה שמונה ימים:
לחדשים. למנין חדשי השנה: לעיבורין. קא ס"ד לישב צ"ד ולעיין אם השנה הצאה
אריכה להתעבר: ולתרומת שקלים. להקריב ראשון קרבנות הלקוחים מתרומת
קופות של שקלי שנה זו: אף לשכירות בתים. המשכיר בית לחזירו ואמר לשנה זו
כלתה שנתו באחד בניסן ואפי' לא דר בו אלא חודש אחד: החדש הזה לכם. ומנלן
דניסן דכתיב ויקחו להם שנה לפסח וכתיב קרא אחרינא שהפסח בחדש האביב
שיש בו אביב שהתבואה בכירה בו להיות מבוסלת בגמר ביסולה: בעינא אביב

וליכא. שכבר נגמרה מניסן ואי איכא זרעא אפילה אין זה בכיר אללא אפיל: ואימא אדר. לאיכא זרעא חרפא המתככר מאדר: רוב אביב. שיהו רוב תבואות מתככרות בו: שיש בו אסיפה. שמכניסין בו פירות לבית מפני הגשמים וכל הקיץ הן עשויות גדישין לייבש: ראשון למילתיה. למעשה המן: ותנא דידן. ללא תנא במתני' ר"ה לחדשים: עיבורים מניסן מנינן. בתמיה וכי רשאין ב"ד לישב ולעיין בצרכי עיבור ר"ה בניסן: אין מעברין אין מעיינין בצרכי צבור להודיע לגולה פעיבורו בית דין את השנה שלא יסתכח הדבר עד אדר הבא: אבל מפני הדחק. שמפחידין שלא יגזרו נכרים מלישב ב"ד או שצריך הנשיא לחכר המלך ואין מעברין אלא"כ יראה נשיא כדאמר בסנהדרין (דף יא.). ואעפ"כ אין מעברין אללא אדר. אין מוסיפין חדש על השנה אללא אדר דכתיב שמור את חדש האביב חדש הסמוך לאביב עבר שיבוא אביב בזמנו: הפסקת עיבורין. שכיון שקדשו את החדש לשם ניסן פסקה שנה פעברה מלהיות מעוברת עוד שאין רשאין לעשות ניסן אדר שכבר נכנסה שנה אחרת לענין עיבור: הם העידו. רבי יהושע ור' פפייס שמעברים את השנה כל אדר אם ראו ב"ד לאחר הפורים שהשנה כריכה להתעבר מעברין אותה: שהיו אומרים עד הפורים. לפי שהיו חכמים אומרים שאין מעברין אלא"כ נתישב בדבר לפני הפורים לכך הוזקו לעדות זו: אתי לזלזולי בחמץ. שכבר מן הפורים ואילך התחילו הדרכנים לדרוש צרכים בהלכו' הפסח הוזקו השומעים לעשות פסח לסוף ל' יום ואם יעברו ב"ד את השנה לא יתקבלו דברי שלוחי ב"ד לשומעין לדחות את הפסח שכבר שמעו מן הדרכני': בהפסק' לא קא מיירי. צראשי שנים דהפסקה לא קא מיירי: חדש בחדשו לחדשי. חדשי יתירא לדרכה: (רס"י)

תוספות הא בבעל מום. בעל מום מעיקרו דתם ונעשה בעל מום כיון דלא חזי לאכילה מונים לו משעת הרצאה ואין לדקדק מכאן שיהיה שייך בל תאחר בנתינה לכהן דהכא לענין להאכילו בתוך שנתו דצריך כדאיתא פרק [עד כמה] (בכורות דף כו.): **מדברי** קבלה למדנו. לא מצי למילף מכאן מינייהו כלל אם לא נאמר שהיתה קבלה בידם סדר שמות החדשים זה אחר זה והכי אמר בירושלמי שמות החדשים עלו בידם מבבל בראשונה בירח האיתנים שבו נולדו אבות בירח בול שבו כל העולם נובל והארץ עשויה בולות בולות שבו בולים לבהמה בבתיים בירח זיו שבו זיו האילנות מכאן ואילך ויהי בחדש ניסן שנת עשרים ויהי בחדש כסלו שנת עשרים בחדש העשירי הוא חדש טבת: **בשנים** קא מיירי. וקשיא דהא

קא אמר לרגלים ואמר לעיל כיון שעברה עליו שנה בלא רגלים ורגלים בלא שנה י"ל מכל מקום בחדשים לא קא מיירי : הם העידו. משנה היא בעדיות (פ"ז משנה ז) ופ"ק דסנהדרין (ד' יב : ושם) גבי עברוה ביום ל' של אדר דאמר רב נחמן מעובר וקדוש ומקשי ליה רבא מכדי מפורים לפסח תלתין יומין הוי ומפורים דרשינן בהלכות הפסח וכי מטי ריש ירחא ומרחקים להו אתי לזולתי הי"מ לאקשווי אמתניתין דעדיות : **בהפסקה** לא קא מיירי. לקמן (ד' יב.) גבי אחד בתשרי ר"ה לירקות ולא קתני לנדרים כדקתני בברייתא משום דמתניתין בהפסקה לא קא מיירי : **מראשית** השנה. לקמן (ד' ח.) אמרינן דזה תשרי : **שמא** לא ימסרם יפה יפה . פלוגתא דתנאי היא בסוף פרק הבית והעליה (ב"מ ד' קיח.) גבי שומרי ספיחים בשביעית אי מתנדב שומר חנם וקצת תימה דפריך הכא פשיטא במילתא דהויא פלוגתא דתנאי ושמא יש לחלק דהכא ליכא למיחש . כולי האי כמו בשומר : (תוספות)

השב"א הא דתנו רבנן בראש חודש ראש השנה לחדשים. לא ידענא למאי הלכתא, ויש לומר דנפקא מינה לידע החגים שכתבו בהן בראשון בחדש השלישי, בחדש השביעי, וכן לשאר ספורי הכתובים שכתבו בהן בחדש השני בחדש העשירי, וכיוצא בהן לדעת אימתי הוה. וכן לענין פסח ושאר המועדות, גבי פסח כתיב (אמור כג, ה) בראשון ובאש השנה ויום הכפורים כתיב (קס כג, כד, כז) בחדש השביעי, ואם לא ידענו איזה חודש ראש לחדשים אין אחד מן המועדות ידוע. וזה עיקר. (השב"א)

ב

-

ז

דף

לא ימסרם לצבור יפה יפה קא משמע לן ותנא דידן כיון דקתני אם הביא יצא לא פסיקא ליה : ויש אומרים אף לשכירות בתים : תנו רבנן המשכיר בית לחבירו לשנה מונה שנים עשר חודש מיום ליום ואם אמר לשנה זו אפילו לא עמד אלא באחד באדר כיון שהגיע יום אחד בניסן עלתה לו שנה ואפילו למאן דאמר יום אחד בשנה חשוב שנה שאני הכא דלא טרח איניש למיגר ביתא לבציר מתלתין יומין ואימא תשרי סתם כי אגר איניש ביתא לכולהו ימות הגשמים אגר ותנא קמא דברייתא ותנא דידן בניסן

נמי מישכח שכח קיטרי: באחד באלול ר"ה למעשר בהמה: מני רבי מאיר היא (דתניא) ר"מ אומר באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה ולרגלים מני רבי שמעון היא אימא סיפא ר' אלעזר ור"ש אומרים באחד בתשרי רישא וסיפא ר"ש ומציעתא ר"מ אמר רב יוסף רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי ברגלים סבר לה כר"ש ובמעשר בהמה סבר לה כר"מ אי הכי ארבעה חמשה הוו אמר רבא ארבעה לדברי הכל לר"מ ארבעה דל רגלים לר"ש ארבעה דל מעשר בהמה רב נחמן בר יצחק אמר ארבעה חדשים ובהן כמה ראשי שנים מיתבי ששה עשר בניסן ראש השנה לעומר ששה בסיון ראש השנה לשתי הלחם לרבא ליתני ששה לר"נ בר יצחק ליתני חמשה אמר רב פפא כי קא חשיב מידי דחייל מאורתא מידי דלא חייל מאורתא לא קא חשיב והרי רגלים דלא חיילי מאורתא וקחשיב כיון שצריך לאיתויי מעיקרא מיחייב וקאי והרי יובלות דלא חיילי מאורתא וקחשיב ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא דאמר מראש השנה חייל יובל רב שישא בריה דרב אידי אמר כי קא חשיב מידי דלא תלי במעשה מידי דתלי במעשה לא קא חשיב והרי רגלים מידי דתלי במעשה וקא חשיב בל תאחר ממילא חייל

ר"י יפה יפה. כלב קלם: ותנא לידן. ללא תניא במתני: כיון דקתני אם הביא ילא לא פסיקא ליה. מילתא דליחשבה בראשי שנים: הכי גרסינן תנו רבנן המשכיר בית לחצירו כו'. ולא גרסינן מנלן דלאו מקראי יליף דמדרכנן הוא: אלא באחד באדר. אבל בצכיר מהכי לא אמרינן עלתה לו שנה ודר בה שנה שלימה דליכא למימר דאדעתא דההיא שתא אגרה ללא טרח אינש למיגר ביתא לצכיר מתלתין יומין: ואימא תשרי. ר"ה לשכירות בתים אם לא עמד אלא באחד באלול כיון שהגיע תשרי עלתה לו שנה: ומשני כי אגר איניש ביתא. סמוך לתשרי לכולהו ימי הגשמים אגר: ות"ק דצרייתא. ללא אמר לשכירות בתים: קיטרי. עבים מתקשרין וגשמים יורדין והוי כימות הגשמים: ולרגלים מני ר"ש. דהא אליביה אוקימנא דאית ליה כסדרן לכל תאחר: סיפא ר' אלעזר ור"ש אומרים בא' בתשרי: רבי היא. הוא אמרה למתני' ונסיב מילתיה חדא כחד תנא וחדא כחד תנא: אי הכי. לחד גברא אמרה למתני' ונסיב מילתיה חדא כחד תנא חמשה ראשי השנים נינהו אחד בניסן וט"ו בניסן ואחד באלול ואחד בתשרי וט"ו בצבט הא ניחא אי

מוקמת לה לרישא כר"ש שפיר ללדידיה ארבעה נינהו דלית ליה אחד באלול אלא
אי חד תנא אמרינהו קשיא: אמר רבא. לעולם רבי היא והכי קאמר אנא חמשה
סבירא לי ומיהו הכל מודים לי בארבעה: לר"מ. דאית ליה אחד באלול דל רגלים
ללדידיה ברגל אחד עובר בכל תאחר כדתניא בצרייתא דלעיל (ד' ד:): ולר' שמעון
דל מעשר בהמה. דליתיה אלא באחד בתשרי ובלאו מעשר נמי ראש השנה הוא:
ובהו כמה ראשי שנים. הלכך ניסן דאית ביה תרי חד קחשיב ליה: ר"ה לעומר.
לאכול מן החדש מכאן ואילך: ר"ה לשתי הלחם. נתחדשה השנה להביא מנחות
מן החדש שהעומר מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש: לרבא. דאמר ארבעה
לדברי הכל ליתני מתניתין שיתא: לרב נחמן. דאמר חדשים קא חשיב ניתני ה'
דהא לא תנן סיון במתני': מאורתא. משקדש היום: מידי דלא חייל מאורתא. כגון
בט"ז בניסן לא נתחדשה שנה מן החדש מערב עד למחר לאחר שקרב העומר וכן
בשנה בסיון: והרי רגלים. דקתני מתניתין לענין כל תאחר דקס"ד זמן כל תאחר
לאו מאורתא הוא כשקדש היום חייל [אלא] עד שתבא שעה שהיא ראויה להביא
נדריים ונדבות ואין זאת עד שיקריב תמיד של שחר שאין קרבן קודם לו ומשנינן
לאתויי מעיקרא מחייב וקאי להביא קרבן נדרו מחייב ועומד משעה שנדר והיה
לו להקריבו מערב הרגל ולא הוקבעו רגלים לכל תאחר לענין הקרבת קרבן אלא
לענין מיחל עליה כל תאחר ומאורתא נמי חייל: והרי יוצלות. דקתני בראשי שנים
דמתני' דלא חיילי אלא על ידי תקיעת שופר דב"ד ואינה אלא ביום דכתיב ביום
הכפורים תעבירו שופר (ויקרא כה): רבי ישמעאל כו'. לקמן בפירקין (דף ת:):
מראש השנה חייל. ואינו תלוי בתקיעה הלכך מאורתא דר"ה חייל: דלא תלי
במעשה. כניסת ראש השנה שלהן אינה תלוי במעשה אלא משהגיע היום הוה
ראש השנה ומתחדשת השנה למילתיה: מידי דתלי במעשה. כגון ראש השנה
דעומר ושתי הלחם אין השנה מתחדשת להתיר חדש במדינה או במקדש אלא
בהקרבת העומר וכבשי עצרת: והרי רגלים. קא סלקא דעתך שאין כל תאחר חל
עד שתבא שעה הראויה להבאת קרבן נדרו נמצא שהוא תלוי בתמיד של שחר:
ממילא קא חייל. משקדש היום: (רש"י)

תוספות לא פסיקא ליה. צריך לדקדק אי הוה מצי לשנויי כדמשני לקמן כי קא חשיב מידי דלא תלי במעשה: **עלתה** לו שנה. ולא אמרינן הדמים מודיעים והרי המעות מתנה או פקדון: **ולרגלים** מני. פי' והא דאמרי' ברישא באחד בניסן ר"ה לרגלים דהיא נשנית סתמא ומני היא ומשני ר"ש היא ופריך רישא דאמר ארבעה ראשי שנים הן ראש השנה למלכים ולרגלים וסיפא הא דאמרי רבי אלעזר ור"ש אחד בתשרי ופריך רישא וסיפא ר' שמעון ומציעתא רבי מאיר רבי היא פי' רבי תנא מתני' ושנאה אליבא דתנאי וסתם לה כוותייהו אי הכי דחד תנא כמו רבי שנאה מתני' ונסיב לה אליבא דתנאי א"כ מה זה דאמר ארבעה ראשי שנים הן חמשה הוו דבשלמא אי ר"ש הוה תני בהדיא ברישא לא הוה רק ארבעה דאיהו ר"ש לא סבר אחד באלול ר"ה לבהמה אבל הא דאמרת דרבי נסיב לה אליבא דתנאי ותנא אחד באלול בשביל ר"ה א"כ חמשה ר"ה הוו ומשני אמר רבא ארבעה לד"ה לר"מ ארבעה דל רגלים לר"ש ארבעה דל מעשר בהמה: **והרי** רגלים דלא חיילי מאורתא. אפילו ביום לא חיילי עד יום שני למאן דאמר נדרים ונדבות אין מקריבין ביו"ט ומשני לאתויי מעיקרא מחייב וקאי בקונטרס פירש להביא קרבן מחויב ועומד הוא משעה שנדר והיה לו להקריבו מערב הרגל ולא הוקבעו רגלים לענין הקרבת הקרבן אלא לענין בל תאחר ומאורתא נמי חייל ולא פי' כן בשביל שיעבור בבל תאחר משנכנס רגל שלישי בתחלת הלילה דהא לר"מ דאמר לעיל ברגל אחד אינו עובר עד שיעבור כל הרגל וה"ה לרבנן עד שיעברו שלשה רגלים ובפרק ב' דביצה (ד' יט: ושם) אמר דאין מביאין תודה בחג המצות ובעצרת אלא בחג הסוכות משמע דאם הביא בחג הסוכות בחול המועד דלא עבר והא דפירש כאן בקונטרס דמאורתא חייל היינו לענין דאם מחויב ועומד לפני הרגל איכא כוליה רגל ואם נכנס רגל וקא נדר אפי' ליל ראשון ליכא כוליה רגל ואינו עולה למנין שלשה רגלים: **מידי** דתלי במעשה. ולמאן דאמר (במנחות דף סח.) אפילו בזמן שבית המקדש קיים האיר המזרח מתיר מ"מ עד יום הביאכם למצוה כדאמרינן במנחות פרק רבי ישמעאל (שם): (תוספות)

רש"א ותנא לידן ותנא קמא דברייתא בניסן נמי משכח שכיחי קיטרי. והילכך משמע דלת"ק דברייתא ולתנא לידן לא שנה אמר שנה ולא שנה אמר שנה זו לעולם מונה שנים עשר חודש, וקיימא לן כותיהו. ולמאי דשנינן לעיל גבי עזריין (ע"א), תנא לידן בהתחלה קא מייירי בהפסקה לא קא מייירי הכא נמי הוה מצי לשנויי הכין דהאי נמי להפסקה הוא, אלא משום דהאי תיחולא לא סליק לת"ק דברייתא נקט הכא תיחולא דסליק לכולהו. אלא דקשיא לי, כיון דאמר שנה זו מנא לן דלתנא לידן לא מהני למהוי ליה ראש השנה, וליהוי ניסן ראש השנה דיכיה כיס אומרים דברייתא, דאי משום דלא תנא ליה במתניתין דילמא משום דבהפסקה לא קא מייירי. ויך לומר דכיון דאשכחן לת"ק

דברייתא דעל כרחין לית ליה הכין, ואשכחן לתנא דידן ללא איירי ביה, שפיר דמי טפי דנימא דתרויהו דלא איירו ביה בחדא שיטתא קיימי ומשום דינא לא תנא ליה. הא דאקשינן: רישא וסיפא ר' שמעון מליעתא ר' מאיר. נראה ללאו ליטנא דיקא, דהא סיפא מחלוקת היא שנויה ואין כאן מליעתא וסיפא, אלא משום דסתם לן רישא כר' שמעון וסיפא כר' מאיר הוא דקשיא ליה. ומשני משום דראה רבי דבריו של ר' שמעון ברגלים וסתם כותיה וצמען בהמה כר' מאיר וסתם כותיה. והרי רגלים ללא חיילי מאורתא. כלומר עד שתבא שעה הראויה להקריב נדרים ונדבות, ואי זה עד לפרא לאחר שיקרב תמיד של שחר, ולמאן דאמר (ביצה יט, א) לנדריים ונדבות אין קרבין ביום טוב, אין יכול להקריבין עד חולו של מועד בצוקר. ותמיה לי דהא איכא לדקות ומעשרות וערכין וכל הנך דדרשינן ממי תדור נדר (דברים כג, כז), והנך חיילי אפילו מאורתא, ומתניתין סתמא קתני בחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים, והילכך אפילו למאי דסבירא ליה למקשה הא איכא הנך דחיילי מאורתא ומשום לתא דידהו תנא ליה במתניתין. ובשלמא הך קושיא אחרינא דקא מקשה ואזיל מיובלות ניחא, דאע"ג דקא תני בהדיהו שנים ושמיני דחיילי מאורתא, מכל מקום כיון דלא תני במתניתין אלא מידי דחיילי מאורתא לא הוה ליה למיתני יובלות אלא ליחשוב הנך אחריני ולישתוק מיובלות, אבל הכא דלא אדכר כלל נדרים ונדבות אלא סתמא קתני רגלים, דימא משום הנך דחיילי אפילו מאורתא תנא להו. ויש לומר דלמאי דסבירא ליה למקשה כיון דלענין נדרים ונדבות לא חיילי מאורתא, אפילו לכולהו אינך לא חיילי נמי מאורתא, דכולהו מחד קרא נפקי וקראי לאו ללדין כתיבי לקרבנות מפרא ולפרא מאורתא. כך נראה לי. הא דאקשינן: והרי יובלות ללא חיילי מאורתא. פירוש: משום דכתיב (ויקרא כה, טו) וביום הכפורים תעבירו שופר. איכא למידק והא מתניתין בהדיא קתני בחד בתפרי ראש השנה ליובלות, אלמא על כרחין מתניתין ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא, ולקמן נמי לא אשכחן לה פיתרי אלא בהכין. ומסתברא לי דהאי מקשה נמי מידע הוה ידע דבחד בתפרי הוי ראש השנה דידהו וכדתנן בהדיא במתניתין, ואלא מיהו הוה סליק דעתיה דעיקרו מיום הכפורים ולאחר התקיעה ואילך, וכיון דעיקרו תלוי וקאי צמען דביום, אם איתא לתנא דידן לא תני מידי אלא מאי דחיילי מאורתא לא הוה ליה למיתני נמי יובלות, דהא עיקר ראש השנה ליובלות יום הכפורים הוא ומשום תוספתו שנתוסף מחד בתפרי עד יום הכפורים לא תני ליה דבתר עיקרא אזלינן ולא בתר תוספתו. ואהדר ליה, הא מני ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא הוא דאמר

מראש השנה חייל יובל, כלומר דכיון דר' ישמעאל דריש ליה משנת החמישים שנה לאו מיום הכפורים ואילך הוי עיקרו של יובל אלא מראש השנה חייל יובל דכולה שנה מקודשת, אלא שלא הכריכו הכתוב לשלח ולהשמיט אלא מיום הכפורים ואילך. וכלל הענין הזה כאלו נחלקו בדברי ר' ישמעאל עצמו, שהמקשה סבור שאין עיקר היובל אלא משעת תקיעה ואילך שעבדים נפטרים לבתיהן וקדוה חוזרות לבעליהן, והמתרץ סבור שהשנה מתקדשת לגמרי בכניסתה, כנ"ל. ואי נמי יש לומר דהאי מקשה מפרש לה למתניתין כדמפרש לה רב אשי (לקמן ה, א) ארבעה ראשי שנים שהן בארבעה ראשי חדשים ויש באותן ארבעה חדשים כמה ראשי שנים אחרים וכענין מה שפירש רב נחמן לעיל בלרגלים, אלא דרב נחמן חשיב ליה מכלל הארבעה ואנן לא נספריה אלא שנה ראשי חדשים בלחוד, והלכך יובלות לאו משום דאינהו חיילי מראש השנה חשיב להו אלא דהוו באותו חודש שראשו הוי ראש השנה לשנים. וכי אקשינן לקמן (ה, ב) עלה, יובלות באחד בתשרי הוא בעשרה בתשרי הוא ואוקימנא לה כר' ישמעאל, הוא הדין דהוא מצי לאוקמיה אפילו לרבנן, וכפירושה דרב אשי כדאמרן, אלא משום דסבירא ליה כר' ישמעאל אוקמה כותיה, ועוד דפסטה כותיה אזלא. (רשב"א)

א

-

ח

דף

והרי יובלות ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היא ורב אשי אמר ארבע ראשי השנים הם שהן בארבע ראשי חדשים באחד בשבט כב"ש ה"ק שלשה לדברי הכל באחד בשבט מחלוקת ב"ש וב"ה: ר' אלעזר ור"ש אומרים באחד בתשרי: א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו שנאמר {תהילים סה-יד} לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו ר"מ סבר אימתי לבשו כרים הצאן בזמן שעמקים יעטפו בר ואימתי עמקים יעטפו בר באדר מתעברות באדר ויולדות באב ר"ה שלהן אלול ר' אלעזר ור"ש אומרים אימתי לבשו כרים הצאן בזמן שיתרועעו אף ישירו אימתי שבלים אומרות שירה בניסן מתעברות בניסן ויולדות באלול ר"ה

שלהן תשרי ואידך נמי הא כתיב יתרועעו אף ישירו ההוא באפלתא דהויין בניסן ואידך נמי הכתיב ועמקים יעטפו בר ההוא בחרפייתא דאתיין מאדר בשלמא לר"מ כדכתיב לבשו כרים הצאן בזמן שעמקים יעטפו בר ואיכא נמי יתרועעו אף ישירו אלא לרבי אלעזר ור"ש איפכא מיבעי ליה לבשו כרים הצאן בזמן שיתרועעו אף ישירו ואיכא נמי דעמקים יעטפו בר אלא אמר רבא דכ"ע לבשו כרים הצאן בזמן שעמקים יעטפו בר באדר והכא בהאי קרא קמיפלגי [\[דברים יד-כב\]](#) עשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ר"מ סבר מקיש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן סמוך לגמרו עישורו אף מעשר בהמה סמוך לגמרו עישורו ורבי אלעזר ור"ש סברי מקיש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ר"ה שלו תשרי אף מעשר בהמה ר"ה שלו תשרי: באחד בתשרי ר"ה לשנים: למאי הלכתא אמר רב פפא לשטרות דתנן שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשירין והתנן באחד בניסן ר"ה למלכים ואמרינן למאי הלכתא ואמר רב חסדא לשטרות לא קשיא כאן למלכי ישראל כאן למלכי אומות העולם אלא הא דאמר רב חסדא לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי אומות העולם מתשרי מנינן רב חסדא מתניתין אתא לאשמועינן לא רב חסדא קראי אתא לאשמועינן ואיבעית אימא רב חסדא כרבי זירא מתני לה דרבי זירא אמר לתקופה ור"א היא דאמר בתשרי נברא העולם רב נחמן בר יצחק אמר לדין דכתיב [\[דברים יא-יב\]](#) מראשית השנה ועד אחרית שנה מראשית השנה נידון מה יהא בסופה ממאי דתשרי הוא דכתיב [\[תהילים פא-ד\]](#) תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו איזהו חג

ר"י והרי יוצל. שהוא תלוי בתקיעה: רב אחי אמר. האי ללא חשיב במתניתין ללא ארבעה לפי שלא מנה ללא ראשי שנים הבאים בראשי חדשים ואין רגלים מן המנין ללא כדאמרינן רגל שבו ולהכי לא תני נמי ר"ה דעומר וקתי הלחם: ופרכינן א"כ באחד בשבט. סתם לן תנא ברישא כב"ט דאי כב"ה הא אמרי בט"ו בו: ה"ק כו'. תנא דמתניתין סתם ברישא אחד בשבט בראשי שנים והדר פריש ואזיל בסיפא באחד בשבט ר"ה לאילן דברי כ"ט למימרא דהא דסתם ברישא ארבעה ראשי שנים בראשי חדשים לאו דברי הכל היא ללא אב"ט קאי: [שפטה לדברי הכל. לאו דוקא] דהא אחד באלול נמי פלוגת' היא דר"א ור"ט אומרים

באחד בתשרי [אלא אז"ה קאי]: לבשו כרים הלאן. מקרא הוא בספר תהלים לבשו כרים הלאן ועמקים יעטפו בר יתרועעו אף יסירו לבשו כרים הלאן מתלבשות הכבשים שמתעצרות: יעטפו בר. שהזריעה נומחת וניכרת יפה: יתרועעו אף יסירו. בניסן כשיגיע זמן הקליר והתצואה בקשים שלה והרוח מנשבת והן נוקשים זו על זו נשמע הקול ונראות כמשוררות: זמן עיבור בהמה דקה חמשה חדשים: ר"ה שלהן אלול. דסמוך לגמרו זמן חדש וישן שלהן לחידוש השנה: בזמן שיתרועעו. השיבולים: ההוא באפלתא. יש לך לאן המעטיפות ומתאחרות לקבל זכר עד ניסן אבל רובן מאדר הו: בשלמא לר"מ. דדריש קרא כדכתיב לבשו כרים: ואיכא נמי. מיעוטא שאין מתלבשות כרים עד שיתרועעו השיבולים: אלא לר"א. דאמר רובא בניסן ומיעוטא באדר איפכא מיבעי ליה למיכתב: מעשר דגן סמוך לגמרו עישורו. ר"ה למעשרות תשרי דהכי תני ליה לקמן (דף יב.) בצרייתא ותשרי סמוך לגמרו הוא דכל ימות החמה מניחם ליבש בגרנות שבשדות: בא' בתשרי ר"ה לשנים למאי הלכתא לשטרות. לתחילת שנות מלכים כדפרישית בריש פרקין (דף ג.). קראי אתא לאשמועינן. כדאמרן בריש פרקין (דף ג.): דברי נחמיה בן חכליה: ואי בעית אימא. רב חסדא דאילטריך לאשמועינן כדאמרן דמלכי אומות בתשרי לית ליה הא דרב פפא דפריש ר"ה לשנים דהכא לשטרות אלא כר' זירא מתני לה לפירושא דלשנים דמתני' דר' זירא מתני ר"ה לשנים לתקופת חמה ולבנה לומר שמונין לצרייתן והילוכן תקופת החמה ומולדות הלבנה מתשרי: ור"א היא דאמר בתשרי נברא העולם. לקמן בפרקין (דף י:): רב נחמן בר יצחק אמר. ר"ה לשנים דתנן הכא לדין תנא שהקב"ה דן בתשרי את כל באי העולם כל הקורות אותם עד תשרי הבא: דכתיב עיני ה' אלוהיך בה מראשית השנה. הנגזרות עליה: (כ"ז)

תוספות והרי יובלות. יש תימה מאי ס"ד הא לא מיתוקמינן כלל אלא לרבי ישמעאל בנו של ר"י ב"ב לקמן: [באחד בשבט כבית שמאי. פי' בתמיה]: **שלשה** לדברי הכל ואחד בשבט מחלוקת. הא לא מתוקמא כר"ש דלית ליה אחד באלול אלא כר"מ אתיא [ואכתין] צריכי למימר דנסיב לה אליבא דתנאי דלרגלים לא מיתוקמא כר"מ: **לבשו** כרים הצאן. מתרגמינן יעלון דוכרייא עילוי ענא והוא לשון נקיה ובקונטי' מפרש לקמן (ד' יא.) לגבי הא דאמר רבי יהושע בניסן נברא

העולם דקאמרינן באותו הפרק זמן בהמה וחיה שמזדווגים זה עם זה ובכאן לא פירש כן: **סמוך** לגמרו עשורו. ואע"ג דתנן בפ"ק דמעשרו' (מ"ג) התבואה והזיתים משיביאו שליש מ"מ אין דרך ללקטם אלא כשנגמרו: **מה** מעשר דגן ר"ה שלו תשרי. כדתנן בפירקין (דף ב.). ולירקות דהיינו למעשר כך מפרש בגמ' (דף יב.). ומיהו לא מפרש מנלן ושמא נפקא לן מדכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה וגמר שנה שנה מתשרי דכתיב מראשית השנה כדלקמן (ע"ב) גבי לשמיטין [ועי"ל דטעמא דבתשרי כדפירש רש"י פ"ב דכתובות (דף כה.) דלא נתחייבו ישראל במעשר עד שהתחילו למנות שמיטין א"כ מעשר בשמיטין תלה רחמנא ושמיטין הוי תשרי ר"ה]: **רב** חסדא כר' זירא. דמוקים ליה למתני' לתקופות והא דלא תנא תשרי ר"ה למלכי אומות העולם משום דבאומות העולם לא קמיירי: **לתקופות** כר"א דאמר בתשרי נברא העולם. ומונין מולד הלבנה והתקופה מאחד בתשרי ורבי יהושע מונה מניסן ויש נפקותא מרובה בדבר במה שקודם מנין של זה למנין של זה חצי שנה והא דקיימא לן פרק כיצד מעברין (עירובין ד' נו. ושם) דאין תקופת ניסן נופלת אלא בארבעה רבעי היום אם בתחילת היום וכו' היינו משום דהתם כולהו כר' יהושע דתניא בברייתא כוותיה דשמואל סבר כר' יהושע דלר"א בכ"ה באלול נברא העולם ולר' יהושע בכ"ה באדר היינו דכשנברא אדם בששי קדש החדש וזה טעם למחשבי העבור לאחר שצרפו כל השעות והקפה של כל מחזורים שמסירין ז"ט תרמ"ב פ"י ז' ימים תשע שעות תרמ"ב חלקים דרגילים לומר לפי שהיתה הלבנה נזופה ע"י שקטרגה ונהגה נזיפה בעצמה ז"ט תרמ"ב ולא מצינו טעם זה בכל מקום אלא זהו הטעם לפי שהמונה מבריאת העולם לא מונה ר"ה עד יום ששי שנברא אדם הראשון ובשעה תשיעית נצטווה כדאמר פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין ד' לח:): ומסתמא אז קדש החדש ומשקדש החדש ע"כ היה המולד ו' שעות קודם דשית שעי מכסי סיהרא ונמצא המולד (תוספות)

רש"א ואי בעית אימא **רב** חסדא כר' זירא מתני. ואם תאמר ולרב חסדא ליתני בהדיא בחד בתשרי ראש השנה למלכי האומות. ויש לומר דקסבר רב חסדא דמתניתין במלכי ישראל מיירי במלכי אומות העולם לא מיירי. (רש"א)

שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ר"ה וכתוב [\[תהילים פא-ה\]](#) כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב מלמד שאין ב"ד של מעלה נכנסין לדין אא"כ קידשו ב"ד של מטה את החדש תניא אידך כי חק לישראל הוא אין לי אלא לישראל לאומות העולם מנין ת"ל משפט לאלהי יעקב א"כ מה ת"ל כי חק לישראל מלמד שישראל נכנסין תחילה לדין כדרב חסדא דאמר רב חסדא מלך וציבור מלך נכנס תחילה לדין שנאמר [\[מלכים א ח-נט\]](#) משפט עבדו ומשפט עמו מאי טעמא אי בעית אימא לאו אורח ארעא למיקם מלכא אבראי ואיבעית אימא מקמי דליפוש חרון אף: ולשמיטין: מנלן דכתיב [\[ויקרא כה-ד\]](#) ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ וגמר שנה שנה מתשרי דכתיב [\[דברים יא-יב\]](#) מראשית השנה ולגמור שנה שנה מניסן דכתיב [\[שמות יב-ב\]](#) ראשון הוא לכם לחדשי השנה דנין שנה שאין עמה חדשים משנה שאין עמה חדשים ואין דנין שנה שאין עמה חדשים משנה שיש עמה חדשים: וליובלות: יובלות באחד בתשרי הוא יובלות ב"י בתשרי הוא דכתיב [\[ויקרא כה-ט\]](#) ביום הכפורים תעבירו שופר הא מני רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא היא דתניא [\[ויקרא כה-י\]](#) וקדשתם את שנת החמשים שנה מה ת"ל לפי שנאמר ביוה"כ יכול לא תהא מתקדשת אלא מיוה"כ ואילך ת"ל וקדשתם את שנת החמשים מלמד שמתקדשת והולכת מתחילתה מכאן אמר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא מר"ה עד יוה"כ לא היו עבדים נפטרין לבתיהן ולא משתעבדין לאדוניהם אלא אוכלין ושותין ושמחין ועטרותיהן בראשיהן כיון שהגיע יוה"כ תקעו ב"ד בשופר נפטרו עבדים לבתיהן ושדות חוזרות לבעליהן ורבנן שנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חדשים תניא אידך יובל היא מה תלמוד לומר לפי שנאמר וקדשתם את שנת החמשים יכול כשם שמתקדשת והולכת מתחילתה כך מתקדשת והולכת בסופה ואל תתמה שהרי מוסיפין מחול על קדש תלמוד לומר [\[ויקרא כה-יא\]](#) יובל היא שנת החמשים שנת החמשים אתה מקדש ואי אתה מקדש שנת החמשים ואחת

רש"י שהחדש מתכסה בו. לרחוקים כגון שחרית לבני מערב וערבית לבני מזרח לפי שקטנה היא סמוך לחידושה: אללא אם כן קדשו החדש כו'. וה"ק אם קבעו ישראל את חק החדש יהא משפט להקב"ה: מלך וליבור. כשהקב"ה דן אותם מלך נכנס תחילה: משפט עבדו. שלמה קאמר ליה: דליפוש חרון אף. בשביל עונות לבור: מנלן. ששנת שמיטה מקודשת מר"ה ואסור בעבודת הקרקע: וקדשתם שנת החמשים מה ת"ל. מכיון שאמר שבע שבתות שנים והעברת שופר בחדש השביעי יודע אני שהיא שנת החמשים: לא נפטרים לבתיהן. דכתיב תעבירו שופר והדר וקראתם לרור: ולא משתעבדין. דכתיב וקדשתם את שנת החמשים: ועטרותיהן בראשיהן. אם רצה לשום עטרה בראשו להראות שיאלא חפשי: שנים אתה מקדש. כשנת יובל נכנסה מלוא על צ"ד לומר מקודשת השנה: ואי אתה מקדש שום חדש. כר"א בר"ש דאמר לקמן בפרק שני (ד' כד.) בין שנראה בזמנו בין שלא נראה בזמנו אין מקדשין אותו וליף טעמא מהכא: לפי שנאמר וקדשתם את שנת החמשים. דילפינן מיניה שמתקדשת מתחלתה: יכול כך מתקדשת בסופה. אחר ראש השנה ותמשוך עד יום הכפורים: ואל תתמה. אם משמרין אותה בתוך שנה שלאחריה: שהרי מוסיפין מחול על קודש. כדאמרין לקמן בשמעתין: ת"ל יובל היא. מיעוטא היא: (רש"י)

תוספות בתחילת שעה ט"ו דהיא שעה שלישית של יום וסימן וי"ד פי' ביום ו' בסוף שעה י"ד היה המולד מאחר שלא היה ר"ה עד יום ו' שקידש אדם הראשון החדש נמצא שנברא העולם בכ"ה באלול ואותה שנה של תוהו שמונין משום דיום אחד בשנה חשוב שנה וכשתדקדק על מולד ניסן של תוהו שלפני תשרי של יישוב שבו נברא אדם תמצא מולד ניסן ברביעי בתשע שעות תרמ"ב חלקים שאתה צריך להשליך ב' ד' תל"ח לאחריו ב' ימים ד' שעות תל"ח חלקים ומולד תשרי של תוהו שלפניו שנמצא ב' ה' ר"ד ולתקופה מניסן של תוהו מונין שהיתה התקופה בתחילת ליל ארבעה ונמצאת תקופת תשרי של יישוב של אחריו ביום ד' ט"ו שעות כדאמרין בפרק כיצד מעברין אין בין תקופה לתקופה אלא תשעים ואחד יום וז' שעות ומחצה נמצא דשתי תקופות ט"ו שעות ונמצא דקדמה תקופת תשרי למולד א' כ"ג פי' יום אחד כ"ג שעות ונמצא דקדמה תקופת ניסן את המולד ז' ט' תרמ"ב דל חצי (שעה) עודפת התקופה על המולד ה' י' תרמ"ב פי' ה' ימים י' שעות תרמ"ב חלקים וכשתצרף ה' י' תרמ"ב עם א' כ"ג עולה ז' ט' תרמ"ב והרי עכשיו נוהגין למנות מתשרי של תוהו שנות העולם כדפי' דיום אחד

בשנה חשובה ונתקופת ניסן מולד תשרי ב' ה' ר"ד וזקוקים להסיר ז' ט' תרמ"ב ודבר תימה הוא במה נחלקו ר"א ור' יהושע דתניא לקמן (דף יב.) מונין לתקופה מניסן ולמולדות מתשרי והלא היו יכולים לברר הדבר דכ"ד שעות מיכסי סיהרא בין חדתא לעתיקא כדאיתא בסוף פ"ק דערכין (דף ט: ושם) והם מרחיקין המולד זה מזה ב' ד' תל"ח כולי האי אין ראוי לטעות דאיך יטעו בו שני ימים: **שהחדש מתכסה בו.** שאין הלבנה נראית לרחוקים כגון שחרית לבני מערב וערבית לבני מזרח לפי שקטנה היא סמוך לחדושה כפי הקונטרס והביא ר"ת ראייה מויקרא רבה בפרשת אמור אל הכהנים דקאמר התם תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו והלא ניסן חדש ונכסה ויש בו חג אלא זה שחגו בו ביום ואין לך חדש שהוא נכסה ויש בו חג וחגו ביומו אלא תשרי ועוד מפרש ר"ת מתכסה מזומן כמו ליום הכסא יבא ביתו דבפרק חלק (סנהדרין דף צו:) גבי עמון ומואב שיבבי בישי דארעא דישראל הוה וכו'. והר"ר משולם מפרש שהחדש מתכסה בו שאין חטאת ר"ח קרב בראש השנה כדכתיב מלבד עולת החדש ומנחתה ולא כתיב מלבד חטאת ועולה והקשה לו ר"ת דבריש תוספתא דשבועות תניא (ל') שעירים מקריבים ישראל בכל שנה וחשיב י"ב בראשי חדשים ובאופן דמוסף דר"ה וחיות אשר הנה מרובעות יסד ר"א הקלירי מוספי חדש עשתי עשרה דהיינו פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה ושעיר לכפר והשיב לר"ת שלא אמר שאין בו מוסף אלא מתכסה שלא הזכיר הכא חטאת בקרא דמלבד כמו שהזכיר עולה ועוד פ"י מתכסה שאין מזכירין מוסף של ר"ח בתפלה משום דאמר"י רשב"ג ה"ל בריה דבסיס קליה עייל קמי תיבותא כי מטי לראשי חדשים אישתיק ולא רצה לאמרו פ"י דמוטב שיבא זכאי ויכפר על החייב ואל יבא חייב ויכפר על הזכאי פירוש ההוא דר"ח קרוי חייב משום דאמר"י אמר הקב"ה הביאו כפרה וכו' עכ"ל ור"ת רגיל להזכיר ולומר מלבד עולת החדש ולסיים ושני שעירים לכפר חד דר"ח וחד דר"ה: **בעשרה** בתשרי הוא. לרב אשי דאמר לעיל ארבעה ראשי השנה בד' ראשי חדשים. פריך הא דא"ל רב חסדא לעיל רגל שבו ר"ה לרגלים הוה נמי מצי לשנויי הכא הכי: **ורבנן** שנת חמשים אתה מונה. לרבנן כיון דאינה מתקדשת מתחילתה איצטריך ליה קרא להכי ולא איצטריך למעוטי סופה מחמת דמוסיפין מחול על הקדש דהשתא מבציר בציר אסופי מבעיא וא"ת אדרבה כ"ש דצריך טפי משום דכתיב בקרא שנה ואין כאן שנה שלימה אא"כ תמשך עד יוה"כ אחר ויש לומר דכיון דלא שייך טעמא דתוספת ממילא בלא שום יתור ממעטא מקרא דוקדשתם דמשמע דוקא שנת החמשים: (תוספות)

רשב"א איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוה אומר זה ראש השנה. פירש רש"י ז"ל: שהחדש מתכסה בו שהלבנה אינה נראית לרחוקים, כגון שחרית לבני מערב וערבית לבני מזרח, לפי שקטנה היא סמוכה לחידושה. וכן פירש רבינו תם ז"ל, והביא ראייה

ממה שאמרו צויקרא רבה בפרשת אמור אל הכהנים (פרשה כט, ה) דקאמר התם, תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגינו, והלא כל חדשים אינם חדש, אלא בכסה, והלא כל החדשים אינם מתכסים, אלא ביום חגינו, והלא ניסן חדש ונכסה ויש בו חג, אלא שחגו בן יומו, אין לך חדש שהיא נתכסה ויש בו חג וחגו בן יומו אלא תשרי. ויש מפרשים שהחדש מתכסה בו, שאין שיעיר חטאת הקרב בראש חודש קרב בראש חודש זה, כדכתיב (במדבר כט, ו) מלבד עולת החדש ומנחתה ולא כתיב מלבד חטאת ועולה. ואינו נכון דשיעיר ראש חודש ודאי קרב הוא אף בראש השנה, וכדתניא בתוספתא דריש פרק קמא דשבועות (הלכה א) שלשים ושנים שיעירים לכבוד כל ימות השנה, וקא חשיב שנים עשר בשנים עשר ראשי חדשים. ואל תאמר דמכל מקום הא איכא שיעיר הבא בראש חודש תשרי מחמת החג והוא ניהו דקא חשיב, לא היא דהוא מלך אחר חשיב ליה התם. ויש לומר דאי משום הא לא קשיא דדילמא משום דאיכא שנה מעוברת, והתם כל השעירים שאפשר לבא לציבור כל ימות השנה קא חשיב, הלכך בשנה מעוברת שנים עשר הוו, דאם איתא דלא חשיב ליה פעמים דהוו שלשה ושלשים. (רשב"א)

א

-

ט

דף

ורבנן שנת חמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת לאפוקי מדרי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן קא משמע לן דלא ודמוסיפין מחול על קדש מנלן דתניא [\[שמות לד-כא\]](#) בחריש ובקציר תשבות ר"ע אומר אינו צריך לומר חריש וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר [\[ויקרא כה-ד\]](#) שדך לא תזרע וגו' אלא חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהוא מצוה ורבי ישמעאל מוסיפין מחול על קדש מני"ל נפקא ליה מדתניא [\[ויקרא כג-לב\]](#) ועניתם את נפשותיכם בתשעה יכול בתשעה תלמוד לומר בערב אי בערב יכול משתחשך תי"ל בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום מלמד

שמוסיפין מחול על קדש אין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין תי"ל **ויקרא** **כג-לב** מערב עד ערב אין לי אלא יוה"כ שבתות מנין תי"ל תשבתו ימים טובים מנין תי"ל שבתכם הא כיצד כל מקום שיש בו שבות מוסיפין מחול על קדש ורי"ע האי ועניתם את נפשותיכם בתשעה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתני חייא בר רב מדפתי דתני חייא בר רב מדפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה וכי בתשעה מתענין והלא בעשירי מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב

רס"י ורצנן. ללא ילפי מוקדשתם שתתקדש מתחילתה ולא איצטריך היא למעוטי סופה דרקי ליה הכי שנת החמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת היוזל שנת חמשים לסוף יוזל שעבר ואחת למנין יוזל הבא ואי אתה מונה שנת היוזל הבא אלא משנה שלאחר היוזל: ולאפוקי מדר' יהודה. לאמר במסכת נדרים שנת חמשים עולה לכאן ולכאן שנת היוזל ושנה ראשונה לשמטה הבאה: אין צריך לומר חריש וקציר של שביעית. דעל כרחך רע"ג דרישא דקרא בשבת קאי דכתיב ששת ימים תעבוד סיפיה אשביעית קאי דאי אשבת חריש וקציר הוא דאסור שאר מלאכות מי שרו: חריש של ערב שביעית. שלא יחרוש שדה אילן ערב שביעית חריש שיועיל לשביעית: וקציר של שביעית. כגון תבואה שהביאה שליש בשביעית אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית: ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות כו'. ולא דבר הכתוב אלא לענין שבת כדכתיב ביה וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות בא ללמדך מה חריש אין לך חריש של מצוה ואפילו לזרוע לצורך עומר ושתי הלחם שהרי אם מלא חרוש אינו חורש ואני אוסרו לך בשבת אף קציר שאני אוסר לך בשל רשות אני אוסר לך: ילא קציר העומר שהוא מצוה. שאפי' מלא קצור מצוה לקצור ויש לך ללמוד מכאן שדוחה את השבת: עד ערב. לילה הוא ועד בכלל: כל האוכל ושותה כו'. דהכי קאמר קרא ועניתם בתשעה אכילת תשעה אני קורא עינוי וכיון לאכילתו עינוי השיבה כל דמפיס באכילה ושתייה טפי עדיף דהא מדקאמר בערב על כרחך לא מקפיד לעינוי דתשעה וכי קרי עינוי בתשעה אכילה ושתייה דידיה קרי עינוי: (רס"י)

תוספות ואי אתה מונה שנת החמשים אחת. בלא וי"ו גרס דאין שנת חמשים ראשונה לשביעית הבאה: **ולאפוקי** מדר"י. אומר ר"י אפי"ה הלכה כרבי יהודה

דאמר שנת החמשים עולה לכאן ולכאן מדאמרינן בפרק קמא דע"ז (דף ט : ושם) בשמעתא דתנא דבי אליהו גבי מאן דלא ידע בכמה שני בשבוע קאי נשקול מכל מאה תרתי ושדי אפרטי וכל הסוגיא כדבריו ועוד דסתם מתניתין דהכא אוקמא כרבי ישמעאל דפליג ארבנן דפליגי על רבי יהודה ועוד דלר' ישמעאל מקדשין חדשים ואנן קי"ל בכוליה הש"ס שמקדשין חדשים ור' יוסי נמוקו עמו קאי כרבי ישמעאל בפ"ק [דקדושין] (דף מ :) דאית ליה דיובל בתחילתו משמט ובערכין בסוף [המקדיש שדהו] (דף כח :) מוכח דמאן דאית ליה מתחילתו משמט סבר לה כרבי ישמעאל דאמר מר"ה חיילא יובל [אבל לא נראה דהא אומר התלמוד הכא ובפי' (אין נערכין) (ערכין דף יב ושם) לאפוקי מדרבי יהודה] ומיהו אין ראייה גמורה מהא דקאמר הכא ובערכין לאפוקי מדרבי יהודה דאשכחן בפרק המגרש (גיטין דף פה :) אתקין רבא בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אע"ג דרבא גופיה פסק כוותיה ביש נוחלין (ב"ב דף קלו.) וכן בפ"ק דכתובות (דף י.) לאפוקי דרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא וקיימא לן כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו והיא משנה בפרק בתרא דכתובות (דף קי :) : שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע. תימה הא איצטריך למאן דאמר בריש מועד קטן (דף ג.) דחורש בשביעית לא לקי דקאמר מכדי זמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה למאי הלכתא כתבינהו רחמנא למימר דאהני תולדות מחייב אאחרנייתא לא מחייב אלמא אפי' תולדות דכתיבי אבות דידהו לא מחייב אלא אהנך דכתיבי בהדיא וא"כ צריך לכתוב חרישה לאשמועינן דאסירא וי"ל דעיקר דיוקא מקציר ומדקצירה לתוספת חרישה נמי לתוספת : **וקציר** של שביעית. פי' הריב"א בקציר ספיחים שהביאו שליש בשביעית דאי דנזרע ביד בשביעית מלא תזרע נפקא ואכתי קשיא דהאי נמי מהן לא נזרע נפקא לן בפרק מקום שנהגו (פסחים ד' נא : ושם) לפי' ר"ת דאסר ספיחים אפילו קודם ביעור כדין נזרע ביד ואף באכילה תרי קראי בספיחים למה לי ולפירוש רש"י דהתם ניחא וי"ל דספיחים לא אזלינן בתר הבאת שליש וכי אסרינן ספיחין מהן לא נזרע היינו דנלקטין בשביעית קמ"ל בחריש ובקציר ואי מהכא לא הייתי אוסר לאכילה אלא לסחורה קמ"ל הן לא נזרע : **וקציר** של שביעית היוצא למוצאי שביעית. דוקא כי אורחיה אסור לקצור אבל ע"י שינוי מותר אפילו בשביעית כדאיתא בת"כ דדריש ואת ענבי נזירך לא תבצור כדרך בוצרין מכאן אמרו תאנה של שביעית אין קוצין אותה במוקצה אבל קוצה אותה בחרבה וה"נ תנן בפ"ח דשביעית (משנה ו) והא דתניא בתורת כהנים מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר מופקר נמי כדרך בצירה אסור וע"י שינוי שלא כדרך בצירה מופקר שרי ומשומר אפילו שלא כדרך בצירה נמי אסור ושומרי ספיחים בשביעית דפרק הבית והעליה (ב"מ דף קיח.) שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שכרן משום עומר ושתי הלחם א"כ אסור כיון דמשומר ואמאי לא אמרינן מן המותר לישראל י"ל דלא היה שמירה ממש דלא היו צריכים לשומרה

מבני אדם דמאיליהן היו פורשין כשהיו יודעין שהן לצורך עומר ולא היו שומרין אותן אלא מבהמה וחיה ועוף: **ורבי** ישמעאל מוסיפין מחול על הקודש מנא ליה. תימה לר"ת הא אמרינן פ"ק דמועד קטן (דף ד. ד.) הלכתא לרבי ישמעאל קראי לר"ע דעשר נטיעות הלכה למשה מסיני וכיון דהלכתא למשרי ילדה ממילא זקנה אסורה ותירץ ר"ת דהכא מיבעי ליה בתוספת של אחר שביעית מנא ליה ובחנם דחק דכיון דשביעית גופה מהלכה לא ילפינן מינה שבת ויוה"כ וי"ט דאין דנין ק"ו מהלכה והשתא לר' ישמעאל איצטריך קרא משום שבת וי"ט ואיצטריך. הלכתא למשרי ילדה והא דלא משני הכי במו"ק לר"ע דאיצטריך קרא ללמד על שבת וי"ט ויוה"כ משום דמהלכה לא ילפי' דא"כ לא הוי ליה למכתב קראי גבי שביעית כיון דלשביעית גופיה לא צריך אלא ללמד על אחריני: **כל** מקום שנאמר שבות. ואתא לרבות שביעית: **ורבי** עקיבא האי ועניתם מאי עביד ליה. דר"ע הוה יליף כולהו משביעית שבת וי"ט ויוה"כ דכולהו מודו דתוספת יוה"כ דאורייתא כדאמרינן בפרק שואל (שבת דף קמח:.) ובפרק המביא (ביצה דף ל.) וק"ק דבפי' מקום שנהגו (פסחים דף נד: ושם) בעי למימר דהא דיוה"כ ספקו אסור בבין השמשות שלו איירי ואמאי הא אפילו ודאי יום סמוך לחשיכה אסור בכניסתו או ודאי לילה סמוך ליום ביציאתו משום תוספת וכמו כן קשיא בפרק במה מדליקין (שבת דף לד.) דתנן ספק חשכה אין מדליקין ושמא משום דסגי בתוספת משהו נקיט הכי ועוד דרבן גמליאל דפרק קמא דמו"ק (דף ג:.) לית ליה תוספת כלל דקאמר התם נמנו על שני פרקים הללו והתירו כלומר פסח ועצרת ומפרש בירושלמי בריש מסכת שביעית בשעה שהתירו למקרא סמכו ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך מה ערב שבת בראשית אתה מותר לעשות עד שתשקע החמה אף כל ערב (שבת) אתה מותר לעשות עד שתשקע החמה וטעם זה נמי איתא בריש מו"ק (ד' ד.) יליף שבת שבתון משבת בראשית מה להלן היא אסורה לפניא ולאחריה מותר כו' אלא דלא קאי במסקנא הכי אלא דגמירי הלכתא בזמן שבהמ"ק קיים דומיא דניסוך המים ולפי אותה מסקנא יתכן לפרש הלכתא כר"ע וקראי לבזמן שאין ב"ה קיים ומיהו לרבי דאמר שביעית בזמן הזה דרבנן לא אפשר: (תוספות)

השב"א ולחפוקי מדר' יהודה דאמר שנת חמישים עולה לכאן ולכאן. כלומר: שהיא נמנית גם כן מכלל שני השבוע הבא אחריו, וזוהי שמיטה ראשונה שלאחר היוזל אין זה אלא חמש שנים של עבודה, לפי שהיוזל בתחלתו ושנת שמיטה בסופה. והא דכתיב (ויקרא כה, ג) שש שנים תזרע שדך מוקי ליה ר' יהודה בשאר שני שבוע, וכדלחפוקי לחוקמיה לכולי עלמא הא דכתיב (שם כה, כא) ועשת את התבואה לשלש השנים בשאר שני השבוע, דאלו בשבוע הסמוך ליוזל מלפניו כריכה לעשות ארבע, אלא שלא דבר הכתוב אלא על שאר שני שבוע שהן רב, וכדלחפוקי ליה ר' יהודה לרבנן מיייתי ליה

בנדרים בריש פרק קונס יין (סא, א). וכתב רבנו תם ז"ל, דקיימא לן כר' יהודה, משום דסתם מתניתין דהכא כר' ישמעאל דפליג ארבנן דפליגי עליה דר' יהודה. וקיימא לן כר' יהודה שמקדשים חדשים ודלא כרבנן דפליגי עליה דר' ישמעאל. ור' יוסי דנמוקו עמו קאי כר' ישמעאל בפרק קמא דקידושין (מ, ב) דאית ליה התם דיובל מתחלתו משמט. ובערכין בסוף פרק (אין מקדישין) [המקדיש שדה] (כת, ב), מוכח דמאן דאית ליה מתחלתו משמט סבר לה כר' ישמעאל דאמר מראש השנה חייל יובל. ר' עקיבא אומר אין צריך לומר חריש וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע ופרמך לא תזמור. ואם תאמר והא איצטריך למיסר חרישה בשביעית, מדאמרינן בריש פרק קמא דמועד קטן (ג, א) החורש בשביעית אינו לוקה, מאי טעמא מכדי זמירה בכלל זריעה וצמירה בכלל קצירה, למאי הלכתא כתבינהו רחמנא לומר אהני תולדות מיחייב, אחרניתא לא מיחייב. אלמא איצטריך בחריש לאסור חרישה בשביעית. ויש לומר דעיקר דרשא מבקציר, דובקציר לא איצטריך לשביעית דהא בהדיא כתיבא, והלכך מדקציר לאו לשביעית אלא לתוספת שביעית אף בחריש לאו בשביעית אלא לתוספת שביעית. וקציר של שביעית היוצא לשמינית. פירש רש"י ז"ל, קציר שהביא שליט בשביעית. ואם תאמר דאם כן מאי שנא משום תוספות שביעית, האי מדינא מיסר אסירא דבתר שביעית שדינן לה, דכל תבואה בתר שתא דהביאה זו שליט שדינן לה ואפילו למעשרות, כדאיתא לקמן בפירקין (יב, ב), וכדדרשין (יג, א) מועסת את התבואה לשלש השנים, קרי ביה לשליש. ויש לומר דהכי קאמר רחמנא, בקציר היוצא בשביעית לשמינית שבות זו ולא תעשה מלאכה בשדה בשבילו שלא תעדור ולא תנכש בשדה מחמתו, וזה תוספת שביעית בסופו. הא דאיבעיא להו הכא לר' ישמעאל דמוסיפין מחול על הקודש. כלומר בשביעית מנא ליה, ואמרינן משום דכתיב שבתכם כל מקום שנאמר שבות אתה מוסיף מחול על הקודש. איכא למידק מאי קא מיבעיא להו, הא אמרינן בריש פרק קמא דמועד קטן (ד, א) קראי לר' עקיבא הלכתא לר' ישמעאל, דעשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני, דאלמא זקנות אסירי, וכדאמרינן התם כיון דאיצטריך הלכתא למשרי ילדה ממילא דזקינה נאסרה. ועוד כיון דאמרינן הכא דנפקא ליה לר' ישמעאל משבתכם, קראי אפילו לר' ישמעאל. ותירץ רבינו תם ז"ל (ספר הישר סי' תלא) דהכא לתוספת שלאחר שביעית, דשבתכם אמערב עד ערב קאי. דמיניה מרבינן לאחריו, והילכתא לתוספת שלפני שביעית. ויש מי שפירש, דהא דאמרינן הכא כל מקום שנאמר שבות דהיינו לרבות תוספת שביעית לפום מסקנא

דהתם אסמכתא בעלמא היא, ועיקר קרא אשבתות וימים טובים ויום הכפורים הוא
לחתא. והא דבעי הכא לר' ישמעאל מנא ליה מקמיה דתיקום לן מסקנא דהתם, ור'
עקיבא נמי דמוקי האי קרא לאוכל תשיעי כאילו מתענה תשיעי ועשירי אוקמתא רויחא
היא דהא מיבעיא ליה נמי לר' עקיבא לגופיה לתוספת יום הכפורים ושבטות וימים
טובים. (רשב"א)

דף ט - ב

כאילו התענה תשיעי ועשירי ת"ר [\[ויקרא כה-יא\]](#) יובל היא אע"פ שלא
שמטו אע"פ שלא תקעו יכול אע"פ שלא שלחו ת"ל היא דברי רבי יהודה
רבי יוסי אומר יובל היא אע"פ שלא שמטו אע"פ שלא שלחו יכול אע"פ
שלא תקעו ת"ל היא וכי מאחר שמקרא אחד מרבה ומקרא אחד ממעט
מפני מה אני אומר יובל היא אע"פ שלא שלחו ואין יובל אא"כ תקעו לפי
שאפשר לעולם בלא שילוח עבדים ואי אפשר לעולם בלא תקיעת שופר
דבר אחר זו מסורה לב"ד וזו אינה מסורה לבית דין מאי דבר אחר וכי
תימא אי אפשר דליכא חד בסוף העולם דלא משלח זו מסורה לב"ד וזו
אינה מסורה לב"ד בשלמא לרבי יוסי כדקאמר טעמיה אלא לרבי יהודה
מ"ט אמר קרא [\[ויקרא כה-י\]](#) וקראתם דרור בארץ וקסבר מקרא נדרש
לפניו ולא לפני פניו דכולי עלמא דרור לשון חירות מאי משמע דתניא אין
דרור אלא לשון חירות א"ר יהודה מה לשון דרור כמדוייר בי דיירא
ומוביל סחורה בכל מדינה אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן זו דברי ר'
יהודה ור' יוסי אבל חכמים אומרים שלשתן מעכבות בו קסברי מקרא
נדרש לפניו ולפני פניו ולאחריו והכתיב יובל ההוא דאפילו בחוצה לארץ
והכתיב בארץ ההוא בזמן שנוהג דרור בארץ נוהג בחוצה לארץ בזמן
שאינו נוהג בארץ אינו נוהג בחוצה לארץ : ולנטיעה : מנלן דכתיב [\[ויקרא](#)
[יט-כג\]](#) שלש שנים ערלים וכתוב [\[ויקרא יט-כד/כה\]](#)

ופירות נטיעה זו אסורין עד ט"ו בשבט אם לערלה ערלה ואם לרבעי רבעי מה"מ א"ר
 חייא בר אבא א"ר יוחנן ומטו בה משמיה דר' ינאי אמר קרא [ויקרא יט-כד/כה](#)

אינו דין שיום אחד עולה בתחלתה ואלא מאי ר"א שלשים ושלשים בעי דתנן אין נוטעין ואין
 מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות מל' יום לפני ר"ה ואם נטע והבריך והרכיב יעקור (דברי
 ר' אליעזר) ר"י אומר כל הרכבה שאינה קולטת בג' ימים שוב אינה קולטת רבי יוסי ור"ש אומרים
 שתי שבתות ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב לדברי האומר ל' צריך ל' ושלשים לדברי האומר
 שלשה צריך שלשה ושלשים לדברי האומר ב' שבתות צריך שתי שבתות ושלשים יום וא"נ כר'
 יהודה ס"ל ג' ושלשים בעי אלא לעולם ר"מ וכי קאמר ל' לקליטה אי הכי ל"א בעי קא סבר יום
 ל' עולה לכאן ולכאן א"ר יוחנן ושניהן מקרא אחד דרשו [בראשית ח-יג](#) ויהי באחת ושש מאות שנה
 בראשון באחד לחדש ר"מ סבר מדאכתי יום אחד הוא דעייל בשנה וקא קרי לה שנה שמע מינה
 יום אחד בשנה חשוב שנה ואידך אי כתיב בשש מאות ואחת שנה כדקאמרת השתא דכתיב באחת
 ושש מאות שנה שנה אשש מאות קאי ומאי אחת אתחלתא דאחת קאמר ור"א מ"ט דכתיב בראשון
 באחד לחדש מדאכתי יום אחד הוא דעייל בחדש וקא קרי ליה חדש ש"מ יום אחד בחדש חשוב
 חדש ומדיום אחד בחדש חשוב חדש ל' יום בשנה חשובין שנה וחדש למנוייו ושנה למנוייה (מכלל
 דתרוייהו סבירא להו בניסן נברא העולם) תניא רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם בתשרי
 נולדו אבות בתשרי מתו אבות בפסח נולד יצחק בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה בראש השנה
 יצא יוסף מבית האסורין

ה"י אינו דין. שיעלה יום אחד בסוף שנה ראשונה לתחילת קצבת שנים הקצובים לכך: אללא מאי. כמאן
 תוקמה למתניתא דלעיל דאמר בנוטע פחות מל' לא עלתה לו שנה: כר"א. תוקמה בתמיה: שלשים ושלשים
 בעי. שלשים יום לקליטה שמהא נגרשת בארץ ושלשים יום לחשיבת שנה וימי הקליטה אין עולין לה דכמאן
 דמנח צביתא דמיא כל זמן שלא קלטה: דתנן. דאין נטיעה קולטת בפחות מל' יום: יעקב. לפי שקלטה
 בשביעית: דברי ר"מ לא גרס: לדברי האומר ל' יום. לקליטה: אריך שלשים ושלשים. שלשים לקליטה ושלשים
 לתוספת כר"א: לעולם. ברייתא דלעיל ר"מ היא וכי קאמר שלשים לקליטה קאמר שמהא הנטיעה ל' יום
 לפני ר"ה כדי שמהא נקלטת ערב ר"ה וקא סבר ר"מ דלא יהיבנא לתוספת ל' יום אללא יום אחד: שלשים
 ואחד בעי. שמהא יום הקודם לר"ה חשוב לשנה ראשונה של ערלה דקתני עלתה לו שנה: ושניהם. ר"מ ור'
 אלעזר: ויהי באחת ושש מאות שנה. לסוף עשתי עשר חדש שהתחיל מבול לירד לדברי האומר בתשרי נברא
 העולם ומבול ירד בי"ז במרחשון כדלקמן (דף יא:): הוי האי בראשון באחד לחדש בתשרי דא"א להיות בניסן
 שהרי מ' יום מבול וחמשים ומאת יום שגברו המים מאיליהן משכו עד סיון ואח"כ היו הלוך וחסור עד

חדש העשירי והוא אב שהיה עשירי לירידת גשמים ואז נראו ראשי ההרים ומאחד באב עד אחד בתשרי נבלעו המים והיינו דכתיב ויהי באחת ופך מאות שנה בראשון באחד לחדש חרבו המים ולדברי האומר באייר ירד המזבול הוה ליה האי בראשון בניסן ובין למר ובין למר תחלת שנת פך מאות ואחת לא נכנסו בה אלא יום אחד דכתיב באחד לחדש וקרי ליה שנה דכתיב באחת ופך מאות שנה: דקראמרת. דקרי ליה שנה: וקרי ליה חדש. דכתיב באחד לחדש: חדש למנויו. אחד מן המנויון שלו חשב חדש שהחדש נמנה בימים דכתיב עד חדש ימים (במדבר יא): ושנה אחד למנוייה. חשב שנה והיא נמנית בחדשים דכתיב (שמות יב) לחדשי השנה: מכלל דתרווייהו וכו'. ר"מ ור"א דהא תרווייהו מודו שזו היתה תחלת שנה ולי נראה ללא גרסין ליה דלמא כר' אליעזר סבירא להו והאי דראשון לאו ניסן אלא תשרי ומפני שהוא ראשון לבריאת עולם ולמנון השנים קרי ליה ראשון ובסדר עולם תניא בהדיא דלר"א האי בראשון תשרי הוא. תניא ר' אליעזר אומ' כו'. מקרא יליף לה לקמן (דף יא.): (כ"ט)

תוספות דרואה שני בין השמשות הל'ל שלש בין השמשות ומיהו בסוף פרק שני דנזיר (ד' טז. ושם) גרסי בכל הספרים כגון דחזא שלשה בין השמשות סמוך לשקיעת החמה דלא הוי שהות ביום לסליק ליה למניינא ונראה לפרש דלכך לא קאמר ברואה בלילות משום דר' יוסי כי היכי דתחילת היום סליק לה שימור ה'נ סוף היום סליק לה שימור ובסוף פ"ב דנזיר (גז"ש) מוכיח כן דגריס התם כיון דחזאי בפלגי דיומא ואידך פלגי דיומא סליק לה שימור ואע"ג שר"ת מפרש דאידך פלגא דיום של אחריו קאמר לא משמע כן וגם מתוך שנוייה דמשני דלא הוה שהות ביום ואין זה מנהג כותים דסופרת יום שפוסקת דהתם בזבה גמורה דצריכה ז' נקיים ויום שפוסקת לאו נקי הוא אבל בשומרת יום לא כתיב טהרה אלא מרבויה דקרא אתי כדפרישית ועוד דבסופרת ז' הוי סוף היום בתחלת ספירה אבל בשומרת יום הוי בסוף ספירה דסגי ליה בחד יומא: אין נוטעין. משנה היא פ"ב דשביעית (משנה ו): שלשים ושלשים. פי' בקונטרס שלשים לקליטה ושלשים לתוספת שביעית דבעינן שלא תהא נקלטת בתוספת שביעית וקשיא לר"ת חדא דבלשון המשנה אין משמע כן פי' דלא איירי בתוספת שביעית כלל אלא בקליטה ועוד דא"כ מאי קשיא ליה אי אוקמה להא ברייתא דלעיל כר"א הא כי היכי דבמתני' דשביעית קתני ל' ומוקמי ליה בקליטה בלא שלשים של תוספת ה'נ נימא דשלשים דברייתא דלעיל בשלשים של קליטה בלאו הנך של תוספת ועוד לקמן (ד' יג): גבי אורז ודוחן ופרגין ושומשמן דמחלק לענין שביעית בין השרישו לפני ר"ה להשרישו לאחר ר"ה משמע דלא חיישינן במה שהשרישו בתוספת דקתני שביעית דומיא דמעשר ומפרש ר"ת דה"ק ר"נ לדברי האומר ל' לקליטה בשביעית צריך שלשים ושלשים לענין ערלה פי' ולא אתי לפרושי מתני' אלא מערלה אבל לענין שביעית לא חיישינן אלא שלא תקלוט בשביעית עצמה ולר' יהודה דקולטת בג' ימים מותר לקיים כיון דלא נקלט בשביעית אע"פ שנטעה באיסור בתוספת שביעית ג' ימים לפני ר"ה ואורז ודוחן ופרגין ושומשמן שזרעיתן באיסור מלאכה דאורייתא דכתיב (ויקרא כה) לא תזרע ואסירי בתוספת שביעית מ"מ לא חיישינן ובלבד שישרישו לפני ר"ה והא דמיתתי בסוף הערל (יבמות דף פג.). הא דר"נ גבי הלכה כר' יוסי באנדורגינא ובהרכבה לאו משום דאתי ר"נ לפרושי מתני' אשביעית דלא מייתי לה אלא למימר דאף לענין ערלה הלכה כר' יוסי: יום שלשים עולה לכאן ולכאן. בפרק הנזקין (גיטין דף נד.). גבי הא דאמר ר"מ נוטע בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור קאמר וכי תימא שבת נמי זימנין דמקלע יום שלשים בשבת דאי נטע בה הוא יומא סלקא ליה שתא ואי לא לא סלקא ליה שתא לא נקט ל' משום דנבעי שלשים לחשוב שנה דהא לר"מ ביום א' סגי ומשום קליטה נקט ל' ומיהו בפרק יוצא דופן (נדה דף מה.). משמע קצת דאיכא תנא לר"מ דאמר ל': מדאכתי יום אחד הוא דעייל וקא קרי ליה שנה. דא"א לומר דשנה שנית למבול היתה ולא חשיב ליה שנה משום דאכתי לא עייל. אלא יום א' דהכתיב קרא אחרינא (בראשית ח) ובחדש השני בשבעה ועשרים יום לחדש ולא כתיב בשנים ושש מאות אע"פ שנכנסו לה שלשים ובירושלמי דייק מדכתיב ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן דלא עייל אלא יום אחד וקרי ליה שנית דאי אמרת שלישיית היתה ומשום דלא עייל אלא יום אחד לא חשיב לה והא כתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים לחדש נעלה הענן מעל המשכן: מכלל דתרווייהו. ר"מ ור"א סבירא להו בניסן נברא העולם דהא תרווייהו מודו שזו היתה תחילת השנה פירוש דהכל מודים דבראשון הוא ניסן דניסן אקרי ראשון דכתיב (שמות יב) החדש הזה לכם וגו' ראשון ופי' בקונטרס דלא גרסי' ליה דלמא כר"א סבירא להו והאי ראשון לאו ניסן הוא אלא תשרי ומפני שהוא ראשון לבריאת עולם ולמנין השנים קרי ליה ראשון ובסדר עולם תניא בהדיא דלר"א האי ראשון תשרי ונראה דלעולם גרסי' ליה ודייק מהא דאם איתא דסברי בתשרי נברא

העולם דלמא האי ראשון ניסן וקרי ליה ראשון לפי שהוא ראשון לחדשים ועמד מבול שנה וחצי ותו לא
תידוק מיניה יום אחד בשנה חשוב שנה: (תוספתא)

רשב"א לדברי האומר שלשים כריך שלשים ושלשים. פירש רבינו שלמה ז"ל, שלשים להקליטה ושלשים לחוספה דאלמא בעינן שלא יהא נקלט בחוד שלשים, דחוספה שביעית כשביעית. והקשה רבינו חס, דאם כן מאי קשיא ליה לימא נמי ברייתא דלעיל (ט, ב) דשלשים ושלשים קאמר, אי נמי יום אחד ושלשים, דלא חשיב בברייתא אלא שלשים דהקליטה כדלא חשיב בהא ברייתא, ולעולם היהא ברייתא או ר' אליעזר או ר' מאיר. ועוד דלקמן (יג, ב) גבי אורז ודוחן ופרגין ושומשמין, מחלק בין השרישו לפני ראש השנה להשרישו לאחר ראש השנה לענין שביעית, אלמא השרשה דחוספה שביעית משרא שריא, דלא אסרו אלא חרישה דמרבינן לה לאיסור מבחריש ובקליה, כדאיתא לעיל (ט, א) וכדאיתא בריש פ"ק דמועד קטן (ג, ב). ומפרש רבינו חס ז"ל דהכי קאמר רב נחמן, לדברי האומר שלשים להקליטה כשביעית כריך שלשים ושלשים לענין ערלה, אבל לענין שביעית לא חיישינן אלא שלא תקלוט כשביעית ענמה. ולר' יהודה דאמר כל הרכבה שאינה קולטת לשלשה ימים טוב אינה קולטת מותר ליטע ג' ימים לפני ראש השנה, וטעמא כדאמרן דאין תוספת שביעית אסור מדאורייתא בנטיעה אלא בחרישה, משום דכתיב בה קרא דבחריש ובקליה. ועוד דכל חורש ערב שביעית מועיל בחרישהו אפילו כשביעית אבל נוטע כל שהשריש לפני ראש השנה די, דאם משום דהולך וגדל אף כשביעית כל האילנות מוגדל גדלי ולעולם יהא אסור ליטע. מדאכתי יום אחד הוא דעייל וקרי ליה שנה. ואי אפשר לומר שנה שנית למבול היתה ולא חשיב לה משום דאכתי לא עייל אלא יום אחד, דהא קרא אחרינא כתיב (בראשית ח, יד) בחדש השני בשבעה ועשרים יום לחודש, ולא כתיב בחדש השני בששים ושש מאות, אע"פ שנכנסין לה שלשים. מכלל דתרווייהו סבירא להו בניסן נברא העולם. כתב רש"י ז"ל דלא גרסינן ליה, דדילמא כר' אליעזר סבירא להו דאמר בתשרי נברא העולם, ומאי ראשון תשרי ומפני שבו נברא העולם והוא ראשון למנין העולם קרי ליה ראשון. ובסדר עולם (פרק ד') תניא בהדיא דלר' אליעזר האי בראשון היינו תשרי. ובתוס' פירשו דהכי דייק, דאם איתא דבתשרי נברא העולם דילמא האי ראשון ניסן וכבר עבר למבול שנה וחצי ונכנסה שני מתשרי, ותו לא תידוק מיניה

דיום אחד בשנה חשוב שנה. (רשב"א)

א - יא דף

בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים בניסן נגאלו בתשרי עתידין ליגאל ר' יהושע אומר בניסן נברא העולם בניסן נולדו אבות בניסן מתו אבות בפסח נולד יצחק בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה בר"ה יצא יוסף מבית האסורין בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל תניא ר"א אומר מנין שבתשרי נברא העולם שנאמר בראשית א-יא ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי איזהו חדש שהארץ מוציאה דשאים ואילן מלא פירות הוי אומר זה תשרי ואותו הפרק זמן רביעה היתה וירדו גשמים וצימחו שנא' בראשית ב-ו ואד יעלה מן הארץ ר' יהושע אומר מנין שבניסן נברא העולם שנא' בראשית א-יב ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע ועץ עושה פרי איזהו חדש שהארץ מליאה דשאים ואילן מוציא פירות הוי אומר זה ניסן ואותו הפרק זמן בהמה וחיה ועוף שמזדווגין זה אצל זה שנאמר תהילים סה-יד לבשו כרים הצאן וגו' ואידך נמי הא כתיב עץ עושה פרי ההוא לברכה לדורות הוא דכתיב ואידך נמי הא כתיב עץ פרי ההוא כדר' יהושע בן לוי דא"ר יהושע בן לוי כל מעשה בראשית (לקומתן) נבראו לדעתן נבראו

לצביון נבראו שנא' [בראשית ב-א](#) ויכלו השמים והארץ וכל צבאם אל תקרי צבאם אלא צביון ר' אומר מנין שבתשרי נולדו אבות שנא' [מלכים א ח-ב](#) ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האיתנים בחג ירח שנולדו בו איתני עולם מאי משמע דהאי איתן לישנא דתקיפי הוא כדכתיב [במדבר כד-כא](#) איתן מושבך ואומר [מיכה ו-ב](#) שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסדי ארץ ואומר [שיר השירים ב-ח](#) קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות מדלג על ההרים בזכות אבות מקפץ על הגבעות בזכות אמהות ר' יהושע אומר מנין שבניסן נולדו אבות שנאמר [מלכים א ו-א](#) ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו בירח שנולדו בו זיותני עולם (ואידך נמי הכתיב) בירח האיתנים התם דתקיפי במצות ואידך נמי הכתיב בחדש זיו ההוא דאית ביה זיוא לאילני דאמר רב יהודה האי מאן דנפק ביומי ניסן וחזי אילני דמלבלבי אומר ברוך שלא חיסר מעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם מ"ד בניסן נולדו בניסן מתו מ"ד בתשרי נולדו בתשרי מתו שנאמר [דברים לא-ב](#) ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום שאין ת"ל היום ומה ת"ל היום היום מלאו ימי ושנותי ללמדך שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום מחדש לחדש שנאמר [שמות כג-כו](#) את מספר ימיך אמלא בפסח נולד יצחק מנלן כדכתיב [בראשית יח-יד](#) למועד אשוב אליך אימת קאי אילימא בפסח וקאמר ליה בעצרת בחמשין יומין מי קא ילדה אלא דקאי בעצרת וקאמר ליה בתשרי אכתי בחמשה ירחי מי קא ילדה אלא דקאי בחג וקאמר לה בניסן אכתי בשיתא ירחי מי קא ילדה תנא אותה שנה מעוברת היתה סוף סוף כי מדלי מר יומי טומאה בצרי להו אמר מר זוטרא אפילו למ"ד יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין יולדת לשבעה יולדת למקוטעין שנאמר [שמואל א א-ב](#) ויהי לתקופות הימים מיעוט תקופות שתיים ומיעוט ימים שנים בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה מנלן א"ר אלעזר אתיא פקידה פקידה אתיא זכירה זכירה כתיב ברחל [בראשית ל-כב](#) ויזכור אלהים את רחל וכתוב בחנה [שמואל א א-יט](#) ויזכרה ה' ואתיא זכירה זכירה מראש השנה דכתיב [ויקרא כג-כד](#) שבתון זכרון תרועה פקידה פקידה כתיב בחנה [שמואל א ב-כא](#) כי פקד ה' את חנה וכתוב בשרה [בראשית כא-א](#) וה' פקד את שרה בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין מנלן דכתיב [תהילים פא-ד](#) תקעו בחדש שופר (בכסא) ליום חגנו כי חק לישראל הוא וגו'

רש"י נולדו אבות. אברהם ויעקב: נפקדה שרה. בא זכרון לטובה ונגזר עליהן הריון: בטלה עבודה מאבותינו. ששה חדשים לפני גאולתם פסק השעבוד: תדשא הארץ. תתכסה ותתלבש בדשאין: עץ פרי. סגנון פרי: ואותו הפרק זמן רביעה הוה. כלומר ורואיה לדבר שבתשרי נברא העולם שהרי לגשמים היו כריכין ותשרי זמן רביעה היא: ותולא הארץ. ולא כתיב ותדשא הארץ: ועץ עושה פרי. ולא עץ פרי גמור: ואותו הפרק זמן. הוא לבהמה וחיה להזקק זה לזה ולכך היו כריכין ורואיה היא שבניסן נברא העולם: לבשו כרים. בזמן שיתרועעו שבלים בניסן אלמא ניסן זמן זיווג בהמה הוא: ברכה לדורות. עושה פרי לדורות ומיהו השתא עץ פרי הו: בקומתו נבראו. והיינו עץ פרי ראוי היה לטעון פרי מיד: לדעתם. שאלם אם חפזין להבראות ואמרו הן: בצביונם. בטעם אחד ואחד ובדפוס כל אחד: ואומר שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים. אלמא הם איתנים הם הרים ואשכחן דנקראו אבות הרים שנאמר מדלג על ההרים ודילג את הקץ בשביל ההרים: בחדש זיו. אייר הוא: שנולדו בו זיותני עולם. כשנתחדש אייר נולדו כבר בניסן אי נמי זימנין דניסן דתקופה נמשך בתוך אייר של לבנה: להתנאות. להנות: דתקיף במלות. שופר יוה"כ וסוכה לולב וערבה וניסוך המים (וערבה): למועד אשוב אליך. ל"ט הבא ראשון ולשנה בן וכל מה שאתה יכול להרחיק יום הבשורה מיום הלידה הרחיקם כדי למלא ימי עיבור הוולד בין שניהם ואין אתה יכול להרחיקו אלא ממועד למועד כשתאמר שנתבשר במועד זה ושתלד למועד הבא: כי מדלי מר ימי טומאה. טומאת נדה דקיי"ל (ב"מ דף פז). שרה אמנו אותו היום פרסה נדה לפיכך ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אבל לא העוגות שלשמה היא

בטומאה: אפילו למ"ד. במסכת נדה (דף לח.) אינה יולדת למקוטעין אלא לחדשים שלמים של שלשים יום:

(כ"ז)

תוספות בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים. רבי יהושע מודה בהא ברוב ספרים ואע"פ שהתחילו המכות מניסן דמשפט המצרים י"ב חדש כדתנן בעדיות (פ"ב משנה י) מ"מ לא פסקה עבודה עד תשרי: לקומתן לדעתם לצביונם. צביונם לשון יופי כמו לעטרת צבי (ישעיה כח) דדרך בהמה חיה ועוף כשגדלים [גדלים] בנוי בכח בדעת ובקומה וכל זה היה במעשה בראשית בתחלת יצירתם וכולהו נפקי מדכתיב צבאם: שנולדו בו זיתוני עולם. דאע"ג דאייר קרי ליה זיו ל"ק מידי כדפי' בריש פירקין (דף ב: ד"ה בחדש זיו): את מספר ימיו אמלא. בסוף החולץ (יבמות דף נ. ושם) אמר אלו שני דורות: אלא דקאי בחג וקאמר לה בניסן. סוגיא דשמעתא מוכח דבתשרי נמול אברהם אבינו דבפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף פו:): אמר בשלישי של מילה באו אצלו מלאכים ואז נאמר לו למועד אשוב אליך כעת חיה ובפרקי דרבי אליעזר נמי אמרינן דביו"כ נמול א"א והשתא הא דאמר בחג לאו דוקא דשני ימים לפני החג הוה כיון דנמול ביו"כ ואע"ג דמשמע הכא למועד ראשון הכי קאמר למועד ראשון אחר החג זה דקיימא ביה דכאילו קיימי בחג דמי כיון דלא הוה בו כי אם שני ימים לפניו [א] ולמאי דמסקינן דיולדת לשבעה יולדת למקוטעין לא הוה צריך לשנויי שנה מעוברת היתה דכי מדלית נמי ימי טומאה טבלה נמי בליל חמישי לחג ואפשר דילדה ביום אחרון של פסח אלא משום דאמרינן בסדר עולם ובמכילתא בפרשת ויסעו בני ישראל מרעמסס (אמרי') דבט"ו בניסן נולד יצחק [ומיהו פליגי אדהכא דקאמר נמי בט"ו בניסן דבר הקב"ה עם אברהם בט"ו בניסן באו מלאכים לבשרו] ורבי מאיר שליח צבור יסד במעריב של פסח ומצות אפה ויאכלו בלילי חג פסח ואמרי' בבראשית רבה לושי ועשי עוגות הדא אמרת שפסח היה וכל הני לא ס"ל דלמועד אשוב אליך כעת חיה אמועד ראשון אלא כלומר למועד כזה שהוא פסח וכן תרגם אונקלוס כעת חיה כעת דאתון קיימין והשתא הא דכתיב בפרשת מילה אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה האחרת (בראשית יז) ואמרינן [במדרש תנחומא] מלמד ששרט לו סריטה בכותל דלשנה האחרת על כרחך דבט"ו בניסן נאמר ובו ביום נמול ובו ביום באו מלאכים בשנה זו תימה דכל הני דאמרי בתשרי הוה היכי מקיים הוא קרא דלמועד הזה בשנה האחרת ואיך יתכן לומר שנצטוו בפסח ולא נמול עד תשרי והלא זריזין מקדימין למצות ועוד הכתיב בעצם היום הזה (שם) בו ביום שצוהו מל ואומר ר"ת דהני דאמרי בתשרי סבירא להו כרבי יהושע דאמר בניסן נברא העולם ולהכי הדר לפסח שנה אחרת למועד הזה היינו למועד אחר דביום הכפורים אמר לו וקרוב לסוכות כלומר למועד הזה ראשון של שנה אחרת: (תוספות)

רשב"א אלא דקאי בתשרי וקאמר ליה בניסן. והאי דרשא על כרחין לא אתיא אליבא דרבי אליעזר, דהא כתיב בפרשת מילה (בראשית יז, כא) אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה אחרת, ובשלמא לר' יהושע דסבירא ליה דבניסן נברא העולם אפשר דקאי בתשרי וקרי ניסן שנה אחרת, אלא לר' אליעזר מאי בשנה האחרת, אלא על כרחין ר' אליעזר סבירא ליה דבניסן קאי וקאמר ליה דבמועד אחר שכיולא בזה בשנה האחרת תלד שרה. והכין נמי תניא במכילתין (פרשה ט"ו) בט"ו בניסן נדבר הקב"ה עם אברהם, בט"ו בניסן באו מלאכי השרת לבשרו, בט"ו בניסן נולד יצחק, ואמרינן נמי בבראשית רבה (פרשה מ"ח י"ג) לושי ועשי עוגות הדא אמרה שפסח היה. וכן בהגדה (תנחומא וירא) למועד הזה שרט לו סריטה בכותל ואמר לו כשתגיע חמה במקום זה לשנה אחרת תלד לך שרה. וכן תרגם אונקלוס (בראשית יח, יח, י) כעידן דאתון קיימין. (רשב"א)

דף **יא** **ב**

עדות ביהוסף שמו בצאתו וגו' בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרי' כתיב הכא [שמות ו-ו] והוצאתי

אתכם מתחת סבלות מצרים וכתוב התם [תהלים פא-ז] הסירותי מסבל שכמו בניסן נגאלו כדאיתא בתשרי עתידין ליגאל אתיא שופר שופר כתיב הכא תקעו בחדש שופר וכתוב התם [ישעיה כז-יג] ביום ההוא יתקע בשופר גדול ר' יהושע אומר בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל מנלן אמר קרא [שמות יב-מב] ליל שמורים ליל המשומר ובא מששת ימי בראשית ואידך לילה המשומר ובא מן המזיקין ואזדו לטעמייהו דתניא [בראשית ז-יא] בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש רבי יהושע אומר אותו היום י"ז באייר היה יום שמזל כימה שוקע ביום ומעינות מתמעטין ומתוך ששינו מעשיהן שינה הקב"ה עליהם מעשה בראשית והעלה מזל כימה ביום ונטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם ר' אליעזר אומר אותו היום י"ז במרחשון היה יום שמזל כימה עולה ביום ומעינות מתגברים

רס"ו עדות ביהוסף שמו. בתריה דההוא קרא כתיב דכי חק לישראל: הסירותי מסבל שכמו. ביוסף כתיב בתר עדות ביהוסף: המשומר ובא. לגאולה: ואזדו לטעמייהו. רבי אליעזר ור' יהושע לר' אליעזר בתשרי נברא העולם דמתשרי מתחילין מנין שני הדורות לפיכך מבול על כרחך במרחשון ירד וי"ב חדש היה ובחדש השני בשבעה ועשרים שיבשה הארץ במרחשון היה לשנה הבאה ובתשרי שלפניו חרבו המים מעל הארץ שנעשית הארץ כמין גריד ולא יבשה לגמרי ובו התחלת שנת שש מאות ואחת שנה כדכתיב ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש והוא תשרי ומלכא קרי ליה אחת ושש מאות עד השתא שמע מינה אין מנין הדורות מניסן שאם מניסן מתחילין למנותן היה לו לכתוב ותנח התיבה באחת ושש מאות שנה בחדש השביעי על הרי אררט שכבר נתחדשה שנה מניסן שהרי אותו חדש שביעי סיון היה והוא שביעי להפסקת גשמים כמו שפנינו בסדר עולם וההיא ר"א היא שכשאתה מונה משבעה עשר במרחשון מאה ותשעים יום ארבעים לימי הגשמים ומאה וחמשים שגברו על הארץ נמלאו כלים באחד בסיון ואותו יום התחילו לחסור שנאמר ויחסרו המים מקלה חמשים ומאת יום והיו הלך וחסור עד חדש העשירי והוא אב שהוא עשירי לירידת גשמים ובאחד באב נראו ראשי ההרים בשני חדשים חסרו ט"ו אמה שהיו ההרים מכוסים מים שנאמר (בראשית ז) חמש עשרה אמה למדת שחסרה אמה לארבעה ימים והתיבה היתה משוקעת במים אחת עשרה אמה ולא היתה כפה על ראש ההר אלא ד' אמות גובה לפיכך נחה בי"ז בסיון ולר' יהושע דאמר בניסן נברא העולם וממנו מתחילין מנין שני הדורות ירד המבול באייר ושביעי שנתה זו התיבה הוא כסליו ולא מנה לך הכתוב חודש שנה לפי שאין השנה מתחדשת אלא בניסן ויש פותרין ואזדו לטעמייהו מדאמר ר"א בחדש שני מרחשון אית ליה בתשרי נברא העולם והוי מרחשון שני לחדש שהתחילו בו שנת שש מאות דאי לאו הכי למאי קרי ליה שני אם לסדר חדשים הא אמרינן ניסן ר"ה לחדשים ולא מילתא היא דאי מדקרי ליה שני שמעינן דבתשרי נברא העולם א"כ מאי פריך לקמיה בשלמא לר' יהושע היינו דכתיב שני אלא לרבי אליעזר מאי שני הא מהכא יליף שני לבריאת עולם הכי גרסינן בסדר עולם ר' יהושע ברישא והדר ר' אליעזר ר' יהושע אומר אותו היום י"ז באייר היה יום שמזל כימה שוקע ביום ר"א אומר אותו היום י"ז במרחשון היה יום שמזל כימה עולה ביום גלגל חמה עגול הוא חציו למעלה מן הקרקע וחציו למטה מן הקרקע ושנים עשר מזלות קבועין בו וזה סדרן טלה שור תאומים סרטן אריה בתולה מאזנים עקרב קשת גדי דלי דגים וסימניך טש"ת סא"ב מע"ק ג"ד ששה מהן שקועין למטה וששה מהם למעלה וכשהגלגל מגלגל זה עולה מאל זה והראשון שכלל האחר שוקע וכן לעולם ושתי שעות שוה המזל בעלייתו וכן שכנגדו בשיקועו שיהו כולן משמשין בכ"ד שעות של יום ובניסן לעולם טלה מתחיל לעלות לאור הבקר מע"ק ג"ד למעלה כלילה טש"ת סא"ב למטה לאור הבקר מתחיל טלה לעלות ומאזנים לשקוע לסוף ב' שעות טלה כולו עולה ומאזנים כולו שוקע אחר שתי שעות מתחיל שור לעלות ועקרב לשקוע וכן כולו כל חדש ניסן באייר שור מתחיל לשמש ביום כל ימי אייר ובשתי שעות הראשונות גומר עלייתו שניות תאומים שלישיית

סרטן רביעיית אריה חמישית בתולה וששית מאזנים וכן כולן נמלא טלה עולה בשתי שעות אחרונות בלילה וכל היום הוא שוקע וכימה הוא זנב טלה והמבול ביום ירד ודרך נקב שתי כוכבים שנטלו מכימה שהוא מזל שיש בו כוכבים הרבה ומניין שהמבול התחיל לירד ביום שנאמר בעלם היום הזה בא נח (בראשית ז) והוא מקטני אמנה היה ולא נכנס לתיבה עד שירדו מים ודחקהו ליכנס שנאמר מפני מי המבול (הש"י)

תוספות לילה המשומר ובא מן המזיקין. ורבי יהושע תרתי שמעת מינה דכולהו מודו דמשומר מן המזיקין כדמוכח בערבי פסחים (פסחים דף קט:) דתקון ד' כוסות ולא חייש אזוגות: יום שמזל כימה שוקע ביום. גרסינן במילתיה דרבי אליעזר גבי י"ז במרחשון ושינה הקב"ה עליהן מעשה בראשית והעלה כימה ביום ובמילתיה דרבי יהושע גבי י"ז באייר גרס יום שמזל כימה עולה ובקונטרס גריס איפכא ואין הסדר כן דבניסן טלה עולה בתחלת היום ושוהה שתי שעות עם חלק אחד משלשים בשעה אחריו שור שתי שעות שכן דרך כל מזל שוהה שתי שעות כדמשמע בפרק המקבל (ב"מ דף קו: ושם) דקא אמרינן עד אימת עד דאתו אריסי מדברא וקיימא כימה להדי רישייהו ויש שש מזלות אחרות כנגדן מע"ק גז"ד די"ב מזלות יש שקבועין בגלגל ששה למטה ששה למעלה והגלגל סובב וכשמתחיל האחד לעלות מתחיל שכנגדו לשקוע וכל חדש ניסן טלה עולה לאור הבקר או מראשו או מזנבו ומאזנים שוקע כנגדו ושור שאחר טלה משמש באייר וכל ימי אייר עולה בתחלת היום ועקרב שוקע כנגדו וכן הולך סדר כולם דכל אחד משמש חדש ואמר בפרק הרואה (ברכות דף נח:) דכימה זנב טלה וכיון דשור מתחיל לעלות באייר בתחלת היום מכלל דכבר טלה עולה כולו עד כימה הבא בזנבו ובמרחשון עקרב עולה מתחלת היום מתחיל שור שכנגדו לשקוע ונמצא שכבר שקוע טלה כולו עם הבא בזנבו ולפי זה הסדר קיימי כימה ארישייהו דפרק המקבל (ב"מ דף קו:): היינו שבט ולא כמו שפי' שם בקונטרס דהיינו אדר וגבי מרחשון גרסינן מעינות מתמעטין וגבי אייר מתגברין דאע"פ שרביעה ראשונה יורדת במרחשון מ"מ הכי אורחיהו כדכתיב (יהושע ג) והירדן מלא על כל גדותיו כל ימי קציר ואמר בפרק במה אשה (שבת דף סה. ושם) ובפרק בתרא דנדה (דף סז. ושם) אבוא דשמואל עביד לבנתיה מקוואות ביומי דניסן ומפצי ביומי דתשרי [וגרסי' בסמוך בשלמא לר"א היינו דשינה אלא לר' יהושע מאי שינה]: (תוספות)

א

-

יב

דף

ומתוך ששינו מעשיהם שינה הקב"ה עליהם מעשה בראשית והעלה מזל כימה ביום ונטל שני כוכבים והביא מבול לעולם בשלמא לר' יהושע היינו דכתיב שני אלא לר"א מאי שני שני לדין בשלמא לרבי יהושע היינו דשינה אלא לר"א מאי שינה כדרב חסדא דאמר רב חסדא ברותחין קלקלו וברותחין נידונו ברותחין קלקלו בעבירה וברותחין נידונו כתיב הכא [\[בראשית ח-א\]](#) וישכו המים וכתוב התם [\[אסתר ז-י\]](#) וחמת המלך שככה ת"ר חכמי ישראל מונין למבול כר"א ולתקופה כר' יהושע חכמי אומות העולם מונין אף למבול כר' יהושע: ולירקות: תנא לירקות ולמעשרות ולנדירים לירקות מאי נינהו מעשר ירק היינו מעשרות תנא דרבנן וקתני דאורייתא וליתני דאורייתא ברישא איידי דחביבא ליה אקדמה ותנא דידן תנא דרבנן וכל שכן דאורייתא וליתני מעשר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן וליתני ירק תרי גוויי ירק דתנן ירק הנאגד משיאגד ושאינו נאגד משימלא את הכלי ת"ר ליקט ירק ערב ראש השנה עד שלא תבא השמש וחזר וליקט

הש"י והולך לסנות סדר בראשית והעלה זנב כימה ביום ונטל שני כוכבים ממנו ומעיינות מהמעטין בחמה ימות החמה ופסקו הגשמים ושינה סדר בראשית ונתגברו המעיינות ופטפם: יום שמזל כימה עולה ביום.

שבמרחשון עולה עקרב בתחלת היום ואחריו קשת נמצא טלה עולה בסוף היום: שנה עליהם כו'. לקמן פריך מאי שנה: היינו דכתיב שני. שהרי אייר שני לחדשים: שני לדיון. שנגזרה גזירה עליהן בתשרי שלפניו: הכי גרסינן בשלמא לר' יהושע היינו דשינה. שהעלה מזל כימה זיוס ועוד שנה לתגבורת מעיינות: וחמת המלך שכה. וסתם חמה רותחת היא כדכתיב וחמתו בערה זו: חכמי ישראל מונין למבול כר' אליעזר. מונין שנות נח ובריאת עולם ושנות הדורות כר' אליעזר מונין מתשרי תחלת השנים ולא משום דסבירא להו בתשרי נברא העולם אלא דתשרי ראש השנה לשנים ובניסן נברא העולם כדקתני: ולתקופה כרבי יהושע. כשמונין תקופת החמה והלכנה מונין מניסן לומר שמניסן נבראו ובתחלת ליל רביעי שמשה חמה בניסן לפיכך אין תקופת ניסן נופלת אלא בד' רביעי היום לפי שלעולם יום ורביעי בין תקופת שנה זו לתקופה שכנגדה לשנה הבאה וכן מולדות הלכנה מונין מולד ניסן ראשון בליל רביעי בתשעה שעות ותרי"ב חלקים: אף למבול. כלומר למנין שנות הדורות מהחילין מניסן למנות ומבול באייר ירד ע"כ משתאמר בראת ושן מאות בראשון שחרבו המים ניסן הוא שהרי משפט דור המבול שנים עשר חדש: ולירקות. מעשר ירק לענין חדש ושן שאין תורמין מירק הנלקט ערב ר"ה על הנלקט אחר ר"ה: ולנדריים. לקמן (ע"ב) מפרש: תנא דרבנן. השמיעך שיש ר"ה קבוע לענין חדש ושן כמעשר ירק דרבנן והרר תנא מעשר דגן שאף לו יום קבוע לחדש ושן שלו: ותנא דידן. לתנא לירקות ולא תנא למעשרות: תנא דרבנן. ואשמעינן דיום קבוע לו כ"ש דאורייתא: ירק הנאגד. שדרכו באגודות: משיאגד. הוי גורנו למעשר ואסור לאכול ממנו עראי עד שיעשר: ליקט ירק. אשמעינן דירק בחר לקיטה אזיל לענין מעשר ואף על פי שגדל בשנה אחת אס נלקט בשתי שנים הוי חדש ושן שאין תורמין מן החדש על הישן דכתיב (דברים יד) שנה שנה: (ע"ה)

תוספות אלא לרבי אליעזר מאי שני. ואע"ג דלרבי אליעזר בתשרי נברא העולם דנהי דלענין השנים ראוי למנות ממנו לענין מנין החדשים אין מונין ממנו לקרות מרחשון שני לחדשים ניסן ראשון: למבול כרבי אליעזר. אע"ג דסבירא להו כרבי יהושע דבניסן נברא העולם מדמונין לתקופה כרבי יהושע מ"מ מונין שנות נח ובריאת עולם ושנות החמה מתשרי משום דתשרי ראש לשנים ולשמיטין וליובלות: ולירקות ולנדריים. ומתניתין דלא קתני לנדריים בהפסק' לא מיירי כדפרישית לעיל (דף ז. בד"ה בהפסקה) גבי ולעיבורים: תנא דרבנן. מדתנן לירקות יותר משאר כל פירות משמע דכל שאר פירות מעשרן דאורייתא וכן משמע בריש מסכת מעשרות בירושלמי דדריש כולהו מקרא חוץ מירקות ומסיק דמעשר ירקות מדבריהם והכי איתא התם עשר תעשר את כל תבואת זרעך כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט אין לי אלא תבואה קטנית מנין ת"ל וכל מעשר הארץ מזרע הארץ לרבות זרע שום וגרגיר יכול שאני מרבה זרע לוף העליון זרע כרשין זרע לפת וצנון ושאר זרעוני גנה שאינם נאכלין ת"ל מזרע הארץ ולא כל זרע הארץ פרי העץ לרבות כל פירות האילן יכול שאני מרבה חרובי שיטה וצלמוני וחרובי גזירה ת"ל מפרי העץ ולא כל פרי העץ ירקות מנין איסי בן עקיבא אומר המעשרות לירקות מדבריהם והכי נמי איתא בירושלמי בסוף חלה רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים ובטלום מאן אינון הרובים תרגמוניא ר' זעירא רב יהודה בשם שמואל חלה בחו"ל ותרומת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש רבי אבא בשם שמואל אומר לא חשו אלא לדגן ותירוש ויצהר רבי אילא בשם שמואל אמר לא חשו אלא לתרומה גדולה בלבד אבל לירקות אפילו לתרומה לא חשו דתני איסי בן עקיבא המעשרות לירקות מדבריהם מכל הני משמע דשאר כל פירות דאורייתא אבל אי אפשר לומר כן דלקמן בפירקין (דף טו:) אמרו מעשר חרובין דרבנן ובפרק כיצד מברכין (ברכות דף לו.) מעשר צלף מדרבנן ובפרק אלו עוברין (פסחים דף מד.) מעשר תבלין דרבנן ואפילו תאנים ורמונים ותמרים דכתיבי בקרא דארץ חטה פטורין מן המעשרות דלא מחייב מדאורייתא אלא דגן ותירוש ויצהר כדאמרין בפ' מעשר בהמה (בכורות דף נד. ושם) תירוש ודגן דאורייתא שאר מינים מדרבנן ובפרק העור והרוטב (חולין דף קכ: ושם) מקיש משקין דקדשים דתרומת (דגן) תירוש ויצהר אין מידי אחרינא לא וממעט דבש תמרים ויין תפוחים ובריש ביצה (דף ג: ושם) האי תנא תנא דלטרסא קציעות הוא דאמר כל דבר שבמנין אפילו דרבנן לא בטיל והא דמשמע בסוף הערל (יבמות דף פא. ושם) דעיגול בעיגולין אינו עולה אי תרומה בזמן הזה דאורייתא אע"ג דלעולם תרומת תאנים דרבנן מ"מ כעין דאורייתא תקון והא דתניא בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף יט: ג) גבי כהן שעלתה בידו תאנה של טבל דכהן שאכלה לוקה אחת וזר שאכלה לוקה שתים וכן הא דתנן במסכת פרה פ' צלוחית שהניחה וכו' (פיי"א מ"ג) גבי דבילה של תרומה שנפלה

למי חטאת דהאוכלה במיתה כל הני לסימני בעלמא ונפקא מינה לתרומה דאורייתא אי נמי מכת מרדות ומיתה לקוברו בין רשעים גמורים והא דאמרינן בפרק הנודר מן הירק (נדריים דף נה.) דדגן מידי דמדגן משמע אפי' קטנית היינו בלשון בני אדם והא דקאמרינן בירושלמי ירקות מדבריהם היינו שאין להם סמך מן הפסוק ואע"ג דבתורת כהנים בסוף פרשת בחקותי ובספרי בפרשת עשר תעשר תניא זרע הארץ לרבות שום ושחלים וגרגר והדר תני מנין לרבות הירקות למעשרות ת"ל וכל מעשר משום דלא משתמע שפיר מקרא לא חשיב ליה אסמכתא גמורה אי נמי ברייתא דאיסי בן עקיבא פליגא: איידי דחביבא ליה אקדמה. ובפ"ק דפאה (משנה ה) תנן לענין פאה האוג והחרובין מדאורייתא לא מחייבי בפאה אלא זיתים וגפנים דכתיבי בקרא כדדריש בפרק הזרוע (חולין דף קלא.) ארבע שבכרם שתים שבאילן כגון זיתים והשתא אי משום דחביבא ליה מילתא דרבנן אקדים אוג וחרובין ליתני זיתים וגפנים לבסוף כדפריך בריש יבמות (דף ג. ושם) ליתנייה לאחות אשה לבסוף והתם שנאן בסירוגין ובאמצע וי"ל דהתם בפאה לא אתא אלא לפרושי אלו שלקייטתן כאחד הלכך לא חייש למתניניה על הסדר א"נ האחרון אחרון אין לקייטתן כאחד כולי האי כמו הראשון שלפניו ופאה שייך בדבר שלקייטתן כאחד ותני לא זו אף זו: אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן. כר"ש דאמר במתניתין אחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה ותימה דה"מ לשנויי ד"ה ולפרושי מעשרות כגון מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני כדתנן בריש מסכת מעשרות ולעיל נמי בפירקין (דף ד.) גבי בל תאחר קתני מעשרות וקתני נמי בכור ומעשר דהיינו מעשר בהמה ועוד קשיא דאי מהדר לאקשווי אמאי תני מעשרות לשון רבים ברישא ה"ל לאקשווי אירקות דהא תנא ירקות ברישא והדר מעשרות ונראה לי דלאו אברייתא פריך אלא אמתניתין קאי דקתני ולירקות משום מעשרות דהם מדרבנן דליתני מעשר סתם והוה ידענא דבכל מעשר איירי בין בירק בין בדגן ומשני משום דהוה משמע אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן סתם כר' שמעון והדר דייק אמאי תנא ירקות לשון רבים וה"ה דהוה מצי לאקשווי אשמיטין ואיובלות ומה שיכול למצוא טעם מפרש: ירק הנאגד משיאגד. לענין גורנו למעשרות מיתני בפ"ק דמעשרות (משנה ה) אבל לענין חדש וישן תלוי בלקיטה: משימלא את הכלי. בסיפא קתני ואם אינו ממלא את הכלי משילקט כל צרכו: (תוספות)

רשב"א תנא לירקות ולמעשרות ולנדריים. ומתניתין ללא קתני לנדריים, משום דבהחלה מיירי בהפקה לא מיירי, כדאמרינן לעיל (ז, א) גבי עבדיו. הא דאקשינן: ולתני מעשר, וכן נמי הא דאקשינן וליתני ירק. יש מפרשים דאברייתא קאי והכי קאמר, אמאי תני מעשרות לשון רבים ליתני מעשר, ומשני אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה, כלומר לכלול מעשר דגן ומעשר בהמה, ואתיא כר' אלעזר ור' שמעון דסבירא להו בלחוד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה. והקשו בתוס', חדא דלמה לן לאוקמי כחידושה ודלחא כהלכתא לוקמה ככולי עלמא ולימא אחד מעשר ראשון ואחד מעשר שני ואחד מעשר עני, וכדתנן ביט מעשרות (פ"א, מ"א) כלל אמרו במעשרות. וברייתא נמי דלעיל (ז, א) גבי כל תאחר קתני מעשרות ואחר כך תנא בכור ומעשר, דלחמא מעשרות דקתני היינו מעשר ראשון ושני ועני. ועוד דאי אברייתא קא מהדר לאקשווי, הוה ליה לאקשווי ברישא וליתני ירק והדר ליהקשי מעשר, דהא צברייתא ירקות קדים. ופירש ר"י ז"ל דמתניתין קא מהדר, כלומר אמאי תני ירקות דהיינו מעשר דרבנן בלחוד ליתני מעשר דכולל בין לאורייתא בין דרבנן, ומשני אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה, כלומר אי תנא הכי הוה אמינא דלכל מעשר קאמר ואפילו מעשר בהמה ודלחא כסתמא קאמר, והדר אקשי מכל מקום מתניתין אמאי תני ירקות בלשון רבים ליתני ירק, ואע"ג דקתני שמיטין ויובלות בלשון רבים ולא אקשי, כל היכא דידע דאיכא טעמא קא מקשה ואזיל כדי לגלויי טעמא, והיכא דלא ידע ביה טעמא שתיק מיניה דלאו פירכא רבתי היא. הא דתנן: (מעשרות פ"א מ"ה) ירק הנאגד משיאגד, ואינו נאגד משימלא את הכלי. לאו לחדש וישן דהא אחד בתשרי ראש השנה לירקות, אלא עונת המעשרות קאמר, ולומר דמשיאגד הגיע לעונת המעשר וראוי לעשרו, ואסרו לכול ממונו אפילו עראי עד שיעשר, והכא, הכי קאמר דירקות דקתני הכא הוא כלל לכל הירקות, ובכלן ראש השנה שלהן בא' בתשרי. ואינו נאגד משימלא את הכלי. וסיפא דמתניתין (שם), ואם אינו ממלא את הכלי משילקט כל צרכו. (רשב"א)

משתבא השמש אין תורמין ומעשרין מזה על זה לפי שאין תורמין ומעשרין לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש אם היתה שניה נכנסת לשלישית שניה מעשר ראשון ומעשר שני שלישית מעשר ראשון ומעשר עני מנה"מ אמר ריב"ל [\[דברים כו-יב\]](#) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר שנה שאין בה אלא מעשר אחד הא כיצד מעשר ראשון ומעשר עני ומעשר שני יבטל או אינו אלא אף מעשר ראשון נמי יבטל ת"ל [\[במדבר יח-כו\]](#) ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם הקישו הכתוב לנחלה מה נחלה אין לה הפסק אף מעשר ראשון אין לו הפסק (תניא אידך) כי תכלה לעשר וגו' שנה שאין בה אלא מעשר אחד הא כיצד מעשר ראשון ומעשר עני ומעשר שני יבטל יכול אף מעשר ראשון נמי יבטל ת"ל [\[דברים יד-כט\]](#) ובא הלוי כל זמן שבא תן לו דברי ר' יהודה רבי אליעזר בן יעקב אומר אינו צריך הרי הוא אומר ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם הקישו הכתוב לנחלה מה נחלה אין לה הפסק אף מעשר ראשון אין לו הפסק: ולנדרים וכו': ת"ר המודר הנאה מחבירו לשנה מונה שנים עשר חודש מיום ליום ואם אמר לשנה זו אפילו לא עמד אלא בעשרים ותשעה באלול כיון שהגיע יום אחד בתשרי עלתה לו שנה אפי' למאן דאמר יום אחד בשנה אינו חשוב שנה לצעוריה נפשיה קביל עליה והא אצטער ליה ואימא ניסן בנדרים הלך אחר לשון בני אדם תנן התם התלתן משתצמח התבואה והזיתים משיביאו שליש מאי משתצמח משתצמח לזרעים התבואה והזיתים משיביאו שליש מנה"מ אמר רב אסי א"ר יוחנן ומטו בה משמיה דרבי יוסי הגלילי אמר קרא [\[דברים לא-ג\]](#) מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות שנת השמטה מאי עבידתיה בחג הסוכות שמינית היא אלא לומר לך כל תבואה שהביאה שליש בשביעית לפני ראש השנה אתה נוהג בו מנהג שביעית בשמינית אמר ליה ר' זירא לרב אסי

רש"י שניה. מה שנלקט בשנה שניה של שמיטה מעשר ראשון ולוי ומעשר שני בירושלים ומה שנלקט בשנה שלישית מעשר ראשון ומעשר עני: מנא הני מילי. דבשלישית אינו נוהג בה מעשר שני: שנה שאין נוהג בה אלא אחד. מן המעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה: הא כיצד מעשר ראשון. יתן כדרך שנתן עד הנה: ומעשר עני. יוסיף במקום מעשר שני כדכתיב (דברים כו) לגר ליתום ולאלמנה והוא מעשר עני: או אף מעשר ראשון יבטל. ושנת המעשר חד קאמר ההיא דמפרש ואזיל ללוי לגר ליתום ולאלמנה והוא מעשר עני שאף לוי בכלל עני שאין לו חלק בארץ: ובא הלוי. למעשר ראשון כל זמן שבא וכו' והא בשנה שלישית כתיב מקצה שלש שנים וגו' ובא הלוי וגו': ה"ג תנו רבנן המודר הנאה וכו'. ולא גרסינן מנלן: לשון בני אדם. שאין אדם נודר אלא על לשון שהוא רגיל לדבר ודרך בני אדם לקרות תשרי ר"ה: התלתן. מין תבלין פיניגר"י: משתצמח. אחר שנת כמיחתו הוא מהמעשר ולא אחר שנת לקיטתו: משתצמח לזרעים. שהזרע נומח בתוכו: התבואה. דגן ותירוש קרויין תבואה דכתיב (במדבר יח) כתבואת גורן וכתבואת יקב: והזיתים. יאהר משיביאו שליש מהמעשרין אחר שנה שהגיעו בו לשליש ביסולם אם שניה אם שלישית: מנא הני מילי. כתבואה ואזיתים קאי דמעשר דידהו דאורייתא ומנלן דבארץ שליש אזלי דאילו ירק דאזיל ביה רבנן בתר לקיטה ואילו דאזיל בתר חנטה מעשר דידהו מדרבנן ולא מבעיא בהו מנלן ולקמן (דף יד.) מפרש בהו טעמייהו ירק משום דגייזו ליה כל שעתא והדר כמה גדל על מי גשמים של שנת לקיטתו אזיל ביה בתר לקיטה אילו גדל על מי שנה שחנט בה שני שרף שבא באילן לפני חנטה פירותיו חונטין וכו' נגמרין שרף האילן עולה ונכנס בפרי

המיד וממנו גדל: מאז עבדיתה. לקרות חג הסוכות פסח שבע שנים שנת השמיטה הרי כבר ילכה השמיטה מר"ה וכבר נכנסת שמינית: אלל לומר לך כו'. וה"ק קרא יא לך דבר שהוא של שמינית והוא אסור כשביעית ואיזו זו תבואה שהביאה שליש ולקמן פריך ממאי דדעיייל שליש קאמר: (הש"י)

תוספות משתבא השמש. בירושלמי מוקי לה בנכרי: משתצמח לזרעים. פירש בקונטרס שהזרע צומח בתוכו ואינו משמע כן בירושלמי דמעשרות פ"ק דאמרי' מתני' כדי שתזרע ותצמח כיצד הוא בודק ר' שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן נוטל מלא קומצו ונותן לתוך הספל של מים אם שקע רובה חייבת ואם לאו פטורה ר' יונה בעא מעתה מה ששקע יהא חייב ומה שלא שקע יהא פטור אלא ברוב כל פרידה ופרידה את אמרת משמע משתצמח לזרעים היינו שנגמר ביכולם כל כך שאם תולשין אותן וזורעין אותן במקום אחר מצמיח: התבואה. פי' בקונטרס דגן ותירוש קרויין תבואה דכתיב כתבואת גורן וכתבואת יקב ואי אפשר לומר כן חדא דאם כן לא ליתני זיתים וליהו בכלל תבואה כמו ענבים דתרווייהו בכלל תבואת יקב נינהו ועוד דשיעור אחר תנא גבי ענבים בפ"ק דמעשרות (משנה ב) דתנן הענבים והבאושים משיבאישו ובאושים מין ענבים הוא מלשון ויעש באושים (ישעיה ה) ואית דגרסי הבאושים ובירושלמי גרסינן הענבים והבאושים משיבאישו ר' זירא בשם ר' יסא משיקרא באושא וצריך טעם למה לא אזלינן בענבים בתר שליש כמו בתבואה וזיתים מהאי קרא גופיה דמייתי הכא ומנלן כל הנך שיעורין המפורשין בכל אחד ואחד גבי פירות בפ"ק דמעשרות (שם) בתאנים וענבים ורמונים וטובא דחשיב התם ואי לאו ענבים אכולהו אחרינא לא הוה חיישין דלאו דאורייתא אלא ענבים דאורייתא נינהו דכתיב תירוש ויצהר ונראה לי דכל אותן שיעורין הוא הבאת שליש שלהם והא דלא קתני משיבאישו שליש כדקתני גבי תבואה וזיתים משום דבכולהו אפשר ליתן בהם סימן חוץ מתבואה וזיתים וכן משמע בירושלמי דגבי התלתן משתצמח דריש לה רבי זעירא מדכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך כו' דבר שהוא נזרע ומצמיח יצא פחות משליש שאינו נזרע ומצמיח רבי חנינא בשם רבי אמר זיתים וענבים שלא הביאו שליש משקין היוצא מהן אינן מכשירין וא"ת והיכי ילפינן הכא חיוב מעשר משביעית והלא כל אילנות הולכין לשביעית בתר חנטה וענבים נמי בכלל כדאמרין לקמן אמרי רבנן אילן בתר חנטה ירק בתר לקיטה תבואה וזיתים בתר שליש ואפ"ה לענין להתחייב במעשר שיעור אחר המפורש בפ"ק דמעשרות (משנה ג) ויש לומר דבכולהו ניחא דחזו כשיעור המפורש בהם אבל תבואה וזיתים קודם הבאת שליש נמי חזו כדאמרין פרק המוציא יין (שבת דף פ:) אנפיקינן שמן זית שלא הביא שליש שמשיר השער ומעדן הבשר ואמרין בפרק אלו עוברין (פסחים דף מב:) עמילן של טבחים פת תבואה שלא הביאה שליש ומהאי טעמא ניחא דקשיא ליה טפי אהנך מנלן דאזלינן בתר שליש כיון דמקודם לכן חזו ומייתי ראייה משביעית דאפילו לשביעית לא משערינן עד הבאת שליש כ"ש להתחייב במעשר דהא שאר אילנות דאזלינן לשביעית בתר חנטה אפ"ה לא מחייבי במעשר עד דמטו לשיעור המפורש בהם: מנהג שביעית בשמינית. תימה דלעיל (דף ט.) נפקא לן מבחריש ובקציר תשבות קציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית ופירש בקונטרס כגון תבואה שהביאה שליש בשביעית אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית וי"ל (דהאי דהכא איצטריך ללמד על חריש שהוא לתוספת כדפירש' לעיל ועוד נ"ל) דאי מהכא הוה אמינא דהא דנוהג בה מנהג שביעית בשמינית היינו דקדושת שביעית נוהגת בהם דאסירא בסחורה וחייבין בביעור ושאר דיני פירות שביעית אבל לחרוש ולקצור ולעזור אותה תבואה לא הייתי אוסר דדבר התלוי בעבודת הארץ כיון דנפקא שביעית שריא אפילו לצורך פירות שביעית להכי איצטריך ההוא קרא וניחא השתא דדריש מינייה תוספת שביעית דאי לאו הכי מה תוספת שייך בפירות שגדלו בשביעית במאי דאסירי בשמינית: (תוספות)

הש"ח משתלמח לזרעים. ופירש"י משתלמח הזרע בתוכו, אלל בירושלמי (מעשרות פ"א, ה"ב) משמע משתלמח כל כך שהיא ראויה לזריעה שאם זורעין אותה לומחה, והכין גרסינן התם בפ"ק דמעשרות (פס) על הדלל מתניתין, כיני מתניתין היא כדי שתזרע ותלמח, כיצד בודק ר' שמואל בשם ר' יונתן נוטל מלא קומצו ומניח לתוך ספל של מים שקע רובה חייבת ואם לאו פטורה, ר' יונה בעי מעתה מה ששקע יהא חייב ושלל שקע פטור, אלל ברוב כל פרידה. ותבואה נמי שהלכו בה בתר שליש היינו טעמא משום דמכי מטיא לשליש נזרעת ומלמחה, וכדליתא התם נמי בהדיא בירושלמי אמר ר' זעירא כתיב (דברים יד, כב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך דבר זרע וקומח פרט לפחות משליש שאינו קומח. והא דלא תני בתלתן משתלמח שליש כמו ששנה בתבואה וזיתים, שמא מפני שאינו ניכר בה כמו בתבואה וזיתים. (הש"ח)

ודלמא לא עייל כלל וקאמר רחמנא תשמט ותיזיל עד חג הסוכות לא סלקא דעתך דכתיב [\[שמות כג-טז\]](#) וחג האסיף בצאת השנה מאי אסיף אילימא חג הבא בזמן אסיפה הכתיב באספך אלא מאי אסיף קציר וקים להו לרבנן דכל תבואה שנקצרה בחג בידוע שהביאה שלישי לפני ראש השנה וקא קרי לה בצאת השנה א"ל ר' ירמיה לר' זירא וקים להו לרבנן בין שלישי לפחות משליש א"ל לאו אמיינא לך לא תפיק נפשך לבר מהלכתא כל מדות חכמים כן הוא בארבעים סאה הוא טובל בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן כביצה מטמא טומאת אוכלין כביצה חסר שומשום אינו מטמא טומאת אוכלין שלשה על שלשה מטמא מדרס שלשה על שלשה חסר נימא אחת אינו מטמא מדרס הדר א"ר ירמיה לאו מילתא היא דאמרי דבעו מיניה חברייא מרב כהנא עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבוהו אם תאמר דעייל ביד נכרי [\[ויקרא כג-י\]](#) קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי ממאי דאקריבו דלמא לא אקריבו לא ס"ד דכתיב [\[יהושע ה-יא\]](#) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול דאקריבו עומר והדר אכלי מהיכן הקריבו אמר להן כל שלא הביא שלישי ביד נכרי ודלמא עייל ולא קים להו אלא קים להו הכא נמי קים להו ודלמא לא עייל כלל אבל היכא דעייל ריבעא בין שלישי לפחות משליש לא קים להו לא סלקא דעתך דכתיב [\[יהושע ד-יט\]](#) והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש ואי ס"ד דלא עייל כלל בחמשה יומי מי קא מליא אלא מאי דעייל רבעא או דנקא אכתי בחמשה יומי מי קא מליא אלא מאי אית לך למימור [\[דניאל יא-מא\]](#) ארץ צבי כתיב בה ה"נ ארץ צבי כתיב בה מתקיף לה רבי חנינא ומי מצית אמרת דהאי אסיף קציר הוא והכתיב [\[דברים טז-יג\]](#) באספך מגרנד ומיקבך ואמר מר בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר א"ר זירא הא מילתא הואי בידן ואתא רבי חנינא שדא ביה נרגא אלא מנלן כדתניא רבי יונתן בן יוסף אומר [\[ויקרא כה-כא\]](#) ועשת את התבואה לשלש השנים

ר"י ודלמא לא עייל כלל. ואפילו לא התחילו להתבטל בצביעית קאמר רחמנא מנא שביעית לימשך איסורה עד חג הסוכות מלחרוש ולקצור: לא ס"ד. דלשעתה קרא אלכא כשהביאו שלישי דמוכח קרא אחרת: וחג האסיף בלאת השנה מאי חג האסיף. אילימא דההוא קס סוכות ומשום דבא בזמן אסיפה למה לי דכתב בחד קרא תרי זימני הא כתיב בההוא קרא גופיה באספך את מעשיך: אלכא מאי אסיף קציר. וה"ק וחג אשר הוא באספך את מעשיך מן השדה אסיף אשר אתה קוצר בו אינו משנה הנכנסת אלכא משנה היוצאת ולמדך כאן שקציר החג הולך אחר שנה שעברה וקים להו לרבנן שאמרו התבואה אחר שלישי דכל תבואה שנקצרת בחג בידוע שהביאה שלישי לפני ר"ה: וקא קרי ליה בלאת השנה. שהיא משנה היוצאת אלמא תבואה אחר שלישי וקים להו לרבנן. בתמיה וכי בקיאוין הן בטיב גידול התבואה לדעת שאין התבואה ראויה לקצור בחג א"כ הביאה שלישי בשנה שעברה: לא תפיק נפשך בר מהלכתא. לפקפק בשיעור חכמים: כל מדותם כד הוא. מלומממת: חסר קורטוב. מדה קטנה מאלד אחד מח' בשמינית בלוג: כביצה אוכלים. וקים להו לרבנן שאין בית הבליעה מחזיק לא פחות ולא יותר מביצת תרנגולת וכתיב בטומאת אוכלין [\[ויקרא יא\]](#) מכל האוכל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת: שלשה טפחים על שלשה טפחים מטמאים מדרס. שיערו חכמים שכשיעור הזה ראוי לשיבה: לאו מילתא היא דאמרי. שהקשתי לומר וקים להו רבנן בין שלישי לפחות משליש דולחי

קיים להו: דעיייל ביד נכרי. שנתבשל עד שלא באו לארץ: קאירכס. ראשית קאירכס ומשראוי לקאור היא קרויה קאיר: ממחרת הפסח. הוא יום הקרבת העומר ממחרת יום הראשון של פסח: ולמא עיייל ולא קיים להו. מסקנא דמילתיה דר' ירמיה הוא ואי ס"ד לא קיים להו דלמא עיייל ביד נכרי ולא הוה קיים להו: ה"נ. גבי תבואה הנקרכת בחג: קיים להו. שהביאה שליט לפני ר"ה: ולמא לא עיייל כלל. דקו עד שמלאו מתבואה עד שלא התחילה לבישול כלל וממנו הביאו: ארץ נבי. מה נבי קל ברגליו מכל החיות אף א"י קלה לבישול פירותיה מכל הארצות הכי מפרש לה במס' כתובות בפרק בתרא (דף קיב.). מי מלית אמרת להאי אסיף קאיר. דקאמרת להאי אסיף יתירא למידרשיה לשון קאיר הוא: והא כתיב. בעלמא באספך מוגרנד ומיקבד: ואמר מר. שלמדך הכתוב לעשות סכך של סוכה בפסולת גורן ויקב כגון קשין וזמורות דבר שאין מקבל טומאה וגידולו מן הארץ והאי חג האסיף נמי דקאמרת יתירא הוא משום דכתיב גבי באספך את מעשיך לאו יתירא הוא אלא זהו סם החג על סם שהסוכה מסוככת בפסולת גורן ויקב וה"ל כמאן דכתב וחג הסוכות בלאת השנה באספך מעשיך בזמן שהאדם אוסף אל הבית תבואה שבשדות: הא מילתא הוה בידן. היינו סבורין שנלמוד מכאן שהתבואה אחר שליט: ואתא ר' חנינא גדא ביה נרגא. לומר להאי אסיף שפיר משתמע בלישנא דקרא ולא יתירא הוא: ועשת את התבואה לשלש השנים אל תקרי לשלש אלא לשליש. שעשתה כשהיא בשליש בישולה: (ה"י)

תוספות אלא מאי אסיף קציר. אבל מכל מקום פשטיה דקרא חג הבא בזמן אסיפה: וקרי ליה בצאת השנה. מ"מ בהאי קרא לחודיה לא סגי אי לאו במועד שנת השמטה בחג הסוכות: חסר קורטוב. אחד משמונה בשמינית כדאיתא בפרק המוכר את הספינה (ב"ב צ. ב.) ומדה הפחותה נקט ולא דוקא דאפילו פחות מכאן ואפילו חסר טיפה אינו טובל: ולא קציר נכרי. ואף על גב דירושה היא להם מאבותיהם כדאיתא בע"ז פרק רבי ישמעאל (דף נג.): דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ יש לו במה שזרע ומ"מ (דייק) התם שפיר משום אשרות שמדורות הראשונים: דאקריבו עומר והדר אכול. הקשה ר' אברהם אבן עזרא הא ממחרת הפסח היינו ט"ו בניסן שהוא מחרת שחיטת הפסח הנשחט ב"ד כדכתיב בפרשת מסעי ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה וזה היה בט"ו והשיב לו ר"ת דה"ק קרא ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח כלומר מן הישן מצות וקלוי דהוא חדש אכלו בעצם היום הזה דהיינו ט"ז דאקריבו עומר והדר אכול וה"נ אשכחן ט"ז דאקרי בעצם היום הזה כדכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וא"ת ואמאי איצטריך למכתב שאכלו מן הישן הא פשיטא דמצות אכלו בלילה הראשונה ויש לומר דההיא אכילה לא חשיבה דסגי בכזית להכי אתא קרא למימר דעיקר אכילה היתה מן הישן ואתא קרא לספר שבחו של מן דכתיב ולא היה עוד לבני ישראל מן דאמרינן במדרש משל לתינוק שאכל פת שעורין מפני שאין לו פת חטין ומקודם לכן היו יכולין לאכול מן הישן כשעלו מן הירדן בעשור לחדש אלא שבמנ היו חפצים יותר כל זמן שלא פסק להם ומיהו קשיא דבתוספתא דסוטה (פי"א) ובפ"ק דקדושין (דף לח. ושם) אמרינן שהיו מסתפקין במן שבכליהם עד ט"ז בניסן דכתיב וישבות המן ממחרת באכלם מעבור הארץ שמע מינה משאכלו חדש פסק וע"כ י"ל דט"ז נמי קרי ממחרת הפסח לפי שהוא יום מחרת אכילתו דנאכל בליל ט"ו ובפ' שני דחלה בירושלמי פלוגתא היא דאמוראי והכי איתא התם ר' יונה בעא קמיה דר' ירמיה בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש אמר ליה למה לא עד כדון לחה אפילו יבשה אמר ליה ואפילו יבשה ואפילו קצורה מעתה ואפילו חטין בעלייה כך אנו אומרים לא אכלו ישראל מצה בלילי הפסח א"ר יונה מאן דנפקית תהית דלא א"ל שנייה היא שמצות עשה דוחה ל"ת על דעת ר' יונה דאמר מצות עשה דוחה ל"ת אע"פ שאינו כתוב בצדה ניחא על דעת ר' יוסי דאמר אין מצות עשה דוחה לא תעשה אלא א"כ כתוב בצדה ממה שהיו תגרי נכרים מוכרין להם וכרבי ישמעאל דא"ר ישמעאל כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד נאמרו שבע שכבשו ושבע שחלקו התיב ר' בון בר כהנא הא כתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח לאו בט"ו התיב ר' אלעזר בר יוסי קמיה דר' דוסא והכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל לאו בחמשה עשר יצאו: ומהיכן הקריבו. משמע דאי לא הקריבו היו אסורין כל היום ודלא כמ"ד במנחות פ' ר' ישמעאל (דף סח.). דאף בזמן שבהמ"ק קיים האיר המזרח מתיר: ה"נ ארץ צבי. ובחמשה יומי קא מלו והא דאמר לעיל תבואה שנקצרת בחג בידוע שהביאה שליט לפני ר"ה לענין שתהא ראויה לקצור אינה ממהרת להתבשל בחמשה יומי אבל הכא לענין עומר

דכתי' (ויקרא כג) כרמל רך ומלא ועוד דאחר גמר בישולה מאחרין אותן בשדות כדי שתתבשל יפה כדמשמע גבי (רבא) בפ' איזהו נשך (ב"מ עד:) (תוספות)

רש"א הא דלרשינן מוילאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח וגו' (יהושע ה, יא), ממחרת הפסח אכלו מעיקרא לא אכלו דהקריבו עומר והדר אכלו. הקשו בתוס' בשם ר' אבהו בן עזרא ז"ל, והלא ממחרת הפסח היינו מחרת שחיטת הפסח דהיינו יום ט"ו בניסן, כדכתיב בפרשת אלה מסעי (במדבר לג, ג) ממחרת הפסח ילאו בני ישראל ביד רמה, וזה היה בחמשה עשר בניסן. ותירץ לו רבינו חס"ז"ל דההוא תרתי קאמר, ויאכלו מעבור הארץ דהיינו תבואה ישנה ממחרת הפסח, ומלות וקלוי דהיינו תבואה חדשה אכלו בעלמס היום הזה דהיינו ששה עשר, וכדכתיב (ויקרא כג, יד) לחם וקלוי וכרמל לא תאכלו עד עלמס היום הזה דהיינו ששה עשר. ויש מפרשים דלשון מחרת הפסח תרתי משמע, משמע ממחרת שחיטת הפסח ומשמע מחרת אכילת פסח, וההוא שבפרשת אלה מסעי היינו מחרת שחיטת הפסח והא דהכא היינו מחרת אכילת הפסח. ופלוגתא היא בירושלמי בפרק שני דחלה (ה"א) ר' יונה בעי קומי ר' ירמיה בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומלאו קמה לחה מהו שיהא אסור משום חדש אמר ליה ולמה לא, עד כדון לחה ואפילו יבשה ואפילו קמרה, אמר ליה ואפילו קמרה מעתה ואפילו חטים בעליה כן אנו אומרים לא אכלו ישראל מזה בלי הפסח, א"ר יונה מן דנפקית תהית דלא אמרת ליה שנייה היא שמלות עשה דוחה את מלות לא תעשה, על דעתיה דר' יונה דו אמר מלות עשה דוחה מלות לא תעשה אע"פ שאינה כתובה בלדה ניהא, על דעתיה דר' יוסי דו אמר אין מלות עשה דוחה מלות בלא תעשה אלא אם כן היתה כתובה בלדה, ממה שהיו תגרי גוים מוכרין להם וכו' ישמעאל דאמר כל ביאות שנאמר בתורה לאחר ארבע עשרה שנה נאמר שבע שבע שחלקו, התיב ר' אבון בר כהנא והא כתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח (מלות וקלוי) לאו בששה עשר, התיב ר' אלעזר ב"ר יוסי קומי ר' יוסי והכתיב (במדבר לג, ג) ממחרת הפסח ילאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מנרים לאו בחמשה עשר ילאו. הכא נמי ארץ כבי ובחמשה יומי קא מלי. ואע"ג דאמרין לעיל כל תבואה שנקברה בחג בידוע שהביאה שליט לפני ראש השנה, התם הוא כשנקברה בבשולה לגמרי שאינה ראויה ליקצר בחג אלא אם כן הביאה שליט קודם ראש השנה, אבל הכא לענין עומר דכתיב כרמל רך ומלא שפיר מליא בחמשה יומי. (רש"א)

ב - **יג** **דף**

אל תקרי לשלש אלא לשליש והא מיבעי ליה לגופיה כתיב קרא אחרינא ויקרא כה-כב וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעית תנן התם האורז והדוחן והפרגין והשומשמן שהשרישו לפני ר"ה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה אמר רבה אמור רבנן אילן בתר חנטה תבואה וזיתים בתר שליש ירק בתר לקיטה הני כמאן שוינהו רבנן הדר אמר רבה מתוך שעשוין פרכין פרכין אזלי רבנן בתר השרשה א"ל אביי ויצבור גורנו לתוכו ונמצא תורם מן החדש שבו על החדש שבו מן הישן שבו על הישן שבו מי לא תניא רבי יוסי בן כיפר אמר משום ר"ש שזורי פול המצרי שזרעו לזרע מקצתו השריש לפני ר"ה ומקצתו השריש לאחר ר"ה אין תורמין ומעשרין מזה על זה לפי שאין תורמין ומעשרין לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש כיצד הוא עושה צובר גורנו לתוכו ונמצא תורם ומעשר מן החדש שבו על החדש שבו ומן הישן שבו על הישן שבו א"ל ר"ש שזורי קאמרת ר"ש שזורי סבר יש בילה ורבנן סברי אין בילה א"ר יצחק בר נחמני אמר שמואל הלכה כרבי יוסי בן כיפר

**שאמר משום ר"ש שזורי מתקיף לה רבי זירא ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל לכל אין בילה
חוץ מיין ושמן אשתמיטתיה הא דאמר שמואל הכל הולך אחר גמר פרי**

ה"י לגופיה. תשובה על מה נאכל בשנה השביעית: האורז והדוחן כו'. מיני קטניות הן דוחן מילי"ו: פרגין. מק"ו בלע"ז: מתעשרין לשעבר. במעשרות שנה שעברה אם שניה מעשר שני ואם שליטת מעשר עני: ומותרין בשביעית. אם השרישו ערב שביעית לפני ר"ה: ומתעשרים לשנה הבאה. בשנת לקיטתן אם משאר שני שבוטע היא שאינה שביעית: בחר חנטה. לקמן (דף טו:): תנא לה בפירקין אינן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט שהיא ר"ה לאילנות מתעשר לשנה שעברה: ירק בחר לקיטה. כדאמרן לעיל (ד' יב). ליקט ירק ערב ר"ה כו': הני. קטניות כמאן שוינהו שהלכו בהן אחר השרשה: מתוך שעשוין פרכין פרכין. מתוך שגורנו עשוי מעט מעט שאין נלקטין כאחד אלא היום לוקטין ומפרכין מעט ולמחר מעט ונמצאו חדש וישן מעורבין יחד הנפרכין לפני ר"ה עם הנפרכין לאחר ר"ה אם הולכין בהן אחר לקיטה כשאר ירק כשיהא מפריש מעשרותיו ה"ל מעשר מן החדש על הישן ומן הישן על החדש אזלי בהו בחר השרשה שבשנה אחת משרשת כל השדה שהרי בבת אחת זורעין אותן ומעשר פירות האילן וקטניות וירק מדרבנן הן ויכולת ביד החכמים לקבוע זמן לפי דעתם לכל אחד ואחד: פרכין פרכין. לשון זה נופל בקטניות כדאמרין במסכת ביצה (דף יב:) מוללין מליכות ומפרכין קטניות בי"ט: ויאכור גורנו לחוכו. ומה בכך אם ישן וחדש מעורבין יאכור את כל הגורן לתוכו כלומר באמצעותו שיהא הכל נבלל יחד יפה ונמצא כשיתרום ויעשר יהא מן החדש במעשר לפי מה שיש חדש בגורן ומן הישן לפי מה שיש ישן: מי לא תניא. דסמכין אביה לומר יפה נבלל ונמצא תורם מן החדש לפי מה שיש חדש ומן הישן לפי מה שיש ישן: פול המצרי. מין קטנית פאזול"י ודרכן לזרעו לירק ולזרעו והזרע לירק מתעשר אחר לקיטה והזרע לאכול את זרעו תורת קטניות עליו ומתעשר אחר השרשה וזה שזרעו לזרע והשריש מקצתו לפני ר"ה ומקצתו לאחר ר"ה: אין תורמין מזה. שמכירין בו שזרעוהו באחרונה על הנזרע בראשונה ולא מן הראשון על האחרון: כיצד הוא עושה. תורח לתת זה בעצמו וזה בעצמו: כובר גורנו לחוכו. יבלול אותו יפה לאחר שנתן מן הראשון בזוית זו ומן השני בזוית זו יחזור ויאכורו לאמצע הגורן שיהא כולו כאחד ונמצא תורם מן החדש שבו כו': יש ביצה. יש לסמוך על הביצה לומר שיש משניהן בתוך המעשר לפי החשבון: אין ביצה. אין סומכין על כך שיש לומר לא נבלל יפה ורובו של מעשר מן החדש או רובו מן הישן: חוץ מיין ושמן. המערב יין חדש עם הישן או שמן חדש עם הישן תורם ומעשר ממנו ויש במעשר שניהם כפי החשבון שדבר לח נבלל יפה אבל יבש אין סומכין בו על הביצה: אשתמיטתיה. לרבי זירא הא דאמר שמואל הכל הולך אחר גמר פרי ותו אמרינן ואי אשמועינן הכל הולך אחר גמר פרי הוה אמינא אפילו תבואה וזיתים נמי קמ"ל הלכה כר' שמעון שזורי במאי דפליגי דבתבואה וזיתים לא פליגי ולא אזלינן בהו אחר גמר פרי אבל במיני קטניות פליגי דר' שמעון אזיל בחר השרשה ורבנן לא אזלי למדנו דאשכח שמואל תנא דלא אזיל בחר השרשה בקטניות אלא אחר גמר פרי ועליה סמך לפלוגי עליה דר' שמעון שזורי ועליה דהא מתניתין דתנינן לעיל האורז והדוחן והפרגין והשומשמין שהשרישו כו' ואני לא ידעתי מאן הוא ההוא תנא: אשתמיטתיה לרבי זירא הא דאמר שמואל הכל הולך אחר גמר פרי. ואף הקטניות לא הלכו בהן אחר השרשה וכי אמר שמואל הלכה כר' שמעון שזורי לא מטעמיה דאמר דאלו רבי שמעון שזורי טעמיה משום ביצה וטעמא דשמואל משום דכוליה חדש הוא שגדל ונגמר אחר ראש

השנה: (ה"י)

תוספות אל תקרי לשלש אלא לשליש. כלומר עשייתה כשהוא שליש בשולה ותימה דהדרא קושיא לדוכתיה דקאמר לעיל ודלמא לא עייל כלל וקאמר רחמנא תשמיט ותיזיל עד חג הסוכות וי"ל דהאי תנא לית ליה

דרשה דלעיל: מתוך. שעשוין פרכין. מתוך שגורן מעט מעט שאין נלקטין ביחד אלא היום נלקטין ונפרכין מעט ולמחר מעט ונמצא חדש וישן מעורבין יחד אם הלכו בהם אחר לקיטה כשאר ירק לכך אזיל בהו בתר השרשה שבשנה אחת משרשת כל השדה שהרי בבת אחת זורעים אותם ומעשר פירות האילן וקטנית וירק מדרבנן הם ויכולת ביד חכמים לקבוע זמן לכל אחד לפי דעתם כך פירש הקונטרס ותימה תינח מעשר דרבנן אלא שביעית דאורייתא הואי דינם בתר לקיטה כשאר ירק היכי אזלינן בתר השרשה להתיר בשביעית כשהשרישו בששית ושמא בשביעית בזמן הזה ורבי היא כדאמר גבי פרוזבול בפרק השולח (גיטין דף לו. ושם) א"נ כדתינא בת"כ מנין לאורז ודוחן ופרגין ושומשמין שהשרישו לפני ר"ה שכונסין אותן בשביעית ת"ל ואספת את תבואתה בשביעית יכול אע"פ שלא השרישו ת"ל שש שנים תזרע ואספת ששה זורעים וששה אוספים ולא ששה זורעים ושבעה אוספים: ויצבור גורנו לתוכו. כלומר וכיון ... דיכול לתקן אמאי אזיל בתר השרשה ומסיק דרבנן סברי אין בילה ותימה מאי קא משני אכתי תקשי לר"ש שזורי דסבר יש בילה ואזיל בתר השרשה כדקתני בהדיא מקצתן השרישו ובסיפא דהך משנה נמי תנן בפרק בז דשביעית (מ"ח) אר"ש שזורי פול המצרי שזרעו לזרע בתחלה כיוצא בהן כלומר בתר השרש' כאורז ודוחן ועוד מאי קשי' ליה ויצבור גורנו לתוכו נהי דמועיל לצבירת גורן לענין חדש וישן לענין שניה הנכנסת לשלישית לא מהני דשניה מעשר שני שלישית מעשר עני וכן חמישית הנכנסת לששית ומיהו זה יכול לתקן שיפריש מעשר אחד ויחלל על מעות ויאכל המעות בירושלים והמעשר יחלק לעניים וקצת משמע בירושלמי דשביעית דשני מעשרות מעשר על ידי צבור גורנו: פול המצרי שזרעו כו'. סיפא דההיא דהאורז והדוחן היא ומוסיף אדרבנן שאף בפול המצרי הולכין בתר השרשה: אמר רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל הלכה כר"ש שזורי. ברוב ספרים גרסינן בהקומץ רבה (מנחות ל: ושם) ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן ולא יתכן כדמוכח כאן דפריך ומי אמר שמואל הכי ועוד דא"כ קשיא דר' יונתן ' אדר' יונתן לפי הספרים דגרס התם א"ר יונתן הלכה כר"ש שזורי במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי דמשמע בהני דוקא כדמוכח בבהמה המקשה (חולין עה:) ואע"פ שיש ספרים דגרסי בההיא אמר ר' יוחנן ולא יתכן במסכת כתובות בריש פרק אע"פ (דף נה.): חוץ מיין ושמן. לענין מעשר איירי והוא הדין מים לענין הזאה בפ' התערובות (זבחים פ.): אחר גמר פרי. אין זה אחר לקיטה דזמנין דנגמר לפני ר"ה ונלקט אחר ר"ה וכל ירק נמי הולכין בו אחר גמר פרי אלא דנקיט בכל דוכתי בתר לקיטה משום דלקיטה תכף לגמר פרי אבל הני אין לקיטתן בגמר פרי שממתין להן עד שיתייבשו ואין לקיטתן כאחד דמתייבשין פרכין פרכין אבל גמר פרי כאחת ולכך מותר לעשר לשמואל אף על גב דסבר אין בילה ותימה שמואל דאמר כמאן הא בין ר' שמעון שזורי בין רבנן מודו דאזלינן בתר השרשה דלפני ראש השנה כדפי' והוה ליה ישן ושמואל דאזיל בתר גמר פרי דלאחר ראש השנה הוה ליה חדש: (תוספות)

רשב"ח הואיל ונעשין פרכין פרכין. כלומר שְׁלוֹקְטִין ומפרכין היום מעט ולמחר מעט והוה להו ישן וחדש מעורבין יחד איילו הלכו בהו בתר לקיטה כירק, והלכך הלכו בהו בתר השרשה שהכל נשרש בשנה אחת. ומכל מקום ראש השנה שְׁלֵהו תשרי, כלומר, כל מה שהשריש מאחד בתשרי עד אחד בתשרי מתעשר מזה על זה, לכלל אמרו באחד בתשרי ראש השנה למעשרות ולירקות. ואם תאמר אם כן מה חשך יש אפילו נעשין פרכין פרכין כל הנפרכין מהשרי ועד תשרי מתעשרין יחד, וכדרך שאמרו בירקות שהלכו בהו בתר לקיטה וכל הנלקט בשנה אחת מתעשר יחד ולא חשו להן חכמים אע"פ שְׁלֵהוֹקְטִין מעט מעט. יש לומר באורז ושומשמין שאני, מהוך שְׁהוֹקְטִין בשדה אחת מעט מעט ומניחין יתערבו הנלקטין קודם ראש השנה עם הנלקטין לאחר ראש השנה, אבל בירק אין לחוש שאין לוקטין ומלניעין אלא לוקטין ואוכלין. ומעשר פירות האילן וקטניות דרבנן, ויכולת ביד חכמים לקבוע מהו איזה זמן שירטו, כך פירש רש"י ז"ל. וא"ת תינח מעשר דרבנן, שביעית דאורייתא מאי איכא למימר. ו"ל שביעית בזמן הזה דרבנן וכדרכי, וכדאמרינן בפרק השולח (גיטין לו, ב) גבי פרוזבול. ר' שמעון שזורי קאמרת, ר' שמעון שזורי סבר יש בילה ורבנן סברי אין בילה. ואם תאמר מכל מקום לר' שמעון שזורי קשיא, דכיון דסבירא ליה יש בילה אמאי קאמרו מקאתו השריש לפני ראש השנה ומקאתו השריש לאחר ראש השנה אין תורמין ומעשרין מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש, ונלך בו בתר לקיטה ויצבור גרנו לתוכו. ותירץ הרב בעל המאור ז"ל דר' שמעון שזורי לדבריהם דרבנן קאמרו להו, לדידי אין הולכין בו אלא אחר לקיטה דהיינו אחר גמר פירי וגמר פירי היינו לאחר שנתבש בשדה, ואע"פ שנעשה פרכים מכל מקום מניחין אותו ליבש ולאחר ראש השנה שהכל יבש ומכניסין אותו כאחד הרי זה כאלו כלו חדש, ומיהו אפילו היה ישן ממש וחדש ממש די לו שייצבור גרנו לתוכו דיש בילה, אלא לדידכו למה לכו להלך בתר השרשה אע"פ שנעשין פרכין, והשיבתו להו כישן ממש וחדש ממש אכתי זילו בתר לקיטה כירק. ואי משום חדש וישן יצבור גרנו לתוכו, ואמרו ליה

לא לאין בילה. זהו דרך שיטת הרב בעל המאור ז"ל. ולדבריו נמי הא דתנו בקופא דההיא מתניתין דהאורז והדוחן
 בפרק שני דשביעית (משנה ח), ר' שמעון שזורי אומר פול המלרי שזרעו לזרע כיוצא בהו, לדבריהם דרבנן נמי קא
 אמר להו. אכלא דתמיהא לי קתא דהא דר' שמעון שזורי מייחי לה בתוספתא דשביעית פרק שני (ה"ה) בלנפיה נפשה
 שלא על דברי חכמים דהשרשה, דתניא תוס' פול המלרי שמנע ממנו מים שלשים יום לפני ראש השנה מתעשר לשעבר
 ומותר לקיימו בשביעית, פחות מיכן אסור לקיימו בשביעית ומתעשר לשנה הבאה, במה דברים אמורים בשל שקיאל,
 אבל בשל בעל שמנע ממנו שתי עונות דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים שלש, ר' שמעון בן כיפר אומר משם ר' שמעון
 שזורי במה דברים אמורים בזמן שזרעו לירק וחשב עליו לזרע אבל אם זרעו מתחלה לזרע מקלחו השריש לפני ראש
 השנה ומקלחו השריש לאחר ראש השנה אין מעשרין הימנו על מקום אחר ולא ממקום אחר עליו, אבל כונס גרנו
 לחוכו ומעשר הימנו עליו נמלא מעשר מן החדש על החדש ומן הישן על הישן, וי"ע. אישתמיטתיה הא דאמר שמואל
 הכל הולך אחר גמר פירי. כלומר והלכתא כר' שמעון שזורי משום דהוי גמר פירי בשנה אחת קאמר, ולא מטעמא
 דר' שמעון שזורי דאמר כיצד יעשה יכבד גרנו לחוכו. ולמאי דפריש הרב בעל המאור דר' שמעון שזורי איית ליה דהני
 אורז ודוחן בחר לקיטא אזלינן ניהא, דשמואל דאמר כר' שמעון שזורי. אבל אי ר' שמעון גופיה סבירא ליה בחר
 השרשה כרבנן קשיא דשמואל דאמר כר' שמעון שזורי. כמאן. (כ"ב"א)

דף יד - א

וצריכא דאי אשמעינן הלכה כר"ש שזורי ה"א משום דקסבר יש בילה קמ"ל לכל אין בילה ואי
 אשמעינן לכל אין בילה ה"א כרבנן ס"ל קמ"ל הלכה כר"ש שזורי ואי אשמעינן הני תרתין ה"א
 קשיא דשמואל אדשמואל קמ"ל הכל הולך אחר גמר פרי ואי אשמעינן הכל הולך אחר גמר פרי
 הוה אמינא אפילו תבואה וזיתים נמי קמ"ל הלכה כר' שמעון שזורי במאי דפליג ולשמעינן הני
 תרתין לכל אין בילה למה לי הא קמ"ל דליין ושמן יש בילה תניא רבי יוסי הגלילי אומר [\[דברים טז-](#)
[יג\]](#) באספך מגרנד ומיקבך מה גורן ויקב מיוחדין שגדילין על מי שנה שעברה ומתעשרין לשנה
 שעברה אף כל שגדילין על מי שנה שעברה מתעשרין לשנה שעברה יצאו ירקות שגדילין על מי
 שנה הבאה ומתעשרין לשנה הבאה ר"ע אומר באספך מגרנד ומיקבך מה גורן ויקב מיוחדין
 שגדילין על רוב מים ומתעשרין לשנה שעברה אף כל שגדילין על רוב מים מתעשרין לשנה שעברה
 יצאו ירקות שגדילין על כל מים ומתעשרין לשנה הבאה מאי בינייהו א"ר אבהו בצלים הסריסין
 ופול המצרי איכא בינייהו דתנן בצלים הסריסין ופול המצרי שמנע מהן מים שלשים יום לפני ר"ה
 מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה: באחד
 בשבט ר"ה לאילן: מ"ט אמר רבי אלעזר א"ר אושעיא הואיל ויצאו רוב גשמי שנה ועדיין רוב
 תקופה מבחוץ מאי קאמר ה"ק אע"פ שרוב תקופה מבחוץ הואיל ויצאו רוב גשמי שנה ת"ר מעשה
 בר"ע שליטת אתרוג באחד בשבט ונהג בו שני עישורין

[\[ד"ה\]](#) וצריכא. הני תלת דשמואל הלכה כר"ש שזורי ולכל אין בילה והכל הולך אחר גמר פרי: כרבנן סבירא
 ליה. ואין תורמין ממנו ואין לו תקנה לחדש וישן שנתערבו אלא א"כ תורמין עליו ממקום אחר לפי השבון
 מחדש על החדש ומישן על הישן: קשיא דשמואל אדשמואל. הכא אמר שמואל הלכה כר"ש דיש בילה והכא
 אמר אין בילה: קמ"ל הכל הולך כו'. למימרא דכוליה חדש הוא והלכה כר"ש ולא מטעמיה: במאי דפליג.

במיני קטנית אמר שמואל דמערבין הנשרשין לפני ר"ה בנשרשין לאחר ר"ה ויהיב טעמא למלתיה משום דהולכין בהן אחר גמר פרי אבל תבואה וזיתים אחר שליש: ולשמעינן הני תרתי. ומדאמר שמואל הכל הולך אחר גמר פרי אשמעינן דהאי דקאמר הלכה כר"ש לאו משום זילה אלא משום דכוליה חדש אבל זילה לית ליה דאי אית ליה זילה אמאי אשמעינן הכל הולך אחר גמר פרי: באספך מגרנד ומיקבך. מכאן סמכו חכמים לקבוע זמן מעשר ירק לדבריהם אחר לקיטה לאסמכתא בעלמא כל אסיף שלך יהא כתרומת גורן ויקב שהלכה בהן תורה אחר שנה שהביאה שליש הרי שהלכה בהן אחר שנה שגדלו במימיה שהבאת שליש שלהן היא גדילתן שמאותה שנה ראויה ליקצר בדוחק: אף כל כו'. לכך הלכו באילן אחר חנטה שכל גדילת פירותיו ע"י שהעלאת שרף האילן לפני חנטה הוא: ילאו ירקות שגדילין על מי שנה הבאה. והיינו שנת לקיטתן שהרי גוזזין אותה והיא חוזרת וגדילה: רוב מים. הם מי גשמים שרוב זרעים גדילים על ידם: על כל מים. אף על שאובין גדולים ומשקין אותן המיד כענין שנאמר (דברים יא) והשקית ברגלך כגן הירק סתם גן הירק דרכו בהשקאה: בכלים הסריסים. איפול"י בלע"ז שאין נעשין גדולין כשאר בכלים: ופול המצרי שזרעו לירק. דאי זרעו לזרע קטנית הוא ולא הלכו בו אלא אחר השרשה: איכא בינייהו. כגון שמנע מהם מים ולא השקו שלשים יום לפני ר"ה ולקטן אחר ר"ה וכי הא מתני' דתנן במס' שביעית (פ"ב מ"ט) בכלים הסריסים כו' ר"י הגלילי אית ליה הא מתנית' דכיון דמנע מים שלשים יום לפני ר"ה נמלאו גדילין על מי שנה שעברה ולר"ע הרי גדילין על כל מים ומתעשרין להבא בפי' רומי"ס מפרש איפכא ר"ע אית ליה הא מתני' שמנע מהן מים שלשים יום לפני ר"ה מתעשר לשעבר ומפרש טעמיה בתלמוד ירושלמי א"ר מנא מכיון שמנע מהן מים שלשים יום לפני ר"ה נעשו כבעל כלומר זמן חיובן למעשר בר"ה [דהס] לא נסתפקו מכל מים שהן מים שאובין זה שלשים יום כי אם ממי גשמים ילאו מתורת ירקות הגדילין על כל מים ונכנסו בתורת שדה הבעל דמסתפק במי גשמים ומתעשרין לשעבר דרכן של כלים הסריסים ופול המצרי למנוע מהן מים שאובין פרק אחד לפני לקיטתן כדי להקשותן לפיכך חילקום חכמים משאר ירקות אבל שאר ירקות שאין דרכן בכך אפילו מנע מהן לא ילאו מדיו ירק ובטלה דעתו בכלים הסריסים מסתפקין לשנה בהשקאה אחת לשלשים יום ויותר לפיכך אם השקו בתוך שלשים יום לפני ר"ה נמאלת השקאה זאת מועלת להם בשביעית לפיכך אסורין בשביעית ולענין מעשר נמי הוה להו כגדילין על מי שנה הבאה שעדיין לחלוותי השקאתן קיימת אבל ירק שדרכו ליגזז כריך להשקותו תמיד ואפילו מנע ממנו שלשים יום לפני ר"ה בטלה דעתו אלא כל אדם ולא נתנו בהן חכמים חילוק לפי שאין דרכן בכך ומלתא דלא שכיחא היא: באחד בשבט ר"ה לאילן. ואין תורמין מפירות אילן שחנטו פירותיו קודם לכן על פירות האילן שחנטו לאחר מכאן: הואיל וילאו רוב גשמי שנה. שכבר עבר רוב ימות הגשמים שהוא זמן רביעה ועלה השרף באילנות ונמלאו הפירות חונטין מעתה: ועדיין רוב תקופת טבת מבחוז. עדיין רוב התקופה לבוא: מאי קאמר. ועדיין רוב תקופה מבחוז כל שכן דכיון דרוב תקופה מבחוז עדיין לא הגיע זמן החנטה ולא היה להם לקבוע ר"ה עד אדכ: שליקט אחריו. פירות אילן אחריו: שני עישורים. מעשר שני בשנה שניה ומעשר עני בשנה שלישית שהיתה שניה נכנסת לשלישית: (כ"ה"י)

תוספות הוה אמינא כרבנן סבירא ליה. תימה והא ודאי כרבנן סבירא ליה טפי מר' שמעון שזורי דרבנן דפליגי עליה בפ"ב דשביעית (משנה ט) סבירא להו דפול המצרי בתר לקיטה וטפי [הוה] ליה לשמואל לפסוק כרבנן דר"ש שזורי ואפילו אם תמצא לומר דאיכא רבנן בברייתא דס"ל פול המצרי בתר השרשה ולית להו צובר גרנו מ"מ לימא הלכה כרבנן דמתני' דשביעית והוי ניחא טפי מדר"ש שזורי וי"ל דשמואל בא לפסוק כר"ש שזורי בכל דבר אפילו באורז ודוחן ופרגין ושומשמן ולא מטעמיה דטעמיה דר"ש משום דצובר גרנו דיש בילה ושמואל סבר אין בילה אלא משום דהכל הולך אחר גמר פרי ואף ע"ג דבהקומץ רבה (מנחות דף ל:) מיייתי ההוא דפול המצרי ולא מיייתי ההוא דאורז ודוחן ופרגין כלל מ"מ נפקא מינה לגבי ההיא: מה

גורן ויקב. אסמכתא בעלמא דמעשר ירק דרבנן ועיקר קרא לפסולת גורן ויקב כדלעיל (דף יג.) לענין סוכה א"נ משום שביעית דאורייתא איצטריך קרא: בצלים הסריסים. מפרש בירוש' בפרק שני דשביעית בוצלי קופראי דלא עבדין זרע: ופול המצרי שזרעו לירק. דאי זרעו לזרע הא תגן בפ' שני דשביעית (מ"ח) כיוצא בהן דבתר השרשה ואפי' לא מנע מהם מים והך משנה פירש בקונטרס דאתיא כרבי יוסי הגלילי אבל איפכא נראה דאתיא כר"ע ולא כרבי יוסי הגלילי דאמר עלה בירושלמי א"ר מנא מכיון שמנע מהן מים שלשים יום לפני ר"ה נעשו כבעל כלומר יצאו מתורת ירקות הגדילים על כל מים ונעשו כשדה בית הבעל שמסתפקת במי גשמים ומתעשרין לשעבר: באחד בשבט מ"ט. מפרש נמי לב"ה כמו לב"ש אלא קמא נקט דלמר זמן חניטתה של גשמי שנה זו באחד בשבט ולמר בט"ו בשבט וכל החנוטים קודם זמן הזה היינו על גשמי שנה שלפני תשרי והא דלא אזיל באילנות בתר תשרי כמו בשליש בתבואה משום דדרשינן לעיל (דף י.) פעמים שברביעית ועדיין אסורין משום ערלה: ונהג בו שני עישורים. אם שני עישורים ממש הפריש לא היה מתוקן אלא מפרש בירושלמי שהפריש מעשר א' למעשר שני ופדאו וחלקו לעניים: (תוספות)

רשב"א הא דתנן בכללים הסריסים ופול המצרי שמנע מהן מים שלשים יום לפני ראש השנה. פירש רש"י ז"ל: דאתיא כר' יוסי הגלילי, דכיון שמנע מהן שלשים יום נמלאו שגדלו על מי שנה שעברה, אלכא לר' עקיבא דאמר יאלו ירקות שגדלין על כל מים אף אלו דרכן ליגדל על כל מים. ואני תמה אם כן למה אמרו שמנע מהן מים שלשים יום לפני ראש השנה, אפילו לא מנע מהם מים כלל לפני ראש השנה אלכא שמנע מהם מים לאחר ראש השנה, דהא גדלו על מי שנה שעברה כגורן ויקב. ונראה דלדרכה אחיא כר' עקיבא משום דכיון שמנע מהן מים שלשים יום בשנה שעברה הרי אלו כגורן שהוא גדל על מי גשמים, ולא כגדלין דרך השקאה דהיינו על כל מים והלכך עשורן של אלו ושביעיתן כגורן, אבל לר' יוסי דאמר כל שגדלין על מי שנה שעברה יאלו ירקות שגדלין על מי שנה הבאה, אף אלו שהחזיר להן מים לאחר ראש השנה וגדלו קצת על ידי אותן מים של שנה הבאה הרי אלו כירקות שגדלין על מי שנה הבאה. וכן נראה מן הירושלמי (שביעית פ"ב, ה"ו) דגרסינן התם עלה דההוא, אמר ר' מונא מכיון שמנע מהן מים שלשים יום לפני ראש השנה נעשו כבעל, כלומר, יאלו מתורת ירקות הגדלים על כל מים ונעשו כשדה בית הבעל שמסותפקת במי גשמים ומתעשרין לשעבר. וכן מלאתי לרבינו שמשון ז"ל בפירוש מסכת שביעית שלו. (רשב"א)

דף יד - ב

אחד כדברי ב"ש ואחד כדברי ב"ה ר' יוסי בר יהודה אומר לא מנהג ב"ש וב"ה נהג בה אלא מנהג רבן גמליאל ור' אליעזר נהג בה דתנן אתרוג שוה לאילן בג' דרכים ולירק בדרך אחד שבשעת לקיטתו עישורו דברי ר"ג ר' אליעזר אומר אתרוג שוה לאילן לכל דבר ומי עבדינן כתרי חומרי והתניא לעולם הלכה כדברי ב"ה והרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה כדברי ב"ה עושה מקולי ב"ש ומקולי ב"ה רשע מחומרי ב"ש ומחומרי ב"ה עליו הכתוב אומר קהלת ב-יד והכסיל בחשך הולך אלא אי כב"ש בקוליהון ובחומריהון אי כב"ה בקוליהון ובחומריהון ר"ע גמריה אסתפק ליה ולא ידע אי ב"ה באחד בשבט (אומר) אי בט"ו בשבט (אומר) ר' יוסי בר יהודה אומר לא מנהג ב"ש וב"ה נהג בה אלא מנהג ר"ג ורבי אליעזר נהג בה באחד בשבט כבית שמאי נהג בה א"ר חנינא ואיתימא ר' חנינא הכא באתרוג שחנטו פירותיו קודם ט"ו דאיך שבט עסקינן ובדין הוא אפילו קודם לכן ומעשה שהיה כך היה רבינא אמר כרוך ותני לא אחד בשבט היה אלא ט"ו בשבט היה ולא מנהג בית שמאי ובית הלל נהג בה אלא מנהג רבן גמליאל ור' אליעזר נהג בה אמר רבה בר רב הונא השתא דאמר רבן גמליאל אתרוג אחר לקיטתו

עישורו כירק ראש השנה שלו תשרי מיתבי ר' שמעון בן אלעזר אומר ליקט אתרוג ערב ט"ו בשבט עד שלא תבוא השמש וחזר וליקט משתבוא השמש אין תורמין ומעשרין מזה על זה לפי שאין תורמין ומעשרין לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש היתה שלישית נכנסת לרביעית שלישית מעשר ראשון ומעשר עני רביעית מעשר ראשון ומעשר שני

כ"ז אחד כדברי ב"ש. שאמרו נתחדשה שנה וכבר נכנסת שליטת משחשיכה: ואחד כדברי ב"ה. האומרין לא נתחדשה שנה עד חמשה עשר ב' לא מנהג ב"ש כו'. שני עישורין שנהג בה לאו משום ספק כב"ש ספק כב"ה אלא משום ספק הלכה כרבן גמליאל דאמר אתרוג אחר לקיטה כירק משום דדרכו ליגדל על כל מים והרי נלקט בשליטת או שמא כר"א דאמר אחרי חנטה הלכו בו כשאר אילנות והרי חנט בשניה ולקמיה פריך א"כ פשיטא ליה דכבר נכנסה שליטת כב"ש: שזה לאילן. לילך אחר חנטה לענין ערלה ורבעי ושביעית: שבשעת לקיטתו עישורו. שאם חנטה בשניה ונלקטה בשליטת מתעשר כדת שנה שליטת כירק לפי שאף הוא דרכו ליגדל על כל מים הכי מפרש לה בשמעתא קמייתא דקדושין: והרואה לעשות וכו'. בעלמא (עירובין ו:): פרכין סיפא ארישא ומשנינן כאן קודם בת קול כאן לאחר בת קול: מקולי ב"ש כו'. בעירובין מפרש לה במחלוקת אחת שיש מקום שנוטין בה דברי בית שמאי להקל ויש מקום שנוטין בה דברי בית הלל להקל כגון כמה חסרון בשדרה שלא תטמא באלה ב"ש אומרים ב' חוליות וב"ה אומרים חוליה אחת וכן לטרפה נמלאו דברי ב"ש מקילין בטרפה ואומר עד שתחסר שתי חוליות וב"ה מחמירין בה ומקילין לענין טומאה לומר שכיון שחסרה חוליה אחת אינה מטמאה והאוחז בזו קולי ב"ש וקולי ב"ה רשע שהרי דבריו סותרין זה את זה כדי להקל והאוחז בחומרי שניהם כסיל בחשך הולך הוא שאינו יודע להבחין על מי לסמוך אבל בב' מחלוקות שהקילו אלו בזו ואלו בזו אין כאן לא משום רשע ולא משום סכלות דסבירא ליה בהא כב"ש ובהא כבית הלל: אי כבית שמאי בקוליהון ובחומריהון. אי לענין טומאה לא חשיב לה חסרון בחוליה אחת לענין טריפה נמי לאו חסרון הוא: ואי כב"ה. דאמרו חסרון הוא ליהשבה חסרון הכא והכא והך דר"ע נמי סתרון אהדדי דקא חשיב ליה שניה וקא חשיב ליה שליטת: גמרא אסתפק ליה וכו'. כב"ה בעא למעבד: כב"ש נהג בה. לר' יוסי בר יהודה דאמר משום דנהג בה מנהג רבן גמליאל עישרה במעשר עני כדון שליטת א"כ כב"ש ס"ל דנתחדשה שנה היום דאי כב"ה לקיטתה וחנטתה בשנה אחת הוה: דלידך שבט. דאשתקד שהאתרוג דר באילנו שמים ושלש שנים ובט"ו בשבט דאשתקד נכנסה שנה שליטת ועדיין לא יצאת שליטת נמלאה שחנטה בשניה ונלקטה בשליטת: ובדון הוא. דאם לקטה קודם לכן או בכסליו או בטבת נמי הוה נהג בה ב' עישורין משום מנהג ר"ג ור"א: אלא מעשה שהיה. בא' בשבט היה: כרוך ותני. כפול את דברי ר' יוסי ושנה בה שתי מחלוקות: לא אחד בשבט היה. שאין בה חידוש שנה: אלא ט"ו בשבט היה. לדברי הכל נתחדשה שנה: ר"ה שלו תשרי. כדון ירק ולענין מעשר האמר: שליטת נכנסת לרביעית. לקמן פריך מ"ש דלא תנא ואם היתה שניה נכנסת לשליטת כדתניא לעיל (דף יב:): גבי ליקט ירק: (כ"ז)

תוספות לרבעי. הך משנה אתיא כמאן דתני נטע רבעי בריש כ"מ. (ברכות דף לה.): ולשביעית. ירק נמי אית ביה שביעית אלא מפרש בירושלמי דביכורים פרק ב' כגון אתרוג בת ששית הנכנסת לשביעית הרי היא לבעלים כאילן בתר חנטה ופטור ממעשר כירק דבתר לקיטה והא דלא תנא שוה לאילן לענין כלאים דלא הוי כלאים בכרם משא"כ בירק ולענין ר"ה שלו שבט כאילן כדאמר בשמעתין לא תניא הכא אלא מידי דבהאי אזלי בתר חנטה ובהאי בתר לקיטה וא"ת אמאי לא אזלינן באתרוג בתר לקיטה לכל דבר כיון שגדל על כל מים כירק למאי דפרישית לעיל דההיא דרשה צריכא בשביעית דאורייתא וי"ל משום דדרשינן לעיל (דף י.) גבי ערלה פעמים שברביעית ועדיין אסורין משום ערלה וא"ת דהכא משמע דאזלינן בירק בתר לקיטה לענין שביעית ובמסכת שביעית (פ"ט מ"א) תנן כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב ופירש הר"ש שם ע"פ הירושלמי דאיירי בספיחי ששית הנכנסת לשביעית ומתוך בהכי ההיא דפרק מקום שנהגו (פסחים דף נא: ושם) דתניא איפכא כולם אסורין חוץ מספיחי כרוב ונראה לפרש דהא דאמר בירק בתר

לקיטה היינו כשלא נגמר גדולם בששית אבל נגמר גדולם בששית שרו בין לר"ע בין לר' יוסי הגלילי מידי דהוה אבצלים הסריסים דלעיל שמנע מהם מים שלשים יום לפני ר"ה דאפי' מאן דפליג התם הכא מודה דלר' יוסי הגלילי כיון דנגמר גדולם נמצאו גדילים על מי שנה שעברה ותו לא גדלי על מי שנה הבאה ולר"ע נמי כיון דתו לא גדלי על כל מים יוצאין מתורת ירקות הגדילים על כל מים כדאמרי' בירושלמי כדמפרש לעיל גבי בצלים דנעשו כשדה הבעל שמסתפקת במי גשמים ומתעשרים לשעבר וכן לעיל (דף יג:): גבי אורז ודוחן דיהיב להו שמואל דין ירק דבתר לקיטה וקאמר הכל הולך אחר גמר פרי אלמא גמר פרי עיקר אלא דנקט בכל דוכתי לקיטה משום דדרך ללקט בתר גמר פרי והנהו גמרי פריים ביחד אלא שאין מתייבשין ביחד כדאמרי' דעשוין פרכין פרכין ומיהו קשה מאתרוג דבסמוך דאמר הכא באתרוג שחנטו פירותיו קודם ט"ו דאיך שבט ומשמע משום דמספקא ליה אי אזלינן בתר חנטה באתרוג כר"א או בתר לקיטה כר"ג נהג בו שני עישורין אלמא דאזלי' בתר לקיטה אף על גב דנגמר הפרי (נמי) דהרי חנט בשבט של שנה שעברה ולא נלקט עד שבט אחר ושמא אתרוג חלוק משאר פירות לפי שדרכו לעמוד באילן שתים ושלוש שנים וכל זמן שמתקיים באילן גדל בכל שנה ושנה אי נמי אף על פי שחנט בשבט זמנין דאין נגמר גדולו עד שבט אחר וניחא השתא דנקט רבי יוחנן לקמן (דף טו:): גבי אתרוג אפילו כזית ונעשית כבר כלומר דעל ידי מי שנה הבאה גדילה ומיהו כזית ודאי לאו דוקא דהא ר' יוחנן בתר חנטה אזיל ושמא לא חשיב חנטה באתרוג בפחות מכזית: הכסיל בחשך הולך. אפילו יודע כמאן הלכה ומחמיר על עצמו ולא בעי לשנויי דר"ע מספקא ליה הלכתא כמאן ועבד לחומרא דמסתמא יודע היה דהלכה כב"ה: (תוספות)

הש"א הא דתנו אחרוג שוה לאילן בשלשה דרכים ולירק בדרך אחד. פירושו: שוה לאילן דלזלינן בתר חנטה כאילן בשלשה דרכים כדמפרש ואזיל, ושוה בדרך אחד לירק דלזלינן ביה בתר לקיטה כירק, וכן פירש רש"י ז"ל כאן. אבל בירש פרק קמא דקדושין (ב, ב) פירש שהוא מונה כל הדרכים שהוא כאילן והדרכים שהוא כירק, ואי אפשר דהא שוה לאילן בכמה דרכים אחרים, שהרי אינו כלל אים בכרם כאילן וחייב בפאה כאילן. ומה שפירש כאן הוא עיקר. ואם כתבתי יותר בארוכה בסעיפתא דשמיא. ופירוש שוה לאילן לערלה ולרבעי. לענין מה ששנו בצרייתא דמיייתין לעיל (י, א), ופירות נטיעה זו אסורין עד ט"ו בשבט, והוי טעמא דמילתא הואיל ונכנס בתוך שנתו של אילן וכדליתא בירושלמי (ר"ה פ"א, ה"ב). ולשביעית. כלומר, דבתר שנת חנטתו שדין ליה, ואי אחרוג הנכנס מששית לשביעית הוא אינו חייב בביעור ורע"פ שנקט בשביעית, ואילו היה שוה לירק היה חייב בביעור כשעת לקיטתו, ואי אחרוג הנכנס משביעית לשמינית חייב בביעור הואיל וחנט בשביעית. ואם תאמר, הכא משמע דירק הנכנס מששית לשביעית אסור כשעת לקיטתו, ואנן תנו (שביעית פ"ט, מ"א) כל הספחים מותרים חוץ מספחי כרוב, ופירוש הספחים הנכנסים מששית ושביעית. יש לומר דהתם בשנגמר לגמרי ששית שרע"פ שלא נלקטו אלא בשביעית מותרין הואיל ולא גדלו בשביעית כלל, וטעמא משום דבתר גמר פרי אזלינן, דהא דלזלינן בירק בתר לקיטה עיקר טעמא הוא משום דמסתמא בשעת לקיטתו נגמר הפרי. והיינו נמי דשמואל דאמר לעיל (יג, ב) גבי פול המלרי, הכל הולך אחר גמר הפרי, ולומר דלזלינן ביה בתר לקיטה כירקות, אבל הכא בירק שלא נגמר קודם שביעית לגמרי אלא עדיין מתגדל והולך משכנס בשביעית, ואפילו כן באתרוג דכותיה הנכנס מששית לשביעית פטור מן הביעור. אבל אתרוג שנגמר בשולו לגמרי ששית, אפילו לכשתמלא לומר שהוא כירק לשביעית היה פטור מן הביעור, דירק כי האי גונא פטור כדאמרן. ואם תאמר והא מוקמינן בסמוך ההוא דר' עקיבא באתרוג שחנטו פירותיו קודם חמשה עשר דאיך שבט ואפילו הכי נהג בו שני עשורין משום ספיקו דר"ג, דאלמא דרע"פ שנגמר בישולו בשנה שנייה אפילו הכי כיון שהוא נלקט בשנה שלשית אילו אזלינן ביה בתר לקיטה כר"ג היה מתעשר מעשר עני. ויש לומר דאתרוג כל זמן שהוא דר באילנו הוא מתגדל והולך, והרי הוא כירק שלא נגמר בישולו לגמרי. ואי נמי יש לומר, דלפעמים אתרוג שחנט בשבט לאשתקד אינו נגמר בשבט דהשתא.

(הש"א)

מאן שמעת ליה דאזיל בתר לקיטה ר"ג וקתני שבט אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רבה בר רב הונא אע"ג דאמר רבן גמליאל אתרוג אחר לקיטה כירק ראש השנה שלו שבט מאי שנא התם דקתני אם היתה שניה נכנסת לשלישית ומאי שנא הכא דקתני אם היתה שלישית נכנסת לרביעית מילתא אגב אורחיה קמ"ל דאתרוג קשיא ליה ידא ואידי דממשמשי ביה כולי עלמא בשביעית לא טעין פרי עד תלת שנין בעא מיניה ר' יוחנן מרבי ינאי אתרוג ר"ה שלו אימתי א"ל שבט שבט דחדשים או שבט דתקופה א"ל דחדשים בעא מיניה רבא מרב נחמן ואמרי לה ר' יוחנן מרבי ינאי היתה שנה מעוברת מהו א"ל הלך אחר רוב שנים אמר רבה אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן המעשר ופטורה מן הביעור ובת שביעית שנכנסה לשמינית פטורה במעשר וחיבת בביעור א"ל אביי בשלמא סיפא לחומרא אלא רישא פטורה מן הביעור אמאי דאמרינן זיל בתר חנטה אי הכי תיחייב במעשר א"ל יד הכל ממשמשי בה ואת אמרת תיחייב במעשר ורב המנונא אמר בת ששית שנכנסת לשביעית לעולם ששית ובת שביעית הנכנסת לשמינית לעולם שביעית מיתבי ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש אתרוג בת ששית שנכנסת לשביעית פטורה מן המעשר ופטורה מן הביעור שאין לך דבר שחייב במעשר אא"כ גדל בחיוב ונלקט בחיוב ובת שביעית שנכנסת לשמינית פטורה מן המעשר ופטורה מן הביעור שאין לך דבר שחייב בביעור אא"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעית רישא לרב המנונא סיפא קשיא בין לרבה בין לרב המנונא תנאי היא דתניא אמר רבי יוסי אבטלמוס העיד משום חמשה זקנים אתרוג אחר לקיטתו למעשר ורבותינו נמנו באושא ואמרו אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית שביעית מאן דכר שמיה

רש"י מאן שמעת ליה כו'. אלמא ר"ש בן אלעזר כרבן גמליאל סבירא ליה: אתרוג קשיא ליה ידא. קשה לעז האתרוג ידים ממשמשות בו: שבט דחדשים. של לבנה: או שבט דתקופה. חמה לסוף שלשים של תקופת טבת נכנס שבט של חמה: היתה שנה מעוברת מהו. אימתי ר"ה שבט הסמוך לטבת או אדר הראשון שהוא במקום שבט: אחר רוב שנים. מי ששמו שבט: אמר רבה אתרוג בת ששית. שחנטה בששית: פטורה מן המעשר. לקמיה מפרש טעמא דכולה מילתא: א"ל אביי בשלמא סיפא. דקא אמרת בת שביעית שנכנסה לשמינית פטורה מן המעשר אלמא נהגה בה קדושת שביעית ומיחייב לאפקורה והפקרא פטורה מהמעשר דמשמע דאזלת בה בתר חנטה לענין הפקר שביעית ולענין ביעור נמי דקאמרת חייבין בביעור כל הך סיפא אע"ג דסתרא לה לרישא דקאמרת בת ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן המעשר דהפקר הוא משום שביעית אלמא בתר לקיטה אזלת בה לענין שביעית דאי לאו דשביעית נהגא בה לא היה מפקרא דהפקרא דשביעית פטר לה ממעשר כדתינא במכילתא ואכלו אבינוי עמך ויתרם תאכל חית השדה מה חיה אוכלת ופטורה מן המעשר אף אדם פטור הא לא הוה קשיא לי דאמינא ספוקי מספקא לך אי אזלינן באתרוג בתר חנטה לענין שביעית או בתר לקיטה כמו במעשר ואזלת לחומרא דשביעית דאורייתא היא וספיקא דאורייתא לחומרא: אלכא רישא. דסיימת בה פטורה מן הביעור דקולא הוא: אמאי דאמרינן זיל בתר חנטה. אשמע' לן בה דלא מספקא לך ומסקנא דרישא וכולה סיפא חד טעמא הוא דפשיטא לך דבתר חנטה אזלינן: אי הכי. דלא מספקא ולא נהגא שביעית באתרוג בת ששית: תתחייב במעשר. דלאו הפקר הוא: יד הכל ממשמשי בה. נהי דלא מחייב לאפקורה דלא נהגא בה שביעית מיהו כל שדות ופרדסות הפקר הן בשביעית ואין אתרוג זה נשמר בה לדדו ועל כרחו הכל ממשמשי בו והפקר פטור מן המעשר: רב המנונא אמר לעולם ששית. חייב במעשר דכיון דשביעית לא נהגא בה ולא הפקרא דמלכא היא משמוש יד הכל שבה אינו אלכא גזל ואין הפקר כזה פטורה מן המעשר: מיתבי ר"ש בן יהודה אומר כו'. הכי גרסינן לה בתוספתא שאין לך שחייב במעשר אלכא אם כן גדל בחיוב ונלקט בחיוב ובסיפא גרסינן שאין לך שחייב בביעור אא"כ גדל בשביעית

ונלקט בשביעית ברישא דמילתיה יהיב טעמא לפטורא דמעשר לפי שהוליאו מכלל שאר אילנות שהלכו בסוף אחר חנטה לפיכך הוזקה ליתן טעם לדבריו ואשמועי' כרבה דאע"ג דלאו הפקר דמלכא הוא כיון דסוף סוף יד הכל ממשמשין בה פטורה מן המעשר דלפטורא דביעור לא אכתיב למכתב טעמא דלא אפקיה מדין שאר אילנות דאזלינן בה בחר חנטה וסיפא יהיב טעמא לפטורא דביעור דלפטורא דמעשר הא אשמעין טעמא דלא חייבוהו חכמים במעשר אלא כגדל בחיוב ונלקט בחיוב וזה לא גדל בחיוב: אלא כגדל בשביעית ונלקט בשביעית. לכן כתיב לכהמתך ולחיה אשר באררך (ויקרא כה) דלפינן מינה ביעור בשביעית כתיב ולא בשמינית: סיפא קשיא בין לרבה בין לרב המנונא. דהא תרוייהו בחר חנטה אזלי בשביעית ובה שביעית שנכנסה לשמינית חייבת בביעור דהא לא פליג רב המנונא אדרבה אלא בבה ששית שנכנסה לשביעית: תנאי היא. האי תנא פליג עלייהו ותנא אחרינא קאי כוונתייהו: דתנא כו'. הכי גרסי' בתוספתא דמסכת שביעית (פ"ג) א"ר יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים אתרוג אחר לקיטה למעשר ורבותינו נמנו באושא וגמרו אתרוג אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעית: שביעית מאן דכר שמייה. דקאמר דאימנו עלה רבותינו אלמא איכא מאן דפליג: (ה"ה)

תוספת או שבט דתקופה. אמתני' נמי דקתני באחד בשבט קא בעי אע"ג דשאלו באתרוג (וקשיא אמאי לא בעי באחד באלול ר"ה למעשר בהמה או בקמייתא ב' בסיון ר"ה לשתי הלחם ובאינד): דחדשים. אע"ג שבישול הפירות הולך אחר החמה שנאמר (דברים לג) ממגד תבואות שמש ה"נ כתיב (שם) ממגד גרש ירחים וגם ישראלים מונין ללבנה: בשלמא סיפא לחומרא. תימה מאי חומרא הרי קולא היא לענין מעשר וחומרא לענין שביעית ואי הוה אזיל לחומרא בתרוייהו הוה שייך חומרא אבל השתא הוה ליה למימר בשלמא סיפא בחר חנטה וי"ל דהכי קאמר בשלמא סיפא אפילו מטעם ספק דבתר חנטה או בתר לקיטה אזלת לחומרא לענין ביעור וניחא הא דפטורה מן המעשר מאחר דחייבו חכמים להפקיר: יד הכל ממשמשים בו ואת אמרת תתחייב במעשר. לא נקט האי טעמא אלא למאן דאמר לעיל (דף יד:): שוה לאילן לכל דבר כשאר אילנות דכולהו מודו דבתר חנטה אפי' הכי פטורין מן המעשר מטעם יד הכל ממשמשין דלמאי דסבר אבטולמוס משום חמשה זקנים דאתרוג אחר לקיטה למעשר ואחר חנטה לשביעית לא הוה צריך לטעם זה דבין לענין חדש וישן בין לענין מעשר שני וענין אזיל בתר לקיטה ובחנם אייתי לקמן דאבטולמוס דהיינו מתני' דבכורים (פ"ב מ"ו) דאתרוג שוה לאילן בג' דרכים ולירק בדרך אחד: שאין דבר שחייב במעשר אלא כגדל בחיוב ונלקט בחיוב. לענין חדש וישן מעשר שני וענין לא בעי גדל ונלקט בשנה אחת ואזלינן בתר חנטה והכא פטור משום יד הכל ממשמשין: שאין לך דבר שחייב בביעור אלא כגדל בשביעית ונלקט בשביעית. וא"ת ומאי קשיא ליה סיפא בין לרבה בין לרב המנונא הא כולהו תנאי פליגי אדר"ש בהא דהא מילתא דפשיטא דבכל דוכתי בין למעשר בין לשביעית אילן בתר חנטה ירק בתר לקיטה תבואה וזיתים בתר שליש ועוד קשיא דבפ' מקום שנהגו (פסחים נא:): קאמר רבי שמעון גופיה כל הספיחים אסורין חוץ מספיחי כרוב שמעמידה רב נסים גאון בשל שביעית היוצאים בשמינית ונראה הני מילי לענין שאר דיני שביעית חוץ מלענין ביעור ועוד נראה דלא איירי הכא אלא באתרוג דוקא ושמא שום טעם יש ומיתוקמא שפיר השתא כרבי שמעון הדיא דבנות שוח שביעית שלהן שניה (שביעית פ"ה מ"א): (תוספות)

הש"ח גירסת הספרים כך היא בדברי רבה: אתרוג בה ששית הנכנסה לשביעית פטורה מן הביעור ופטור מן המעשר בה שביעית הנכנסה לשמינית פטור מן המעשר וחייבת בביעור. ואקשי עליה אביי, בשלמא סיפא לחומרא, כלומר הא דקאמרת בסיפא חייבת בביעור אפילו מספקא לך אי אזלינן ביה לשביעית בחר חנטה כרבן גמליאל ור' אלעזר או בחר לקיטה כרבותינו שבאושא דבסמוך, אפילו הכי אזלת ביה לחומרא ומחייבת ליה בביעור משום חומר שביעית דאורייתא, וכיון דמחייבת ליה בביעור לחומרא מספק משום הכי פטרת ליה מן המעשר דרבנן, דממילא איפטור ליה דהא הפקר הוא והפקר פטור מן המעשר. ואע"ג דברישא פטרת ליה נמי מן המעשר, לא קשיא לי ולא מידי, דהוה אמרנא דהתם נמי משום דמספקא לך אי בחר לקיטה או בחר חנטה אזלת ביה לחומרא בחר לקיטה והוה להו כפירות שביעית, ומשום הכי פטרת להו מן המעשר. אלא השתא דאמרת ברישא דאינו חייב בביעור, אלמא קים לך דבתר חנטה אזלינן ביה, וסופא מחייבת ליה בביעור ופטרת ממעשר דפירות שביעית נינהו, אלא רישא אמאי פטרת ליה

ממעשה, דאפילו לר"ג דאזיל ביה למעשה בחר לקיטה כירה, ההם הוא דוקא לענין מעשה שני ומעשה עני, אבל פירות שישית הנכנסין בשביעית כיון דבחר חנטה אזלינן בהו ודהיתר נינהו אף הן חייבין במעשה, דהא לא פטורה התורה פירות שביעית ממעשה משום שביעית אלא מדין הפקר נגעה בהו, וכדדרשין (מכילתא משפטים פרשה כ) ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חייית השדה (משפטים כג, יא) מה חיה אוכלת ופטורה ממעשה אף אביוני עמך אוכלין ופטורין, ואם כן אמאי פטורה מן המעשה. ופריק, יד הכל ממשמשין בה ואת אמרת תתחייב במעשה, כלומר אע"פ שאין פירותיה הפקר מדין תורה ואף הבעלים אינן מפקירים אותה לדעת, מכל מקום כיון שהוא לריד לפרוז שדו מחמת פירות שביעית שבו ומחוך כך גם יד הכל ממשמשין באלו הו להו כהפקר, והלכך פטורין מן המעשה כשאר פירות של שביעית. ורב המנונא סבר דשישית הנכנסת לשביעית לכל דבר היא שישית, דכיון דיך בה גזל ולבעלים היא אף היא חייבת במעשה, דמחמת גזל הרבים שממשמשין בה ונוטלין ממנה בגזל אינה פטורה דהא ליכא הפקר, אבל בסופא מודה ליה לרבה דפירות שביעית נינהו, דבחר חנטה אזלינן לכולי עלמא לענין שביעית, והלכך אפילו לר"ג דאזיל בחר לקיטה לענין מעשה הני מילי לשני ועני, אבל כאן פירות שביעית נינהו והפקר נינהו ופטורין מן המעשה. ואוחבנין עליהו מדר' שמעון בן יהודה שאמר משום ר' שמעון, ואוקימנא בפלוגתא דאבטולמוס ורבותינו שבאושא, ואינהו דאמורא דאבטולמוס דאמר אחרוהו אחר לקיטה למעשה ואחר חנטה לשביעית, והלכך בת שביעית הנכנסת לשמינית חייבת ביעור כשנת חנטה, ומינה דהיא פטורה מן המעשה דהא פירות הפקר נינהו, ואע"ג דלענין מעשה בחר לקיטה הני מילי בפירות דעלמא לאו דהפקר ונפקא מינה לשני ועני. ור' שמעון פליג בין דרבותינו בין דאבטולמוס ומחלוקת שלישיית היא. ובבת שישית הנכנסת לשביעית בהא פליגי רבה ורב המנונא, דרב המנונא סבר כיון דבחר חנטה אזלינן לשביעית, אם כן זו פטורה מן הביעור דבת שישית היא והלכך חייבת נמי במעשה דפירות שישית נינהו, ואע"ג דלענין מעשה לאבטולמוס בחר לקיטה הני מילי לענין מעשה שני ועני אבל בפירות שישית שנקטו בשביעית לא וכדאמרין לעיל, ואי משום דיד הכל ממשמשין בה גזל הוא ולא הפקר. ורבה סבר ממילא הו הפקר, ואע"פ שהוא הפקר שלא מדעת פטור מן המעשה, ודאבטולמוס שאמר בחר לקיטה למעשה אפילו בת שישית שנקנסה לשביעית היא ומשום דהכל ממשמשין, אבל בשל שביעית שנקנסה בשמינית לכולי עלמא פטורה דשל הפקר היא והפקר פטור מן המעשה, והא דאוקימנא לרבה ורב המנונא דאבטולמוס וכל חד מניהו מפרש לה דאבטולמוס לטעמיה, הוא הדין דהו מלי למימר אינהו דאמר כרבן גמליאל, אלא דאפך דהא דאבטולמוס עיקר ודר"ג מעדותו של אבטולמוס היא. והרב בעל המאור ז"ל גרים בדסופא דרבה, חייבת במעשה וחייבת בביעור, ובשלמא סופא לחומר דקאמר ליה אביו היינו מדמחייב ליה במעשה כשעת לקיטתו אע"פ שהוא מחייבו בביעור כשעת חנטתו. ואינו נכון, דמכל מקום כיון שהוא מפקירו מחמת ספק שביעית ממילא איפטר ליה ממעשה, דלא יהא אלא בשאר שני שבוע אטו אי מפקר להו לפירותיו מי לא מיפטרי ממעשה. הא דהני ר' שמעון: שאין כך דבר שחייב בביעור אלא אם כן גדל בשביעית ונלקט בשביעית. על כרחין לא כלל כיייל לכולהו אילני, דאם איתא מאי קא מוהיב מינה חיובתא לרבה ורב המנונא, הא כולהו פליגי עליה וכולהו סבירא להו דאזלינן בחר חנטה לשביעית, אלא ר' שמעון באתרוג דוקא קא מיירי.

(הש"ח)

ששית שנכנסה לשביעית לעולם ששית כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית אפילו כזית ונעשית ככר חייבין עליה משום טבל ת"ר אילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט מתעשר לשנה שעברה אחר ט"ו בשבט מתעשר לשנה הבאה אמר רבי נחמיה בד"א באילן שעושה שתי בריכות בשנה שתי בריכות ס"ד אלא אימא כעין שתי בריכות אבל אילן העושה בריכה אחת כגון דקלים וזיתים וחרובין אע"פ שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה אמר רבי יוחנן נהגו העם בחרובין כרבי נחמיה איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן בנות שוח שביעית שלהן שניה מפני שעושות לשלש השנים אישתיק א"ל ר' אבא הכהן לרבי יוסי הכהן אמאי אישתיק לימא ליה אמינא לך אנא רבי נחמיה ואת אמרת לי רבנן משום דא"ל שבקת רבנן ועבדת כרבי נחמיה ולימא ליה קאמינא לך נהגו ואת אמרת לי איסורא דא"ל במקום איסורא כי נהגו שבקינן (ליה) ולימא ליה כי אמינא לך אנא מעשר חרובין דרבנן ואת אמרת לי שביעית דאורייתא אלא אמר רבי אבא הכהן תמיהני אם השיבה ריש לקיש לתשובה זו אם השיבה הא אותבה אלא אימא אם קיבלה רבי יוחנן אם לא קיבלה:

רס"ו חסורי מיחסר ואי קתני ח"ר יוסי אצטולמוס העיד משום חמשה זקנים אתרוג אחר לקיטה למעשר אחר חנטה לשביעית ורבותינו נמנו באושא וגמרו אתרוג אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעית. והכי פירושא אתרוג אחר לקיטה למעשר לענין חדש וישן ולענין שניה נכנסת לשלישית או שלישית לרביעית ואחר חנטה לשביעית בין להפקר בין לביעור כשאר אילנות ובה שביעית הנכנסת לשמינית הפקרה הוא פטורה מן המעשר דאילו לענין מעשר בשאר שני שבוע אזור ביה רבנן בתר לקיטה לגבי חדש וישן ומעשר שני ומעשר עני משום דדרכו ליגדל על כל מים כירק והכי מפרש בשמעתא קמייתא דקדושין (דף ג.) אבל לשאר דבריו שיה לילין בתר חנטה ורבה ורב המנונא סבירא להו כאצטולמוס דאמר בתר חנטה לשביעית הלכך בת שביעית שנכנסת לשמינית חייבת בביעור ובה ששית הנכנסת לשביעית פטורה מן הביעור דאילו בתר חנטה ומיפלג פליגי רבה ורב המנונא במילתיה דאצטולמוס בהא רב המנונא סבר כיון דפטורה מן הביעור חייבת במעשר דלאו הפקרה דמלכא היא ורבה סבר סוף סוף יד הכל מממששין ומודה אצטולמוס דפטורה מן המעשר: לעולם ששית. חייבת במעשר ופטורה מן הביעור: אפילו כזית. אפילו לא גדלה בששית אלא מעט ורובה גדלה בשביעית עד שנעשית ככר חייבת משום טבל דבתר חנטה אזלינן: שתי בריכות ס"ד. אין לשון זה נופל אלא בעופות כדתנן (ב"ב דף פ.) הלוקח פירות שובך מפריח הבריכה ראשונה: כעין שתי בריכות. שאין פירותיו נגמרין כחמת כגון תאנים כדלמארן (לעיל דף יג:) גבי קטניות מחוד שעשוין פרכין: אבל אילן. שפירותיו נלקטין כאחד בתר לקיטה אזלינן בהו: בנות שוח. מפרש במסכת ע"ז (דף יד.) תאיני חוירתא: שביעית שלהן שניה. שביעית שלהן נהגת בשנה שניה של שמטה כדמפרש טעמא: מפני שששית לשלש שנים. פירות החונטים בה בשביעית אין נגמרין עד שנה שניה של שמטה ואנן בתר חנטה אזלינן ונהגא בהו שביעית: ואת אמרת לי איסורא. דאסור למיזל בהו בתר לקיטה אנא נמי מודינא דאסור אלא נהגו כד: שבקינן להו. בתמיה: אם קיבלה. והאי דאישתיק משום דלא ידע להשיב אם לא קיבלה והאי דאישתיק משום דלא איכפת ליה דלא דמי מעשר פירות האילן דרבנן לאחמורי ביה כשביעית דאורייתא: (כ"ט)

תוספות ורבותינו נמנו באושא. אית דגרסי אתרוג אחר חנטה בין למעשר בין לשביעית דסברי לה השתא כ"א דלעיל (דף יד:) ולא נראה דבהדיא מוכח בפ' לולב הגזול (סוכה דף מ.) דגרסינן אחר לקיטה וג' מחלוקת בדבר: שתי בריכות ס"ד. דלא שייך לשון בריכה באלו אלא ביונים כדפי' בקונטרס כדתנן בפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פ.) הלוקח פירות שובך מפריח בריכה ראשונה ואין לפרש דפריך משום דאין אילן טוען שתי פעמים בשנה דהא אשכחן דיופירא בריש עושין פסין (עירובין דף יח.) ומיהו י"ל משום דקשיא ליה דכיון דלא שכיח אין לנו לחלק מדרבנן: כגון הדקלים והזיתים. בחנם נקט זיתים דמודה בהו ת"ק דתבואה וזיתים אחר שליש ולא אחר חנטה: נהגו העם בחרובין כרבי נחמיה. לאו דוקא נקט חרובים דהוא הדין דקלים וזיתים וכל אילנות העשויות בריכה אחת בשנה מדפריך ליה ריש לקיש מבנות שוח וא"ת

והא בנות שוח מפרש בפרק כיצד מברכין (ברכות דף מ:): תאיני חיורתא וברישי כלל גדול (שבת דף סח. ושם) אמרינן לקיטתו כאחד למעוטי תאנה ואע"פ שיש לחלק בין סתם תאנים לתאיני חיורתא הא בפ"ק דפאה (מ"ה) חשיב אילנות שלקיטתן כאחד ולא חשיב בנות שוח ושמא תנא ושייר: בנות שוח. בפרק כיצד מברכין (ברכות דף מ:): אמר רבה בר בר חנה תאיני חיורתא ופרי גרוע הוא כדמשמע בריש מסכת דמאי דלא נחשדו עליהם עמי הארץ דתנן הקלין שבדמאי השיתין הרימיין והעוזרדין ובנות שוח וכן משמע בפ"ק דע"ז (דף יד. ושם) דאמרינן גבי שביעית הוסיפו עליהן מוכססין ובנות שוח אבל מעיקרא לא נהגו בהם שביעית שלא היה חשוב בעיניהם וקשיא דבפ"ק דשבועות (דף יב: ושם) משמע שהוא פרי חשוב גבי מותרות קיץ למזבח כבנות (שבע) לאדם כל שאוכלין אותו בקינוח סעודה והיינו בנות שוח דאמרינן בבראשית רבה גבי עץ שאכל אדם הראשון דקרו ליה בנות שוח לפי שגרמו שוחה לאדם ואיכא דקרו ליה בנות שבע לפי שגרמו שבעת ימי אבילות ובפרק ארבעה נדרים (נדרים כז.). גבי נודר מן הכלכלה והיו בהן בנות (שבע) ואמר אלו הייתי יודע שבנות (שבע) בתוכה משמע נמי דפרי טוב הוא ולרבי יוחנן דפטר בירושלמי בריש דמאי אפילו בודאי ודמאי דמתניתין לאו דוקא לפי שרוב מינין אינם באין אלא מן ההפקר הוה מצינו למימר דפרי הוא הגדל ביערים שהוא מקום הפקר ופטור מן המעשר אע"פ שהוא טוב כעין אגוזים קטנים שלנו וכגון ערמונים והא דלא נהגו ביה שביעית מעיקרא לאו משום גריעותא הוא אלא משום דעושות לשלש שנים כדאמרינן הכא והווי סברי דלא אזלינן בהו בתר חנטה אלא בתר לקיטה כיון דעיקרן אינם נגמרין בשנה שחונטים בה אבל לריש לקיש דירושלמי דמחייב בודאי ופטרי בדמאי לפי שלא נחשדו משום גריעותא הוא ושיטתיה דהש"ס כוותיה בפ" כ"מ (ברכות מ:): דאמרינן דמאי הוא דלא בעי עשורי הא ודאי בעי עשורי ועוד קשיא דהתם ובפ"ק דע"ז (דף יד.). תאיני חיורתא קרי ליה ובפ' ארבעה נדרים (דף כז.). אמרי' דאין זה לא תאנים שחורות ולא תאנים לבנות וצריך לומר דשלשה מיני תאנים הן שחורות ולבנות הן סתם תאנים ובנות שוח הם תאנים רעות כגון הנך דדמאי ובפ"ק דע"ז וקראום בנות שוח לפי שתולין הקלקלה במקולקל אבל בנות שבע דשבועות ונדרים הן חשובות שגרמו שבעת ימי אבילות ומסתמא מן הטובות אכל שנאמר (בראשית ג) ונחמד העץ להשכיל ואית דגרסי בפ"ק דע"ז מוכססין בנות שוח בלא וי"ו שהוא פרי אחד שכך שמו כדמוכח בפ"ק דבכורות (דף ח. ושם) דאמרי' הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס לשלש שנים וכנגדו באילנות בנות שוח נחש לשבע שנים ולאותו רשע לא מצינו חבר ויש אומרים כנגדו מוכססין בנות שוח ופי' שם בקונטרס מוכססין של בנות שוח ולא בנות שוח ממש ועוד י"ל דמשעת נטיעת האילן של בנות שוח אין טוען פירות עד שבע שנים ואהכי מייתי לה גבי נחש וכי האי גוונא קאמר התם אפעה לשבעים שנה וכנגדו באילן חרוב וחרוב זה משעת נטיעתו עד שעת גמר פירותיו שבעים שנה אבל גבי זאב וארי דלשלש שנים היינו משעת חניטתו עד גמר פרי כדאמרינן הכא: שבקת רבנן ועבדת כרבי נחמיה. עדיפא מיניה הוה ליה לאקשוויי דרבי יוחנן אית ליה הלכה כסתם משנה: משום דאמר ליה שבקת רבנן ועבדת כרבי נחמיה. נראה לי כך פי' לכן לא א"ל הכי כדקאמרת דאי הוה א"ל הכי הוה משיב לו ריש לקיש וכי שבקינן רבנן ונעביד כרבי נחמיה דאת אמרת כרבי נחמיה קאמינא לך: וכי נהגו שבקינן להו. בתמיה דלשון נהגו משמע בפרק בתרא דתענית (דף כו:): דאי עביד לא מהדרינא והכא כיון דאיכא אסורא דהלכה כרבנן אית לן לאהדורי וברישי ערבי פסחים (דף קג.). גבי הא דאמר רבי יוחנן נהגו העם כב"ה ואליבא דרבי יהודה משמע קצת דלכתחילה עבדי הכי מדבריך רבא אבשמים ברישא והדר אמאור ובכל ענין מתיישב כאן ומכאן סותרים מה שפירש רש"י בפ"ק דפסחים (דף ב:): אסורים בעשיית מלאכה במקום שנהגו דכיון דתני אסורין לא תלינן במנהגא [וע"ע תוספות ברכות נב: ד"ה נהגו ותוס' פסחים קג. ד"ה ואמר]: (תוספות)

על המים: **גמ'** הי תבואה אילימא הא תבואה דקיימא כל הני הרפתקי דעדו עלה אימת איתדון אלא תבואה דמזדרעא למימרא דחד דינא מתדנא והתניא תבואה שאירע בה קרי או אונס קודם הפסח נידונית לשעבר לאחר הפסח נידונית להבא אדם שאירע בו קרי או אונס קודם יוה"כ נידון לשעבר לאחר יוה"כ נידון להבא אמר רבא ש"מ תרי דיני מתדנא אמר אביי הלכך כי חזי אינש דמצלח זרעא אפלא ליקדים וליזרע חרפא דעד דמטי למדייניה קדים סליק מני מתני' לא ר"מ ולא ר' יהודה ולא ר' יוסי ולא ר' נתן דתניא הכל נידונים בר"ה וגזר דין שלהם נחתם ביוה"כ דברי ר"מ ר' יהודה אומר הכל נידונין בר"ה וגזר דין שלהם נחתם כל אחד ואחד בזמנו בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביוה"כ ר' יוסי אומר אדם נידון בכל יום שנאמר **[איוב ז-יח]** ותפקדנו לבקרים רבי נתן אומר אדם נידון בכל שעה שנא' **[איוב ז-יח]** לרגעים תבחננו וכי תימא לעולם ר' יהודה היא וכי קתני מתניתין אגזר דין אי הכי קשיא אדם אמר רבא האי תנא דבי ר' ישמעאל היא דתנא דבי ר' ישמעאל בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביוה"כ וכי קתני מתני' אתחלת דין אמר רב חסדא מ"ט דר' יוסי כדקאמר טעמיה ותפקדנו לבקרים אנו הכי קאמרינן מ"ט לא אמר כר' נתן בחינה עיוני בעלמא היא פקידה נמי עיוני בעלמא היא אלא א"ר חסדא טעמיה דר' יוסי מהכא **[מלכים א ח-נט]** לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו וא"ר חסדא מלך וצבור מלך נכנס תחלה לדין שנאמר לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל מ"ט איבעית אימא לאו אורח ארעא למיתב מלכא אבראי ואיבעית אימא מקמי דליפוש חרון אף א"ר יוסף כמאן מצלינן האידינא אקצירי ואמריעי כמאן כר' יוסי ואיבעית אימא לעולם כרבנן וכדר' יצחק דא"ר יצחק יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין תניא א"ר יהודה משום ר"ע מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח מפני שהפסח זמן תבואה הוא אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא אמר הקב"ה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג אמר הקדוש ברוך הוא נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה ובמה בשופר אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני (ואמר) רבי יצחק למה תוקעין בר"ה למה תוקעין רחמנא אמר תקעו אלא למה מריעין מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין

ה"י מתני' בארבעה פרקים. בשנה העולם נידון כו'; כבני מרון. מפרש בגמ': שנאמר היוצר יחד לכם וגו'. בגמ' מפרש ליה: גמ' אילימא הא תבואה דקיימא. השתא במחובר ומוכנת לקורי: הרפתקי. מקרות: דעדו עלה. שעברו עליה. דמזדרעא. שעתיד לזרוע במרחשון הבא: דחד דינא. פעם אחת: קרי. כגון כרד או שדפון: נידונית לשעבר. קודם שנזרעה דהיינו פסח של אשתקד: נידונית להבא. בפסח שאחר זריעתה: נידון לשעבר. וביוה"כ של אשתקד נגזר עליו: להבא. ביוה"כ שעבר עכשיו בקרוב וכן לשון משנה במסכת נדרים (דף ס.) קונס יין שאיני טועם חדש זה אסור בכל החדש כולו ור"ח להבא הוא ר"ח שעבר עתה בקרוב ומשום דקרי לההוא אשתקד שעבר קרי להאי דלקמיה להבא: תרי דיני מיתדנא. קודם זריעתה וסמוך לקציר: כי חזי איניש דמלכח זרעא אפלא. חטה וכוסמת שנזרעין במרחשון שאין ממהרין להתבשיל: ליקדים וליזרע חרפא. השעורה ממהרת להתבשיל וזרעים אותה בשבט ואדר דכיון דאפלא מלכח שמע מינה לטובה נידון בפסח שעבר לפיכך ימהר לזרוע בזריעה שניה: דעד דמטי למדייניה. בפסח הבא: קדים סליק. וגדל קלת ואינו ממהר שוב להתקלקל: וכי קתני מתניתין. ארבעה פרקים אגזר דין: קשיא אדם. דתני מתני' בר"ה ורבי יהודה ביוה"כ אמר: וכי קתני מתניתין. ארבעה פרקים: אתחילת דין. אבל אגזר דין דאדם ביוה"כ: אנו

הכי קאמרינו. הכי קאיא לן: כרבי נתן מ"ט לא אמר. משום דקסבר בחינה אין זה דין אלא בודה במעשי הלכך בדידה נמי תיקשי לך פקידה עיוני בעלמא הוא: אקאירי ואמריעי. מפרש במסכת נדרים (דף מט:): קאירי חולים מריעי ת"ח שהן תשושי כח: כר' יוסי. דאמר אדם נידון בכל יום ויתפלל שידונו אותו לזכות ולא יקנסוהו מיתה לאי כרבנן דאמרי אין נידון אלא בר"ה הכי כבר נקנסה עליו: שהפסח זמן תבואה הוא. זמן שהתבואה נידונה בו: שתי הלחם. ירלו על פירות האילן שהן מתירין להביא בכורים שאין מביאין בכורים קודם לעלאת דכתיב (שמות לד) בכורי קציר חטים ואני שמעתי דרבי יהודה לטעמיה דהא אזלא כמאן דאמר בסנהדרין (דף ע:): עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה: (רע"י)

תוספות בפסח על התבואה. בפ' מי שמתו (ברכות דף יח:): גבי חסיד שהקניטתו אשתו ערב ר"ה משמע דבר"ה שמע שתי רוחות שמספרין זו את זו ששמעו מאחורי הפרגוד שכל הזרוע ברביעה ראשונה ברד מלקה אותו ושמא בשמים בר"ה היו מזכירים דין הנגזר בפסח אי נמי כר' יהודה דאמר הכל נידונים בר"ה וגזר דין בפסח על התבואה: שאירע בה קרי. מקרה לשון אולי יקרה (במדבר כג) אי נמי לשון קושי כמו אם תלכו עמי בקרי (ויקרא כו): כמאן מצלינן האידינא אקצירי ואמריעי כרבי יוסי. וא"ת לרבנן נמי מי לא מצלינן רפאנו וברכת השנים ועוד רבי יהודה דאמר הכא אדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביוה"כ הא אמר בפ"ק דשבת (דף יב:): הנכנס לבקר החולה אומר המקום ירחם עליך ועל חולי עמו ישראל ואומר ר"ת דשלא יחלה ודאי לא מצלינן אלא לר' יוסי אבל שיתרפא מצלינן אליבא דכולי עלמא דמתי יחלו נגזר מתי יתרפאו לא נגזר ואמר בריש הנודר מן המבושל (נדרים דף מט.) אהך דרב יוסף קצירי קצירי ממש מריעי רבנן והשתא מצלינן אקצירי שיתרפאו ואמריעי היינו רבנן שלא יחלו ומה שמתפללין ברכת השנים היינו כדלקמן בפרקין (דף יז:): שאם פסקו גשמים מועטין שירידם המקום בזמן ועוד. י"ל דתפלה דרבים שאני דגזר דינם נקרא כדלקמן (שם) והיא דשבת דר' יהודה נמי יש לישב כהאי גוונא דדמיה לרבים דהוה מצלי בהדיה על כל חולים: בשופר של איל. בפרק ראוהו ב"ד (לקמן דף כו.). תנן דרבי יוסי מכשיר אף בשל פרה אבל קיימא לן כרבי יהודה דתוקעין בשל אילים כפופים כדפסקינן התם בגמרא (דף כו:): (תוספות)

רשב"א הא דאמר ר' אבהו למה תוקעין בשופר של איל. למאנה מן המובחר קאמר, הא לעובדא תנן לקמן (כו, א) כל השופרות כשרין חוץ משל פרה. זכרונות כדי שיעלה זכרונם לפני לטובה ובמה בשופר. כלומר, ובמה תמליכהו עליו ובמה יעלה זכרונו לפניו, בשופר. וכן נראה לי מן התוספתא (תוס' ר"ה פי"א הי"ב) דתניא התם, מלכויות שתמליכהו על מעשה ידיו וזכרונות שיעלה זכרונו לטובה לפניו שופרות שתבא תפלתך בתרועה לפניו. למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב את השטן. הקשו בתוס' והא קא עבר משום כל תוסוף, ואי אפשר לתרץ דכיון דתקעו והריעו כשהן יושבין ילא ואחר כך הוה ליה כעבר זמניה, ואסיק רבא לקמן בשיניה ראוהו בית דין (כה, ב) דשלא בזמנו לעבור בעי כוונה, דהכא נמי מתכוין הוא למאנה והלכך איכא משום כל תוסוף. והם ז"ל תירלו דלא שייך כל תוסוף בעשיית המאנה שתי פעמים, וברכת כהנים נמי אפילו מצרכין כמה פעמים ביום לכבוד אחד אין זה כל תוסוף, אלא אם כן תוסוף ברכה אחרת משלו כגון, השם אלקי אבותיכם יוסף עליכם וכיוצא בזה. וכן אם נטל לולב וחזר ונטל ביום או אכל מנה וחזר ואכל כמה פעמים ביום אחד אין זה כל תוסוף, וכן הניתינו מתנה אחת אם נתן באותו קרן אפילו מאה פעמים ליכא משום כל תוסוף, והכא נמי אם תקע וחזר ותקע אפילו מאה פעמים, ואפילו מתכוין למאנה ליכא משום כל תוסוף. והם ז"ל טרחו להעמיד שטה זו ולא עלתה יפה בידם. ומסתברא דלא קשה כלל דלא אמרו התם דאיכא משום כל תוסוף, אלא במה שהיא מוסוף מדעת עצמו כגון כהן שהוסוף ברכה משלו, ואי נמי ישן בשמיני בסוכה במתכוין למאנה, ואי נמי במה שאירע במקרה שנתערב מתן אחת במתן ארבעה וכיוצא באלו, אבל במה שעמדו חכמים ותקנו לאורד אין כאן כל תוסוף דכבר אמרה תורה (דברים יז, יא) על פי התורה אשר יורוך. ותדע לך, דהא שמיני של סוכה בזמן הזה מאנה של דבריהם וישנין ואוכלין בה למאנה ואע"ג דבקיאיין השתא בקבועא דירחא, ומכריז ר' יוחנן היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ליעברו תרי יומי גזרה ניסן אטו תשרי (לקמן כה, א), אלמא כל לאורד בית דין גוזרין ומוסיפין והרשות בידן. והוא הדין בכל תגרע לאורד כגון יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, אע"ג דאמרה תורה תקעו עמדו וגזרו שלא לתקוע וכל זה לאורד. והכי נמי לאורד ראו לתקוע ולחזור ולתקוע, ומאנה לשמוע לדברי חכמים מלא חסור, כך נראה לי. ופירוש לערבב את השטן. יש מפרשים להכניע היאר,

כדכתיב (עמוס ג, ו) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו. ופטן הוא ילך הרע וכדריש לקיש לאמר (ב"ב טז, א) הוא שטן הוא ילך הרע הוא מלאך המות. ובערוך (ערכ ערב א') פירש דכירושלמי גרסינן בלע המות לנלח (ישעיה כה, ח) וכתיב (שם כז, יג) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, כד שמע שטן קול שופר זמנא חדא כהיל ולא כהיל, וכד תנינן ליה אמר ודאי ההוא שופרא דתקע שופר הגדול מטא זמניה להתבלע ומרחיע ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטיגוריא. (רשב"א)

ב

-

טז

דף

ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן וא"ר יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה מ"ט דלא איערבב שטן וא"ר יצחק כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה שנא' [\[דברים יא-יב\]](#) מראשית השנה מרשית כתיב ועד אחרית סופה שיש לה אחרית וא"ר יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנאמר [\[בראשית כא-יז\]](#) כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם וא"ר יצחק ג' דברים מזכירין עונותיו של אדם אלו הן קיר נטוי ועיון תפלה ומוסר דין על חבירו דא"ר (אבין) כל המוסר דין על חבירו הוא נענש תחלה שנאמר [\[בראשית טז-ה\]](#) ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתיב [\[בראשית כג-ב\]](#) ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה וא"ר יצחק ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם אלו הן צדקה צעקה שינוי השם ושינוי מעשה צדקה דכתיב [\[משלי יב-ב\]](#) וצדקה תציל ממות צעקה דכתיב [\[תהילים קז-כח\]](#) ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאים שינוי השם דכתיב [\[בראשית יז-טו\]](#) שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה וכתיב וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן שינוי מעשה דכתיב [\[יונה ג-י\]](#) וירא האלהים את מעשיהם וכתיב [\[יונה ג-י\]](#) וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה וי"א אף שינוי מקום דכתיב [\[בראשית יב-א\]](#) ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך והדר ואעשך לגוי גדול ואידך ההוא זכותא דא"י הוא דאהניא ליה וא"ר יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר [\[מלכים ב ד-כג\]](#) מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל וא"ר יצחק חייב אדם לטהר את עצמו ברגל שנאמר [\[ויקרא יא-ח\]](#) ובנבלתם לא תגעו תניא נמי הכי ובנבלתם לא תגעו יכול יהו ישראל מוזהרין על מגע נבילה תלמוד לומר [\[ויקרא כא-א\]](#) אמור אל הכהנים בני אהרן בני אהרן מוזהרין בני ישראל אין מוזהרין והלא דברים קל וחומר ומה טומאה חמורה כהנים מוזהרין ישראלים אינן מוזהרין טומאה קלה לא כל שכן אלא מה ת"ל ובנבלתם לא תגעו ברגל א"ר כרוספדאי א"ר יוחנן שלשה ספרים נפתחין בר"ה אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה בינוניים תלויין ועומדין מר"ה ועד יוה"כ זכו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה א"ר אבין מאי קרא [\[תהילים סט-כט\]](#) ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו ימחו מספר זה ספרן של רשעים גמורין חיים זה ספרן של צדיקים ועם צדיקים אל יכתבו זה ספרן של בינוניים ר"נ בר יצחק אמר מהכא [\[שמות לב-לב\]](#) ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת מחני נא זה ספרן של רשעים מספרך זה ספרן של צדיקים אשר כתבת זה ספרן של בינוניים תניא ב"ש אומרים ג' כתות הן ליום הדין אחת של צדיקים גמורין ואחת של רשעים גמורין ואחת של בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיי עולם רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנם שנאמר [\[דניאל יב-ב\]](#) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם בינוניים יורדין לגיהנם

כדי לערבע. שלל יטוין כשישמע ישראל מחבזין את המרות מסתתמין דבריו: קרשה בתחלתה. קישראל עושין עגמן רשין בר"ה לדבר תחנונים ותפלה כענין קנאמר תחנונים ידבר רש (משלי יח): של אותה קעה. ופילו הול עתיד להרשיע לאחר זמן: קנאמר באקר הול קס. ומלינו בבכרשית רבה אמרו מלאכי קרת לפני הקב"ה רבש"ע מי קעתידין בניו להמית את בניך כלמא אתה מעלה לו באר קנא' (ישעיה כח) משא בערב וגו' לקראת למא התיו מים קהיו מוליאין לקראת הגוליס מיני מלוחיס ונודות נפוחיס וכו' כלחיתא התס אמר להס קעה לדיק הול או קשע אמרו לו לדיק אמר להס באקר הול קס איני דן את העולם אלל בקעתו: קיר נטוי. ועובר תחתיו מזכיר עוונותיו קאומר כלום רלוי זה ליעשות לו נס ומתוך כך הול נדק: ועיון תפילה. סומך על תפלתו קתהא קשמעת ומתאמך לכיון לבו: מוסר דין. כמו קפוט ה' דיני וביניך (בכרשית טז) אומרים כלום רלוי הול קיענש חבירו על ידו: ויבא אברהם וגו'. הול קבר אותה: קינוי מעשה. קב מרעתו: ונכלתהם לל תגעו. וברגל משתעי קרל קדמפרש ואזיל לקמיה בבכרשית: קלשה ספרים ספרי זכרון קל מעשה הבכיות: ליום הדין. קשיחיו המתים: קשעים גמורים. רובס עונות: בינוניים. מחלה על מחלה: (קס"ו)

תוספת

ותוקעים ומריעין כשהן עומדין. תימה הא קעבר משום בל תוסיף וכי תימא כיון דכבר יצא הוה ליה שלא בזמנו דלא עבר הא אמרינן בסוף ראוהו ב"ד (לקמן דף כח: ושם) גבי ברכת כהנים דאין מוסיף ברכה אחת משלו משום דלא עבר עליה זימניה כיון דאילו מתרמי ליה צבורא אחרינא הדר מברך להו ה"נ אי מתרמי ליה צבורא הדר תקע להו וי"ל דאין שייך בל תוסיף בעשיית מצוה אחת ב' פעמים כגון כהן אם מברך וחוזר ומברך אותו צבור עצמו או נוטל לולב וחוזר ונוטל וכן תוקע וחוזר ותוקע וגבי מתנות בכור נמי אם נותן בקרן אחד ב' פעמים אין זה בל תוסיף: כדי לערבע את השטן. פירש בערוך [כדאיתא] בירושל' בלע המות לנצח וכתוב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול כד שמע קל שיפורא זימנא חדא בהיל ולא בהיל וכד שמע תניין אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא: שאין תוקעין בתחלתה. מפרש בהלכות גדולות לאו דמיקלע בשבתא אלא דאיתיליד אונסא: קרשה בתחלתה. שמתוך שישראלים רשים לבס נשבר ומרחמים עליהם מן השמים: ועיון תפלה. אומר ר"ת עיון תפלה דהכא כי ההוא דגט פשוט (ב"ב דף קסד: ושם) דג' דברים אין אדם ניצול מהן בכל יום וקא חשיב עיון תפלה כלומר שאין מכיון לבו בתפלתו כדאמר בירושלמי דברכות פרק היה קורא א"ר חייא רבא מן יומא לא כוונית אלא חד זמן בעית מכוונת והרהרית בלבי ואמרי מאן עלל קומוי מלכא קדמוי אלקפטא או ריש גלותא שמואל אמר אנא מנית פרחייא ר' בון בר חייא אמר אנא מנית דומסיא א"ר מנא מחזיק אנא טיבו לרישיה דכי מטי למודים הוה כרע מגרמיה ומתוך שאדם מתפלל ואין מתכוין לבו עבירותיו נזכרין ומיהו לא יתכן לפרש כן כלל אלא אדרבה מיירי במתאמץ לכיון לבו ובוטח שתהא תפלתו נשמעת כי ההיא דפ' אין עומדין (ברכות דף לב:): המאריך בתפלתו ומעיין כדמוכח בריש הרואה (שם דף נד:): דאמר רב יהודה אמר רב ג' דברים מאריכים ימיו של אדם וחשיב המאריך בתפלתו ופריך למימרא דמעליותא היא והא א"ר חייא בר אבא המאריך בתפלתו מעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנאמר תוחלת ממושכה מחלה לב כלומר מעיין בה אומר בלבו שיעשו בקשתו לפי שהתפלל בכוונה ובא לידי כאב לב שאין בקשתו נעשית תוחלת לשון תפלה ומלשון ויחל משה (שמות לב) וא"ר יצחק (שם דף נה.). שלשה דברים מזכירים עונותיו של אדם עיון תפלה שעל ידי כך מפשפשינ במעשיו לומר בוטח הוא בזכיותיו ונראה מה הם ומשני הא דמעיין בה הא דלא מעיין והשתא הוה כל הני שלשה דברים מענין אחד קיר נטוי שבוטח בזכותו ועובר מוסר דין על חבירו שבוטח בזכותו שיענש חבירו על ידו: ונחתמין לאלתר לחיים. מדקא חשיב בינוניים משמע דצדיקים קרי למי שזכיותיו מרובים ורשעים גמורים למי שעונותיו מרובים ופעמים הצדיקים נחתמין למיתה ורשעים גמורים לחיים דכתוב ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו (דברים ז) דאמרינן בסוף פ"ק דקדושין (דף לט: ושם) מי שזכיותיו מרובין מעונותיו דומה כמי ששרף את כל התורה כולה ולא שייר ממנה אות אחת ואי עונותיו מרובין מזכיותיו דומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר אות אחת וכל זה דקרי הכא גבי רשעים מיתה וגבי צדיקים חיים כלומר לחיי העולם הבא: ליום הדין. כשיחיו המתים כדמוכח קרא ואע"פ שכבר נדונו אחר מיתתן בגן עדן או בגיהנם מפני הנפש עדיין יהיה דין אחר אם יזכה לחיי העולם הבא שהוא קיים לעולם ויש שכבר קבלו דינם בגיהנם ומתוך כך שמא יזכו: (תוספת)

רש"א שאין תוקעין בתחלתה. פירושו: בפשיעה הא איחלע ראש השנה בשבת לא, דמניעה זו למזרה ולקס שמים, וכן כהז הרב ההלכות ז"ל. הא דר' כרוספדאי דאמר: של לדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים ושל רשעים גמורים למיתה. יש לפרש ללאו מיתה וחיים ממש קאמר, אלא טובת העולם ורעותיו קאמר. ואע"פ שיש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הלדיקים ולדיקים אובדין בלדקו, אותם רשעים אפשר שיש בידן קלת מאות שמתן שכן בעולם הזה, ואוכלין אותן קרן ופירות בעולם הזה להאבידם לעתיד לבא, כדכתיב (דברים ז, י) ומשלים לשונאיו אל פניו להאבידו. ורשע שאמר כאלו שנחתם לרעות העולם הזה, כשאין בידו קלת מאותן מאות, הא יש בידו אע"פ שהוא רשע גמור כלומר שרובו עונות, משלמין לו כנגדן בעולם הזה, וכמו שאמרנו גם כן בפ"ק דקידושין (לט, ב), מי שעונותיו מרובין מזכותיו דומה כמי שמקיים את התורה כולה ולא חסר ממנה אות אחת. ולדיקים גמורים שאמרנו כאלו שאין בידן מאותן עבירות שעונשין בעולם הזה, הא יש בידו קלת מאותן עבירות נפרעין מהן בעולם הזה וכלאמרין נמי התם בקידושין, מי שזכותיו מרובין מעונותיו דומה כמי ששרף את התורה ולא שייר ממנה אות אחת. ואי נמי יש לפרש דחיים ומיתה דקאמר בעולם הבא קאמר, אבל בעולם הזה יש לדיק אובד בלדקו ויש רשע מאריך דרעתו. אלא שאני תמה שהרי אפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום רשע מרשעו ואם כן מאי נחתמין לאלתר, ואפילו לדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה אבד כל הראשונות. וגזר דין דיחיד אינו נקרע דקאמר, היינו גזר דין בטובות העולם הזה ורעותיו קאמר, הא בחיי העולם הבא הכל הולך אחר שעות סוף ימיו. וברוך אל אמת היודע האמת.

א

-

יז

דף

ומצפצפין ועולין שנאמר **[זכריה יג-ט]** והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב הוא יקרא בשמי ואני אענה אותו ועליהם אמרה חנה **[שמואל א ב-ו]** ה' ממית ומחי' מוריד שאול ויעל ב'ה אומרים ורב חסד מטה כלפי חסד ועליהם אמר דוד **[תהילים קטז-א]** אהבתי כי ישמע ה' את קולי ועליהם אמר דוד כל הפרשה כולה דלותי ולי יהושע פושעי ישראל בגופן ופושעי אומות העולם בגופן יורדין לגיהנם ונידונין בה י"ב חדש לאחר י"ב חדש גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפזרתן תחת כפות רגלי צדיקים שנא' **[מלאכי ג-כא]** ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם אבל המינין והמסורות והאפיקורסים שכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים ושפירשו מדרכי צבור ושנתנו חיתיתם בארץ חיים ושחטאו והחטיאו את הרבים כגון ירבעם בן נבט וחבריו יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות שנאמר **[ישעיה סו-כד]** ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי וגו' גיהנם כלה והן אינן כלין שנאמר **[תהילים מט-טו]** וצורם לבלות שאול (מזבול לו) וכל כך למה מפני שפשטו ידיהם בזבול שנאמר מזבול לו ואין זבול אלא בית המקדש שנאמר **[מלכים א ח-יג]** בנה בניתי בית זבול לך ועליהם אמרה חנה **[שמואל א ב-י]** ה' יחתו מריבו א"ר יצחק בר אבין ופניהם דומין לשולי קדירה ואמר רבא ואינהו משפירי שפירי בני מחוזה ומקריין בני גיהנם אמר מר ב"ה אומרים ורב חסד מטה כלפי חסד והכתיב והבאתי את השלישית באש התם בפושעי ישראל בגופן פושעי ישראל בגופן והא אמרת לית להו תקנתא כי לית להו תקנה ברוב עונות הכא מחצה עונות ומחצה זכיות ואית בהו נמי עון דפושעי ישראל בגופן לא סגיא ליה דלאו והבאתי את השלישית באש ואם לאו רב חסד מטה כלפי חסד ועליהן אמר דוד אהבתי כי ישמע ה' דרש רבא מאי דכתיב אהבתי כי ישמע ה' אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אימתי אני אהובה לפניך בזמן שאתה שומע קול תחנוני דלותי ולי יהושע אע"פ שדלה

אני מן המצות לי נאה להושיע פושעי ישראל בגופן מאי ניהו אמר רב קרקפתא דלא מנח תפלין פושעי אומות העולם בגופן אמר רב בעבירה ושנתנו חיתיתם בארץ חיים אמר רב חסדא זה פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים א"ר יהודה אמר רב כל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים אינו רואה בן תלמיד חכם שנאמר [\[איוב לז-כד\]](#) לכן יראוהו אנשים לא יראה כל חכמי לב בית הלל אומרים ורב חסד מטה כלפי חסד היכי עביד רבי אליעזר אומר כובשו שנאמר [\[מיכה ז-ז\]](#) ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו ר' יוסי בר חנינא אמר נושא שנאמר [\[מיכה ז-ח\]](#) נושא עון ועובר על פשע תנא דבי רבי ישמעאל מעביר ראשון ראשון וכן היא המדה אמר רבא ועון עצמו אינו נמחק דאי איכא רובא עונות מחשיב בהדייהו (רבא אמר) כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו שנאמר נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון למי שעובר על פשע רב הונא בריה דרב יהושע חלש על רב פפא לשילוי ביה חזייה דחליש ליה עלמא אמר להו צביתו ליה זודתא לסוף איתפח הוה מיכסיף רב פפא למיחזייה א"ל מאי חזית אמר (ליה) אין הכי הוה ואמר להו הקב"ה הואיל ולא מוקים במיליה לא תקומו בהדיה שנאמר נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון לעובר פשע [\[מיכה ז-ח\]](#) לשארית נחלתו אמר רבי אחא בר חנינא אליה וקוץ בה לשארית נחלתו ולא לכל נחלתו

רש"י ומלפפלים. לועקים וזוכים מתוך יסורין שעה אחת ועולין: מטה כלפי חסד. הואיל ומחלה על מחלה הם מטה את ההכרע ללד זכות ואין יורדין לגיהנם: בגופן. לקמיה מפרש: המינין. האנשים אשר הפכו דברי אלהים חיים לרעה כגון כלוקים ובייתוסים: והמסורות. מלשינים שמוכרים ממון ישראל ביד העובדי כוכבים: אפיקורוס. מבזה תלמידי חכמים: שכפרו בתורה. האומרים אין תורה מן השמים: שפירשו מדרכי ליבור לא גרסינן דהיינו כל הני דלעיל והך מתני' בסדר עולם והכי גרסינן ליה החס שפירשו מדרכי הכבוד כגון המינין והמסורות כו' מדרכי ליבור מדרכי ישראל: ושתנו חיתיתם לקמן מפרש: ולורס. כמו ולורחס: שפשוט ידיהם בזבל. שהחריבו בהמ"ק בעוונתם: בני מחוזא. מעוונתם ושמיינים היו: ומקריין בני גיהנם. כך יקראו להם: והאמרת לית לה תקנתא. דנעשין אפר והכא ולרפתים ככרוף את הכסף שימרקו יסוריהו את עוונתם: דלה חני במלות. כגון בינוניים שאין זכיותיהן מכריעין לתלות להם בזכותם: ולי יהושע. להטות כלפי חסד: אמר רב יהודה. גרסינן ולא גרסינן דאמר: כובש. את כף המאזנים של זכות ומכריעין את העוונה: יכבוש עונותינו. יכרעו בו: נושא. מגביה כף מאזנים של עון: מעביר ראשון ראשון. עון שבראשונים הבאים לתתם לכף מעבירו ושומטו שאם היו מחלה על מחלה כיון שחסר אחד מהן יכרעו הזכות וכך היא המדה: ועון עצמו אינו נמחה. אלא מונח ללד אחד דאי איכא רובא עוונות בהדיה ההוא עון מתחשב בהדייהו למנות עם רשעים גמורים: המעביר על מדותיו. שאינו מדקדק למדוד מדה למעטרים אותו ומניח מדותיו והולך לו כמו אין מעבירין על המרות (יומא דף לג.) אין מעבירין על האוכלין (עירובין דף סד:) מניח והולך לו: מעבירין לו על כל פשעיו. אין מדת הדין מדקדקת אחריהו אלא מנחתו והולכת: כביתו ליה זודתא. הכינו לו לדה לדרך מה היא לידת המתים תכריכין: איתפח. נתרפח: הכי הוה. מיתה נקנסה עליו: לא מוקים במיליה. אינו מעמיד על מדותיו: לא תקומו בהדיה. לא תקדקו אחריהו: אליה. שמינה יש כאן וקוץ בה כלומר דבר תנחומין יש כאן אבל יש בתוכה דבר קשה שאינו שוה לכל: (הש"י)

תוספות ועליהם אמר דוד אהבתי. דכתיב ביה אפפוני חבלי מות וכתוב דלותי ולי יהושיע כשהוא דל במצות רב חסד מטה ומושיע כדדרשין לקמן אי נמי מלשון דלה דלה לנו (שמות ב) שמעלהו מבור עמוק וכתוב בתריה (תהלים קטז) שובי נפשי למנוחיכי וגו' והדר אתהלך בארצות החיים: המינים. פליגי בה רב אחא ורבינא בפרק אין מעמידין (ע"ז כו:) (מהו מין) [ס"א]: כי לית להו תקנה ברוב עוונות. ואית בהו עון דפושעי ישראל בגופן והא דאמר לעיל רשעים דהיינו רובן עוונות נכתבים ונחתמים לאלתר לגיהנם אע"ג דכתיב בקרא לדראון עולם לא שלא יהא להם תקנה אלא נדונים שנים עשר חדש ועולים והא דאמר בפרק הזהב (ב"מ דף נח: ושם) שלשה יורדים ואינם עולים היינו לאלתר והא דאמר ריש לקיש בסוף חגיגה (דף כז.)

ושם) פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולט בהן הא אמר עלה בריש עושין פסין (עירובין דף יט. ושם) דנחית אברהם ומסיק להו: קרקפתא דלא מנח תפלין. אם עוסק בתורה כמניח תפלין דמי דאמר במכילתא העוסק בתורה פטור מן התפלין ורבינו תם מפרש דהכא כשהמצוה בזויה עליו שמגונות עליו רצועות של תפלין שבראשו אבל אם ירא להניח משום דבעינן גוף נקי כאלישע בעל כנפים כדאיתא בריש במה טומנין (שבת דף מט. ושם) והוא דואג כל שעה שמא לא יוכל להזהר לשמרה בטהרה ובקדושה הא ודאי אין עליו דין פושעי ישראל בגופן וכל הני דשמעתין בשלא עשה תשובה אבל עשה תשובה אמרינן ביומא (דף פו.). דתשובה תולה ומיתה ממרקת: אמר רב בעבירה. בעריות שכן בן נח מוזהר עליו כדאיתא בפ' ארבע מיתות (סנהדרין דף נו.). (תוספות)

הש"ח קרקפתא ללא מנח תפילי. פירוש: והוא שאינו נמנע מחמת אונס אלא מלפון. ואומר רבינו תם ז"ל ודוקא כשהמלוה בזויה בעיניו מחמת פלגות שבראשו מגונות עליו, אבל אם ירא להניחם מחמת שתפילין לריכין גוף נקי והוא ירא שמא לא יוכל לזהר בהן אין זה מכלל פושעי ישראל. ובמכילתא תנו (בא פ' יז) העוסק בחורה פטור מן התפילין, כלומר דכמניח תפילין דמו. ואולי במכילתא משום עוסק במלוה פטור מן המלוה נגעו בה. (הש"ח)

דף יז - ב

למי שמשים עצמו כשירים רב הונא רמי כתיב [\[תהילים קמה-יז\]](#) צדיק ה' בכל דרכיו וכתוב וחסיד בכל מעשיו בתחלה צדיק ולבסוף חסיד רבי אלעזר רמי כתיב [\[תהילים סב-יג\]](#) ולך ה' חסד וכתוב כי אתה תשלם לאיש כמעשהו בתחלה כי אתה תשלם כמעשהו ולבסוף ולך ה' חסד אילפי ואמרי לה אילפא רמי כתיב [\[שמות לד-ו\]](#) ורב חסד וכתוב ואמת בתחלה ואמת ולבסוף ורב חסד ויעבור ה' על פניו ויקרא א"ר יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור והראה לו למשה סדר תפלה אמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה אל רחום וחנון אמר רב יהודה ברית כרותה לי"ג מדות שאינן חוזרות ריקם שנאמר [\[שמות לד-י\]](#) הנה אנכי כורת ברית אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם שנא' [\[ישעיה ו-י\]](#) השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו א"ל רב פפא לאביי ודלמא לפני גזר דין א"ל ורפא לו כתיב איזהו דבר שצריך רפואה הוי אומר זה גזר דין מיתבי השב בינתים מוחלין לו לא שב בינתים אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם אין מוחלין לו לא קשיא הא ביחיד הא בצבור מיתבי [\[דברים יא-ב\]](#) עיני ה' אלהיך בה עתים לטובה עתים לרעה עתים לטובה כיצד הרי שהיו ישראל רשעים גמורין בראש השנה ופסקו להם גשמים מועטים לסוף חזרו בהן להוסיף עליהן אי אפשר שכבר נגזרה גזרה אלא הקב"ה מורידן בזמן על הארץ הצריכה להן הכל לפי הארץ עתים לרעה כיצד הרי שהיו ישראל צדיקים גמורין בר"ה ופסקו עליהן גשמים מרובין לסוף חזרו בהן לפחות מהן אי אפשר שכבר נגזרה גזרה אלא הקב"ה מורידן שלא בזמן על הארץ שאינה צריכה להן לטובה מיהא ליקרעיה לגזר דינייהו ולוסיף להו שאני התם דאפשר בהכי ת"ש [\[תהילים קז-כג\]](#) יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים המה ראו מעשי ה' וגו' ויאמר ויעמד רוח סערה ותרוםם גליו יחוגו וינועו כשכור וגו' ויצעקו אל ה' בצר להם וגו' יודו לה' חסדו וגו' עשה להן סימניות כאכין ורקין שבתורה לומר לך צעקו קודם גזר דין נענין צעקו לאחר גזר דין אינן נענין הני נמי כיחידין דמו ת"ש שאלה בלוריא הגיורת את רבן גמליאל כתיב בתורתכם [\[דברים יז-ז\]](#) אשר לא ישא פנים וכתוב [\[במדבר ו-כו\]](#) ישא ה' פניו אליך וטפל לה רבי יוסי הכהן אמר לה אמשול לך

משל למה הדבר דומה לאדם שנושה בחבירו מנה וקבע לו זמן בפני המלך ונשבע לו בחיי המלך הגיע זמן ולא פרעו בא לפייס את המלך ואמר לו עלבוני מחול לך לך ופייס את חבירך הכא נמי כאן בעבירות שבין אדם למקום כאן בעבירות שבין אדם לחבירו עד שבא ר"ע ולימד

רש"י למי שמשים עצמו כשירים: לדיק. במשפט אמת: חסיד. נכנס לפניו מן השורה: ולבסוף. כשרואה שאין העולם מתקיים בדין: ה' ה'. מדת רחמים אני מרחם קודם שיחטא ואני מרחם אחר שיחטא אם ישוב: ברית כרותה לשלש עשרה מדות. הללו שאם יזכירם ישראל בתפלת העניות אינו חוזרות ריקם: הנה אנכי כורת ברית. על האמור למעלה: בינתים. בין ראש השנה ליום הכפורים: עתים לטובה כו'. פעמים שהעתים הנחונים לסוף השנה לטובה היא להקל עליה מן הפורענות הנגזר עליה בר"ה: ופעמים שהוא לרעה. לפחות מן הטובה שפסקו לה: על הארץ שצריכה להם. על השדות ועל הכרמים ועל הגנות: שלא בזמנו. לפני הזריעה: ועל הארץ שאינה צריכה להם. ביערות ובמדברות: סימניות. בין פסוק לפסוק יש סימניו הפוכין כזה (איור): אכין ורקין. באין לדרשה למעט את הדיבור כאכין ורקין שהן מיעוטין לומר לא בכל שעה שילעקו אל ה' בשר להם יוליאם ממאוקותיהם אלא אם כן לעקו קודם גזר דין: (רש"י)

תוספות בתחלה כי אתה תשלם. והכי קאמר קרא ולך ה' החסד ליכנס לפניו משורת הדין כשאתה רואה שאין העולם מתקיים כשתשלם לאיש כמעשהו: שלש עשרה מדות. אומר רבינו תם דשני שמות הראשונים הם שני מדות. כדאמרין הכא אני ה' קודם שיחטא לרחם עליו ואני מרחם לאחר שיחטא אם ישוב ה' מדת רחמים הוא ולא כאלהים שהוא מדת הדין עון ופשע וחטאה ונקה הם נמנים בד' כדאית' ביומא בפ' שני שעירים (דף לו: ושם) דעונות אלו זדונות פשעים אלו המרדים וחטאות אלו השגגות ובמגלת סתרים דרבינו נסים אין מונה שם הראשון שיש פסיק בין השמות משום דהכי קאמר קרא הקב"ה ששמו ה' קרא ה' רחום וחונן ונוצר חסד לאלפים מונה בשתי מדות דנוצר חסד היינו מדה אחת לאלפים מדה אחרת שמדה טובה מרובה חמש מאות על מדת פורענות דהתם כתיב על רבעים והכא כתיב לאלפים: ושב ורפא לו. סליחת העון קרא רפואה כדאיתא פרק שני דמגילה (דף יז:): אשר לא ישא פנים. פשטיה דקרא לפני אדם קאי שאין נושא פנים בשביל גדולתו ועושרו או באדם זקן ונשוא פנים כדכתיב (דברים כח) אשר לא ישא פנים לזקן אבל ישא ה' פניו אליך לפני שכינה קאי שיראה לך פנים שוחקות ולא פנים של כעס והא דלא פריך הכא מדכתי' (איוב מב) וישא ה' את פני איוב וכתיב (שם) כי אם פניו אשא משום דהתם [חס] בשביל צדקו: [עיי' תוס' נדה ע: ד"ה כתוב וכו' הניחו בקושיא] (תוספות)

דף **יח** **א**

כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין הכא נמי ביחיד וגזר דין דיחיד תנאי היא דתנאי היה רבי מאיר אומר שנים שעלו למטה וחולין שוה וכן שנים שעלו לגרדום לידון ודינן שוה זה ירד זה לא ירד זה ניצל זה לא ניצל מפני מה זה ירד זה לא ירד זה ניצל זה לא ניצל זה התפלל ונענה זה התפלל ולא נענה מפני מה זה נענה זה לא נענה זה התפלל תפלה שלימה נענה זה לא התפלל תפלה שלימה לא נענה ר' אלעזר אמר כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין רבי יצחק אמר יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין וגזר דין דצבור מי מיקרע והא כתוב אחד אומר **[ירמיה ד-יד]** כבסי מרעה לבך וכתוב **[ירמיה ב-כב]** כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני מאי לאו כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין לא אידי ואידי לאחר גזר דין ולא קשיא כאן בגזר דין שיש

עמו שבועה כאן בגזר דין שאין עמו שבועה כדבר שמואל בר אמי דאמר רב שמואל בר אמי ואמרי לה אמר רב שמואל בר נחמני אמר רב יונתן מנין לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו נקרע שנאמר [\[שמואל א ג-יד\]](#) [ו] לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה אמר רבא בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים רבה ואבבי מדבית עלי קאתו רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין אבבי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שיתין שנין תנו רבנן משפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתיה מתין בני י"ח שנה באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם דכתיב ביה [\[שמואל א ב-לג\]](#) וכל מרבית ביתך ימותו אנשים לכו ועסקו בתורה וחיו הלכו ועסקו בתורה וחיו והיו קורין אותה משפחת רבן יוחנן על שמו אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב מניין לגזר דין של צבור שאינו נחתם אינו נחתם והכתיב [\[ירמיה ב-כב\]](#) נכתם עונך לפני אלא אע"ג שנחתם נקרע שנאמר [\[דברים ד-ז\]](#) כה' אלהינו בכל קראנו אליו והכתיב [\[ישעיה נה-ו\]](#) דרשו ה' בהמצאו התם ביחיד הכא בצבור ביחיד אימת אמר רבה בר אבובא אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ [\[שמואל א כה-לח\]](#) ויהי כעשרת הימים ויגף ה' את נבל [י' ימים] מאי עבידתיהו אמר רב יהודה אמר רב כנגד עשר לגימות שנתן נבל לעבדי דוד (אמר) רב נחמן אמר רבה בר אבובא אלו י' ימים שבין ר"ה ליוה"כ: בר"ה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון: מאי כבני מרון הכא תרגימו כבני אמרנא ריש לקיש אמר כמעלות בית מרון (אמר) רב יהודה אמר שמואל כחיללות של בית דוד אמר רב"ח א"ר יוחנן וכולן נסקרין בסקירה אחת אמר ר"נ בר יצחק אף אנן נמי תנינא [\[תהילים לג-טו\]](#) היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם מאי קאמר אילימא ה"ק דברנהו לכולי עלמא ומייחד לבייהו כהדדי והא קא חזינן דלאו הכי הוא אלא לאו הכי קאמר היוצר רואה יחד לבם ומבין אל כל מעשיהם: [\[מתני' על ששה חדשים השלוחין יוצאין על ניסן מפני הפסח על אב מפני התענית על אלול מפני ר"ה על תשרי מפני תקנת המועדות על כסליו מפני חנוכה ועל אדר מפני הפורים וכשהיה בהמ"ק קיים יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן\]](#) **גמ'** וליפקו נמי אתמוז וטבת

ה"י לגרדום. בית וועד גדנים זו נפשות להריגה: ודינס שוה. שניהם נתפשו על דבר אחד: זה ירד. מן המטה: זה ניכול. מן הוועד: תפלה שלימה. נתכוון: אבוי ורבא מדבית עלי אהו. כך שמעתי ובשחיטת חולין פרק הזרוע (דף קלג). אשכחון דרבא לאו כהן הוא ושמא אמו מבית עלי היתה ויש גורסין רבה ואבבי ומפרשי לה ברבה בר נחמני: ויחיד אימת. מלוי לו דכתיב בהמלאו: כנגד עשרה לגימות. עשרה עבדים שלח לו דוד כדמפרש בקרא (ש"א כה) ונתן להם סעודה אחת לפיכך נחלו לו עשרה ימים: רב נחמן אמר אלו עשרה ימים כו'. שהמתין לו הקב"ה שישוב ולא שב: בר"ה כל באי עולם כו' כבני אמרנא. ככבשים שמונין אותן לעשרן ויוצאין זה אחר זה בפתח קטן שאין יכולין לכאח כאחד: כמעלות בית מרון. הדרך קצר ואין שנים יכולין ליכך זה בלד זה שהעמק עמוק משני ידיו הדרך: ה"ג ורב יהודה אמר שמואל כחיללות של בית דוד והדר גרסינן אמר רבה בר בר חנה כו': כחיללות של בית דוד. וכבני מרון כבני חיללות של מלך מרון לשון מרות ואלנות וכך היו מונין אותם יוצאים זה אחר זה בלאתם למלחמה: וכולן נסקרין וכו'. ואע"פ שעוברין זה אחר זה: אף אנן נמי תנינא. דכולן נסקרים בסקירה אחת מדנסיב תנא דידן תלמודא למלתייה מהאי קרא היוצר יחד לבם: ולבייהו מייחד כי הדדי. כלבו של זה כך לבו של זה: הכי קאמר היוצר רואה יחד לבם. ואקרא דלעיל מיניה קא מהדר השגיח אל כל יוצאי הארץ היוצר אותם השגיח יחד את לבם: מתני' על ששה חדשים שלוחים יוצאים. שקדשו ב"ד החדש ע"פ עדים כשראו את החדש ומודיעים השלוחין לגולה יום שקדשוהו אם ביום שלשים וחדש שעבר חסר או ביום ל"א וחדש שעבר מלא: מפני הפסח. והולכין השלוחין עד הפסח חוץ מן השבתות: ועל אב מפני התענית. והולכין כל שמונת הימים חוץ מן השבת: על אלול מפני ר"ה. מודיעים מתי התחיל אלול ועושין ר"ה ביום שלשים לאלול בגולה דרוב שנים אין אלול מעובר ואע"פ שספק הוא בידם שמא יעברוהו ב"ד אי אפשר להן לדעת ועל כרחן הולכין אחר רוב שנים ואם לא ידעו

מתי התחיל אלול לא ידעו יום שלשים שלו: ועל תשרי מפני תקנת המועדות. לאחר שקדשוהו ב"ד לתשרי השלוחין יוכלו ליום המחרת והולכין עד מקום שיכולין להגיע עד החג ומודיעים אם עיברו ב"ד את אלול ואם לאו כדי שלא יהא לבס נוקפן ביוה"כ וסוכות: פסח קטן. פסח שני לטמא ושהיה בדרך רחוקה בראשון: (כ"ז)

תוספות כאן קודם גזר דין. בפרק בתרא דנדה (דף ע: ושם) משני נמי הכי והוה מצי לשנויי כדאמר להו קב"ה למלאכי השרת בפ' מי שמתו (ברכות דף כ:): ולא אשא פנים לישראל אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת והם דקדקו עד כזית עד כביצה ומיהו גם זה אמת שאף לישראל אינו נושא פנים אלא קודם גזר דין: רבה ואבבי מדבית עלי קאתו. רבא חבירו של אבבי לא הוה כהן כדמוכח בפ' הזרוע (חולין דף קלג). והכא רבה חבירו של רב חסדא וכן משמע נמי בפרק בתרא דמו"ק (דף כח. ושם) דאמר רבא חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא דהא רבה ורב חסדא תרוייהו צדיקים גמורים הוו מר מצלי ואתי מיטרא ומר מצלי ואתי מיטרא רבה חיה ארבעין שנין ורב חסדא חיה תשעין שנין וא"ת מנא ליה דמשום מזלא הוה דלמא משום דרבה אתא מדבית עלי וי"ל דאפ"ה אי לאו מזלא הוה מגין עליו זכות תורה וא"ת דהכא משמע דרבה לא היה לו זכות של גמילות חסדים והא אמרינן בפ' חלק (סנהדרין דף צח:): אמר ליה אבבי לרבה מר הא תורה הא גמילות חסדים וי"ל דמ"מ אבבי עסק טפי מיניה: על ניסן מפני הפסח. אבל על סיון מפני עצרת לא צריך דבעומר הדבר תלוי כדאמר ר' לעיל (דף ו:): דתני רב שמעיה עצרת פעמים חמשה פעמים ששה פעמים שבעה: ועל אלול מפני ר"ה. מודיעים מתי מתחיל אלול ועושין ר"ה ביום שלשים לאלול בגולה וגם למחרתו כדמשמע בפ"ק דביצה (דף ה.). ובפ' בכל מערבין (עירובין דף לט. ושם) שהיו עושין שני ימים טובים של ר"ה מספק דלמא עברוה לאלול מ"מ אם לא ידעו מתי מתחיל אלול לא ידעו יום שלשים: (תוספות)

הש"א רבה ואבבי מדבית עלי קאתו. רבה גרסינן דהוא רביה דאבבי ולא גרסי רבא, דרבא לאו כהן הוה כדמוכח בהדיא בפרק הזרוע (חולין קלג, א) דאמר ליה רבא לשמעיה זכי לי מתנתך, והכי נמי מוכח בפרק בתרא דמועד קטן (כה, א) דאמר רבא בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא, דהא רבה ורב חסדא תרוייהו רבנן דיקי גמורי מר מכלי ואתי מטרא ומר מכלי ואתי מטרא, רבה חיה ארבעין שנין ורב חסדא חיה תשעין [ותרתין] שנין. ואם תאמר והא רבה עסיק בתורה ובגמילות חסדים, כדליתא בחלק (סנהדרין נה, ב) דאמרינן התם, אמר ליה אבבי לרבה אמאי ככי מר הא תורה והא גמילות חסדים. ויש לומר דאפילו הכי אבבי עסיק בגמילות חסדים טפי. על ניסן מפני הפסח ועל אב מפני התענית. גרסינן בירושלמי (ר"ה פ"א, ה"ד), על עצרת אמאי אין יוכלין, עצרת התוכה היא, אשכחת אמר פעמים ה' פעמים ו' פעמים ז' הא כינן שלמים כסדרן ו', חסרין ה', כלומר, לעצרת אינו תלוי ביום קבוע בחלק, דפעמים ז' פעמים ו' פעמים ה' כדליתא לעיל (ו, ב), שאין הדבר תלוי אלף במנין חמשים יום ממחרת הפסח. (הש"א)

דף יח - ב

דאמר רב חנא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא מאי דכתיב [\[זכריה ח-יט\]](#) כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה קרי להו צום וקרי להו ששון ושמחה בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה אין שלום צום אמר רב פפא הכי קאמר בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה יש גזרת המלכות צום אין גזרת המלכות ואין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין אי הכי ט"ב נמי אמר רב פפא שאני ט' באב הואיל והוכפלו בו צרות דאמר

מר בט' באב חרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר תניא אמר ר"ש ארבעה דברים היה ר"ע דורש ואני אין דורש כמותו צום הרביעי זה ט' בתמוז שבו הובקעה העיר שנאמר [\[יחזקאל נב-ו\]](#) (ברביעי) בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ ותבקע העיר ואמאי קרי ליה רביעי רביעי לחדשים צום החמישי זה תשעה באב שבו נשרף בית אלהינו ואמאי קרי ליה חמישי חמישי לחדשים צום השביעי זה ג' בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ומי הרגו ישמעאל בן נתניה הרגו ללמדך ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלהינו ואמאי קרי ליה שביעי שביעי לחדשים צום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים שנאמר [\[יחזקאל כד-א\]](#) ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים ואמאי קרי ליה עשירי עשירי לחדשים והלא היה ראוי זה לכתוב ראשון ולמה נכתב כאן כדי להסדיר חדשים כתיקנן ואני איני אומר כן אלא צום העשירי זה חמשה בטבת שבו באת שמועה לגולה שהוכתה העיר שנאמר [\[יחזקאל לג-כא\]](#) ויהי בשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה לחדש לגלותנו בא אלי הפליט מירושלים לאמר הוכתה העיר ועשו יום שמועה כיום שריפה ונראין דברי מדבריו שאני אומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון והוא אומר על ראשון אחרון ועל אחרון ראשון אלא שהוא מונה לסדר חדשים ואני מונה לסדר פורעניות איתמר רב ורבי חנינא אמרי בטלה מגילת תענית רבי יוחנן ורבי"ל אמרי לא בטלה מגילת תענית רב ורבי חנינא אמרי בטלה מגילת תענית הכי קאמר בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה אין שלום צום והנך נמי כי הני רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי לא בטלה מגילת תענית הני הוא דתלינהו רחמנא בבנין בהמ"ק אבל הנך כדקיימי קיימי מתיב רב כהנא מעשה וגזרו תענית בחנוכה בלוד וירד ר"א ורחץ ורבי יהושע וסיפר ואמרו להם צאו והתענו על מה שהתעניתם א"ר יוסף שאני חנוכה דאיכא מצוה א"ל אביי ותיבטיל איהי ותיבטל מצותה אלא אמר רב יוסף שאני חנוכה דמיפרסם ניסא מותיב רב אחא בר הונא בתלתא בתשרי בטילת אדכרתא מן שטרייא שגזרה מלכות יון גזרה שלא להזכיר שם שמים על פיהם וכשגברה מלכות חשמונאי ונצחום התקינן שיהו מזכירין שם שמים אפילו בשטרות וכך היו כותבים בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון וכששמעו חכמים בדבר אמרו למחר זה פורע את חובו ונמצא שטר מוטל באשפה וביטולם ואותו היום עשאוהו יו"ט ואי סלקא דעתך בטלה מגילת תענית קמיייתא בטול אחרנייתא מוסיפין הכא במאי עסקינן בזמן שבית המקדש קיים

רס"ז לאמר רב חמא בר ביזנא כו'. דכולהו ימי תענית נינהו בזמן הזה שאין בהמ"ק קיים ומתניתין בזמן הזה קא מייירי מדקתני וכסהמקדש קיים כו'; איש שלום. שאין יד העובדי כוכבים תקיפה על ישראל: יהיו לששון ולשמחה. ליאסר בהספד ובהענית: יש גזרת המלכות רום. חובה להתענות בהן: ראו אין מתעניין. וכיון דרשות הוא לא מטרחינן שלוחים עלייהו: ארבעה דברים הללו כו'. וזו אחת מהן והג' שניין בתוספתא דסוטה ובסיפרי בן אדם יושבי החרבות וגו' האלא והבקר ישחט וגו' ותרא שרה את בן הגר המלכית וגו': סמך מלך בבל. התחיל לצור עליה: שמועה לגולה. לגלות יכניה שגלו לבבל אחת עשרה שנה לפני החורבן: שאני אומר על ראשון. שבסדר מקרא: ראשון. לפורענות בתחלה הובקעה העיר ואח"כ נשרף הבית בתשעה באב ובתשרי שלאחריו נהרג גדליה ובטבת שלאחריו באתה השמועה: והוא אומר על ראשון. שבסוף אחרון לפורענות: ועל אחרון. שבמקרא ראשון לפורענות שהרי תחילה סמך ואח"כ הובקעה נמלא י"ז בתמוז שהוא ראשון במקרא אחרון לסמיכת בבל שהוא מאוחר במקרא: אלא שהוא מונה לסדר חדשים. ואמר שלא הקפיד המקרא אלא על סדר החדשים לכך מנה תמוז קודם לטבת ואני מונה אף לסדר פורענות: בטלה מגילת תענית. ימים טובים שקבעו חכמים ע"י נסים שאירעו בהם ואסרום בתענית ויש מהן אף בהספד וכתבום במגילה אחת אליו יומיא ללא להתענאה בהו כו' עכשיו שחרב הבית בטלו ומותרין בהספד ובהענית: אין שלום רום. ואע"ג דבזמן הבית קרינהו מועדים טובים: והנך נמי. דמגילת תענית כי הני משוינן להו כי היכי דהני בטלי הני נמי בטלי: דתלינהו בבנין. דע"י החורבן הוקבעו ליום ועל ידי הבנין הוקבעו ליום טוב

שכשנבנה בית שני שלחו בני הגולה האצבע בחדש החמישי הנזר כאשר עשיתי זה כמה שנים מיום החורבן כמו שנאמר שם (זכריה ז) שהשיבם הקב"ה כי אמרם וספוד בחמישי ובשביעי וזה שבעים שנה וגו' ומלאך ואילך יהיו לששון ולשמחה ולמועדים טובים: וירד ר' אליעזר כו'. ורבי אליעזר ורבי יהושע אחר חורבן הבית הו' דבימי רבן יוחנן בן זכאי רבם חרב הבית: התענו. כלומר עשו תשובה: למפרסם ניסא כבר הוא גלוי לכל ישראל ע"י שנהגו בו המלות והחזיקו בו כשל תורה ולא נכון לבטלו: בחלתא בתשרי כו'. כך כתוב במגילה לשון ארמי בטיילת אדכרתא ביטלו אזכרת שם שמים מן השטרות ובקושי יכלו לבטל שכבר נהגו העם וכששמעו חכמי' ובטלום הוכשר הדבר בעיניהם ונחשב להם לנס ועשהוהו י"ט: (פ"ט)

תוספות הואיל והוכפלו בו הצרות. ביום שבעה עשר בתמוז נמי אירע חמשה דברים כדתנן בפרק בתרא דתענית (דף כו.) אבל חורבן בית המקדש תקיפא טובא ועוד לא דמי לט' באב דצרה אחת הוכפלה בו: זה תשעה בתמוז שבו הובקעה העיר. היינו בראשונה אבל בשניה הובקעה בי"ז ומשום הכי עבדינן בי"ז תענית והך ברייתא מתנינן בירושלמי וגרסי' בה י"ז בתמוז ואע"ג דכתיב בקרא בתשעה לחדש קלקול חשבונות היו שם ופליג אש"ס דידן ורוצה לומר דמתוך טרדתם טעו בחשבונם ולא רצה הפסוק לשנות ממנו שהיו סבורים: זה תשעה באב שבו נשרף. בפרק בתרא דתענית (דף כט.) רמי קראי אהדדי דבסוף מלכים כתיב דנשרף בשבעה ובספר ירמיה כתיב בעשור לחדש וישרוף וגו' ומשני דבז' לחדש נכנסו אויבים להיכל ואכלו ושתו בו [שביעי] שמיני ותשיעי עד שפנה היום לעתותי ערב הציתו בו האש ונשרף עד שקיעת החמה בעשור: וירד רבי אליעזר ורחץ. ממתני' דעל כסליו מפני חנוכה לא הוה ליה לאקשווי דלעולם לא חשיב יו"ט ואפילו הכי מדליקין נרות זכר לנס: (תוספות)

הפ"ח בזמן שי' שלום יהיו לששון ולשמחה. פירוש בזמן שי' שלום, שישראל שרוין על אדמתן. אין שמד ואין שלום. בשישראל בארץ האויב אלף שאין שמד ראו מהענין ראו אין מהענין. ומסתברא אף על פי שהורגו להתענות לא ראו עכשיו להתענות אין מתענין, דהא הכא דהורגו להתענות כיון דאקשינן דליפקו עליהו שְׁלוּחִין, ואפילו הכי אמרינן דלא איכפת לן אי לא עבדו להו בזמניהו דהא ראה שלא להתענות כלל אין מתענין. ורחוק הוא לומר דכיון דאילו ראו מעיקרא שלא להתענות אין מתענין קילי, ואפילו קבלום עליהם והם חייבים להתענות אין חומר תענית עליהם שנקפיד לשלוח שליחים כדי שיתענו בזמנו. שאני תשעה באב הואיל והוכפלו בו ארות. כלומר: שנחרב הבית בו בראשונה ובשנייה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר. ואע"ג דבתמוז נמי הובקעה העיר בראשונה ובשניה, מכל מקום לא נהיה ביום אחד, שבראשונה היה בט' בחדש ובשניה בשבעה עשר לחודש. ואפילו לדעת הירושלמי (תענית פ"ד, ה"ה) דאמרי דבין בראשונה בין בשניה הובקעה בי"ז, אפילו הכי לא הוכפלו בו ארות כל כך. גירסת רוב הספרים: לום הרביעי זה ט' בתמוז שבו הובקעה העיר. וקרא נמי בט' לחודש כתיב (ירמיה לט, ב). אבל בירושלמי (תענית פ"ד, ה"ה) דתמן גרסי לזה שבעה עשר בתמוז, ואקשו והא תשעה לחדש כתיב, ותראו קלקול חשבונות היה שם, כלומר, דלאי בשבעה עשר היה גם בראשונה כמו בשניה, אלף מפני רוב הארה טעו בחשבון ונתהלקו בו וחשבו שהיה בתשעה לחדש, וקרא כי כתיב לחשבון העם כתיב. אמר להם ר' יהושע לאו והתענו על מה שהתעניתם. איכא למידק, אדמותיב מבדייתא לותיב ממתניתין דקתני הכי בהדיא ועל כסלו מפני חנוכה. ותראו בחוס', דאלו ממתניתין הוה אמינא לא מפני יום טוב אלף משום מנחתה דהיינו הללקתה. ואינו מחזור בעיני, דאם איתא דאיהי בטלה אף מנחתה בטלה וכדאמרינן הכא, אמר רב יוסף שאני חנוכה דאייכא מנחה, כלומר, ואי איהי בטלה אף מנחתה בטלה, והלכך לא מבטלינן איהי כי היכי דלא תבטל מנחתה. ואמרינן תו ותבטל איהי ותבטל מנחתה, דאלמא אי אפשר דתבטל איהי ולא תבטל מנחתה, דאם איתא ליימא ליה ותבטל איהי ולא תבטל מנחתה. אלף מסתברא משום דברייתא מיפרשא טפי דקתני בהדיא לאו והתענו על מה שהתעניתם, משום הכי קא מותיב מינה מקמי מתניתין. (הפ"ח)

ותיפוק ליה דהוה ליה יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם אמר רב לא נצרכה אלא לאסור את שלפניו שלפניו נמי תיפוק ליה דהוה ליה יום שלאחר ר"ח ר"ח דאורייתא ודאורייתא לא בעי חיזוק דתניא הימים האלה הכתובין במגילת תענית אסורין בין לפנייהם בין לאחרייהם שבתות וימים טובים הם אסורים לפנייהן ולאחרייהן מותרין מה הפרש בין זה לזה הללו דברי תורה ואין דברי תורה צריכין חיזוק הללו דברי סופרים ודברי סופרים צריכין חיזוק ותיפוק ליה דהוה ליה יום שלפני יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם א"ר אשי גדליה בן אחיקם דברי קבלה הוא ודברי קבלה כדברי תורה דמו מתיב רב טובי בר מתנה בעשרים ותמניא ביה אתת בשורתא טבתא ליהודאי דלא יעידון מאורייתא שגזרה המלכות גזרה שלא יעסקו בתורה ושלא ימולו את בניהם ושיחללו שבתות מה עשה יהודה בן שמוע וחביריו הלכו ונטלו עצה ממטרונייתא אחת שכל גדולי רומי מצויין אצלה אמרה להם בואו והפגינו בלילה הלכו והפגינו בלילה אמרו אי שמים לא אחיכם אנחנו ולא בני אב אחד אנחנו ולא בני אם אחת אנחנו מה נשתנינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרין עלינו גזירות קשות וביטלום ואותו היום עשאוהו יום טוב ואי ס"ד בטלה מגילת תענית קמייתא בטול אחרנייתא מוסיפין וכי תימא הכא נמי בזמן שבית המקדש קיים והא יהודה בן שמוע תלמידו של רבי מאיר ור"מ בתר הכי הוה דתנן כלי זכוכית שניקבו והטיף לתוכן אבר אמר רשב"ג יהודה בן שמוע מטמא משום ר"מ

ה"פ ותיפוק ליה כו'. אי בית המקדש הוה קיים בלאו הכי הוה יום טוב דהיינו כוס גדליה וקריא רחמנא מועדים טובים בזמן הבית: לא נצרכה. הא דהדר קבעה במגילת תענית על דבר זה אללא לאסור אתמוול גם הוא בתענית כדלמרינן לקמיה הימים האלה הכתובים במגילה הם ולפניהם ולאחרייהם אסורין: ראש חדש. מועד דאורייתא: ודאורייתא לא בעי חיזוק. לאסור לפניו ולאחריו אבל ימי מגילת תענית דרבנן וצריכין חיזוק כי היכי דלא לית להתענות בי"ט עלמנו: יום שלפני כו' וההוא לאו דאורייתא הוא ובעי חיזוק: בעשרין ותמניא ביה. באדר קאי במגילת תענית: דלא יעידון מן אורייתא. שלא יצטרכו לנתק עלמנו מן התורה: הפגינו. לעקו בשוקים וברחובות כדי שישמעו השמים וירחמו עליכם: אי שמים. כלומר למען הקב"ה: ורבי מאיר בתר חורבן הוה. כמה דורות דהא בימי רבן יוחנן בן זכאי חרב הבית ור' אליעזר תלמידו היה ור' עקיבא תלמידו של ר' אליעזר כדלמרינן בשלהי ארבע מיתות (סנהדרין דף סח.) ור' מאיר תלמידו של ר"ע כדלמרי' בפרק קמא דעירובין (דף יג.) כל מקום שאתה מוצא משום ר' ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני ר' עקיבא אינו אלא ר' מאיר: דתנן כו'. ר' יהודה בן שמוע תלמידו של ר' מאיר הוה: כלי זכוכית שניקבו. שנטמאו ונקבו לטרהן מטומאתן: אבר. עופרת לסתום את הנקב: יהודה בן שמוע מטמא. לומר שחזרו לטומאתן ישנה ורע"פ שלא נגעו שוב בטומאה ורע"פ שאין כלי זכוכית חוזרין לטומאתן ישנה כדלמרי בפ"ק דשבת (דף טז.) שלא גזרו חזרת טומאה ישנה אלא בכלי מתכות הני נמי הואיל והאבר מעמידו ככלי מתכות דמו דהכל הולך אחר המעמיד: (ה"פ)

תוספות ותיפוק ליה דהוה ליה יום שנהרג גדליה בן אחיקם. שהוא לשון ויום טוב בזמן שבית המקדש קיים ולמאן דאמר [לא] בטלה מגילת תענית היינו לאחר חורבן: אסורין בין לפנייהם בין לאחרייהם. היינו להתענות אבל בהספד מותר כדמוכח בפרק סדר תעניות כיצד (תענית דף יז:) דתניא מריש ירחא דניסן ועד תמניא ביה איתוקם תמידא דלא למספד בהון ופריך נימא מתרי בניסן ור"ח גופיה אסור ומשני לאסור יום שלפניו דמשום ר"ח דאורייתא לא מתסר דלא בעי חיזוק ותו פריך ותיפוק ליה דהוה יום דבתר עשרים ותמניא באדר ומשני לה רב אסי כל שלאחריו בתענית אסור בהספד מותר וזה הואיל ומוטל בין שני י"ט עשאוהו

כ"ט עצמו משמע דאי לאו הכי לא הוה נאסר בהספד אע"ג דהוא יום שלפני ריש ירחא דניסן דאיתוקם תמידא דלא למספד ולא דווקא נקט רב אשי כל שלאחריו דהוא הדין כל שלפניו בהספד מותר אלא משום דקאי אשל אחריו נקטיה ויש לדקדק מתוך כך דהא דקתני שבתות וימים טובים הם אסורים לפניהם ולאחריהם מותרין בתענית איירי ואתאי הך ברייתא כר' יוסי דאמר בסוף בכל מערבין (עירובין דף מא. ושם) דע"ש מתענה ומשלים א"נ כרבנן ובלא השלמה וא"ת אי בלא השלמה אפי' בי"ט עצמו שרי כדמוכח התם דאמר ר' אלעזר בר צדוק אני הייתי מבני סנאב בן בנימין וחל ט"ב להיות בשבת ודחינוהו עד לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שי"ט שלנו היה וי"ל דשאני ט' באב דחמיר תדע דהא קאמר התם שאני יום טוב דדבריהם הואיל ומתענין בו שעות משלימין בו ערבית והכא אסרינן בין לפנייהם בין לאחרייהם אלא התם בט' באב דחמיר והא דמיייתי התם ראייה מתשעה באב שחל להיות בע"ש דאמר ר' יוסי מתענה ומשלים אבני בי רב דיתבי בתעניתא במעלי שבתא דשרי לאשלומי אף על פי שחלקנו בין שאר תעניות לתשעה באב מכל מקום מיייתי שפיר דלא חשיב תענית מה שנכנס לשבת כשהוא מעונה דהא שבת דוחה תשעה באב ואם היה חשוב תענית היה אסור אלא ודאי לא חשיב כמתענה בשבת ואם כן אף בתענית יחיד מותר נמי להשלים: הא ר' יהודה בן שמוע תלמידו של ר' מאיר. תימה בפ' סדר תעניות כיצד (תענית דף יח.). פריך עשרים ותשעה נמי מאי איריא דהוה ליה יומא מקמי דאיתוקם תמידא תיפוק ליה דהוה ליה יומא דבתר עשרין ותמניא מאי קושיא ההיא דאיתוקם תמידא זה היה בזמן שבית המקדש קיים ועובדא דעשרים ותמניא היה בימי ר' יהודה בן שמוע תלמידו של ר' מאיר וי"ל [א] דמ"מ רבי שסדר המשנה לא הוה ליה למתני מריש ירחא דניסן כיון דבימיו היה שלא לצורך: יהודה בן שמוע מטמא וכו' וחכמים מטהרין. תימה אמאי מטהרין לכל הפחות ליטמא משום כלי זכוכית שגזרו עליו טומאה כדאיתא בפ"ק דשבת (דף טו: ושם) ופי' בקונטרס דלענין טומאה ישנה פליגי יהודה בן שמוע מטמא לומר שחזרו לטומאתן ישנה אע"פ שלא נגעו בשום טומאה ואע"פ שכלי זכוכית אין חוזרין לטומאתן ישנה כדאמרין בפ"ק דשבת (שם טז.). שלא גזרו חזרת טומאה ישנה אלא בכלי מתכות הני נמי הואיל והאבר מעמידו ככלי מתכות דמו דהכל הולך אחר המעמיד וחכמים מטהרין דעיקרו כלי זכוכית הן ולא אזלינן בתר מעמיד כן פי' הקונטרס וקשיא כיון דטומאה קדמה לאבר מה מועיל הטפת אבר לבסוף עוד פי' בקונט' לשון אחר ר' יהודה בן שמוע מטמא כדן כלי מתכות דאורייתא אם נגעה בהן טומאה דהכל הולך אחר המעמיד וחכמים מטהרין מטומאת כלי מתכות דאורייתא אלא משום טומאת כלי זכוכית דרבנן ולפירוש זה קשיא לשון מטהרין דמשמע מטהרין לגמרי ורבינו שמואל פירש דפליגי בהא אי הטפת אבר חשיב סתימה מעלייתא או לא ובפ"ק דשבת (שם) כתוב ור' מאיר היא דאמר הכל הולך אחר המעמיד גריס רבינו שמואל ר' מאיר היא ותו לא ולא גרסינן הכל הולך אחר המעמיד ולא יתכן כדמוכח בסוף תוספתא דכלים דתניא כוס של אבן שנקב והטיף לתוכו אבר ר' יוסי משום ר' יוחנן בן נורי אומר טמא משום כלי זכוכית רבי שמעון בן גמליאל אומר יהודה בן שמוע היה מטמא משום ר' מאיר משמע בהדיא כלשון אחרון שבקונטרס ורבנן היינו ר' יוחנן בן נורי ולא לגמרי מטהרין אי נמי רבנן דהכא אית להו בכלי אבן כר"מ דמטמא ככלי מתכות והא דלא מטמאין בכלי זכוכית משום כלי מתכות כמו בכלי אבן משום דכלי אבן לית ליה טומאה אוקמהו אטומאת כלי מתכות אבל כלי זכוכית שיש להם טומאה בעולם לא רצו לשנותן מטומאתן וריב"א פי' דחכמים מטהרין לגמרי משום דכלי זכוכית ככלי חרס דמו כדאמרין בפ"ק דשבת (דף טו: ושם) ותניא בתוספתא דכלים (בב"ק) בפרק שני דכלי חרס שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם ולא יתכן נמי פירוש זה כדמוכח בסוף תוספתא דלא לגמרי מטהרין כדפרישית ועוד א"כ מנא ליה דטעמא דר"מ משום דהכל הולך אחר המעמיד דלמא משום דלית ליה ההיא סברא ואפי' נסתם בזפת היה מטמא דבהדיא פליגי עליה בתוספתא דכלים פרק מחט וטבעת ועוד רבנן לא אמרי הך סברא אלא בחתיכת חרס שפרשה מן החבית ויש בה כשיעור ונקבה וסתמה בזפת ולא בכלי שלם שנקב וסתמו כמו שפירש [בתוספתא] דפרק ב' דכלים ועוד דהא לא קיימא מסקנא הכי בפ"ק דשבת (טז.). דמסקינן הואיל ונשברו יש להם תקנה ככלי מתכות דמו: (תוספתא)

רש"ח הא דתנן: כלי זכוכית שניקבו והטיף לתוכן אבר ר' מאיר מטמא וחכמים מטהרין. פירש רש"י ז"ל: דטומאה דאורייתא פליגי, משום דכלי זכוכית לא מלינו להן טומאה דאורייתא אלא שגזרו עליהם טומאה, כדאיתא בפרק קמא דשבת (טו, ב) בשמעתיא דשמונה עשר דבר, והני שניקבו והטיף לתוכן אבר ואחר כך נטמאו ר' מאיר מטמא טומאה דאורייתא, דאזלינן בתר המעמיד והרי הוא ככלי מתכות, וחכמים מטהרים מדאורייתא ללא הלכו בהן בתר המעמיד, אבל טמאין הן בטומאה דרבנן. ואינו מחוור דמטהרין לגמרי משמע. ונראה יותר כפירוש השני שפירש דכלים שנטמאו ונקבו מייירי לכיון שנקבו טהרו ואחר כך הטיף לתוכן אבר, ר' מאיר עביד להו ככלי מתכות וחזרו לטומאתן ישנה ככלי מתכות שנסברו וחזר ורלפן, וחכמים מטהרין לגמרי ללא גזרו בהן אלא ליטמא לכתחילה, הא שנסברו ותקנו

דף יט - ב

וחכמים מטהרין תנאי היא דתניא הימים האלו הכתובין במגילת תענית בין בזמן שבית המקדש קיים בין בזמן שאין בהמ"ק קיים אסורין דברי ר"מ רבי יוסי אומר בזמן שבהמ"ק קיים אסורין מפני ששמחה היא להם אין בית המקדש קיים מותרין מפני שאבל הוא להם והלכתא בטלו והלכתא לא בטלו קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא כאן בחנוכה ופורים כאן בשאר יומי: על אלול מפני ר"ה ועל תשרי מפני תקנת המועדות: כיון דנפקי להו אאלול אתשרי למה להו וכי תימא דלמא עברוה לאלול והאמר רבי חנינא בר כהנא א"ר מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר לא מצינו דלא איצטריך הא איצטריך מעברין ליה הא מיקלקל ר"ה מוטב תיקלקל ראש השנה ולא יתקלקלו כולהו מועדות דיקא נמי דקתני על תשרי מפני תקנת המועדות ש"מ: ועל כסליו מפני חנוכה ועל אדר מפני הפורים: ואילו נתעברה השנה יוצאין אף על אדר שני מפני הפורים לא קתני מתניתין דלא כר' דתניא רבי אומר אם נתעברה השנה יוצאין אף על אדר השני מפני הפורים לימא בהא קמיפלגי דמר סבר כל מצות הנוהגות בשני נהוגות בראשון ומר סבר כל מצות הנוהגות בשני אין נהוגות בראשון לא דכולי עלמא מצות הנוהגות בשני אין נהוגות בראשון והכא בעיבור שנה קמיפלגי דתניא כמה עיבור שנה ל' יום רשב"ג אומר חדש מאי שנא ל' דידעי חדש נמי ידעי א"ר פפא מ"ד חדש רצה חדש רצה שלשים העיד ר' יהושע בן לוי משום קהלא קדישא דירושלים על שני אדרים שמקדשין אותם ביום עיבוריהן למימרא דחסרין עבדינן מלאין לא עבדינן לאפוקי מדדרש רב נחמן בר חסדא העיד רבי סימאי משום חגי זכריה ומלאכי על שני אדרים שאם רצו לעשותן שניהן מלאין עושין שניהן חסרין עושין אחד מלא ואחד חסר עושין וכך היו נוהגין בגולה ומשום רבינו אמרו לעולם אחד מלא ואחד חסר עד שיוודע לך שהוקבע ר"ח בזמנו שלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר מתיב רב נחמן על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי אי אמרת בשלמא זמנין מלא זמנין חסר משום הכי מחללין

רפ"ח וחכמים מטהרין. דעיקרו כלי זכוכית הן ולא אזלי בחר המעמיד ע"א כלי זכוכית טהורין שניקבו והטילו לתוכן אבר יהודה בן שמוע מטמאין טומאת כלי מתכות דאורייתא אם נגע בהן טומאה דהכל הולך אחר המעמיד וחכמים מטהרים מטומאת כלי מתכות דאורייתא אלא משום טומאת כלי זכוכית דרבנן שאין כלי מתכות טמאין דאורייתא אלא המנויין בפרשה (במדבר לא) הזהב והכסף והנחשת והברזל וגו': תנאי היא. אי בטלה מגילת תענית: הא איצטריך. אי משום ירקא אי משום מתיא כדלקמן (דף כ.). והא קמקלקלא ר"ה. דנמצא שלא עשאוה בני הגולה כהלכה אם מעברין אלול: דיקא נמי. דלמא חשו רבנן דלא ליקלקלו שאר מועדות והתירו שיהא ר"ה מקולקל לגולה: ואלו אם נתעברה השנה. לאחר שנכנס אדר הראשון והלכו השלושים יצבו ב"ד ועיינו ועיברה לעשות אדר השני אחר זה: נהוגות בראשון. ויאלו ידי חובתן בפורים שעשו בראשון: כמה עיבור השנה. ימי אדר הראשון שאותו עושין עיבור לשנה: חדש. הא סלקא דעתך כ"ט ימים: מאי שנא. למאן דאמר שלשים דאין כריך לחזור ולשלוש שלוחים על יום קידוש אדר השני: דידעי. בני הגולה שלעולם אדר הראשון מעובר וביום ל"א נתקדש: למאן דאמר חדש נמי. אין כריך להודיע דהא ידעי

לעולם חסר וזיוס שלשים נתקדש: ראו חדש ראו שלשים. לפיכך כריכין להודיע אם עשאוהו מלל או חסר: שמקדשין אותן זיוס עיבוריהן. יום שלשים קרי יום עיבור שאותו עושין עיבור לחדש כשמעברין אותו שמקדשין יום שלשים של שניהם לר"ח הנכנס יום ל' לאדר הראשון הוא ר"ח לאדר השני ויום ל' של אדר השני הוא ר"ח ניסן: למימרא דחסירין עבדינן כו'. בניחותא: אחד מלל ואחד חסר. דוקא קאמר ראשון מלל ושני חסר: משום רבינו. רב: שהקבע ר"ח בזמנו. עד שאמרו לך הבאים מארץ ישראל קדשו ב"ד ר"ח אדר השני זיוס ל' לאדר הראשון ועשו את הראשון חסר: מחללין את השבת. עדים פראו את הלכנה בחידושה מחללין את השבת ללאות חוץ לתחום לבא לב"ד להעיד לפניו לפי שהמועדין כולן תלויין בשני חדשים הללו וקס"ד חילולא דקרא רחמנא משום דקביעת ירחא לפי ראיית הלכנה הוא אם מלל מלל אם חסר חסר: משום הכי מחללין. אם ראוהו זיוס ל' שאם לא יבאו ויעידו פראוהו היום לא יקדשוהו ב"ד עד מחר ויעשו את החסר מלל: (כ"ז)

תוספות מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר. משמע דבימי עזרא היה מעובר וסמך קצת לדבר דכתיב (נחמיה ז) ויגע החדש השביעי וגו' וכתוב (שם ח) ויביא עזרא את התורה וכתוב (שם) ביום אחד לחדש השביעי וכתוב (שם) ויקרא בו וכתוב ביה (שם) היום קדש וכתוב (שם) ביום השני נאספו ראשי האבות לכל העם הכהנים והלויים אל עזרא הסופר ולהשכיל אל דברי התורה משמע שעשו שני ימים טובים של ר"ה וקרי ליה שני למילתיה וכתוב נמי (שם ט) ביום עשרים וארבעה לחדש נאספו כל ישראל בצום ובשקים וגו' משמע לפי שאז היה מוצאי סוכות נאספו ואי לאו דעברוהו ועשו סוכות בט"ו בו א"כ י"ד דירחא וח' דסוכות הרי כ"ב ויום כ"ג מוצאי סוכות ואין לומר דשבקוה לתעניתיהו משום מחרת י"ט ומשום כך המתינו עד כ"ד בו דמאז לא היו נוהגין בו ועוד שהרי דבר שבצבור היה אלא ש"מ דעברוהו לאלול: ואל יתקלקלו כולהו מועדות. למאן דאמר לקמן (דף כ.). שמעברין משום ירקיא ניחא דשייך אכולהו אבל למאן דאמר משום מתיא קשיא דליכא קלקול אלא מיוה"כ לחודיה ועוד כיון דידעי קביעות אלול אמאי תתקלקל ר"ה הא ידעי דתדחה מפני אד"ו ונראה דלאו משום אד"ו קאמר הא איצטריך מעברין ליה אלא משום דזמנין דלא ראו עדים הלבנה ביום שלשים ואין מקדשין עד יום ל"א משום דמצוה לקדש ע"פ הראייה ופריך הא מקלקלא ר"ה שיעשו שני ימים מספק ומשני מוטב תתקלקל ר"ה ואל יתקלקלו כל המועדות יוה"כ וסוכות ושמיני עצרת אם יעשו ע"פ איום העדים לא על פי הראייה: מתני' דלא כר'. וא"ת ולתנא דידן כיון דלא נפקי על אדר השני היאך ידעו שנתעברה השנה בשלמא אם עיברוהו קודם אדר יכולין להודיעם ע"י שלוחי אדר אבל אם עברוהו אחר כך היכי ידעי דהא מעברין השנה כל אדר ולכל הפחות עד פורים וי"ל כיון דשלוחים יוצאין על ניסן ממילא ידעי כשיגיע ר"ח ואין שלוחין יוצאין א"כ השנה מעוברת: דמר סבר כל המצות הנוהגות בראשון נוהגות בשני ומר סבר אין נוהגות כו' ובפ"ק דמגילה (שם) כתיב כן בכל הספרים גבי פלוגתא דרבנן ורבי אלעזר ברבי יוסי ורשב"ג ויש לישב שתי הגירסות: אדר הסמוך לניסן לעולם חסר. תימה א"כ אמאי יוצאין על ניסן מפני הפסח ומיהו לבסוף מסקינן תיובתא ואף על פי כן אנו נוהגין כן דשמא בימיהן שהיו מקדשים על פי הראייה מסקינן דזמנין מלא זמנין חסר אבל לדידן טוב למלאות הראשון שהוא חדש העיבור שניתוסף על השנה אף על גב דאמרינן דשנה מתעברת בסופה ובירושלמי דמגילה איכא פלוגתא דקאמרינן התם עוקבא אשכח תרין איגרינן בחדא כתיב ושפר באנפוי ובאנפוי מוסיפין על שתא תלתין יומין ובחדא כתיב ושפר באנפוי ובאנפוי מוסיפין על שתא ירח יומין מאן דאמר תלתין יומין אדר הראשון תוספת מ"ד ירח יומין אדר השני תוספת ולבסוף דחו לה דקסבר רצו שלשים רצו ירח: (תוספת)

רשב"א הא איצטריך מעברין. פירש רש"י ז"ל הא איצטריך אי משום מתיא אי משום ירקיא כללמאן. וקשיא לי דהיאך אפשר ללל איתרמי יום טוב של ראש השנה סמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה, וכן יום הכפורים. ועוד הקשו בתוס' דאם כן מאי קאמר מוטב שיתקלקל ראש השנה ואל יתקלקלו כל המועדות, דבשלמא למאן דאמר (לקמן כ, א) משום ירקיא איכא קלקול כל המועדות, אלא למאן דאמר משום מתיא הא ליכא אלא קלקול יום הכפורים בלבד. ועוד דאי משום הא ליכא קלקול כלל, דהא מידע ידעי דכל היכא דמיקלע ראש השנה ב-א' ד' ו' מעברין ליה לאלול, וקביעות אלול הא ידעי ליה. אלא הכי פירושא, זמנין דאיצטריך משום ללא באו עדים זיוס שלשים וזכו זיוס שלשים

ואחד, ואין מקדשין עד יום שלשים ואחד דמטוה לקדש על פי הראיה. דכולי עלמא מטוה מכות הנוהגות בשני אין נוהגות בראשון והכא בעבור שנה קא מיפלגי וכו'. ואם תאמר מכל מקום לתנא דמתניתין מנא ידעי אם עברו את השנה אם לאו. יש לומר דכיון דכל שחא ושחא נפקי אנוסין והשחא לא נפקי מידע ידעי דנמנו עליה ועברוה. (רש"א)

א

-

כ

דף

אלא אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללינן משום דמצוה לקדש על הראייה איכא דאמרי א"ר נחמן אף אנן נמי תנינא על שני חדשים מחללינן את השבת על ניסן ועל תשרי אי אמרת בשלמא לעולם חסר משום הכי מחללינן דמצוה לקדש על הראייה אלא אי אמרת זמנין מלא זמנין חסר אמאי מחללינן נעבריה האידנא ונקדשיה למחר אי דאקלע יום שלשים בשבת ה"נ הכא במאי עסקינן דאקלע יום שלשים ואחד בשבת דמצוה לקדש על הראייה מתיב רב כהנא כשהמקדש קיים מחללינן אף על כולן מפני תקנת הקרבן מדכולהו לאו משום דמצוה לקדש על הראייה ניסן ותשרי נמי לאו משום דמצוה לקדש על הראייה אי אמרת בשלמא זמנין מלא זמנין חסר משום הכי מחללינן אלא אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללינן תיובתא כי אתא עולא אמר עברוה לאלול אמר עולא ידעי חברין בבליא מאי טיבותא עבדינן בהדייהו מאי טיבותא עולא אמר משום ירקיא רבי אחא בר חנינא אמר משום מתיא מאי בינייהו איכא בינייהו יוה"כ שחל להיות אחר השבת מאן דאמר משום מתיא מעברינן ומאן דאמר משום ירקיא לאימת קא בעי להו לאורתא לאורתא טרח ומייתי ולמ"ד משום ירקיא לעבריה משום מתיא אלא איכא בינייהו יו"ט הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה מ"ד משום ירקיא מעברינן ומאן דאמר משום מתיא אפשר בעממי ולמ"ד משום מתיא לעבריה משום ירקיא אפשר בחמימי אי הכי מאי שנא לדידן אפילו לדידהו נמי לדידן חביל לן עלמא לדידהו לא חביל להו עלמא איני והתני רבה בר שמואל יכול כשם שמעברין את השנה לצורך כך מעברין את החדש לצורך ת"ל [שמות יב-ב] החדש הזה לכם ראש חדשים כזה ראה וקדש אמר רבא לא קשיא כאן לעברו כאן לקדשו והכי קאמר יכול כשם שמעברין את השנה ואת החדש לצורך כך מקדשין את החדש לצורך תלמוד לומר החדש הזה לכם כזה ראה וקדש וכי הא דאמר רבי יהושע בן לוי מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו ואין מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו איני והא שלח ליה רבי יהודה נשיאה לרבי אמי הו יודעין שכל ימיו של רבי יוחנן היה מלמדנו מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו אע"פ שלא ראוהו יאמרו ראינו אמר אביי לא קשיא הא בניסן ותשרי הא בשאר ירחי רבא אמר הא דתני רבה בר שמואל אחרים היא דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה רב דימי מנהרדעא מתני איפכא מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו ואין מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו מ"ט

רש"י אלא אי אמרת לעולם חסר. ואי נמי לא אחו עדים מקדשין ליה האידנא למה לן לחלל: על הראיה. על פי עדים דכתיב (שמות יב) החדש הזה לכם ראש חדשים כזה ראה וקדש: איכא דאמרי וכו'. קא סלקא דעתיה חיכל משום מטוה לקדש על הראייה הוא: משום הכי מחללינן. שאם לא יחללו נמלא שיתקדש החדש בלא עדים: אלא אי אמרת זמנין מלא זמנין חסר. מכדי דב"ד תליא כדאמרינן לקמן (דף כה). אתם אפילו

מזידים: אמאי מחללינו. ליתקנו ב"ד שימתינו עד יום שלשים ואחד שלא לחלל עליו את השבת וילכו ויעידו למחר ויקדשו על פיהם: נעבריה האידינא. מיום ל' זה יעברו את אדר: אי דאקלע יום שלשים בשבת. וראו בו את הלבנה: ה"נ. דמעברין ולא מחללינו: הכא. דקתני מחללין כגון דאקלע יום שלשים ואחד בשבת ולא נראה החדש אהמול אלף היום לאי נמי לא אזלי מקדשי ליה בית דין האידינא דאין לך חדש יותר על שלשים ומקדשי ליה שלא על פי עדים הלכך מחללין לקדש על הראייה: מפני תקנת קרבן. מוספי ר"ח שיקרבו בזמנו: ניסן ותשרי נמי לאו משום דמארה לקדש על הראייה. הוי חילול שבת דידהו אלף שיהו המועדות בזמנו לפי תולדות הלבנה: אלף אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללינו. בלאו דידהו נמי האידינא מקדשינו ליה: ידעי חברין בבבלי. כלומר נותנין לב להכיר טובה שעושין עמהם בני ארץ ישראל שעברו את אלול: משום ירקיא. להפריד שבת ויום טוב זה מזה כדי שלא יכמושו ירקות הנאכלות כשהן חיינ בשבת שאחר יו"ט או ביו"ט שאחר שבת: משום מתיא. להפריד שבת ויום הכפורים זה מזה שלא יסריח מת שימות באחד מהן שיהא ראשון ולא יקבר לא היום ולא למחר: מאי בניייהו. תרווייהו איתנהו: יום הכפורים שחל להיות אחר שבת. אם לא יעברוהו: מ"ד משום מתיא מעברין. ודחינו ליום הכפורים ליום שני בשבת: אימת בעי לה. לירקות: לאורתא. למוכאי יום הכפורים: לאורתא טרח ומייתי. ואין כריך ללקט ע"פ הלכך לא מעברין: אפשר בעממי. דאמר מר (בילא דף ו.) מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין: בחמימי. שורם בחמין וחוזרות לקדמותן: לידן חביל לן עלמא. אנו בני בבב חס לנו העולם ויש לנו הבב לפי שבב עמוקה היא ואינה ארץ הרים וגבעות כא"י ואין שולט בה אויר ואין בני ארץ ישראל כריכין לעבר משום מתיא ומשום ירקיא אלף בשבילנו: איני. וכי מעברין חודש לאורך: כשם שמעברין את השנה לאורך. מפני האביב והתקופה ופירות האיכלן כדאיתא בפרק קמא דסנהדרין (דף יא:): כזה ראה וקדש. כיון שתראה קדש בו ביום: לעברו. לעשות את החסר מלא לאורך מותר: לקדשו. ביום שלשים והלבנה לא נראית ואם ימתינו עד יום מחר יהא שבת ויה"כ סמוכין אין מקדשין לאורך: וה"ק יכול כשם שמעברין לאורך כך מקדשין לאורך ת"ל כזה ראה וקדש. ראה תחלה ואח"כ קדש אבל כשאתה מעברו ראה וקדש הוא: מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו. ביום שלשים שיחרישו בשביל לעברו: ואין מאיימין. ביום שלשים על העדים שלא ראוהו ואנו כריכין לקדשו היום כדי להפריד שבת מיום הכפורים שיאמרו ראינו ויעידו שקר: היה מלמדנו מאיימין כו'. אם אנו כריכין לעשותו חסר: בניסן ותשרי. שהמועדות תלוין בהן מקדשין לאורך: בשאר ירחי לא. ואם תאמר מה אורך לנו בשאר חדשים לחסר ולעבר כגון אותה שנינו במסכת ערכין (דף ח:): אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברין בשנה ולא נראה לעבר יותר על שמונה והתם מפרשינו הטעם ואם יעברו שמונה ובזה לא נראית ביום שלשים נמצא שאנו כריכין לאיים עליהן לומר ראינו בשביל לקדש: הא דתני רבה. שאין מעברין ולא מקדשין לאורך: אחרים היא. דאמרי לעולם כל החדשים אחד מלא ואחד חסר כסדר מולד הלבנה שמתחדשת לעולם בסוף כ"ט ימים ומחלה שהן חמשים ותשעה לשני חדשים: ארבעה ימים. אם נקבע עכשיו באחד בשבת יהא לשנה הבאה בחמישי בשבת שזה השבוע שנים עשר חדש אחד מלא ואחד חסר עולה לשנ"ד ימים והשלש מאות וחמשים כולם שבועים נמצא נדחה להלן ארבעה ימים: ואם היתה שנה מעוברת ה'. שמוסיפין עליה חדש חסר גדולה להן מן שבועים שלימים יום אחד: (ד"ה)

תוספות מאי טיבותא (עבדינו). שמעברים אלול דמוטב שלא יעברו כדי שלא יהא תרי יומין מספק: בין מלפניה בין מלאחריה. רבינו תם לא גרס מלפניה דאם חל ראש השנה וסוכות מלפניה תיפוק ליה משום מתיא דמקלע יום הכפורים באחד בשבת: שלח ליה ר' יהודה נשיאה לרבי אמי. אין זה רבי יהודה נשיאה שהתיר השמן בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לו. ושם) שהיה בימי רב ושמואל דהוא בנו של ר"ג בן רבי יהודה הנשיא והאי דהכא תלמידו של ר' יוחנן דהוה כייף לרב ושמואל: הא בניסן ובתשרי. פי' בקונטרס שהמועדות תלוין בהן מקדשין לצורך בשאר ירחי לא וי"מ איפכא: ואם היתה שנה מעוברת חמשה. בערכין

(דף ט:): פריך והא איכא יומא דתלתין שנין משום דכל שנה עודפת ארבעה ימים שמונה שעות תתע'ו חלקים ואותן חלקים מצטרפין ליום שלם לסוף שלשים שנה ומשני משום דליתיה בכל שנה לא קחשיב: (תוספות)

הש"א אלך אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללינן חיובתא. ומכל מקום הני מיילי לדידהו דמקדשי על פי הראיה, אבל חנו לעברינן על פום קיבועא דירחא עבדינן ליה לעולם חסר. ואיכא למידק אשמעתין, אמאי מהדרי אדיוקי למפרך עלה לתיב מרישא דמתניתין דקתני בהדיא ועל ניסן מפני הפסח, תרלו בחוס' דכיון דסלקא בתיובתא לא דייקין בה כולי האי. ולי נראה לך קשיא, דטובא איכא בגמרא דמאי מוכח בהדיא מרישא דמתניתין ודייקין מדיוקא דסיפא, בע"פ פרה ר' ישמעאל (ס, ב) בשמעתא דהמטהר יינו של נכרי, וכן בתענית (יז, א) פרה כיצד סדר תעניות, ובסנהדרין פרה כהן גדול (כב, ב) גבי הדיוט מסתפר אחד לשלשים יום דפרכין אי הכי האידנא נמי ופרקין דומיא דיון מה יון בזמן ביאה וכו' ואקשינן ויון שלא בזמן ביאה שרי והתניא רבי אומר אומר אני כהן אסור לשחות יון לעולם אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו ואמר אביי כמאן שתו כהני האידנא חמרא כמאן כרבי מכלל דרבנן אסרי, ואע"ג דרבנן אמרי הכי ברישא בהדיא ניחא ליה לאקשויי מדיוקא ומכללא, אע"ג דאיכא למימר טעמא בהדיא דאי מרישא הוה אמנא דרבנן דינא פליגי עליה דרבי אבל במאי דקאמר שתקנתו קלקלתו לא פליגי משום הכי קא דייק מיהא דאביי. אבל מכל מקום טובא איכא בגמרא. ועוד נראה לי לתרץ, דאי מרישא הוה אמנא משום דסבירא ליה לתנא דמתניתין דעבור שנה חדש, ורעה חודש רעה שלשים יום, והלכך כריכין למיפק אנוסן, והא ללא נפקי אדר שני דילמא במצות הנהגות בשני אי נוהגות בראשון פליגי, הלכך לא מצי פריק ליה מיניה כי היכי דלא לידחיה הכין. ואי קשיא לך, אכתי בשנה מעוברת בתחלתה מאי איכא למימר אמאי נפקי אנוסן. ויש לומר כיון דבשנה פשוטה כריכי למיפק משום השן שנה מעוברת, ובשנה מעוברת גופא נמי כריכי למיפק, שנה מעוברת בתחלתה מיעוטא דמיעוטא הוא, אפשר דמשום רובא חנו במתניתין על ניסן מפני הפסח. אבל הרב בעל המאור ז"ל [וכהנא], דאפילו בשנה מעוברת בתחלתה אמרו שיאלו שלוחים על ניסן מפני הפסח, משום שהשליחות כריך בשביל הכל ומסורה היא לכל ואין הכל בקיאות לידע אדר הסמוך לניסן לעולם חסר, ודילמא מיקלקל להו פסח דאית ביה חיוב כרת. ואע"ג דלא הטריחו על אדר השני מפני הפורים, התם הקלו משום דליכא חיוב כרת אבל בחיוב כרת דחמץ לא הקלו. ואע"ג דמוחיב רב נחמן מדתנו (לקמן כא, ב) על שני חדשים מחללין את השבת ואי אמרת לעולם חסר אמאי מחללינן, התם שאני משום דעדות אינה מסורה אלך לבית דין שידועין בסוד העיבור. ואע"ג דאקשינן לעיל וכיון דנפקי אלוכל למה להו אחר, דאלמא ידעי חדש זה מכלל חדש אחר, שאני התם שאין לחודש אלוכל שליחות בפני עצמו אלך בשביל ראש השנה כדתנן (לעיל יח, א) על אלוכל מפני ראש השנה, אבל אדר הסמוך לניסן שיש לו שליחות בפני עצמו מפני הפורים, דילמא טעו וכל ידעי מיניה ראש חודש ניסן, והלכך אע"פ שיאלו על אדר חוזרין ויואלין על ניסן. גירסת הספרים: איכא ביניהו יום טוב של ראש השנה הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה. ורבינו תם ז"ל לא גריס מלפניה, דאם כן אפילו למאן דאמר משום מתיא איכא דהא אחי יום הכפורים באחד בשבת. ואיכא מאן דלא גריס יום טוב של ראש השנה אלך יום טוב סתמא, וביום טוב של ערבת קאי, דלמאן דאמר משום ירקיא איכא דהא בערבת נמי חביל עלמא, והלכך מעברינן אדר הסמוך לניסן, וכן כתב בעל המאור ז"ל. ובשם התוס' כתב, דלעולם אין מעברינן אלך משום תשרי בלבד דבדידיה חביל עלמא וכדאמרינן (יומא כט, א) שילהי קיטא קשה מקיטא, אבל משום ניסן וערבת לא מעברינן ללא חביל בהו עלמא. והכא בהא פליגי, דמאן דאמר משום ירקיא סבר דכל היכא דאחי יום טוב של ראש השנה סמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה מעברינן, משום דאי אחי בערב שבת אחי נמי יום טוב הראשון של חג ושמייני ערבת בערב שבת, והיכא דמטו שלוחי תשרי חביל להו עלמא טובא ואיכא משום ירקיא, ותקנתא דחמימי לאו כלום הוא, והיכא נמי דאחי מלאחריה הוי נמי יום טוב הראשון ושמייני ערבת באחד בשבת ואיכא נמי משום ירקיא, אבל משום מתיא ליכא לעולם דהא היכא דמטו שלוחים עד ערב יום הכפורים לא חביל להו עלמא, דאכתי מקרבי טובא לארץ ישראל ללא חביל להו עלמא. ומאן דאמר משום מתיא, היכא דאחו מלפניה ודאי מעברינן משום מתיא משום דאחי יום הכפורים באחד בשבת וקא סבר דאפילו הכי חביל עלמא, אבל לא משום ירקיא דאפשר בחמימי, ומלאחריה דליכא משום מתיא לא מעברינן כלל דסבירא ליה דאפשר בחמימי. נמצא דביום טוב הסמוך לשבת מלאחריה פליגי לגמרי, דלמאן דאמר משום ירקיא מעברינן ולמאן דאמר משום מתיא לא מעברינן ליה כלל, וביום טוב הסמוך לשבת מלפניה בין למר ובין

למר מעברינו, אלא בטעמא פליגי למר משום מתיא ולא משום ירקיא, ולמר לא משום מתיא אלא משום ירקיא. והוא הדין דהוה מצי למימר יום הכפורים הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה איכא ביניהו, אלא שלא היה מתברר טעם מחלוקתם ביום טוב יפה בלשון קלרה כדרך שהוא מתברר טעם יום הכפורים מכלל יום טוב. אמר אביי לא קשיא הא בניסן ותשרי הא בשאר ירחי. איכא מאן דמפרש דבניסן ותשרי מאיימין אפילו על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו, משום תקנת כל המועדות, אבל בשאר ירחי מאיימין לעברו ואין מאיימין לקדשו. ואע"ג שהחדש הזה לכם דרשין מיניה כזה ראה וקדש גבי ניסן ותשרי כתיב, לאו אהחדש הזה קאי אלא אלהדשי השנה קאי. ואיכא מאן דמפרש איפכא. ומיהו לכולי עלמא מאיימין על החדש שנראה בזמנו לעברו, דאי לא תיקשי דעולא. והא דפריק אביי אההיא דר' יהודה נשיאה קאי דאמר משמיה דר' יוחנן דמאיימין אפילו על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו. (רשב"א)

ב - כ דף

האי מיחזי כשקרא האי לא מיחזי כשקרא אמר שמואל יכילנא לתקוני לכולה גולה אמר ליה אבא אבוא דרבי שמלאי לשמואל ידע מר האי מילתא דתניא בסוד העיבור נולד קודם חצות או נולד אחר חצות א"ל לא אמר ליה מדהא לא ידע מר איכא מילי אחרנייתא דלא ידע מר כי סליק רבי זירא שלח להו צריך שיהא לילה ויום מן החדש וזו שאמר אבא אבוא דר' שמלאי מחשבין את תולדתו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה לא נולד קודם חצות בידוע שלא נראה סמוך לשקיעת החמה למאי נפקא מינה אמר רב אשי לאכחושי שהדי אמר רבי זירא אמר רב נחמן כ"ד שעי מכסי סיהרא לדידן שית מעתיקא ותמני סרי מחדתא לדידהו שית מחדתא ותמני סרי מעתיקא למאי נפקא מינה אמר רב אשי לאכחושי שהדי אמר מר צריך שיהא לילה ויום מן החדש מנלן ר' יוחנן אמר [ויקרא כג-לב](#) מערב עד ערב ריש לקיש אמר [שמות יב-יח](#) עד יום האחד ועשרים לחדש בערב מאי בינייהו אביי אמר משמעות דורשין איכא בינייהו רבא אמר חצות לילה איכא בינייהו אמר רבי זירא אמר רב נחמן כל ספיקא לקמיה שדינן למימרא דחמיסר ושיתסר עבדינן ארביסר לא עבדינן וליעבד נמי ארביסר דלמא חסרוה לאב וחסרוה לאלול

רש"י האי מיחזי כשקרא. כשנראית בזמנה ואינו מעידין הרבה אחרים יא שראוהו ונראה שעל סקר עברוהו אבל כשלא ראוהו ואמרו ראינו אין סקר נודע: יכילנא לתקוני. בלא ראית עדים כי בקי אני בתולדות הלבנה והילוכה וסדר המזלות: סוד העיבור. ברייתא שניה ברמזים: נולד קודם חצות או לאחר חצות. כך שנוי בה ורמז בעלמא הוא לומר קודם חצות חלוק מנוולד לאחר חצות: ידע מר. מה חילוק יא: כי סליק רבי זירא שלא להו. לחביריו שבבבל שני דברים שלמד כאן: צריך שיהא לילה ויום מן החדש. היום הולך אחר הלילה להיות היום מן החדש שהיה בו ליל שלפניו למדנו שאם נראית הלבנה הישנה משחשיכה יום עשרים ותשעה שהוא ליל שלשים אין מקדשין אותו ביום שלשים וא"ת פשיטא דאין מקדשין שהרי לא תראה החדשה ביום שלשים דקיימא לן עשרים וארבעה שעי מכסי סיהרא כדאמרינן לקמן אינטריד למ"ד מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו ואשמעינן דאם נראית הישנה בלילה אין מאיימין שהרי הכל ראו שהלילה מן החדש שעבר: וזו שאמר אבא אבוא דר' שמלאי. לפני שמואל ולא ידע לפרשה מה חילוק בין נולד קודם חצות לנוולד לאחר חצות אני מפרשה לכם: מחשבין. את מוולד הלבנה: נולד קודם חצות. היום בידוע שנראה

היום קודם שתקע החמה שאין הלבנה מתכסה מבני א"י שהם במערב אלא שש שעות אחר חדושה מתוך קוטנה שהלבנה לעולם בשש שעות לאחר חדושה בקרן מערבית דרומית ונראית להם: נולד אחר חרות. בידוע שלא יראה היום שהיא קטנה כל שש שעות ונעלמת מעין כל: למאי נפקא מינה. למיחשב הרי על פי עדים אנו מקדשין: לאכחושי סהדי. אם נולד אחר חרות ואמרו ראינו החדשה לפני שקיעת החמה כדי לקדשו היום עדי שקר הם: כ"ד שעי מכסי סיהרא. סמוך לחידושה מלפניו ומאחוריו היא מתכסה מן העין מהוך קוטנה שש שעות לפני חדושה ושש שעות לאחר חדושה נעלמת מכל אדם קודם לכן ולאחר מכאן שהים עשרה שעות שהיא במזרח נראית לבני מזרח ולא לבני מערב מהוך קוטנה וכשהיא במערב נראית לבני מערב ולא לבני מזרח והיא לעולם לפני חדושה בקרן מזרחית דרומית ולאחר חדושה בקרן מערבית דרומית כך ראייתו ביסודו של רבי סעדיה ז"ל הילכך כשהיטנה מתכסה במזרח אין החדשה נראית לבני מזרח עד כ"ד שעות וכשהמתכסה מבני מערב אין החדשה נראית להן עד כ"ד שעות: לדידן. לבבל דקיימין במזרח: מכסיא שית מעתיקא. ולא יותר מה טעם מפני שהלבנה היטנה שלפני חדושה בקרן דרומית מזרחית ורואין אותה בני בבל הסמוכים למזרח ונעלמת מהן מכאן ואילך מהוך קוטנה ולסוף שש שעות של חדושה היא עומדת בקרן דרומית מערבית ורואין אותה בני א"י הסמוכין למערב ולא בני בבל וכן כל י"ב שעות שאחר שש שעות הראשונות הרי שמתכסה החדשה מבני בבל י"ח שעות ולאחר י"ח שעות כבר גדולה היא ונראית בכל מקום: לדידהו שית מחדתא. כמו שפירשתי שלכסוף שש נראית לבני מערב: ותמניסר מעתיקא. כמו שפירשתי שהיטנה בסוף תכליתה לעולם במזרח וכל שמונה עשרה שעות של יטנה מהוך קוטנה לא נראית במערב אבל קודם לכן גדולה היתה ונראית למרחוק: לאכחושי סהדי. אם יאמרו ראינו היטנה והחדשה בתוך עשרים וארבע שעות שקר העידו: עד ערב תשבתו. למדנו שהיום הולך אחר הלילה לעניין המועדות: עד יום האחד ועשרים בערב. למדנו יציאת המועד בערב הרי שהלך היום אחר הלילה: חרות לילה איכא בינייהו. מאן דיליף מיום הכפורים הולך אחר תחילת הלילה דכתיב מערב עד ערב ולדידהו אם נראית היטנה אפילו בתחילת ליל שלשים שוב אין החדש מתקדש ביום שלשים ולמאן דיליף ממאות אין היום הולך אחר תחילת הלילה שהרי מחרות לילה הראשון של פסח עד יום האחד ועשרים תחילת מנה רשות ובלבד שלא יאכל חמץ כדאמרין בשילהי ערבי פסחים (דף קכ:); וחרות לילה ראשון חלוק מהם ונמשך עם הפסח הנשחט בארבעה עשר שהמנה נאכלת עמו חובה ולדידהו אפילו נראית היטנה בתחילת הלילה מאיימין למחר על העדים לומר ראינוהו אם כריכין אנו לקדשו ביום שלשים להרחיק יום הכפורים משבת: כל ספיקא לקמיה שדינו. אין אנו כריכין להקדים פסח או סוכות בי"ד ליום שלשים של אדר ואל אלו מחמת ספק שמא קדשו בית דין את החדש ביום עשרים ותשעה אבל כריכין אנו לעשות יום טוב שני ביום ט"ז מספק שמא עיברו ב"ד את האדר וקבעו ניסן ביום שלשים ואחד וכן באלול: למימרא דחמיסר ושיתסר כו'. בניחותא כלומר אשמעינן רב נחמן הכי: ללמא חסרו לאב. ונמלא יום עשרים ותשעה באלול שלנו שעברנו את אב היה יום שלשים שלהן וקבעו בו ראש השנה וכן לענין ניסן ללמא חסרו לשבט: (ה"י)

תוספות צריך. שיהא לילה ויום מן החדש כו'. הא דמאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לומר ראינו אע"פ שלא ראו הני מילי כשיום שלשים לילה ויום מן החדש: חצות לילה איכא בינייהו. פי' בקונטרס שראה ביסודו של רבי סעדיה שהלבנה לעולם לפני חדושה בקרן מזרחית דרומית ולאחר חדושה בקרן מערבית דרומית וכשהיא במזרח נראית לבני מזרח ולא לבני מערב נראית לבני מערב ולא לבני מזרח ולכך הלבנה היטנה לבני בבל שבמזרח אינה מתכסה אלא שש שעות ולבני ארץ ישראל הרחוקים מתכסה י"ח שעות והחדשה אינה מתכסה לבני ארץ ישראל שבמערב כי אם שש שעות ולבני בבל הרחוקים מתכסה י"ח שעות ולמאן דיליף מיום הכפורים היום הולך אחר תחלת הלילה ואם נראתה היטנה בתחלת הלילה שוב אין מקדשין החדש ביום ולמאן דיליף מפסח לא חיישינן אלא שלא תראה מחצות הלילה ואילך

ולפי שיטת הקונטרס משמע דלא חיישינן כלל בבני בבל אלא בבני ארץ ישראל דאע"ג דחזו בני בבל הישנה בלילה מקדשין בני א"י את החדש למחרתו ביום ולא חיישינן ובני בבל מונין יום הכפורים וכל המועדות מאותו היום שראו בני א"י החדשה אע"פ שהם ראו הישנה בלילה וזהו תימה ממאי דקרא קפיד אבני א"י ולא קפיד אבני בבל ועוד משהלבנה מתחלת להתחסר לעולם לא תראה עוד בתחלת הלילה עד שתתחדש שכך סדרה בתחלת לידתה יוצאה מביום ונראית בתחלת הלילה מעט ושוקעת ובלילה שלאחריו שוהה מעט יותר לשקוע ומוספת בכל לילה עד שתתמלא ואז יוצאה בתחילת הלילה וזרחת כל הלילה עד היום ושוקעת לאור הבקר ואח"כ מתחלת להתחסר ומאז שוהה לצאת תחלת כל הלילה ומוספת בכל לילה לשהות מלצאת יותר ויותר עד סוף החדש וכל מה שהיא מחסרת מן הלילה היא משלמת מן היום בין בתחלת החדש בין בסופו ויותר היה נראה לפרש דמייירי הכא לענין המולד דצריך שיהא לילה ויום מן החדש שיהיה המולד מבערב של עשרים ותשעה באדר שיהא יום שלשים ולילו הכל מן המולד החדש אבל אין המנהג כן דלא פסלינן מולד זקן אלא כשנולד אחר שמונה עשר וי"א דצריך לילה ויום מן החדש כלומר צריך שיהא סדר הקידוש לילה ויום ולא יום ולילה דאם היה המולד ביום קודם חצות וקדשוהו ב"ד נתקדשה לילה שלפניו ואם נולד אחר חצות ולא נראית ביום אין החדש מתקדש אלא למחר ואין יום זה שלפניו מתקדש עמו והיינו דאבוה דר' שמלאי ולפירוש זה לא ניחא הא דקאמר איכא בינייהו חצות לילה דליכא מאן דאמר שמשחשכה לא חייל יום טוב וראש חדש: (תוספת)

רשב"א כי סליק ר' זירא שלח להו כריך שיהא לילה ויום מן החדש. כלומר, שאילו נראה יאן בתחלת הלילה שוב לא יקדשו כל אותו היום. ואם תאמר פשיטא דהא כיון דנראה יאן בתחלת הלילה שוב לא יראה חדש כל אותו הלילה ויום מאה, דהא אמרינן דעשרים וארבעה שעי מיכסי סיהרא. כבר תירץ רש"י ז"ל דנפקא מינה למאן דאמר מאיימין על העדים על החדש של נראה בזמנו לקדשו, דהכא כיון דנראה מצערב יאן שוב אין מאיימין כדי לקדשו היום. ולדידיה קשיא לי דאם כן לותביה מיהא לר' יהושע בן לוי דאמר אין מאיימין על העדים על החדש של נראה בזמנו לקדשו. ויש לומר דהא נמי דחני בסוד העיבור לא הו ידעי מעיקרא מאי קאמר, דהא אינטריך עולא לשדורי להו פירושא דמילתא. ועדיין אינו מחוור, דהא משמע דבני ארץ ישראל מידע ידעי לה, דהא ר' זירא כיון דסליק התם גמרה מניהו ודברה. ומסתברא דהא דאמרינן עשרים וארבעה שעי מיכסי סיהרא בתר רובא איתנא, כלומר דרוב הפעמים כך הוא, אבל לפעמים ממחר להראות בפחות מיכן, והיינו דר"ג דאמר לקמן בפרק אם אינו מכירין (כה, א) פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה, וכדגרסינן התם בירושלמי (פ"ב, ה"ו) כל חדש שנוכל קודם חלות אין כה בעין לראות את הישן, ותני כן נראה יאן בשחרית לא נראה חדש בין הערבים נראה חדש בין הערבים לא נראה יאן בשחרית, א"ר חייא בר אבא מפני מה קבל ר"ג, שמסורת בידיו מאבותיו פעמים מהלך בקצרה פעמים מהלך בארוכה. ועוד נראה לי לפרש הכא לא בשנראה ממש יאן בתחלת הלילה אלא בשנראה יאן ביום כ"ט לאחר חלות, דכיון שכן בידוע שימשך הישן עד תחלת הלילה ונמצא שלא יהא לילה ויום מן החדש, הלכך אין מקדשין אותו ביום שלשים אע"פ שהעידו שנראה בו ביום חדש קודם שקיעת החמה, כך נראה לי. (רשב"א)

תרי ירחי חסירי קלא אית להו לוי אקלע לבלל בחדסר בתשרי אמר בסיס תבשילא דבבלאי ביומא רבה דמערבא אמרי ליה אסהיד אמר להו לא שמעתי מפי ב"ד מקודש מכריז ר' יוחנן כל היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי רבי אייבו בר נגרי ור' חייא בר אבא איקלעו להווא אתרא דהוה מטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ועבדי חד

יומא ולא אמרו להו ולא מידי שמע רבי יוחנן ואיקפד אמר להו לאו אמרי לכו היכא דמטו שלוחי ניסון ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי גזירה ניסון אטו תשרי רבא הוה רגיל דהוה יתיב בתעניתא תרי יומי זימנא חדא אשתכח כוותיה ר"נ יתיב בתעניתא כוליה יומי דכיפורי לאורתא אתא ההוא גברא א"ל למחר יומא רבה במערבא א"ל מהיכא את א"ל מדמהריא א"ל דם תהא אחריתו קרי עליה **[איכה ד-יט]** קלים היו רודפינו שלח ליה רב הונא בר אבין לרבא כד חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסון עברה לההיא שתא ולא תחוש לה דכתיב **[דברים טז-א]** שמור את חדש האביב שמור אביב של תקופה שיהא בחדש ניסון אמר להו רב נחמן להנהו נחותי ימא אתון דלא ידעיתו בקביעא דירחא כי חזיתו סיהרא דמשלים ליומא בעירו חמירא אימת משלים בחמיסר והא אנן מארביסר מבערינן לדידהו דמגלו להו עלמא מארביסר משלים:

רס"י תרי ירחי חסירי קלא חית להו. לטבת חיכרו ממה נפשך כסדר הלכנה באחד מלא ואחד חסר ואם איתא לחסרוהו לשבט כבר ילא הקול לפני הפסח ובא אללנו אף למקום שאין שלוחי ב"ד של ניסון מגיעין וכן בתשרי אם חסרו תמוז ואב שהרי תמוז תמיד חסר: בסים תבשילא דבבלאי. אכלו לחם למעדנים ביוה"כ שבא"י שהרי ב"ד עיברו את החדש והיו מתענים: אסהיד. ונקבל עלינו ולא נאכל: לא שמעתי מפי ב"ד מקודש. לא אעיד לכס דלמרי' לקמן בפרקין (ע"ב) על כולן שלוחים יולאים מצערב כגון אם לא קדשוהו ביום ל' יולאין השלוחים לערב לומר מעובר הוא אבל על ניסון ותשרי אע"פ שיודעין שיקדשוהו למחר ביום ל"א שהרי אין ר"ה נדחה לשלשים ושנים אפ"ה אין יולאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש ואני לא שמעתי מפי ב"ד שלא הייתי במקום שישבו סנהדרין שם: דמטו שלוחי ניסון. שב"ד שולחין לגולה להודיע יום שקדשוהו וכל מה שהם יכולין לילך הם הולכין עד הפסח וכן בתשרי עד סוכות חוץ משבתות וימים טובים שלא ניתנו לחלל לשלוחין כדתיבא בפרקין (לקמן ע"ב) על קריאתם אתה מחלל ואי אתה מחלל על קיומם לפיכך שלוחי ניסון מגיעין למקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שהרי אין ימים טובים בינתיים לעכבם ובתשרי יש ר"ה ויוה"כ שאין השלוחין הולכין בו: ליעבדו תרי יומי. טזי ואע"פ שהגידו להם השלוחים יום קביעתו: גזירה ניסון אטו תשרי. שאם תנהיגם לעשות בניסון יום אחד ינהגו כן בתשרי שלא ע"פ שלוחים ופעמים שיטעו: רבי אייבו ור' חייל בר אבא. תלמידי דר' יוחנן היו ושמעו מפיו לכך הקפיד כנגדם: עבדו יומא חדא. בני המקום: יתיב בתעניתא תרי יומי. עם ליולתיהם שמא עיברו ב"ד את החדש ויום אחד עשר שלנו הוא עשירי שלהן: דם תהא אחריתו. הריני מת על ידך שתזיקני להתענות ב' ימים וב' ליולת דם תהא אחריתו נוטריקון של דמהריא: כי חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסון. שאין תקופת ניסון נופלת עד יום ט"ז וקיימא לן דיום התקופה מתחיל כר' יוסי דלמר הכי בפ"ק דסנהדרין (ד' יג.). נמצאת תקופת טבת מושכת עד שיתסר בניסון ולא עד בכלל: עברה לההיא שתא. כאחרים דאית להו הא סברא בפ"ק דסנהדרין (שם): ולא תחוש לה. למימר יחידאה היא ולא נעביד כוותיהו אלא ודאי כאחרים נעביד דמסייע להו קרא דכתיב את חדש האביב שיהא בחידוש ואביב הוא יום תקופת ניסון שניסון של חמה נכנס בו שניסון קרוי אביב על שם בישול התבואה ובישול התבואה אינו אלא לחשבונה של חמה שהקיץ והחורף אחר חשבון החמה הם והזיכר הכתוב לשומרו שיהא בחידוש ואין לשון חידוש נופל אלא בלבנה שהיא מתחדשת בתולדותיה ואשמעינן קרא שיהא ניסון של חמה בתוך י"ד יום למולד הלבנה שהוא עדיין מחידוש הלבנה דמיום י"ד ואילך ישנה היא ואילו היה תקופת ניסון ביום ט"ז לא היינו כריכין לעבר את השנה אלא נעבר אדר ונדחה את ניסון יום אחד ותפול התקופה ביום י"ד אבל כשהיא באה ביום ט"ז בניסון לא די לן בעיבורו של אדר וכריכה השנה להתעבר ותפול התקופה באדר שני נמצא ניסון של חמה מושך בתוך חדש ניסון הלבנה הכי מפרשין לה בסנהדרין (שם) אליבא דאחרים דכי מטיא בט"ז מעברין את אדר וכי מטיא לט"ז מעברין את

השנה: שמור רביב של תקופה. דהיינו ניסן של חמה שיהא בחידוש ניסן הלכנה: סיהרא למשלים ליומא.
שהירח משלים מאורו עם הנץ החמה שאינו מחשיך עד שעת זריחה: (ע"ה)

תוספות לוי אקלע לבבל בחדסר בתשרי. אחד עשר היה לבני בבל ועשירי לבני ארץ ישראל דעברוה לאלול ומתוך התחום בא דהא יוה"כ הוה א"נ ביוה"כ של בני בבל בא סמוך לחשכה והוא היה ערב יוה"כ לבני א"י ואמרו לו אסהיד לן כלומר ונאסור לאכול גם עתה דיוה"כ הוא אמר להם לא שמעתי מפי ב"ד מקודש שיצא ביום ל' של אלול סמוך לחשכה שלא היה שהות ביום לבא ולקבל עדותן וידע שלא יקדשוהו עד למחר ביום ל"א אבל לא המתין עד למחר שישמע שיקדשוהו ואין מעידין עד שישמע מב"ד מקודש כדלקמן (ע"ב) אע"פ שידוע שלמחר יקדשוהו וא"ת והיאך יניחם לאכול ויש כאן ודאי איסור כרת דאורייתא וי"ל התנן לקמן בפרק שני (דף כה. ושם) אשר תקראו אתם מקראי קדש בין בזמן בין שלא בזמן ואמרינן בגמ' אתם אפי' שוגגים אתם אפי' מזידיים ואפי' מוטעין והא דאמרינן בפרק גיד הנשה (חולין דף קא: ושם) גבי שגג ביוה"כ פטור דגזירה הוה ויוה"כ דההיא שתא שבתא הוה ולא אמרינן אתם אפילו מזידין התם הוקבע להם החדש בזמנו ומפני הגזרה לא עשו יוה"כ בעשירי ועשאוהו ביום השבת שלא ישתכח ואין יוה"כ אלא בעשרה בתשרי אבל הכא להם היה עשירי ולא דמי נמי לההוא דפ"ק דסנהדרין (דף יב: ושם) שבקש חזקיה רחמים על עצמו דכתיב כי אכלו הפסח בלא ככתוב וגו' ומפרש שעברו השנה ביום ל' של אדר ואסור הואיל וראוי לקובעו ניסן ולא אמרינן אתם אפי' שוגגים כו' משום דלא שייך אלא כגון יום ל' או יום ל"א כשקובעין באחד מהן ר"ח לחסרו או לעברו שלא כדין או על פי עדות שקר: כי חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן. שתקופת ניסן נופלת ביום ט"ז וקיימא לן (סנהדרין דף יג.) יום תקופה מתחיל נמצאת תקופת טבת מושכת עד שיתסר ולא שיתסר בכלל עברה לההיא שתא משום דכתיב שמור את חדש האביב אביב של תקופה שיהא בחדש ניסן ומיום י"ד ואילך ישנה היא ואילו היתה תקופת ניסן נופלת ביום ט"ו לא היינו צריכין לעבר השנה אלא נעבר אדר ונדחה ניסן יום אחד ותפול התקופה בי"ד כך פי' בקונטרס (והתם בסנהדרין (דף יג:)) בתקופת תשרי איירי דפליגי התם אי בעינן כולה אסיף בתקופה חדשה או מקצתו ושמעתין דהכא אתיא כאחרים דאמרינן התם אחרים בתקופת ניסן (הו) קיימי ומייתי דרשה דהכא וקשיא לפירוש הקונט' דבפ' היו בודקין (שם דף מא:) משמע דיום ט"ו של חדש הוי מן החדש דקאמר עד מתי מברכין על החדש נהרדעי אמרי עד י"ו לכך צריך לפרש דהכא קאמר עד דמשכה שיתסר אפילו ע"י עיבור אדר א"נ דמשכה עד שיתסר ושיתסר בכלל היינו כגון דנפלה תקופת ניסן בשבסר דכי מעברת נמי לאדר הרי היא נופלת בשיתסר ואין כאן אביב כלל בחדש ניסן ואין להקשות דלעבריה לאדר ולשבט דהתנן בפרק אין ערכין (ערכין ד' ח: ושם) אין פוחתין מד' חדשים מעוברין בשנה ולא יותר מח' ומפרש בגמ' (שם דף ט.) דלא נראה לעבר יתר על שמונה ומוקי לה בשנה מעוברת אבל בפשוטה יותר על שבעה: עברה לההיא שתא ולא תחוש לה. תימא דתניא בפ"ק דסנהדרין (דף יא: ושם) על ג' סימנין מעברין השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה על שנים מהן מעברין על אחד אין מעברין ורשב"ג דאמר התם על התקופה איבעי לן על התקופה שמחין או דילמא מעברין וקיימא בתיקו וי"ל דהתם בתקופת תשרי איירי אבל הכא בתקופת ניסן דעליה לבדה מעברין וצריך טעם כיון דמקרא קא דרשי הכא והכא מאי שנא: (תוספות)

רשב"ה לוי אקלע לבבל בחד סר בתשרי. פירוש: בחד סר לבני בבל ועשירי לבני ארץ ישראל, היה הולך סמוך לעיר בתוך החומס. ואי נמי סמוך לשקיעת החמה דעשירי לבני בבל נכנס, וערב האום שלו היה, וקרי ליה חד סר לפי שהיה סמוך לחד סר. והא דאמרו ליה: אסהיד ואמר להו אני לא שמעתי מפי ב"ד מקודש. תמיהא לוי, אם מחמת שלא באו עדים עד שלשים ואחד באלול ויאל לוי משם ביום שלשים סמוך לשקיעת החמה, או שעמד עם ויודע שנתעבר אלול וקדשו תשרי ביום שלשים ואחד ועל כן היה סומך שלא להתענות עד חד סר לבני בבל, מאי קאמר להו אני לא שמעתי מפי בית דין מקודש, מכל מקום הוא ידע שנתעבר החדש ושלא נתקדש ביום עבדו ופנתקדש ביום ל"א, אע"פ שלא שמע מפי בית דין הרי שמע מפי מי ששמע, ותניא לקמן בריש פרה אם אין מכירין (כב, ב) בל אחד מסוף העולם ואמר קדשו בית דין את החדש נאמן, וחייבין בני בבל להתענות באותו יום כמוהו, ואפילו לא ראה כשנתקדש ולא שמע אם קדשוהו אם לא כיון דידע שלא נתקדש ביום שלשים על כרחו נעבר ונתקדש ביום שלשים ואחד. ואם יאל ביום כ"ט באלול ולא שמע שנתקדש ביום שלשים ואחד היה לו ללוי להתענות ביום שלשים ותשעה לאלול כבני בבל, ומה הפרש היה בין לוי לבני בבל, אם היה בדבר ענין שיוכל לוי לסמוך עליו גם בני בבל כן, ואם לאו בין לוי בין בני בבל היה להם להתענות ביום שלשים ותשעה לאלול. ואולי נאמר דכיון שכבר קדשו בני בבל יום שלשים ועליו סמכו והתענו

ביום עשירי שלהם אין להם לחזור ולהתענות ביום אחר כיון שאין כאן עד ששמע כשנתקדש שם יום שלשים ואחד, ויש להם לסמוך על מה שאמרה תורה אחס אפילו מוטעים אחס אפילו שוגגים. ומיהו איכו העיד לוי ששמע או ידע מפי מי שראה שנתקדש החדש ביום שלשים ואחד, אע"פ שהם כבר קדשו יום שלשים כיון דבני צבא צהר בית דין שבארץ ישראל גרירי טעותם אינו עומד וחייבים להתענות ביום עשירי לבני ארץ ישראל. כי חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן עברוה לזהוא שחא. פירש רש"י ז"ל דעד ולא עד בכלל דמשכה עד ט"ו בניסן וגופלת בשיתסר, וקיימא לן כר' יוסי דאמר בפרק קמא דסנהדרין (יג, א) יום תקופה מתחיל, ואפילו הכי כי נפלה בשיתסר מעברין לה לשתא, דאפילו כי מעברת ליה לאדר ונפלה היא בט"ו בניסן ויום תקופה מתחיל אכתי לא הוי אביב של תקופה בחדש הלכנה, דמ"ז ואילך ישנה היא. ואינו מחזור. הדא דהא משמע בפרק היו בודקין בסנהדרין (מא, ב) עד מהי מצרכין על הלכנה נהרדעי אמרי עד ששה עשר, אלמא יום ט"ו אכתי חדשה היא. ועוד דתניא התם בפרק קמא דסנהדרין (פס) אין מעברין את השנה אללא אם כן היתה תקופה חסרה רובו של חדש וכו', אחרים אומרים מיעוטו וכמה מיעוטו ארבעה עשר יום, ואמרינן עלה אחרים מאי קסברי אי קסברי יום תקופה גומר וכולי חג בעי הא איכא, אמר רב שמואל בר רב יחאק אחרים בתקופת ניסן קיימי דכתיב (דברים טז, א) שמור את הדין האביב שמור אביב של תקופה שיהא בחדש ניסן, ופרכינן וליעבריה לאדר. ואם כדברי רש"י ז"ל דיום ט"ו הויא ישנה כי מעברת ליה לאדר אכתי נפלה ביום י"ד ויום תקופה גומר, והוה ליה אביב של תקופה ביום ט"ו ולא הוה בחידוש ניסן. ומשום כך פירש רבינו תם ז"ל דהכי קאמר, אי משכה עד שיתסר ושיתסר בכלל ונפלה בשיתסר, דאפילו כי מעברת לאדר נפלה ביום שיתסר, ואפילו לר' יוסי דאמר יום תקופה מתחיל מכל מקום עד ט"ו ישנה היא. ואין לפרש דעד שיתסר ולא עד בכלל וקסבר רב הונא בר אבין דיום תקופה גומר, משום דקיימא לן כר' יוסי דאמר יום תקופה מתחיל ומסתמא רב הונא בר אבין הכי סבירא ליה.

ב - כא דף

מתני' על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי שבהן שלוחין יוצאין לסוריא ובהן מתקנין את המועדות וכשהיה בית המקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן: **גמ'** על ב' חדשים ותו לא ורמינהו על ו' חדשים השלוחין יוצאין אמר אביי ה"ק על כולן שלוחין יוצאין מבערב על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש תניא נמי הכי על כולן יוצאין מבערב על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש ת"ר מנין שמחללין עליהן את השבת ת"ל **[ויקרא כג-לז]** אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדם יכול כשם שמחללין עד שיתקדשו כך מחללין עד שיתקיימו ת"ל אשר תקראו אותם על קריאתם אתה מחלל ואי אתה מחלל על קיומן: וכשהיה בהמ"ק קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן: ת"ר בראשונה היו מחללין אף על כולן משחרב בית המקדש אמר להן רבן יוחנן בן זכאי וכי יש קרבן התקינו שלא יהו מחללין אלא על ניסן ועל תשרי בלבד: **מתני'** בין שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל מחללין עליו את השבת רבי יוסי אומר אם נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבם ר"ע בלוד שלח לו ר"ג אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילן לעתיד לבא: **גמ'** מאי משמע דהאי עליל לישנא דמיגלי הוא א"ר אבהו אמר קרא **[תהילים כג-ז]** אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים רב ושמואל חד אמר נ' שערי בינה נבראו בעולם וכולן ניתנו

למשה חסר אחד שנאמר [\[תהילים ח-ו\]](#) ותחסרהו מעט מאלהים [\[קהלת יב-י\]](#) בקש קהלת למצוא דברי חפץ בקש קהלת להיות כמשה יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת [\[דברים לד-ג\]](#) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה וחד אמר בנביאים לא קם במלכים קם אלא מה אני מקיים בקש קהלת למצוא דברי חפץ בקש קהלת לדון דינין שבלב שלא בעדים ושלא בהתראה יצתה ב"ק ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת [\[דברים יז-ו\]](#) על פי שנים עדים וגו':

רש"י מתני' על שני חדשים מחללין את השבת. עדים שראו את החדש: שבהם שלוחים. ב"ד שולחין לסוריא להודיע לגולה יום קביעותם הלכך השיבי ומן התורה מחללין על כולן אבל רבנן אסרו לפי שאין תיקון המועדות תלוי בהם ולא איכפת למלאן ולחסרון ע"פ עדים אך שני חדשים אלו העמידום על דין תורה שכל המועדות תלויין בהן: תקנת קרבן. של ר"ח שיקריב בזמנו: גמ' ותו לא. נפקי שלוחים (יולאים) אלא אהני דקתני שבהם שלוחים יולאים לסוריא: שלוחין יולאין מערב. כגון נראה בעליל ביום כ"ט או בליל שלשים דולאי יקדשוהו ב"ד מחר א"נ בחדש מעובר דפשיטא לן שביום ל"א יתקדש משלח נתקדש בזמנו שלוחין יולאין מב"ד ואין ממתינין עד למחר שישמעו מקודש מפי בית דין כדאמרין לקמן (דף כד.) ראש ב"ד אומר מקודש ויעידו לגולה: על ניסן ועל תשרי. אין שלוחין יולאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש הלכך בשאר חדשים אין חילול שבת של עדים ממחרת יליאת השלוחין שאין השלוחין מחללין שבת ללא היום וכשלח יבאו העדים היום יתעבר החדש והכל יודעין שהם קדשוהו למחר והשלוחים ילאו משתחשך לומר פעיבדו את אלו אבל בניסן ותשרי אם לא יבאו העדים היום ויתעבר החדש לא ילאו השלוחים עד מחר שאין ב"ד מקדשין בלילה נמצאו ממעטין את הלכות מהלך לילה ויותר כיצד אם יבאו העדים ויעידו ויקדשוהו בשבת ויהא פסח בשבת יש זמן לשלוחים מהלך י"ב יום שלימים שהרי למ"ש ילאו וילכו כל ימי החול של ב' שבועות הלכו שלימים ואם לא באו העדים היום לא ילאו השלוחים עד מחר ועל כרחם שבת של ערב הפסח יבאתו נמצא שלח הלכו י"ב ימים שלימים וא"ת היאך הוא תולה טעם חילול העדים ביציאת השלוחים הרי השלוחים עצמן לא ניתן להם לחלל טעם החילול כדי שיתקדש החדש בזמנו הוא כדקתני ובהן מתקנין את המועדות דרחמנא אמר אשר תקראו אותם במועדם (ויקרא כג) אפי' בשבת וליציאת השלוחים דקתני אינו אלא לייפות וליישב את טעם החילול אף בשביל זאת דיך דברים שאין הטעם תלוי בהם והם נעשים סעד לדבר ליישבו ולייפותו כאותה ששנינו בסנהדרין (דף יא.) אין מעבדין את השנה מפני הגדיים והטולאים אבל עושין אותן סעד לשנה כיצד מהודעין אנחנו לכוון גזויליא רכיכין ואמריא דערקין כו': אשר תקראו אותם במועדם. הזהירם שלא יעבור המועד של זמן קריאתן מקרא קודש היינו קדוש ב"ד: יכול כשם שמחללין. העדים כדי שיתקדשו בזמנו: כך מחללין. השלוחים עד שיתקיימו המועדות בזמנו: מתני' נראה בעליל אין מחללין. לפי שאין לורד: ארבעים זוג. שני עדים זוג אחר זוג: גמ' בעליל לחרץ. גלוי לכל: חמשים שערי בינה כו'. סיפיה דהאי קרא דרשי רב ושמאל מזוקק שבעהים שבע שביעיות והם חמשים חסר אחת שנמסרו למשה למדנו שחמשים נבראו שהרי מעט נחסר מאלהים: דכתיב ותחסרהו מעט מאלהים וגו'. במזמור מה אנוש כי תזכרנו: (ה"י)

תוספות על שני חדשים מחללין את השבת. פי' בקונטרס ומן התורה מחללין על כולן אבל רבנן אסרו לפי שאין תיקון המועדות תלוי בהן לא איכפת לן אי למלאן אי לחסרון ע"פ עדים וקשיא דבגמרא תניא מנין שמחללין את השבת ת"ל אלה מועדי ה' והאי קרא בניסן ותשרי כתיב וי"ל דמ"מ כל ר"ח איתרבי מדאיקרי מועד כדאיתא בפ' כיצד צולין (פסחים דף עז.). גבי דחיית שבת וטומאה שעירי ראש חדש איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הא לא כתיב בהו מועד קמ"ל דר"ח נמי מועד איקרי וכדאביי: על ניסן ותשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש. והשתא מתניתין דקתני שבהן שלוחין יוצאין היינו לאחר שישמעו מפי ב"ד מקודש ונתנית טעם הוא דלכך מחללין עליה השבת עדים שראו את החדש ופירש בקונטרס דבשאר חדשים

אין חילול שבת של עדים ממחרת יציאת שלוחין שאין מחללין השלוחין לצאת בשבת היום וכשלא יבואו עדים היום יתעבר החדש והכל יודעים (שיום) קדשו למחר והשלוחים יוצאים משתחשך לומר שעברו את החדש אבל בניסן ותשרי אם לא יבאו עדים ויתעבר החדש לא יצאו השלוחים עד מחר שאין ב"ד מקדשין בלילה נמצאו ממעטים הלוכן מהלך לילה ויותר דובר תימה פירושו שתלה טעם חילול העדים ביציאת השלוחים הא כי מקלע יום שלשים דאלול בשבת וראו עדים את החדש על כרחן צריכין לחלל ולבא בשבת דאי מאחרים עד אחד בשבת היה מקלע יום ערבה בשבת ודחינן ליה משום ערבה כדאמרין ב'פ' (החליל נד) [לולב וערבה] (סוכה מג.) ומיהו אניסן ודאי צריך טעם ובמתניתין פי' הקונטרס שבהן שלוחין יוצאים הלכך חשיבי כלומר לפי ששלוחים יוצאים בהן משום תקנת מועדות ראוי לעדים לחלל עליהם שבת כדי שיקבעו מועדות בזמן וכאן נמי פי' הקונטרס עדיין טעם החילול שיתקדש החדש בזמנו כדקתני ובהן מתקנין את המועדות דרחמנא אמר אשר תקראו אותם אפי' בשבת ויציאת שלוחין דקתני אינו אלא לייפות וליישב טעם החילול בשביל זאת שיש דברים שאין הטעם תלוי בהן והן נעשין סעד לדבר ליישבו ולייפותו כאותה ששינו ב'פ"ק דסנהדרין (ד' יא.) אין מעברין השנה מפני הגדיים והטלאים אבל עושין אותן סעד לשנה כיצד מהודעין אנחנא לכוון דגוזלייא רכיכין ואם תאמר ומה טעם דמתניתין לניסן ותשרי עד שישמעו מפי בית דין מקודש בשלמא היכא דנראה בעליל ביום כ"ט או בליל ל' אע"ג דודאי יקדשוהו ב"ד למחר אין יוצאין עליו לאלתר חיישינן דלמא מימלכי ב"ד ומעברי ליה ואתי לקלקולי מועדות אלא היכא דלא קדשוהו ביום ל' ליפקו ביום ל"א שא"א לדחותו יותר מיום ל"א ויש לומר דגזרו האי [אטו האי] משום דבשאר חדשים יוצאים אזה וזה מבערב. (תוספות)

רשב"א אמר רבבי הכי קאמר על פשה שלוחין יוצאין מבערב על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי בית דין מקודש. כלומר, מה ששינו במשנתנו על פני חדשים מחללין את השבת, סמך הוא וסעד וכנתינת טעם למה ששינו שבהן שלוחין יוצאין ובהן מתקנין את המועדות, והכי קאמר מפני מה מחללין על אלו יותר מבשאר, לפי שבשאר אין החלול מועיל לענין יציאת השלוחין לפי שאם העדים אינן באין היום וימתינו עד למחר מכל מקום למוצאי שבת מיד השלוחין יוצאין אע"פ שעדיין לא באו העדים ולא שמעו מפי בית דין מקודש, משום דכיון דאע"ג ללא באו עדים יודעים הן שהחדש מעובר על כרחו ולמחר יקדשוהו בית דין על כל פנים שאי אפשר לחדש שיהא יותר על שלשים יום, הלכך ביאת העדים וחלולם אינו מעלה ולא מוריד ביציאת השלוחים, דבין באין בין אינן באין השלוחים יוצאין למוצאי שבת מיד, אבל בשני חדשים אלו כיון שעשו בהן מעלה שאין שלוחין יוצאין עליהם עד שישמעו מפי בית דין מקודש, ואפילו בחדש מעובר, נמלא שאם לא יבואו העדים היום ויחעכו עד למחר נמלא שיתאחרו השלוחין היוצאין יותר מדאי, שלא ילאו עד למחר אחר קדוש בית דין ולא יוכלו ללכת הרבה ויתקלקלו המועדות באותן המקומות שלא יגיעו השלוחין ובתום' הקשו דאי אפשר לחלות טעם חלול עדים ביציאת השלוחים, דהא כי מקלע יום שלשים לחלול בשבת וראו עדים את החדש, על כרחם צריכין לחלל ולבא כי היכי דלא איקלע יום ערבה בשבת, דהא אפילו כי אחי ממילא בשבת דחינו ליה, כדאמרין בפרק (החליל) ולולב וערבה] (סוכה מג, ב). ורש"י ז"ל פירש עוד, שאינו טעם גמור אלא סעד וליפות הענין בעלמא, וכאותה ששינו ב'פ"ק דסנהדרין (יא, א) אין מעברין את השנה מפני הגדיים והטלאים אבל עושין אותן סעד לשנה. ויש לפרש שאינו טעם לזה כלל, ומועלות ניסן ותשרי קתני, כלומר, בהן מחללין את השבת ובהן מתקנין את המועדות ובהן שלוחין יוצאין משישמעו מפי בית דין מקודש מקודש, ומהן שאין כן בשאר חדשים. וכן פירש הרב בעל המאור ז"ל. אלא שקשה לי קצת לשון משנתנו על פני חדשים השלוחין יוצאין, ואם היא מעלה על יציאתם לאחר שישמעו מקודש ולא קודם לכן מה שאין כן בשאר חדשים שיוצאין קודם שישמעו מקודש, על פני חדשים אין השלוחין יוצאין הוה ליה למיתני, שזו היא מעלתם בכך כשאין יוצאין כמו על השאר. ועוד כתב הרב בעל המאור ז"ל, שלא אמרו אלא בשנראה החדש בזמנו מפני הספק שמא יסכימו עליו לעברו, ומפני תקנת המועדות צריכין השלוחים לשהות עד שישמעו מפי בית דין מקודש, אבל אם עברו אותו ולא קדשו בית דין את החדש מה צריך לנו להשהות עוד, ע"כ. ובדואי כי לדברי ר' אלעזר בר' דוק דאמר לקמן בפרק אש אינן מכירין (כד, א), אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו שמים, לכאורה הכין משמע כדברי הרב בעל המאור ז"ל, לפי שבדייקא זו דקתני על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי בית דין מקודש אחיא לכולי עלמא ואפילו בר' אלעזר בר' דוק. ובתוספתא (פ"א הל' ט"ז) ר' אלעזר בר' דוק תני הכי בהדיא, ר' אלעזר בר' דוק דאמר אין השלוחין יוצאין לסוריא עד שישמעו מפי בית דין למחר, והלכך איכא לפירושה כדפירשה הרב ז"ל, משום דבחדש מעובר אין בית דין מקדשין אותו. ומכל מקום אפילו

הכי לאו ראייה היא, לאיכא למימר דכיון דבשנתקדש בזמנו אינו יולאין עד שיסמעו מהודש מפי בית דין משום חששא דשמא יסכימו עליו עוד ויעברו אותו, וכיון שכן אף בשלל נהקדש בזמנו אינו יולאין מצערב עד למחר שביט דין משלחין אותו גזירה אטו נהקדש בזמנו. ועוד, לאם איחא שאין ממתינין אלל בשנתקדש בזמנו, דהיינו ביום שלשים, אם כן מה בין שאר חדשים לניסן ותשרי, דהא לכאורה משמע שאין השלוחים יולאין קודם ליל עבוריהן, שהוא זמן שהיו משיאין בו משואות בראשונה, דמשואות בליל עיבורו היה וכדתנן (כב, ב) ואימתי משיאין משואות לאור עבורו. ועל כרחין הכין הוא, דאפילו ראוהו בזמנו ביום שבת ובאו בו ביום וקדשוהו בית דין בו ביום, אפילו הכי אין השלוחין יולאין עד הערב כבשאר חדשים שעל קריאתן אתה מחלל ואי אתה מחלל על קיומן, ואם לא באו עד למחר הרי השלוחין יולאין בערב כמו כן, ואם כן מה הפרש יש בין תשרי לשאר חדשים לייאחא השלוחים, ולמה יחללו את השבת על קריאתו של תשרי מחמת ייאחא השלוחים. אלל על כרחין משמע שלעולם אינו יולאין עד למחר שיקבעוהו בבית דין, ואפילו למאן דאמר דשלא בזמנו אין כריכין לומר מהקדש. וטעמא דמילתא דאפילו בחודש מעובר אינו יולאין אלל לאחר זמן הראוי לבית דין לומר מהקדש, היינו כדאמרן גזרה נהקדש שלא בזמנו לנהקדש בזמנו. על קריאתן אתה מחלל ואי אתה מחלל על קיומן. תמיה לי, דהא אסיקנא לעיל (כ, א) דלא מחללין משום מצוה לקדש על הראיה אלל משום תקנת המועדות ותקנת הקרבן, מדקתני וכשהמקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת קרבן. ויש לומר דעיקר חיוב משום קריאתן על פי הראייה הוא, וכל שאין כאן משום קריאתן כלל כגון שלוחין שביט דין משלחין לגולה, אין מחללין עליו כלל, אבל כל איכא דבקריאתן לא תליא ביה תקנת קרבן כגון שלא בפני הבית, בניסן ותשרי נמי אי לאו דאיכא נמי משום תקנת המועדות לא הווי מחללין עליהן מדרבנן וכדבטילו לה למילתא בשאר חדשים לאחר חרבן הבית, דאינו מדאורייתא אכולהו מחללין בין בפני הבית בין שלא בפני הבית ומדרבנן הוא דעקרוהו מדינה בשאר חדשים דליכא משום תקנת קרבן ואוקמוהו אדיניה בניסן ותשרי משום תקנת המועדות, וכדפירש רש"י ז"ל לעיל. והיינו דאקשינן לעיל (כ, א) אי אמרת בשלמא זימנין מלא זימנין חסר משום הכי מחללין, כלומר דהא איכא אף משום תקנת המועדות, אלל אי אמרת לעולם חסר וליכא משום תקנת המועדות כלל אמאי מחללין, ופריק משום מצוה לקדש על הראיה, כלומר משום מצוה לקדש על הראייה בלחוד. והיינו דהדין ופריקין עליה משאר חדשים דכי ליחא משום תקנת קרבן לא מחללין וכי איכא משום תקנת קרבן מחללין, דאלמלא לאו משום מצוה לקדש על הראיה בלחוד מחללין אלל בדאיכא אף משום תקנת קרבן ותקנת המועדות, והוא הדין דהווי מצי לאקשווי לעיל אי הכי אפילו שאר חדשים נמי דהא בכלהו איכא משום מצוה לקדש על הראיה, אלל דעדיפא ליה לאקשווי ממתניתין דקתני בהדיא וכשהמקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת קרבן. כך נראה לי. (יב"ד א)

מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבן ר"ע כו': תניא אמר רבי יהודה ח"ו שר"ע עיכבן אלא שזפר ראשה של גדר עיכבן ושלח רבן גמליאל והורידוהו מגדולתו: **מתני'** אב ובנו שראו את החדש ילכו לא שמצטרפין זה עם זה אלא שאם יפסל אחד מהן יצטרף השני עם אחר ר"ש אומר אב ובנו וכל הקרובין כשרין לעדות החדש א"ר יוסי מעשה בטוביה הרופא שראה את החדש בירושלים הוא ובנו ועבדו משוחרר וקבלו הכהנים אותו ואת בנו ופסלו את עבדו וכשבאו לפני בית דין קבלו אותו ואת עבדו ופסלו את בנו: **גמ'** א"ר לוי מאי טעמא דר"ש דכתיב {שמות יב-א} ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם עדות זו תהא כשרה בכם ורבנן עדות זו תהא

מסורה לכם: א"ר יוסי מעשה בטוביה הרופא כו': אמר רב חנן בר רבא הלכתא כר"ש א"ל רב הונא לרב חנן בר רבא רבי יוסי ומעשה ואת אמרת הלכתא כר"ש אמר לו והא זמנין סגיאינן אמרית קמיה דרב הלכתא כר"ש ולא אמר לי ולא מידי א"ל היכי תנית א"ל אפכא א"ל משום הכי לא אמר לך ולא מידי אמר טבי בריה דמרי טבי אמר מר עוקבא אמר שמואל הלכתא כר"ש: **מתני'** אלו הן הפסולין המשחק בקוביא ומלוי ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית ועבדים זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה אף הן אינן כשירין לה: **גמ'** הא אשה כשירה לה אף הן כשירין לה אמר רב אשי זאת אומרת גזלן דדבריהם כשירין לעדות אשה: **מתני'** מי שראה את החדש ואינו יכול להלך מוליכים אותו על החמור אפי' במטה ואם צודה להם לוקחין בידן מקלות ואם היתה דרך רחוקה לוקחין בידם מזונות שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש שנאמר **[ויקרא כג-לז]** אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדם:

רש"י מעשה ועברו יותר מארבעים זוג וכו': שזפר. כך שמו: מתני' אב ובנו פראו את החדש כו': שאם יפסל. יכשל בפיו כשיבדקוהו כלקמן (דף כג:): גמ' תהא כשרה בכס. ואע"פ שהם אחים: תהא מסורה לכם. לחשובי הדור אני מוסר שיקבלו העדות ויקדשו החדש ולא להכשיר קרובים בא: היכי תנית. מתניתין קמיה דרב מי המכשיר ומי הפוסל: איפכא. תנינא ר' יוסי אומר אב ובנו וכל הקרובים כשירין אר"ש מעשה בטוביה כו': א"ל משום הכי. לחפכת דר"ש לרבי יוסי לא אמר לך מידי כי אמרת הלכה כרבי (יוסי) דהיינו דר' (שמעון): מתני' אלו הן הפסולין כו': בקוביא. חתיכות של ערס שמשחקין בערבון ואמור רבנן אסמכתא לא קניא והרי הן גזלנין מדרבנן דמלאורייתא אינו קרוי גזלן אלא החוטף מיד איש כדכתיב (שמואל ב כג) ויגזל את החנית מיד המלכי: ומלוי ברבית. לא גזלן דאורייתא הוא למפסליה משום אל תשה עד חמס (שמות כג) דהא מנפשיה יהיב ליה: מפריחי יונים. היינו נמי כעין קוביא אי תקדמיה יונך ליוני: וסוחרי שביעית. עושין סחורה בפירות שביעית דרחמנא אמר (ויקרא כה) לאכלה ולא לסחורה (ע"ז סב). ולפי שנחקדו כל אלו לעבור על דת מחמת ממון השדום להיות מעידים שקר ע"י ממון ושוחד: והעבדים. פסולי דאורייתא הוא ק"ז מאשה כדאמרן בב"ק (דף פח:): גמ' הא אשה כשרה לה. כגון להעיד על מיתת אדם להשיא את אשתו ועל סוטה שנטמאת בסתירה שלא תשחה: לעדות אשה. להחירה להנשא ודוקא גזלן דדבריהם אבל גזלן דאורייתא לחיף לעבור צפורהיא לא הכשירו חכמים לעדות אשה ואע"פ שהכשירו את העבד ואת האשה דפסולי דאורייתא: מתני' מי פראו את החדש כו': מרכיבין אותו. אף בשבת: ואם לודה להם. אם יש אורבים בדרך כמו ואתה לודה את נפשי (שמואל א כד) והבייתוסים והכותים הם היו אורבים להם לעכבם כדי להטעות את חכמים: (רש"י)

תוספות ופסלו את עבדו. סברי לה כר"ש דמכשיר בקרוב והחדש הזה לכם היינו בכס ודרשינן נמי כשרין ומיחסינן למעוטי גר וממזר כדדרשינן מאתך בדומין לך בפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו:): אלו הן הפסולין. בגמרא משמע שכל הפסולים דמתניתין דרבנן דאמרי' עלה זאת אומרת גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה והשתא משחק בקוביא למ"ד בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד:): לפי שאין עוסקין בישובו של עולם ניחא ולמ"ד נמי משום דהוא אסמכתא אין נחשב גזלן בעיניו כיון דמדעתו נותן ומלוה ברבית שאינה קצוצה דרבנן ואפי' ברבית קצוצה נמי לא משמע ליה לאיניש איסורא כשנותן לו מדעתו אלא א"כ ממשכנו על כרחו ומפריחי יונים למ"ד אי תקדמיה יונך ליוני היינו משחק בקוביא ולמ"ד ארא אין בהן גזל אלא מפני דרכי שלום בעלמא וסוחרי שביעית מיירי שביעית בזמן הזה ור' היא כדאשכחן בפרק השולח (גיטין דף לו:). א"נ בסחורה דרבנן כי היא דזה בורר (סנהדרין דף כו:). גבי מציאי מעות לעניים ואזלי עניים ואספו ומייתי שאין זו סחורה גמורה דאזלי בשליחותיהו והא דמשמע בפרק לולב הגזול (סוכה דף לט. ושם) דמותר למכור פירות שביעית לע"ה גבי מבליע לו דמי אתרוג בלולב משום דאין מוסרין דמי פירות שביעית לע"ה אבל משום סחורה לא אסור ובפרק זה בורר (סנהדרין דף כו:). נמי פריך ונזבניהו לכהן בדמי תרומה גבי סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה של שביעית וי"ל בדבר המלקט ע"מ לאכול והותיר מותר למכור וכן

פוע חובו בפרק בתרא דע"ז (דף סב. ושם) דאסור משום לאכלה ולא לסחורה משמע כדפרשינן ואפשר דלוקח ע"מ לאכול לא חשיב סחורה אא"כ לוקח בזול ע"מ למכור ביוקר שקונה להרויח ובמסכת שביעית (פ"ח משנה ד) פירש דין סחורה ע"פ הירושלמי ועבדים בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד:) לא תני להו דפסולין דאורייתא אבל הכא איצטריך למיתני דלא תימא כיון דלא מחמת עבירה מיפסלי מכשרי לעדות החדש מידי דהוה אקרובים לר"ש: מחללין את השבת. עדים שראו את החדש ואפילו עדים המעידים עליהם בשאין ב"ד מכירין עדי החדש מחללין את השבת להעיד עליהם כדמוכח בריש פרק שני שהלך ר' נהוראי אצל העד באושא בשבת להעיד עליו: (תוספות)

הש"א אמר רב חנו בר רבא אמר רב הלכה כר' שמעון. נראה לראו בפירוש אמרה ליה רב לרב חנו, אלח מכללך מה שאמרה רב חנו קמיה דרב ולא אמר ליה רב ולא מידי הוה אמר לה רב חנו משמיה דרב כאילו אמרה לו רב בהדיא. ותדע לך, דהא כי חקאי ליה רב הונא ר' יוסי ומעשה ואת אמרת הלכה כר' שמעון, אהדר ליה איהו והא זימנן סגי אין אמרת קמיה דרב הלכה כר' שמעון ולא אמר לי ולא מידי, אלמא דהא הוה סמוך רב חנו למימר משמיה דרב. מתני': אלו הן הפסולים המשחק בקוביא וכו'. הכא פסולין לעדות מדרבנן קתני, וכדאמרין עלה בגמרא זאת אומרת גזלן דדבריהם קשר לעדות אשה, אלמא מתניתין כולה בגזלן דרבנן היא, אבל פסולין דאורייתא לא איצטריכא ליה דפשיטא. המשחק בקוביא. למאן דאמר ההם בסנהדרין פרק זה בורר (כד, ב) לפי שאינו עוסק בישובו של עולם, פשיטא ללא מיפסיל אלח מדרבנן. ואפילו למאן דאמר ההם משום דאסמכתא היא ואסמכתא לא קניא, לאו גזלן דאורייתא הוא כיון דמדעת בעלים קא שקיל. ומלוי בריבית. יש מי שפירש אפילו בריבית דאורייתא, וטעמא משום דכיון דמדעת בעלים נמי קא שקיל לא משמע ליה דהוי גזלן, וכדאמרין בריש פרק קמא דבבא מציעא (ה, ב) לא תחמוד לצינשי בלא דמי משמע להו. ואינו מחוור כלל, חדא דהכא כולי עלמא ידעי דריבית מיסר אסיר דאורייתא ואע"ג דשקיל לה מדעת בעלים, ובשלמא למאן דבעי רשע דחמס ניהא, דאפשר לומר דאע"ג דידע דקא עבר דאסור נשך ותרבית מכל מקום לאו רשע דחמס קרינן ליה כיון דלא משמע ליה מדשקיל מדעת בעלים. אבל חנו לאו רשע דחמס בעינן דהא קיימא לן כדביי (סנהדרין סס) במשומד אוכל נבלות תאבון, וכל דארבעין בכתפיה פסול לעדות והא נמי ארבעין בכתפיה ופסול. אלח מחוורתא דהכא בריבית דרבנן קאמר ואיהו דאיצטריכא ליה, הא בריבית דאורייתא לא איצטריכא ליה דפשיטא, ובריבית דאורייתא נמי לא הוה תני זה הכלל כל עדות שהנשים כשרה לה אף הן כשרין לה, דמלוא בריבית דאורייתא לא מכשרין ליה אפילו לעדות אשה. ומפריחי יונים. למאן דמפרש ההם (סנהדרין כה, א) אי תקדמיה יונק ליוני היינו משחק בקוביא, ולמאן דאמר ארר כל שכן שאין בו אלח משום דרכי שלום בעלמא. וסוחרי שביעית בשביעית בזמן הזה דרבנן. והעבדים. אע"ג דפסולין לעדות דבר תורה כאשה, או משום דלחי מביניא דאשה וגזלן וקטן, כדאיתא בבבא קמא בפרק החובל (פת, א) גמרא ר' יהודה אומר העבדים אין להם בשה, אפילו הכי איצטריך ליה למתני הכא משום דר' שמעון קא מכשר לעיל אב ובנו וכל הקרובים, סלקא דעתך דאמינא דעבדים נמי כיון דלאו בפסול עבירה מפסלי אלח בגזרה דאורייתא דקרובים ליתכשרי לר' שמעון מיהא, קא משמע לן דלכזלי עלמא פסולין. וקרובין דמתכשרי הכא לר' שמעון היינו בכשרין לעלמא ומדשרינהו רחמנא, דכתיב (שמות יב, א) וידבר השם אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם וגו' כדאיתא בגמרא, הא בפסולין בעלמא לא מכשרי מדין קרובים ללא דמו כדאמרן. והיינו טעמא נמי דתני הכא עבדים, ולא תנינן להו בהדי אלו הן הפסולים דקתני בפרק זה בורר בסנהדרין (כד, ב). ותמיה ליה, אם כן אמאי לא תני ליה נמי האשה. ויש לומר דכיון דתנא זה הכלל כל עדות שאין האשה כשרה לה אף הן אינן כשרין לה, הא תנא בהדיא דאין אשה כשרה לעדות החדש. וניחא ליה למיתני כתיב האזי לישנא משום דשמעינן מינה תרתי, חדא הא דכל עדות שאין האשה כשרה לה, ועוד דאין אשה כשרה לעדות החדש, ואלו תנא בהדיא העבדים והנשים הוה צריך עוד למיתני זה הכלל, הלכך ניחא ליה טפי למיתני חדא דלית בה תרתי. גמרא: אמר רב מנשי זאת אומרת גזל דדבריהם קשר לעדות אשה. ואף על גב דעבדים קתני במתניתין דפסולין מדאורייתא, זה הכלל לא קאי דעבדים אלח אשארר, דאילו עבדים לא איצטריכא ליה הכא לאצטרי ליה הכא, לעדות אשה מזה הכלל, דעבדים לעדות אשה בהדיא תננהו ביבמות בפרק האשה בתרא (קכב, א) הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד (ומפי אשה ואשה) מפי אשה ומפי עבד ומפי שפחה, אלח זה הכלל להנגד פסולין בעבירה הוה דאיצטריך ללא תנן. ועבדים דתנינן הכא, משום דר' שמעון מכשר לעדות החדש אפילו קרובים הוה דאיצטריך כדכתבינן לעיל. סליק פירקא ארבעה ראשי שנים בס"ד

פרק שני - אם אינן מכירין

מתני' אם אינן מכירין אותו משלחין עמו אחר להעידו בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם משקלקלו הבייתוסים התקינו שלא יהו מקבלין אלא מן המכירין: **גמ'** מאי אחר חד

רש"י מתני' אם אין מכירין אותו. אם אין ב"ד מכירין את העד אם נאמן וכפר הוא: משלחין. ב"ד שבעירו אחר עמו. להעיד עליו לפני ב"ד הגדול (שבמקדש) את החדש: משקלקלו הבייתוסים. מפרש בגמרא: גמ' (הש"י)

תוספות מתני' משלחין עמו אחר להעידו. ואותו אחר נמי מחלל עליו את השבת כדפירשנו לעיל בסוף פרק ראשון: (תוספות)

רש"ח אם אינן מכירין וכו'. בראשונה היו מקבלין וכו'. ירושלמי: אמר ר' יונה הכין לורכא מתני, בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם אם אינן מכירין אותו משלחין עמו אחר להעידו, אמר ר' יוסי אפילו ממתניתין אתיא אם אינן מכירין משלחין עמו אחר להעידו לפי שבראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם. (הש"ח)

ב - כב דף

וחד מי מהימן והתניא מעשה שבא הוא ועדיו עמו להעיד עליו אמר רב פפא מאי אחר זוג אחר ה"נ מסתברא דאי לא תימא הכי אם אינן מכירין אותו מאי אותו אילימא אותו חד וחד מי מהימן **[תהילים פא-ה]** משפט כתיב ביה אלא מאי אותו אותו הזוג ה"נ מאי אחר זוג אחר וחד לא מהימן והתניא מעשה ברבי נהוראי שהלך אצל העד להעיד עליו בשבת באושא אמרי רבי נהוראי שהא אחרינא הוה בהדיה והא דלא חשיב ליה משום כבודו של רבי נהוראי רב אשי אמר רבי נהוראי שהא אחרינא הוה באושא ואזל רבי נהוראי לאצטרופי בהדיה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא מספיקא לא מחללין שבתא קמ"ל כי אתא עולא אמר קדשוה לירחא במערבא אמר רב כהנא לא מיבעיא עולא דגברא רבה הוא דמהימן אלא אפי' איניש דעלמא נמי מהימן מ"ט כל מילתא דעבידא לאגלווי לא משקרי בה אינשי תניא נמי הכי בא אחד בסוף העולם ואמר קדשו ב"ד את החדש נאמן: בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם וכו': תנו רבנן מה קלקול קלקלו הבייתוסין פעם אחת בקשו בייתוסין להטעות את חכמים שכרו שני בני אדם בד' מאות זוז אחד משלנו ואחד משלהם שלהם העיד עדותו ויצא שלנו אמרו לו אמור כיצד ראית את הלבנה אמר להם עולה הייתי במעלה אדומים וראיתו שהוא רבוץ בין ב' סלעים ראשו דומה לעגל אזניו דומין לגדי קרניו דומות

לצבי וזנבו מונחת לו בין ירכותיו והצצתי בו ונרתעתי ונפלתי לאחורי ואם אין אתם מאמינים לי הרי מאתים זוז צוררין לי בסדיני אמרו לו מי הזקיךך לכך אמר להם שמעתי שבקשו בייתוסים להטעות את חכמים אמרתי אלך אני ואודיע להם שמא יבואו בני אדם שאינם מהוגנין ויטעו את חכמים אמרו לו מאתים זוז נתונין לך במתנה והשוכרך ימתח על העמוד באותה שעה התקינו שלא יהו מקבלין אלא מן המכירין: **מתני'** בראשונה היו משיאין משואות משקלקלו הכותים התקינו שיהו שלוחין יוצאין כיצד היו משיאין משואות מביאין כלונסאות של ארז ארוכין וקנים ועצי שמן ונעורת של פשתן וכורך במשיחה ועולה לראש ההר ומצית בהן את האור ומוליד ומביא ומעלה ומוריד עד שהוא רואה את חבירו שהוא עושה כן בראש ההר השני וכן בראש ההר השלישי ומאין היו משיאין משואות מהר המשחה לסרטבא ומסרטבא לגרופינא ומגרופינא לחוורן ומחוורן לבית בלתין ומבית בלתין לא זוז משם אלא מוליד ומביא ומעלה ומוריד עד שהיה רואה כל הגולה לפניו כמדורת האש: **גמ'** מאי משמע דמשיאין לישינא דיקוד הוא דכתיב **[שמואל ב ה-כא]** וישאם דוד ואנשיו ומתרגמינן ואוקדינן דוד ת"ר אין משיאין משואות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו ואימתי משיאין לאור עיבורו למימרא דאחסר עבדינן אמלא לא עבדינן מ"ט א"ר זירא גזירה משום ר"ח חסר שחל להיות בערב שבת אימת עבדי באפוקי שבתא דאי אמרת נעביד נמי אמלא אתו

רש"י וחד מי מהימן. להכשירו לזה בחזקת נאמן: מעשה שצא. העד לפני ב"ד בשבת להעיד על החדש: ועדיו עמו. להחזיקו נאמן: חד מי מהימן. לעדות החדש: משפט כתיב ביה. כי חק לישראל הוא משפט וגו': באושא. כשישבה סנהדרין שם ושם היו מקדשין את החדש: משום כבודו דרבי נהוראי. שהרי לא הוזכר ר' נהוראי אלא ללמוד ממנו שאלם גדול כמותו נהג היתר בדבר ואין כבודו שגביא את ראיותינו אף מחבירו הקטן ממנו: שהלא אחרינא היה באושא. המכיר את העד הזה: מפיקא. שמה אין אותו העד בביתו: להטעות את החכמים. שאירע יום ל' של אדר בשבת ולא נראה חדש בזמנו והבייתוסין מתאוין שיהא יום ראשון של פסח בשבת כדי שיהא הנפת העומר באחד בשבת ועלאת באחד בשבת לפי שהן דורשין ממחרת השבת יניפנו ממחרת שבת בראשית כמשמעו ושכרו שני בני אדם להעיד שראו את החדש היום: אחד משלנו. ולא הכירוהו: מאתים זוז נתונים כך במתנה. ותהא ראשי לעבדן ואע"פ שלא השלמת תנאי שלך לשוכרך דיך רשות לב"ד לקנוס ממון ולעשותו הפקר כדאמרין ביצמות (דף פט:): מנין שהפקר ב"ד הפקר שנאמר וכל אשר לא יבא לשלשת הימים וגו' יחרם כל רכושו וגו' (עזרא י): ימתח על העמוד. למלקות כדאמרין במסכת מכות (דף כב:): כופת שתי ידיו על העמוד: מתני' בראשונה היו משיאין משואות. לאחר שקדשו החדש ולא היו צריכין לשכור שלוחים לשלוח לגולה להודיע כי המשואות מודיעים אותן: משקלקלו הכותים. והשיאו גם הם משואות שלא בזמן החדש להטעות ישראל וב"ד לא היו משיאין משואות אלא בחדש שנתקדש ביום ל' כדאמרין בפירקין וכשלא היו משיאין לערב של יום ל' הכל יודעין שהחדש מעובר ופעם אחת עיבדו ב"ד את החדש ולא השיאו משואות לערב ל' והכותים השיאום בהרים שלהם והטעו את בני הגולה לעשותו חסר: כלונסות. פירטק"י בלע"ז: ארוכים. כדי שיראו למרחוק: וקנים ועלי שמן ונעורת של פשתן. כל אלו מרבים שלהבת: וכורכן במשיחה. לונל"י בלע"ז: קושאם בחוט של משיחה בראשי הכלונסיות: ומאין היו משיאין משואות. מה שם ההרים: מהר המשחה. מתחילין הוא הר הזיתים שלפני ירושלים עד שרואין שעושין כן בהר סרטבא: לחוורן וכו': את הגולה בני צבל אנשי פומבדיתא והמה מודיעין לכל בני מדינת צבל: כמדורת אש. מפרש בגמרא מדורת אש לשון היסק גדול: גמ' לקדשו. להודיעו שנתקדש: לאור עיבורו. לערב יום שלשים נגהי ל"א יום שלשים קרוי יום עיבורו כדאמרין לעיל (דף יט:): על שני אדרים שמקדשין אותם ביום עיבוריהם ועל שם שממנו מעברין את חדש היואל קרוי יום עיבור: ר"ח חסר. ר"ח הנקבע

ביום שלשים שהחדש היוצא נמצא עכשיו חסר: שחל להיות בע"ש. ולא נוכל לחלל שבת לאורו להשיא משואות ונשיא אותם למ"ש: ואי אמרת. שנהא רגילין בין אחסר בין אמלא: (ה"י)

תוספות וחד מי מהימן. תימה כי לא מהימן נמי מחלל את השבת לילך שם שמא יצטרף עם אחר כדתנן בפ"ק (לעיל ע"א) גבי אב ובנו דילכו לא מפני שיצטרפו זה עם זה אלא שאם יפסל האחד שיצטרף השני עם אחר ונראה דלא מקשה היאך אחר מחלל שבת כיון דלא מהימן לחודיה אלא מקשה על לישנא דמתני' דנקט אחר דמשמע דחד מהימן: אלא מאי אותו אותו זוג. תימה מאי קאמר אני יכול לומר אחד מאותו הזוג: שהא אחרתא הוה. י"ל דמייירי בעד. אחד שראה החדש שהלך רבי נהוראי להצטרף עמו ולהעיד נמי על החדש והא דקתני בברייתא להעיד עליו אחדש קאי אבל בירו' ובתוספתא (פ"א) מוכח בהדיא דבהכרת העד מייירי שהלך ר' נהוראי להעיד עליו דכשר וכן פרש"י וקאי פירכא דאי הכי אתרי שינויי: להטעות את חכמים. שאירע יום ל' של אדר בשבת ולא נראה החדש בזמנו ובייתוסין מתאווין שיהא יום א' של פסח בשבת כדי שתהא הנפת העומר באחד בשבת ועצרת באחד בשבת לפי שהיו דורשין ממחרת השבת שבת בראשית כמשמעו כך פי' בקונטרס וא"ת ומה מרויחים והלא מתקלקלין לענין פסח וי"ל דלא חשיבי ליה קלקול משום דדרשי אתם ואפי' מזידים: מוליך ומביא מעלה ומוריד. בירושלמי משמע כדי שלא יטעו לומר שהוא כוכב דא"ר אסי חזינא כוכבא דנחית וסליק חזינא כוכבא דאזיל ואתי: גזירה משום ר"ח חסר שחל להיות בע"ש. ה"נ הוה מצי למימר משום ר"ח מלא שחל להיות בשבת מהני טעמי דמפרש: (תוספות)

ה"ב גמרא: וחד מי מהימן והתניא וכו'. אית ספרים דגרסי הני עדו, ולומר דכיון דמדאורייתא אין כריכין להעיד עליו כלל ומדרבנן דלארוד משום השק המינין די בעד אחד כשר משלנו. והכין נמי אמרינן בירושלמי דגרסינן ההם (פ"ב, ה"א) ועד אחד נאמן, משלך נתנו לך דין הוא שלך יהו כריכין עדים והן אומרינן שיהא אחד נאמן כשנים. וחד לך מהימן והא תניא מעשה בר' נהוראי שהלך לאושא בשבת להעיד עליו. פירוש: להעיד על העד. והכין איתא בהדיא בתוספתא (ר"ה פ"ב, ה"א) דתניא ההם מעשה בר' נהוראי שבה עם העד בשבת לאושא והעיד בו. אי הכי מאי למימרא. מסתברא דהאי אי הכי קאי בין אתירוכא קמא בין אתירוכא דרב אשי, דמאי קושיא לרב אשי טפי מאידך, והכי קאמר, בשלמא אי אמרת ר' נהוראי לחודיה אזל לאסהודי ביה איצטריך לאשמעינן דחד מהימן דהם אמרו והם אמרו, אלכא אי אמרת דאחרינא הוה בהדיא, בין דאזיל בהדיא בין דאיכא סהדא אחרינא באושא מאי קא משמע לן, דאי משום דמחללינן שבתא לאסהודי עליה ואע"ג דמדאורייתא לא כריך, הא תני במתניתין דפרקין קמא (כב, א) מי שראה את החדש ואינו יכול להלך מוליכין אותו על החמור ואפילו על המטה וכו', דאף זה משום קיומו הוא, והכא נמי אע"ג דמדאורייתא לא כריך כיון דלא מקבלינן מיניה מדרבנן אם כן אי אפשר להעיד על החדש אלכא אם כן יחלל עליו אף מכירו. והא דפריק מהו דתימא כיון דלא ידע אי משכח ליה וכו', אחיא שפיר לפרוקא לרב אשי, אבל לאידך תירוכא, קשיא לי להאי פירושא דפרישית מאי קאמר. ויש לומר דאף לאידך פירוקא סליק, דכל שחילונו תלוי בידיעה אחרים היכי מצי אזיל ומחלל, דדילמא כי קאי בפני בית דין לא מסהיד ביה ונמצא ר' נהוראי מחלל עליו מספק ומספיקא לא מחללינן שבת, קא משמע לן. (ה"ב)

א - כג דף

למיטעי אמרי האי חסר הוא והאי דלא עביד מאתמול משום דלא אפשר או דלמא מלא הוא ובזמנו עבדו וליעביד בין אמלא בין אחסר וכי מקלע ר"ח בע"ש לא ליעביד כלל וכיון דלא עבדינן מוציא

שבת ועבדין אמלא מידע ידעי דחסר הוא אפילו הכי אתו למיטעי אמרי האי מלא הוא והאי דלא עבדי איתנוסי הוא דאיתנוסי וליעביד אמלא ולא ליעביד אחר כלל אמר אבוי משום ביטול מלאכה לעם שני ימים: כיצד היו משיאין משואות מביאין כלונסות כו': אמר רב יהודה ד' מיני ארזים הן ארז קתרום עץ שמן וברוש קתרום אמר רב אדרא דבי רבי שילא אמרי מבליגא ואמרי לה זו גולמיש ופליגא דרבה בר רב הונא דאמר רבה בר רב הונא אמרי בי רב עשרה מיני ארזים הם שנאמר [ישעיה מא-יט](#) אתן במדבר ארז שטה והדס ועץ שמן אשים בערבה ברוש תדהר ותאשור יחדו ארז ארזא שטה תורניתא הדס אסא עץ שמן אפרסמא ברוש ברתא תדהר שאגא תאשור שוריבנא הני שבעה הוו כי אתא רב דימי אמר הוסיפו עליהם אלמונים אלמוגין אלונים בוטמי אלמונים בלוטי אלמוגין כסיתא א"ד ארונים ערמונים אלמוגין ארונים ערי ערמונים דולבי אלמוגין כסיתא [ישעיה לג-כא](#) וצי אדיר לא יעברנו אמר רב זו בורני גדולה היכי עבדו מייתו שית אלפי גברי בתריסר ירחי שתא ואמרי לה תריסר אלפי גברי בשיתא ירחי שתא וטעני לה חלא עד דשכנא ונחית בר אמוראי וקטר אטוני דכיתנא בכסיתא וקטר להו בספינתא ונטלי חלא ושדו לבראי וכמה דמדליא עקרא ומתיא ומחליף על חד תרין בכספא תלת פרוותא הויין תרתי בי ארמאי וחדא דבי פרסאי דבי ארמאי מסקן כסיתא דבי פרסאי מסקן מרגנייתא ומקרייא פרוותא דמשמהיג א"ר יוחנן כל שיטה ושיטה שנטלו נכרים מירושלים עתיד הקב"ה להחזירן לה שנאמר [ישעיה מא-יט](#) אתן במדבר ארז שטה ואין מדבר אלא ירושלים שנאמר [ישעיה סד-ט](#) ציון מדבר היתה וגו' ואמר רבי יוחנן כל הלומד תורה ואינו מלמדה דומה להדס במדבר איכא דאמרי כל הלומד תורה ומלמדה במקום שאין ת"ח דומה להדס במדבר דחביב וא"ר יוחנן אוי להם לעובדי כוכבים שאין להם תקנה שנא' [ישעיה ס-ט](#) תחת הנחשת אביא זהב ותחת הברזל אביא כסף ותחת העצי נחשת ותחת האבנים ברזל תחת ר"ע וחביריו מאי מביאין ועליהם הוא אומר [יואל ד-כא](#) ונקיתי דמם לא נקיתי: ומאין היו משיאין משואות כו' ומבית בלתי: מאי בית בלתי אמר רב

רש"י אהו למיטעי. השתא בני הגולה אמרי כו' אבל השתא ללא עבדין ללא אחר כי עבדין למולאי שבת ידעי דחסר הוא: ועבדין אמלא. ואנו רגילין לעשות כל שאר המלאין: מידע ידעי דחסר הוא. ומחמת איסור שבת שאירע בליל משואותיו נמנעו מלהשיא: דאיתנוסי. בשכרות של משתה השבת: וליעביד אמלא ולא אחר. וכי מקלע ר"ח חסר בערב שבת ולא עבדין מידע ידעי דחסר הוא ולא תלו בשכרות ללא במידי דשכיח לכל חדשים חסרין לא עבדין והא נמי לא עבוד: אמר אבוי משום ביטול מלאכה כו'. ולא גרסינן גזירה חי אמרת נעביד אמלא ולא אחר אין לך ר"ה שאין מתבטלין בני הגולה ממלאכה שני ימים יום ל' שמה היום ר"ה ויום שלשים ואחד שמה עיברו את החדש והיום ר"ה אבל כי עבדין משואות אחר לאור יום ל' ידעי שביום שלשים נקבע ויעשו מלאכה למחר ואין בטלין שני ימים ללא במעובר: כיצד היו משיאין כו': אמר רב אדרא. כך שם האילן כדאמרין במסכת ביצה (דף טו:ו) יטע בהן אדר: תורניתא. פינייא"א בלע"ז: ברתא. בוס"ז בלע"ז: שאגא. ש"פ בלע"ז: בוטמי. אולמ"י בלע"ז: בלוטי. אירקו"ה בלע"ז: אגדילין בו פירי שקורין גליאנד"ה: כסיתא. מין עץ העולה בקרקע הים ושמו קוראל"ו: ערי. לויר"ז שם האילן ואת פרוי קורין ביי"ש: דולבי. קסטאנייא"א: ולי אדיר לא יעברנו. לנחל שעתיד ללאת מבית המקדש: זו בורני גדולה. ספינה שקורין דרומני"ט: היכי עבדי. אותה בורני גדולה למאי עבדה: חלא. חול: עד דשכנא. שוליה שוכנים בקרקעית הים ועודנה נרחית למעלה מן המים דבמקום שהאלמוגים גדילים בים אין הים עמוק כל כך: בר אמוראי. מלומד לשוט בנהרות: וקטר אטוני דכיתנא. חבילי פשתן שהן קשין לינתה וקושר ראשו אחד בשורש האילן וראשו אחד בבורני: ושקלי. הנך גברי חלא דספינתא ושדו לאבראי והיא עולה מתוך המים ועוקרת שרשי האילן: פרוותא. פורט"ז בלע"ז: ובשון משנה נמל: מסקן מרגנייתא. מקרקעית הים על ידי בר אמוראי: ומקרייא פרוותא דמשמהיג. אותה של פרסיים נקראת נמל של מלכה: ונקיתי דמם לא נקיתי. אם באתי לנקות את העכו"ם משאר עונות לא אנקם מדמם של ישראל: (ה"ט)

תוספות והא דלא עביד במוצאי שבת איתנוסי איתנוסו. וא"ת והשתא נמי דלא עבדו אמלא כלל כי מיחל ר"ח מלא בשבת יאמרו האי חסר הוא והאי דלא עביד למוצאי שבת איתנוסי דאיתנוסו וי"ל דהיכא דודאי עבדי לעולם משואות בין אמלא בין אחסר כי לא עבדי כלל ודאי תלו באונס אבל השתא דזימנין עבדי וזימנין לא עבדי כי לא עבדי השתא במוצאי שבת לא תלו באונס אלא במילתא דשכיחא: משום בטול מלאכה לעם שני ימים. פירש בקונטרס אין לך ר"ה שאין מתבטלין בני גולה ממלאכה ב' ימים בין אמלא בין אחסר אבל כי עבדי אחסר ידעי שביום שלשים נקבע ויעשו מלאכה למחר ולחנם דחק לפרש ר"ה דאכל ר"ח קאי כי לא היו רגילין לעשות מלאכה בר"ח כדאמרין בפרק הקורא את המגילה עומד (מגילה דף כב:) ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ר"ח וחולו של מועד קורין ארבעה ורגילין לומר שהוסיף המקום י"ט לנשים בר"ח בשכר שלא נתרצו על מעשה העגל כשאמר להם אהרן (שמות לב) פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם וגו' ויתפרקו כל העם וגו' אשר באזניהם אבל דנשיהם לא הביאו שלא רצו הנשים ליתן: ארבעה מיני ארזים. תימה דבפרק לולב הגזול (סוכה דף לז. ושם) א"ר יהודה סוכה אינה נוהגת אלא בארבעה מינים שבלולב ופריך עלה מהא דמכשר ר"י לסכך בנסרים של ארז שאין בהם [ארבעה על ארבעה] ומשני מאי ארז הדס כדאמר רבה בר רב הונא י' מיני ארזים הן והשתא לרב יהודה אמר רב דאמר ארבעה ותו לא מאי איכא למימר ושמא הכא לענין מקח וממכר פליגי אבל כולו מודו דעשרה מיני ארזין הן ובירושלמי חשיב עשרים וארבעה: שטה תורניתא. בפ"ק דע"ז (דף יד. ושם) דאמר מאי אצטרובלין תורניתא לאו היינו תורניתא דהכא דההוא אין לו עיקר כדמשמע התם והאי דהכא שהוא מין ארז ודאי יש לו שורש ועוד תורניתא הוא דלא מזבן הא שאר אילנות מזבני והתנן (ע"ז דף יט:): אין מוכרים להן במחובר לקרקע דכי האי גונא דייק התם גבי דקל טב לכך נראה דההיא דהתם מין אדמה כעין כובריתא דפרק א"ר עקיבא (שבת דף צ. ובפ' האשה שהיא עושה (נדה דף סב). דאכולהו מיייתי לה ההיא דכל שאין לה עיקר: עץ שמן אפרסמון. והא דכתיב (מלכים א ו) ויעש כרובים עצי שמן ומתרגמינן אעי דזיתא תרי גווני עץ שמן דאפרסמון לאו עץ זית הוא דכתיב בעזרא (נחמיה ח) צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ובמסכת תמיד (פ"ב משנה ג) עץ זית פסול למערכה עץ שמן כשר: ערמונים דולבי. פי' בקונטרס קשטיניי"ר וקשיא דבפרק לולב הגזול גבי ענפיו חופין את רובו פריך ואימא דולבא ואנן קא חזינן דלאו הכי הוא ומיהו התם נמי פי' בקונט' קשטיניי"ר (תוספות)

רשב"א או דילמא מלא הוא והאי דלא עבדו השתא איתנוסי הוא דאיתנוסי. פירוש: בשכרות משתה יום השבת. והא תאמר אם כן השתא נמי כי מיקלע יום שלשים ואחד בשבת והוא מלא דלא עבדינן כלל, אהו למוטעי ואמרין דילמא האי חסר הוא והא דלא עבדו בערב שבת משום דלא אפשר, והא דלא עבדו נמי במוצאי שבת איתנוסי הוא דאיתנוסי או דילמא חדש מלא הוא. יש לומר כי עבדי' בין אמלא בין אחסר השתא דלא עבדינן הויא מילתא דלא שכיחא דלא ידעי לה כולי עלמא הילכך איכא למימר דהלי ליה באונס, אבל השתא דלא עבדינן אמלא כלל כיון דכולי עלמא ידעי דחדש מלא לא עבדינן ביה לא שבקי מידי דשכיחא וידעי ביה כולי עלמא ותלו במילתא דלא שכיחא, כלומר בשכרות. גזרה משום בטול מלאכה לעם. פירש רש"י ז"ל: אין לך ראש השנה שלא היו מתבטלין בני הגולה ממלאכה שני ימים בין אמלא בין אחסר. הוצרך לפרש כן, משום דבשאר ראשי חדשים מאי בטול מלאכה חיה בהו. ואינו מחוור, דאפילו בשאר ראשי חדשים היו רגילים שלא לעשות מלאכה וכדאמרין בפרק הקורא את המגילה עומד (מגילה כב, ב) ושאין בו בטול מלאכה לעם כגון ראש חדשים וחולו של מועד קורין ארבעה, אלמא בראשי חדשים לא היו עושין מלאכה. ובפרק ר' אליעזר (פרכי דר"א פמ"ה) אמרו שהוסיף הקב"ה יום טוב לנשים בראשי חדשים על שלא נתרצו על מעשה העגל, כדכתיב (שמות לב, ג) ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם וגו' אבל דנשיהם לא הביאו שלא נתרצו בכך. עץ שמן אפרסמא. ואלע"ג דכתיב (מלכים א ו, כג) ויעש את הכרובים עץ שמן ומתרגמינן אעי דזיתא, תרי גווני עץ שמן נינהו, דכתיב בעזרא (נחמיה ח, טו) לאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ובמסכת תמיד (כט, א) שנינו שעץ זית פסול למערכה ועץ שמן כשר. מוליך ומביא מעלה ומוריד. ירושלמי (פ"ב, ה"ב): א"ר זעירא דלא יהוון סברין דהוא כוכבא, א"ר יוסי חמינן כוכבא דסליק ונחית חמינן כוכבא דאזיל ואחתי. (רשב"א)

זו בירם מאי גולה אמר רב יוסף זו פומבדיתא מאי כמדורת האש תנא כל אחד ואחד נוטל אבוקה בידו ועולה לראש גגו תניא ר"ש בן אלעזר אומר אף חרים וכייר וגדר וחברותי' איכא דאמרי ביני וביני הוּו קיימי א"ד להך גיסא דארץ ישראל הוּו קיימי מר חשיב דהאי גיסא ומר חשיב דהאי גיסא א"ר יוחנן בין כל אחת ואחת שמונה פרסאות כמה הוּו להו תלתין ותרתינן והא האיזנא טובא הוּו אמר אביי אסתתומי אסתתום להו דרכי דכתיב [\[הושע ב-ח\]](#) לכן הנני שך את דרכך בסירים רב נחמן בר יצחק אמר מהכא דכתיב [\[איכה ג-ט\]](#) נתיבותי עוה: [\[מתני'\]](#) חצר גדולה היתה בירושלים ובית יעזק היתה נקראת ולשם כל העדים מתכנסין ובית דין בודקין אותם שם ושעודות גדולות עושין להם בשביל שיהו רגילין לבא בראשונה לא היו זזין משם כל היום התקין רבן גמליאל הזקן שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח ולא אלו בלבד אלא אף חכמה הבאה ליילד והבא להציל מן הדליקה ומן הגייס ומן הנהר ומן המפולת הרי אלו כאנשי העיר ויש להם אלפים לכל רוח: [\[גמ'\]](#) איבעיא להו בית יעזק תנן או בית יזק תנן בית יעזק תנן לישנא מעליא הוא דכתיב [\[ישעיה ב-ב\]](#) ויעזקהו ויסקלהו או דלמא בית יזק תנן לישנא דצערא הוא כדכתיב [\[ירמיה מ-א\]](#) והוא אסור באזיקים אמר אביי ת"ש סעודות גדולות היו עושין להם שם כדי שיהו רגילים לבוא דלמא תרתי הוּו עבדי בהו: [\[מתני'\]](#) כיצד בודקין את העדים זוג שבא ראשון בודקין אותו ראשון ומכניסין את הגדול שבהן ואומרין לו אמור כיצד ראית את הלבנה לפני החמה או לאחר החמה לצפונה או לדרומה כמה היה גבוה ולאין היה נוטה וכמה היה רחב אם אמר לפני החמה לא אמר כלום ואח"כ היו מכניסין את השני ובודקין אותו אם נמצאו דבריהם מכוונים עדותן קיימת ושאר כל הזוגות שואלין אותן ראשי דברים לא שהיו צריכים להם אלא כדי שלא יצאו בפחי נפש בשביל שיהו רגילים לבוא: [\[גמ'\]](#) היינו לפני החמה היינו לצפונה היינו לאחר החמה היינו לדרומה אמר אביי פגימתה לפני החמה או לאחר החמה אם אמר לפני החמה לא אמר כלום דא"ר יוחנן מאי דכתיב [\[איוב כה-ב\]](#) המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה ולא פגימתה של קשת פגימתה של לבנה דחלשה דעתה פגימתה של קשת דלא לימרו עובדי החמה

[\[רש"י\]](#) אף חרים וכייר וגדר. היו משיאין המשואות כראשי הרים שלהן: ביני ביני. דהנך דמתני' הוּו קיימיני הנך: באיך גיסא. א"י לכל בני שני כלדים של א"י נמשכין לכל בבלי: בין כל אחת ואחת. דהנך דמתניתין: איסתתום דרכי. ואחזו ההולכין דרך עקלחון: בסירים. קוליס: מתני' חצר גדולה היתה בירושלים כו' כל העדים מתכנסין. ביום השבת שחללוהו לבוא ולהעיד: לא היו זזין משם. לפי שילאו חוץ לתחום והיואל חוץ לתחום אין לו אלא ד' אמות: מן הנהר. שהוא גדל פתאום ושוטף את בני העיר ואת הילדים: גמ' ויעזקהו. סייגו בגדר אבנים סביב סביב בעיגול כמו טבעת: לישנא דצערא. על שם שאסורין כאלו בזיקין שאין זזין משם כל היום: סעודות גדולות. אלמא לא הוה להו צערא: מתני' כיצד בודקין את העדים כו' לפני החמה. החמה הולכת לעולם ממזרח לדרום ומערב למערב ולמערב לכפון שנאמר הולך אל דרום וסובב אל כפון והלבנה אינה נראית ביום שלשים לעולם אלא סמוך לשקיעת החמה שמתוך שהיא דקה וקטנה אינה נראית בעוד שהחמה בגבורתה מללא קתני למזרחה או למערבה שמע מינה אין נראית להם בדרום וקא"ד שהיו שואלין את העדים אם ראוה מהלכת לפני החמה או לאחריה לצפונה של חמה ראיחם אותה או לדרומה של חמה ובגמרא פריך לפני החמה היינו לצפונה שהרי אין נכון לבדוק ולשאול אם לדרומה אלא בזמן ששניהן החמה והלבנה במערב שאם הם בדרום אינה יכולה להיות לא לצפונה ולא לדרומה אלא או למזרחה או

למערכה וכשהן במערכה אם לפני החמה היא זהו לכפונה שהרי לכל כפון הם הולכין ואם לאחריה היא הרי זה לכל דרום: כמה היה גבוה. מן הארץ לפי ראיית עיניכם: לאין היה נוטה. ראשי הפגימה לאיזה צד נוטין לכל כפון כזה (| או לכל דרום כזה |): אם אמר לפני החמה לא אמר כלום. מפרש בגמרא: גמ' היינו לפני החמה היינו לכפונה. הא חלא מילתא היא כדפרישית לעיל: פגימתה לפני החמה. פונה לכל החמה או לכל אחר ועלה קתני סיפא אם אמר לפני החמה לא אמר כלום דמעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה: ללא לימרו עובדיה. העובדין את החמה: (ה"י)

תוספות זו בירם. משמע כאן שהוא מארץ ישראל וכן מפרש ר"ת בקדושין (דף עב). גבי מיחסי דפומבדיתא מבירם נסבי: כמה הוו להו תלתין ותרתי. תימה בזמן שבית המקדש קיים נמי מרחקי טובא כדמוכח בפ"ק דתענית (דף י). שהיה מהלך ט"ו יום מירושלים עד סופה של כל א"י גבי כדי שיהא מגיע האחרון שבא"י לנהר פרת וזה היה לצד בבל דפרת לצד בבל הוא ואין לחלק בין מקדש ראשון למקדש שני כדמשמע בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כח. ושם) וצריך לומר דרצועה נפקא לא"י מצד אחד עד פרת חוץ מבבל וקשה היאך אפשר שירושלים היא טבור של א"י שהיא ד' מאות פרסה על ד' מאות לכל צד הרי מהלך שני מאות לכל צד הרי מהלך עשרים ימים לאחרון שבירושלים ממהלך עשר פרסאות ועוד הרי ירדן מן המזרח מהלך יום אחד מן המזרח לירושלים והוא קצה א"י: לא היו זזים משם. לפי שהיוצא חוץ לתחום אין לו אלא ד' אמות וכל החצר חשובה כד' אמות כדתנן בפרק מי שהוציא אוהו (עירובין דף מא:): נתנוהו בדיר וסוהר וכו' והא דמשמע בההוא פירקא (דף מז: ושם) גבי דיכריא דאתו למברכתא שכל העיר חשובה להם כד' אמות היינו בעיר המוקפת מחיצות והכא בירושלים לאחר שפרצו בה יונים פרצות דחשיב' כרשות הרבים כדאיתא פרק המוצא תפילין (עירובין דף קא). ומיהו אשכחן עיר דחשובה כד"א אף בלא מחיצות כדתנן בפרק כיצד מעברין (שם דף נז). נותנין קרפף לעיר עוד תנן (שם דף ס). הנותן עירובין בתוך עיבורה של עיר לא עשה ולא כלום ואם לענין יוצא חוץ לתחום נמי נותנין לו כל העיר כולה עם עיבורה כד' אמות אם כן בלא מחיצות נמי תחשיב כולה כד' אמות: שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח. הא דלא חשיב לה בפ"ק דביצה (דף יא): גבי דברים שהתירו סופן משום תחילתן משום דבהך לא קשה לן מידי דמתניתין היא דאכל הני דהתם פריך תנינא ומשני להו: או דילמא לישראל דצערא. פירש בקונטרס משום שעל שם שאסורין כאילו בזיקין שאינן זזים משם כל היום כולו והיינו קודם דאתקין רבן גמליאל שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח וקשיא מאי מייתי מסעודות גדולות הא ע"כ קודם ר"ג הכי הוה לכך נראה דמביעי ליה אי אותו מקום צר להם או מרווח ומייתי ראייה דמרווח ואם תאמר כיון דאיסור שבת עלייהו היאך יוצאין מחצר לחצר י"ל כיון דקודם דפרצו בה היו יכולים ללכת בכל העיר גם עתה משנפרצה אלא כמה מבואות וחצרות פתוחים לאותו חצר שהיו (רש"י) [להלך בהן כארבע אמות: (תוספות)]

רש"י מתני': לא היו זזין משם כל היום. פירוש, לפי שהיוצא חוץ לתחום אין לו אלא ארבע אמות בלבד וכל החצר חשובה כארבע אמות. ואע"ג דמשמע בעירובין פרק מי שהוציא אוהו (מז, ב) לכל העיר נמי כארבע אמות בעיר המוקפת מחיצות, אפילו הכי שחני ירושלים דלאחר שנתפרטו בו פרטות חשיבא כרשות הרבים, כדאיתא בפרק המוליא תפילין (עירובין קא, א). גמרא: לישראל דלערא הוה. פירש רש"י ז"ל: על שם שלא היו זזין משם קודם תקנת ר"ג והיו כאלו אסורין בזיקין. והקשו בתוס', לאם כן מאי קא מייתי מסעודות גדולות, הרי אפילו קודם תקנת ר"ג היו עושין שם. ואינה קושיא דאלרבה משום הכי קא מוכח דאפילו קודם ר"ג כך היתה נקראת והיו עושין שם סעודות, אם כן לא על שם שמלטעריין שם נקראת כן. ובתוס' פירשו דהכי קא מציעיא ליה, אם אותו מקום צר להם או מרווח. ירושלמי (שם, הלכה ג): מהו בית יעזק ששם היו עוזקין את ההלכה דכתיב (ישעיה ה, ב) ויעזקו ויסקלו. (רש"י)

גירי קא משדייא: כמה היה גבוה ולאין היה נוטה כו': תנא חדא לצפונה דבריו קיימין לדרומה לא אמר כלום והתניא איפכא לדרומה דבריו קיימין לצפונה לא אמר כלום לא קשיא כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים ת"ר אחד אומר גבוה ב' מרדעות ואחד אומר ג' עדותן קיימת אחד אומר ג' ואחד אומר ה' עדותן בטילה אבל מצטרפין לעדות אחרת ת"ר ראינוהו במים ראינוהו בעששית ראינוהו בעבים אין מעידין עליו חציו במים חציו בעששית אין מעידין עליו השתא כולו אמרת לא חציו מבעיא אלא ה"ק חציו במים חציו ברקיע חציו בעבים חציו ברקיע חציו בעששית חציו ברקיע אין מעידין ת"ר ראינוהו ושוב לא ראינוהו אין מעידין עליו כל הכי חזו לה ואזלי אמר אביי ה"ק ראינוהו מאלינו ושבנו לראותו מדעתנו ולא ראינוהו אין מעידין עליו מאי טעמא אימור כוביתא דעיבא בעלמא הוא דחזי: **מתני'** ראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש בין שנראה בזמנו בין שלא נראה בזמנו מקדשין אותו ר"א בר' צדוק אומר אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קידשוהו שמים: **גמ'** ראש ב"ד וכו': מנהגי מילי א"ר חייא בר גמא א"ר יוסי בן שאול אמר רבי אמר קרא **[ויקרא כג-מד]** וידבר משה את מועדי ה' מכאן שראש ב"ד אומר מקודש: וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש: מנלן אמר רב פפא אמר קרא **[ויקרא כג-ב/ד/לז]**

של חמשה ושל ששה ושל שמונה ושל שבעה לא יעשה אפי' של שאר מיני מתכות רבי יוסי בר יהודה אומר אף של עץ לא יעשה כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי אמרו לו משם ראייה שפודין של ברזל היו וחיפוס בבעץ העשירו עשאום של כסף חזרו העשירו עשאום של זהב ושמשין שאי אפשר לעשות כמותן מי שרי והתניא **[שמות כ-כג]** לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשיי המשמשין לפני במרום אמר אביי לא אסרה תורה אלא דמות ארבעה פנים בהדי הדדי אלא מעתה פרצוף אדם לחודיה תשתרי אלמה תניא כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם א"ר הונא בריה דרב אידי מפרקיה דאביי שמיעא לי לא תעשון אתי לא תעשון אותי ושאר שמשין מי שרי והא תניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשיי המשמשין לפני במרום כגון אופנים ושרפים וחיות הקודש ומלאכי השרת אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון ושבמדור התחתון מי שרי והתניא **[שמות כ-ד]** אשר בשמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ממעל לרבות מלאכי השרת כי תניא ההיא לעבדם אי לעבדם אפילו שלשול קטן נמי אין ה"נ דתניא **[שמות כ-ד]** אשר בארץ לרבות הרים וגבעות ימים ונהרות אפיקים וגאיות מתחת לרבות שלשול קטן ועשייה גרידתא מי שרי והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשיי המשמשין לפני כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות שאני ר"ג דאחרים עשו לו והא רב יהודה דאחרים עשו לו וא"ל שמואל לרב יהודה שיננא סמי עיניה דדין התם חותמו בולט הוה ומשום חשדא דתניא טבעת חותמו בולט אסור להניחה ומותר לחתום בה חותמו שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה ומי חיישינן לחשדא והא ההיא בי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא דהוה ביה אנדרטא והווי עיילי רב ושמואל ואבוה דשמואל ולוי ומצלו התם ולא חיישי לחשדא רבים שאני והא ר"ג יחיד הוא כיון דנשיא הוא שכיחי רבים גביה איבעית אימא דפרקים הוה ואיבעית אימא להתלמד עבד וכתוב **[דברים יח-ט]** לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות: **מתני'** מעשה שבאו שנים ואמרו ראינוהו שחרית במזרח

רש"י של חמשה. נרות: ושל ששה. נרות: ואפילו של שאר מיני מתכות. לפי שכוונתו בהן כשירה לפנים כדתניא (מנחות דף כח:): ועשית מנורת כלל זהב טהור פרט מקשה תיעשה חזר וכלל מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת: אף של עץ לא יעשה. שכוונתו בה כשירה לפנים דר' יוסי בר' יהודה דריש ליה לקרא דבריו ומעוטי מאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט חרס והכי מפרש לה במנחות (ספ): כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי. כשגברה ידם על היוונים והוליאום מירושלים וטיהרו את המקדש והיו עניים ולא יכלו לעשותה של זהב: כדעז. שטייני"ז בלע"ז: דמות ארבעה פנים. לגוף אחד כעין חיות הקדש דהיינו אתי שפסא כבוד רכוב עליהן: פרוף אדם לחודיה תשתרי. שהרי הוא אחד מהן בחיות ואפ"ה אמר עד לאיכא כולהו בהדי הדדי: שבמדור העליון.

ברקיע שביעי דדייקינן אחי אבל חמה ולבנה וכוכבים ומזלות במדור התחון הן ברקיע השני כדאמרין במסכת חגיגה (דף יב:): שלקול. תולעת: אפיקים. מולאי מים ביברי"ש בלע"ז: אחרים. נכרים: והא רב יהודה. שהיתה לו אורה בטבעתו ואחרים עשאה ואל"ל שמואל דנישקליה מיניה: סמי עיניה. כלומר השחת אורתו: ומשום חשדא. שלא יאמרו ע"ז היא לו: אסור להניחה. באכעבו: ומותר לחתום בה. שחתמתה שוקעת: וכחותמה שקוע. חתימה בולטת חותמה בולטת המתכת חרות סביב סביב והאורה עומדת כמות שהיא חותמה שוקעת האורה חקוקה וחרוטה במתכת: דשך ויתביב כנהרעא. מקום הוא ויש פותרין שחרב וחזר וכנה ותמיד היתה שכינה מלוייה שם ויכניה וגלותו כנאווה שגשאו עמהם מאבני ירושלים ועליהם נאמר (תהילים קב) כי ראו עבדיך את אבניה: אנדרטא. כלם דמות המלך: והא ר"ג יחיד הוא. וניחוש נמי לחשדא: מהני מעשה שגאו שנים כו': ראונוהו שחרית במזרח. את הישנה: (כ"ט"י)

תוספות שפודים של ברזל. הא דקרי ליה שפודים משום שלא היו גביעים כפתורים ופרחים אלא א"כ באה זהב כדאי' בהקומץ רבה (מנחות דף כח. ושם): חוץ מפרצוף אדם. תימה מאי קושיא דלמא הכא במוצא וכדרבא דמוקי לה כר' יהודה ב' כל הצלמים (ע"ז דף מג. ושם) אבל עשייה שריא וי"ל דסוגיא דהכא כאביי ולית ליה דרבא ומוקי לה בעושה ולפ"ז מותר לעשות צורת אדם דקיימא לן כרבא לגבי דאביי ומיהו אין ראייה דבלא שום קושיא יכול רבא לדרוש לא תעשון אותי וכן תניא לקמן טבעת שחותמה שקוע אסור לחתום בה: לא תעשון אתי. וא"ת ומאי קאמר אלא דמות ארבעה פנים תיפוק ליה משום צורת אדם לחודיה וי"ל כי איכא שאר פרצופין עם אדם שרי טפי א"נ אם מצא צורת אדם אסור להשלים לד' פנים ומיהו קשיא דפרצוף אדם לחודיה תיפוק ליה מכרובים שעל הכפורות וי"ל דלא מקרו שמשי וכרובים שבשמים לא נתבררה צורתם: לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון. הני תלת מילי דאביי לא הדר ביה בכל זמנא דכולה אמת וה"ק לא אסרה בשמשין של מטה אלא בית תבנית היכל ואכסדרה תבנית אולם ובשמשין התחתונים אסרה חמה ולבנה וכוכבים ובמדור העליון דמות ד' פנים: ממעל לרבות מלאכי השרת. למאי דסליק אדעתיה דאירי בעשייה הוה מצי לאקשווי דמות שמשי מלא תעשון נפקא: שאני ר"ג דאחרים עשו. ואע"ג דבכל מילי אמירה לנכרי שבות כדמוכח בפ"ב דמו"ק (דף יב.) ואפילו בדרבנן איכא שבות ובפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף צ.) יש בעיא אי איכא שבות בלאו או לא גבי חוסס פרה ודש בה הכא לא גזור משום מצוה וצריך ליזהר כשמלוין לנכרים ומחתמין החוב בחותם של שעה שתלוי באגרת דלא שמכין אדרבא כדפרישית דלא פליג רבא ואם הנכרי מביא לו חותם מעצמו מותר: סמי עיניה דדין. אלמא אסור להשהותו שמה יחשדוהו שעשה ועבר על לא תעשון ור"ג נמי ליתסר ומשני כיון דחותמו בולט חיישין לחשדא שמה יאמרו ע"ז הוא לו אבל אחשדא דלא תעשון לא חיישין ומפרש בה"ג דההיא דרב יהודה בצורת דרקון משום דתנן בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מב:): מצא כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה דרקון יוליקם לים המלח ומפרש התם משום דהני חשיבי להו וה"נ חשיב טפי חשדא משאר: והא רבן גמליאל יחיד. תימה והא צורה דר"ג לא היתה בולטת וי"ל דמ"מ שייך בה חשדא דגבי לבנה אין חילוק כיון דאינה בולטת ברקיע: ראינוהו במזרח. הישנה וערבית במערב את החדשה עדי שקר הם דקיימא לן (לעיל כ:): כ"ד שעי מיכסי סיהרא כך פירש בקונטרס בשם רבותיו והקשה מדקתני בברייתא פעמים שבא בארוכה ואין לשון ארוכה וקצרה נופל כאן שהרי מתוך קוטנה הישנה נכסית מבני מערב כשהיא במזרח לפני חדושה ופירש בקונטרס דעל החדשה העידו ועדי שקר דקאמר רבי יוחנן בן נורי לפי שבי"ב שעות שביום אין ממהרת לבא מתוך המזרח לתוך המערב וע"ז קאמר פעמים שבא בארוכה ושוהה לבא ודבר תימה הוא מאי ס"ד דר' יוחנן בן נורי למה לא תוכל לילך ב"ב שעות כל רוח דרומית ועדיין מקצה רוח מזרחית ומערבית עמו ובירושלמי משמע כלישנא קמא דקאמר רבי שמלאי טעמא דרבי יוחנן בן נורי כל חדש שנראית קודם ו' שעות אין כח בעין לראות את הישן נראה ישן שחרית לא נראה חדש בין הערבים חדש בין הערבים לא נראה ישן שחרית א"ר חייא בר אבא ולמה קבלם ר"ג שכן מסורת הוא מאבותיו פעמים שבא בארוכה ופעמים מהלך בקצרה ותימה מי פליג המסורת מאבותיו דר"ג אהא דאמר לעיל בסוף פ"ק (דף כ:): כ"ד שעי מיכסי סיהרא למאי נפקא מינה לאכחושי סהדי ושמה יש לחלק בשעות דיש שעות קטנות ביום כגון בתקופת טבת ויש שעות בינוניות כגון בימי ניסן ותשרי ויש גדולות כגון בתקופת תמוז ואי בקטנות או בינוניות מיכסי סיהרא לבני א"י תמני סרי מעתיקא ושית מחדתא מן הגדולות פעמים מכסיא פורתא כגון דבא בארוכה פעמים דלא מכסיא כגון דבא בקצרה: (תוספות)

רשב"א שפודין של ברזל היו. להכי קרי להו שפודין, דאינה כהה גביעים וכפתורים ופרחים, אלא אם כן כהה זהב, כדמוכח במנחות בפרק הקומץ רבה (כה, א). לא תעשון אחי קרי ביה לא תעשון אותי. ואם תאמר אם כן למה לי דאסר דמות ארבע פנים כהדי הדדי, תיפוק ליה משום פרצוף אדם לחודיה דאית בהו. יש לומר נפקא מינה כשהיה שם כבר פרצוף אדם שאסור להוסיף עליו דמות שלשה פנים האחרים. ואי נמי, כל היכא דמלכך ארבע כהדי הדדי לאו היינו לא תעשון אותי ולא ליתסר, קא משמע לן לא תעשון דמות שמשי. ואם תאמר מאי קא מקשה ואזיל מדתניא כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם, דילמא ההם במואל וכדמוקי לה רבא ההם בעבודה זרה בפרק כל האלמים (מג, א) ומשום איסור הנאת עבודה זרה נגעו בה, אבל עשייה שריא. ויש לומר דהכא אליבא דאביי מקשינן ואיהו מוקי לה בעושה וללא כרבא. ומיהו ליכא ראייה מהכא למישרי עשיית פרצוף אדם כרבא ומשום דאביי ורבא הלכה כרבא, דילמא רבא נמי אפשר דאסר, משום דכלא שום קושיא אפשר למדרש לא תעשון אחי לא תעשון אותי. אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון. והני הלכה מילי דאביי לא פלגינן אהדדי ולא מהדר קא הדר ביה מחדא מינייהו. אלא מעיקרא הכי קאמר, לא אסרה תורה בשמשין של מטה אלא בית תבנית היכל ואכסדרה תבנית אולם, ובשמים שבמדור התחון אסרה דמות חמה ולבנה וכוכבים ומזלות, ובמדור העליון לא אסרה אלא דמות ארבע פנים כהדי הדדי. שאני רבן גמליאל דאחרים עשו לו. ואע"ג דאמריה לגוי אסירה בכל מידי דמיסר לישאל למעבד, כדמוכח בצבא מליעא בפרק השוכר את הפועלים (כ, א) גבי בעיא דמהו לומר לגוי חוסס פרתו ודוש בה. אפילו הכי שאני הכא דלמאנה שרי דאמריה לגוי אינה אלא מדבריהם, והכא במקום מלאה לא גזור. התם בחותמה בולט ומשום חשדא. והשתא הוה מצי למפרך מידי, אי הכי ר"ג נמי הא איכא משום חשדא, אלא דעדיפא מינה אקשי ומי חיישין לחשדא, וכיון דשני ליה לאיכא לחלק בין חשדא דיחיד לחשדא דרבים

הדר אקשי ליה והא ר"ג דיחיד הוא ואם כן ליחסר משום חשדא. הא דתניא: טבעת שחותמו בולט אסור להניחה ומוחר לחתום בה. בלורת אדם, אי נמי בלורת חמה ולבנה היא, לאיכא משום עשייה ומשום חשדא דע"ז, והלכך בחותמה בולט אסור להניחה משום חשד ע"ז לפי שאלו לורות נעבדות ואותן הנעשין לעבודה אין עושין אותן אלא בולטות. ומוחר לחתום בה לאי אסור עשייה, לא אסרה תורה אלא כעין שמשין שבמדור שהו בולטין. אבל אי אפשר לפרש בלורת דרקון דההיא ליכא משום אסור עשייה, דעשייה שלא לשם ע"ז מישראל ארי, כדאמרינן התם בפרק כל הכלמים (מנז, ב) ואי בלורת דרקון בעשייה מי אסרי. והלכך חותמה שוקע היה מותר בין להניחה בין לחתום בה, והא דר"ג הוא הדיון הזה מצי לשנויי שלא היו בולטות. ובפרק כל הכלמים הארכתי בשמועה זו יותר בסיעתא דשמיא. מתני': ראינוהו שחית במזרח וערבית במערב. פירש רש"י ז"ל משום רבותיו, ראינוהו הישנה בשחית במזרח ואת החדשה ערבית במערב. וקאמר עדי שקר הם, משום דעשרים וארבעה שני מיכסי סיהרא. והקשה הוא ז"ל, לאם כן מאי שייך בהא פעמים בא בארכה פעמים בא בקלרה דקאמר ר"ג בביתא. ומשום הכי פירש הוא ז"ל, דכולה בחדשה קאמרי כלומי, ראינוהו בשחר במזרח ובערב במערב, ומשום הכי קאמר עדי שקר הם שאי אפשר שיכך כל כך מן המזרח למערב משחית לערבית, ועלה קאמר ר"ג דפעמים שהיא [באה] בקלרה. ומיהו בירושלמי (ר"ה פ"ב, ה"ז) משמע כפירוש הראשונים, דגרסינן התם אמר ר' שמלאי טעמא דר' יוחנן בן נורי כל חדש שנראה קודם שש שעות אין כח בעין לראות את הישן, והני כן נראה ישן שחית לא נראה חדש בין הערבים נראה חדש בין הערבים לא נראה ישן שחית, אמר ר' חייא בר אשי ולמה קבלן רבן גמליאל שכן מסורת היא מאבותיו פעמים שבא בארכה פעמים שבא בקלרה. (רש"א)

וערבית במערב א"ר יוחנן בן נורי עדי שקר הם כשבאו ליבנה קיבלן רבן גמליאל ועוד באו שנים ואמרו ראינוהו בזמנו ובליל עיבורו לא נראה וקיבלן ר"ג אמר רבי דוסא בן הורכניס עדי שקר הן היאך מעידים על האשה שילדה ולמחר כריסה בין שיניה אמר לו רבי יהושע רואה אני את דבריך שלח לו ר"ג גוזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעוטיך ביוה"כ שחל להיות בחשבונך הלך ומצאו ר"ע מיצר אמר לו יש לי ללמוד שכל מה שעשה ר"ג עשוי שנאמר ויקרא כג- אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם בין בזמנן בין שלא בזמנן אין לי מועדות אלא אלו בא לו אצל ר' דוסא בן הורכניס אמר לו אם באין אנו לדון אחר בית דינו של ר"ג צריכין אנו לדון אחר כל בית דין ובית דין שעמד מימות משה ועד עכשיו שנאמר [שמות כד-ט] ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל ולמה לא נתפרשו שמותן של זקנים אלא ללמד שכל שלשה ושלושה שעמדו בית דין על ישראל הרי הוא כבית דינו של משה נטל מקלו ומעוטי בידו והלך ליבנה אצל ר"ג ביום שחל יוה"כ להיות בחשבונו עמד ר"ג ונשקו על ראשו אמר לו בוא בשלום רבי ותלמידי רבי בחכמה ותלמידי שקבלת את דברי: **גמ'** תניא אמר להם ר"ג לחכמים כך מקובלני מבית אבי אבא פעמים שבא בארוכה ופעמים שבא בקצרה א"ר יוחנן מ"ט דבי רבי דכתיב [תהילים קד-ט] עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו שמש הוא ידיע מבואו ירח לא ידע מבואו רבי חייא חזייה לסיהרא דהוה קאי בצפרא דעשרים ותשעה שקל קלא פתק ביה אמר לאורתא בעינן לקדושי בך ואת קיימת הכא זיל איכסי א"ל רבי לר' חייא זיל לעין טב וקדשיה לירחא ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקים ת"ר פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראית דמות לבנה בעשרים ותשעה לחדש כסבורים העם לומר ר"ח ובקשו ב"ד לקדשו אמר להם ר"ג כך מקובלני מבית אבי אבא אין חדושה של לבנה פחותה מעשרים ותשעה יום ומחצה ושני שלישי שעה וע"ג חלקים ואותו היום מתה אמו של בן זזא והספידה ר"ג הספד גדול לא מפני שראויה לכך אלא כדי שידעו העם שלא קידשו ב"ד את החדש: הלך ר"ע (ומצאו) מיצר כו': איבעיא להו מי מיצר ר"ע מיצר או רבי יהושע מיצר ת"ש דתניא הלך ר"ע ומצאו לרבי יהושע כשהוא מיצר אמר לו [רבי] מפני מה אתה מיצר אמר לו (רבי) עקיבא ראוי לו שיפול למטה י"ב חדש ואל יגזור עליו גזירה זו א"ל רבי תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתי אמר לו אמור אמר לו הרי הוא אומר [ויקרא כג-ב] אתם אתם אתם ג' פעמים אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין אתם אפילו מוטעין בלשון הזה אמר לו עקיבא נחמתני נחמתני: בא לו אצל רבי דוסא בן הורכניס כו': ת"ר למה לא נתפרשו שמותם של זקנים הללו שלא יאמר אדם פלוני כמשה ואהרן פלוני כנדב ואביהוא פלוני כאלדד ומידד ואומר [שמואל א יב-ו] ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן ואומר [שמואל א יב-יא] וישלח ה' את ירובעל ואת בן ואת יפתח ואת שמואל ירובעל זה גזעון ולמה נקרא שמו ירובעל שעשה מריבה עם הבעל בן זה שמשון ולמה נקרא שמו בן דאתי מדן יפתח כמשמעו

רש"י וערבית במערב. את החדשה: עדי שקר הם. דקוימא לן (לעיל דף כ:): עשרים וארבעה עמי מכסי סיהרא כך פירשו רבותי ולבי נוקפי מדקחני בצרייתא פעמים שבא בארובה פעמים שבא בקלרה ואין לשון ביאת ארובה וקלרה נופל כאן שהרי מתוך קוטנה הישנה היא נכסית מבני מערב כשהיא במזרח לפני חידושה ונראה לי דעל החדשה העידו ועדי שקר דקאמר רבי יוחנן בו נורי לפי שאינה ממחרת לרוך ב"ב שעות שביום מתוך המזרח לתוך המערב וע"ז קאמר פעמים שבא בדרך ארובה ופאה לבא: ועוד באו שנים ואמרו ראינוהו בזמנו. ביום שלשים: וליל שלשים. שהיו מלפין ב"ד והעם שתהא מגולה ויראוהו מאחר שהעדים ראוהו ביום לא נראה להם: רואה אני את דבריך. לעבר את החדש: הלך ומלאו. הלך ומלאו ר"ע לר' יהושע מיצר על שהנשיא גזר עליו לחלל יום הכפורים: אשר תקראו. בקריאת בית דין תלאו הכתוב: בא לו. ר' יהושע אלל רבי דוסא: למה לא נתפרסמו שמוהו כו'. שאם בא אדם לדון אחר בית דין שבימיו ולומר וכי בית דין זה כמשה ואהרן כאלדד ומידד אומרים לו שמה חשוב הוא כשלקה מן השאר שלא נהפשו שמוהו: גמ' דחזי לסיהרא. ישנה: שקל קלא. פיסת רגבים מוט"א בלע"ז: לאורחא בעינן לקדושין. אריכין אנו לעשות הלילה יום טוב של ראש השנה לחסר את הלול ולחיים על העדים לומר ראינוהו בזמנו לקדשו למחר ואף על פי שלא ראוהו לפי שהיה עיבור החדש דוחה את יום הכפורים אלל שבת: ואת קיימת הכא. ואם תהא נראית ערבית שוב לא יקדשו את החדש למחר כדאמרן לעיל פרק קמא (כ:): אריך שיהא לילה ויום מן החדש שאם נראית הישנה לאור כ"ט אין מקדשין מחר את החדש: זיל לעין טוב וקדשה. דואג היה שלא ירננו עליו בני עירו כשיקדשו למחר לפי שראו הישנה כל יום כ"ט וסלק תלוותם מעלי ומורי פירש שגזרו גזרה במקומו שלא יקדשו את החדש: דוד מלך ישראל. נמשל כלבנה שנאמר בו (תהלים פט) כסאו כשמש נגדי כירח ויון עולם: (ונראית דמות לבנה. בעשרים ותשעה): שידעו שלא קדשו בית דין את החדש. שאין מספידין ביום טוב: אחם אחם אחם. שלשה זמנין כתיב אשר תקראו אותם בפרשת שור או כשב וקרי ביה תקראו אחם: שוגגין. מאליהן כסבורין שהוא ראוי להתעבר וטועין: מוטעין. על ידי עדי שקר: שלא יאמר אדם. על בית דין שבימיו וכי פלוני ופלוני כמשה ואהרן שאשמע לו עכשיו שלא נהפשו אמור לו אם אינו כמשה ואהרן הרי הוא כאחד משאר זקנים שאינך יודע מי הם: ואומר ה' אשר עשה את משה ואת אהרן. שמואל הנביא אמר לישראל הקדוש ברוך הוא עשה לכם נסים על ידי ששה זקנים הללו משה ואהרן ירובעל וזדון ויפתח ושמואל: (רש"י)

תוספות לאורתא מקדשין לך ואת קיימת הכא. תימה הא שפיר אפשר שיהא המולד ביום ל' קודם י"ח שעות שיכולה לראות ביום ותראה הישנה ביום כ"ט שחרית אפילו לבני מערב שמא לא היה כל כך שחרית שכבר יצא שמש בגבורתו שלא היתה ראויה לבני מערב ובקונטרס פי' ואת קיימת הכא ואם תהא נראית ערבית שוב לא יקדשו החדש למחר כדאמר בפ' קמא (דף כ: ושם) וצריך שיהא לילה ויום מן החדש שאם נראית הישנה לאור עשרים ותשעה אין מקדשין מחר את החדש וזה אי אפשר להיות כדפרישית בפ"ק (שם ד"ה חצות): זיל לעין טוב וקדשה. שם היו קבועים לקדש את החדש כדאי' בפסיקתא בפסוק תקעו בחדש שופר למה בית דין מקדשין החדש בעין טוב לפי שהוא בית הועד אמר הקב"ה בית מועד של כל העולם שנאמר (ישעיה ב) כי מציון תצא תורה ואמרי' בירושלמי כשם שתוקעים ביבנה כך תוקעים בעין טוב משמע שהיה שם בית דין קבוע דומיא דיבנה: (תוספות)

רשב"א לאורתא מקדשין לך ואת קיימת הכא. פירש רש"י ז"ל כלומר, שאם תהא נראית בישך לערב שוב אין אנו יכולין לקדש למחר משום דבעינן שיהא לילה ויום מן החדש, כדאמרין לעיל בפ"ק (כ, ב). זיל לעינטב וקדשה. פירוש: משם דבעינטב היו בית דין קבועים לקדש את החדש, כדאיתא בפסיקתא (פסיקתא רבתי פמ"ב) בפרשת תקעו שופר בליון, למה בית דין מקדשין בעינטב שהוא בית הוועד אמר הקב"ה הוא בית הוועד של כל העולם שנאמר (ישעיה ב, ג) כי מציון תצא תורה. וגרסינן בירושלמי (בירושלמי לפנינו ליתא ומובא בתוס' ריב"ז"א ור"ן) כן תוקעין ביבנה כן תוקעין בעינטב, משמע שהיה שם בית דין קבוע (דומיא) דיבנה. סליק פרק אם אינו מכירין כס"ד (רשב"א)

ב - כה דף

ואומר **[תהילים צט-י]** משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו כאהרן בדורו ויפתח בדורו כשמואל בדורו ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור הרי הוא כאביר שבאבירים ואומר **[דברים יז-ט]** ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו ואומר **[קהלת**

2-1] אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה: נטל מקלו ומעותיו בידו: תנו רבנן כיון שראה אותו עמד מכסאו ונשקו על ראשו אמר לו שלום עליך רבי ותלמידי רבי שלמדתני תורה ברבים ותלמידי שאני גוזר עליך גזירה ואתה מקיימה כתלמיד אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים קל וחומר קטנים לגדולים קל וחומר חיובא הוא אלא מתוך שהגדולים נשמעים לקטנים נושאת קטנים קל וחומר בעצמן:

ר"י ואומר. בספר תהלים משה ואלהרן בכהו ושמואל בקוראי שמו קוראים אל ה' והוא יענם הרי שקל הכתוב שמואל עם משה ואלהרן ובכתובים הראשונים כתוב ירובעל בן ויפתח עם משה ואלהרן ושמואל שלשה קלים עם שלשה חמורים: הא אין לך לילך כו'. הרי לימדך הכתוב כאן שאין לך לבקש אלא שופט שהיה בימך: אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה. כי לא מחכמה שלת על זה לפי שהדורות היו טובים ולדיקים מן האחרונים לפיכך היו הימים הראשונים טובים מאלה שאי אפשר שיהו אחרונים כראשונים: (ר"י)

תוספות שהימים הראשונים היו טובים מאלה. ולכך יש לשמוע לראשונים יותר מן האחרונים אל תאמר כן דאין לך אלא שופט שהיה בימיו: מתני' (תוספות)

רשב"א סלקא דעתך אמינא הואיל וראוהו בית דין וכל ישראל איפרסמא לה מילתא ולא ליעברוהו קא משמע לן. קשיא לי, אמאי לא פרכין מיהא ומתניתין לרב דימי מנהרדעא, דהני בשלהי פרחין קמא (כ, א) מאיימין על העדים על החודש שלא נראה בזמנו לקדשו, ואין מאיימין על העדים על החודש שנראה בזמנו לעברו, מאי טעמא האי מחזי כשיקרא והאי לא מחזי כשיקרא, והא הכא דאיפרסמא מילתא לכל ישראל ואפילו הכי מעברינן. ויש לומר דהתם בשהיו יכולין לקדשו ביום שלשים על פי הראיה, ועמדו מדעת עאמון לאורך הנראה להם ולא קדשוהו ועמדו עד למחר, התם הוא דלא משום דהתם מחזי לעם כשיקרא, אבל הכא הכל יודעין דמנא לקדש על פי הראיה, וכיון שלא היה שהות ביום לקדש הרי זה ניכר לכל שהוא כאלו לא באו עדים היום, שהרי אי אפשר לקדשו שהתורה אמרה ראה וקדש. וצירוףלמי (פירקין ה"א) מלאתי שהקשו בהפך, דגרסינן התם ר' זעירא ור' אחי בשם ר' יהושע בן לוי מעמעמין על הנראה לעברו, ואין מעמעמין על שלא נראה לקדשו, מתניתא פליגא על ר' זעירא ראוהו בי"ד וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה הרי זה מעובר מפני שחשכה הא לא חשכה לא, דהא אמרה אין מעמעמין על הנראה לעברו, ע"כ. וקשיא לי אם כן למה לא הקשו ממנה בגמרא למאן דאמר מאיימין על הנראה כדי לעברו. לפיכך נראה לי, אע"ג דלא חסיקו בה פירוקא צירוףלמי, טעמא משום דהתם לאורך שנראה להם לעברו, ומתניתין דהכא ללא אורך, ולפיכך דוקא חשכה הא לא חשכה לא. כן נראה לי. הא דאמרין: מהו דתימא ליהוי חקירת העדים כתחלת דין ומקודש מקודש כגמר דין וליקדשיה בליה. קשיא לי, ואי משום הא נמי לא איצטרך דהא מרישא נמי שמעת מינה, דאי סלקא דעתך הכין, ליהוי נמי ראיית בית דין כתחלת דין ומקודש מקודש כגמר דין, אלא מדקתני הרי זה מעובר שמע מינה דלא. ויש לומר דאילו מרישא הוא אמינא דכיון דעלמא דעל פי ראייתו הו מקדשין, בשעת שאומרים מקודש הו כהתחלתו וכגמרו בואתה שעה ומשום הכי אי אפשר שלא לעברו, אבל בשנחקרו העדים דקשון מקדשין עכשין על ידי חקירת העדים שהיתה ביום הן מקדשין, אימא שפיר דמי, קא משמע לן. ואימא הכי נמי אמר קרא כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב חק אימת הו בגמר דין וקרי ליה משפט. קשיא לי טעמא דגמרא, דהכא דהו כתחלת דין דעלמא ולא אפשר הוא דלא מקדשין ליה בליה הא לאו הכי מקדשין למפרע אע"פ שעבר יומו, ואם כן אכתי אמאי מעברינן ליה ליקדשוהו למחר דהו התחלת דין וגמר דין ביום. ויש לומר דבשלאמא אי הו אפשר לקדושיה בליה נחא דהא לא אפשרקיה זמן שאינו ראוי לקדש, אבל השתא דאמרין דאי אפשר לגמרו להיות בליה היכי מקדשין ליה למחר, כיון דעבר בין העדאת העדים לגמרו זמן שאינו ראוי לקדש בו, הא ודאי מכיון דאפשרקיה זמן שאינו ראוי אין ראוי לקדשו לאחר זמן. אמר קרא כי חק לישראל הוא משפט לאלקי וגו'. ואע"ג דהאי קרא לענין ראש השנה דרשין ליה בפרקין קמא (ח, ב), הוא דהו לכל שאר ראשי חודשים. הא דאמרין: אמאי לא תהא שמייעה גדולה מראיה. פירש ר"י ז"ל דהא גבי עדות החודש לא כתיב עדות אלא כזה ראה וקדש. נראה מדבריו דלגבי נפשות או ממונות דכתיב בהו עדות לא אמרינן לא תהא שמייעה גדולה מראיה, אלא דבעינן עדות ממש או הודאת בעל דין דהו קבבלת עדות, כהיא דאמרין בפרק נוחלין בבבא בתרא (ק"ג, ב), שלשה שנכנסו לבקר את החולה ראו כותבין ראו עושין דין. ואינו מחוור, דהא בפרק החובל (ב"ק א, ב) אמרינן הכי גבי הא דמייתי בסמוך, סנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש מקתן נעשין עדים ומקתן נעשין דיינין, דאמרין התם בגמרא (משנה א, א, גמרא א, ב) התוקע לחבירו נותן לו סלע ר' יהודה אומר משום ר' יוסי הגלילי מנה, איבעיא ליה במנה לורי תנן או במנה מדינה תנן, תא שמע דההוא גברא דתקע לחבריה אתא לקמיה דר' יהודה נשיאה, אמר ליה הא אנא והא ר' יוסי הגלילי זיל הב ליה מנה לורי, ואמרין מאי הא אנא והא ר' יוסי הגלילי, אי נימא הכי קאמר הא אנא דחזיתך והא ר' יוסי הגלילי דאמר מנה לורי לזימרא דעד נעשה דין והא תניא סנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש מקתן נעשין עדים ומקתן נעשין דיינין דברי ר' טרפון וכו' ואפילו ר' טרפון לא קאמר אלא מקתן נעשין עדים אבל עד אינו נעשה דין. ופרקינן, אמרי כי תניא היא בשרא בליה, אלמא אפילו במה שכתוב בו עדות אמרינן נמי לא תהא שמייעה גדולה מראיה. ואע"ג דפריה התם רב אשי פירוקא אחרין לאמר איבעיה אימא הכי קאמר הא אנא סבירא לי כו' יוסי הגלילי במנה לורי, כלומר ולעולם אימא לך דאין עד נעשה דין, אפילו הכי לא משמע דרב אשי אתא לאיפלוגי דלא אמרינן הכי, אלא למימר דאי מיהא לא שמעינן דסבירא ליה לר' יהודה הנשיא דעד נעשה דין. ומכל מקום כיון דאשכחן הכא דקא מקשה להדיא לא תהא שמייעה גדולה מראיה, והתם אשכחן דאמרין הכא לחד פירוקא, ואוקמינן להיא דסנהדרין שראו וכו' בשרא בליה, שמע מינה דככולהו מילי אמרינן הכי. ועוד דהא ליטנא דאמרין התם בפירוקא קמא אמרי התם בשרא בליה,

משמע דהכין אמרי לה צבי מדרשא ולא דיהוייא היא. והיא דאמר רב יהודה אמר רב פרק יש נוחלין (ב"ב ס), גמרא ובני החיות, שלשה שנקנסו לבקר את החולה ראו כותבין ראו עושין דין עושין שנים כותבין ואין עושין דין, כלומר משום דשנים הוו להו עדים ואין עד נעשה דין, ולא אמרינן לא תהא שמיעה גדולה מראיה, התם בשאין שם עדים אלא הם וכיון שהיא מוסר דבריו להם ומצוה בפניהם שוינהו עדים שוב אין נעשין דיינין, וכי אמרינן לא תהא שמיעה גדולה מראיה בשלא הזמינום לעדות אלא שראו מעמדם שלא בהזמנה לתורת עדות, אבל התם הוה ליה כאלו הזמינם בפירוש לעדות. ואי נמי כיון שאין אלא שנים ואין ראויין לדון, הוה ליה ראיהם ראיה עדים ולא ראיה בית דין ותורת עדים יש להם. והלכך הוה דאמרינן הכא לא תהא שמיעה גדולה מראיה, לאו בעדות החדש בלחוד קאמרינן אלא אפילו בדיני נפשות לר' טרפון, ובדיני ממונות בין לר' טרפון בין לר' עקיבא. ואוקימנא: בשארואו בליה. והלכך הוה לה ראיהם של לילה ראיה עדים ולא ראיה בית דין לילה לאו זמן דין הוא, והלכך אף למחר אי אפשר לעשות דין על פי ראיהם של לילה ונימא לא תהא שמיעה גדולה מראיה, ללא אמרינן הכי אלא בראיה שבשעה הראויה לדון, כלומר לא תהא שמועת בית דין מפי אחרים גדולה מראיה בית דין, ואלו לא היו יכולין להיות דיינין בשעת ראיתן, ועל פי ידיעתן אי אפשר לדון למחר שאין הידיעה עכשיו אלא מחמת שראו בלילה, וזה מתורת עדות הוא אלא מעידין לעמדם שכן ראוה הלילה ועכשיו יגמרו הדיון על פי עדות עמדם. וטעמא דאין עד נעשה דין. פירש רבי שמואל ז"ל, בריש פרק יש נוחלין (ב"ב קיד, א) גבי היא דשלשה שנקנסו לבקר את החולה, דהוה מגזרת הכתוב דכתיב (דברים יט, יז) ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני השם, ובעדים הכתוב מדבר, אלמא ריכיון שיהו אחרים מעידין לפני בית דין, וכן השיב רב ז"ל בתשובה. ויש מי שפירש, משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, ולא גרע ממי שעדים קרובין לדיינין שהן פסולין, כגורסינן בירושלמי (סנהדרין פ"ג, ה"ט) שאם הזמנו מפייהם הן נהרגין וכל שכן לעדות עמדם. ולטעם זה אפילו עד הרואה או אפילו עד שכבר העיד היא כשר לדון בשארית מעידין לפניו, שהרי עכשיו אינו דן על פי עדותו אלא על פי עדות אחרים, הלכך ליתיה להאי טעמא. ואפשר לי לישב, דכיון שכבר העיד בו שוב אינו ראוי לדון בו עכשיו ואפילו על פי עדות אחרים, דעביד הוא לאחזוקי במאי דקאמרי הני הואיל ואספיד איהו מכבר כותיהו. ויש מפרשים דנפקא לן מההוא דאמר רב יהודה התם בריש פרק יש נוחלין (ב"ב ס) והיה ביום הנחילו את בניו (דברים כא, טז), ביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות בלילה, ולומר שאם ראה בלילה שוב אינו מפיל נחלות לעולם משום דהוה ליה עה, ושמע מינה שאין עד נעשה דין. עד לאיכא אהרן בהדך. ואין בית דין שקול מוסיפין עליהו עוד אחד. כהבו בחוס', וסוגיא דהכא כמאן דאמר בשמעתא קמיתא דסנהדרין (ג, א), דבר תורה חד נמי כשר דכתיב (ויקרא יט, טו) בלדק תשפוט עמיתך, מדאליכטריד ליה הכא עד לאיכא אהרן בהדך, דלמאן דבעי לאורייתא שלשה מומחין וכדי שלא תנעול דלת בפני לוויין הכשירו השלשה הדיוטות, גבי עדות החדש אין להכשיר. ע"כ לשונם. ובדאי דהאי סוגיא אתיא כרב אחא דאמר התם דבר תורה חד נמי כשר, דאי כרבה ור' אבהו דלית להו הכין והכא הכי קאמר סלקא דעתך דאמינא הואיל ותקנו רבנן לגבי דיני ממונות למיהו אפילו ביחיד מומחה אף לגבי עדות החדש ליתכשר קא משמע לן, הא לא אפשר, דאם כן כי קאמרינן ואימא הכי נמי מאי קא מהדר אין כך מומחה בישראל יוהר מומחה, דמה ענין משה אלל תקנתו, אלא על כרחין כרב אחא אתיא. אלא לאיכא למידק אם כן לותיב התם מיהא מתניתין לר' אבהו ולרבה. ועוד ברייתא גופה דאם היה מומחה לרבים דן ואפילו יחיד, אם כן אתיא כרב אחא, ואי הכי לותיב מינה התם לר' אבהו ולרבה, ובשלמא אי לאו סוגיא דהכא ליכא לאותבינהו מההוא ברייתא, משום דמוקמי לה אינהו לכולהו ברייתא בתקנתא, כלומר שלשה הדיוטות ולא בעי מומחין, כדי שלא תנעול דלת, ויחיד מומחה נמי בתקנת חכמים משום נעילת דלת, אלא לפום סוגיא דהכא ברייתא דבר תורה קאמר. וראיתו לר"מ ב"ן נ"ר במסכת סנהדרין (כג, א ד"ה והוי יודע), דסוגיא דהכא ודאי אליבא דרב אחא נסיב לה כולה, ומיהו לר' אבהו נמי כיון דתנו היתר נדרין בשלשה ואם היה מומחה לרבים דן אפילו ביחיד, סלקא דעתך דאמינא תיהו קדוש החדש כהפדת נדרין, קא משמע לן דכתיב החדש הזה לכם, וכדתניא בפרק יש נוחלין (קכא, ב) מועדי השם נאמרו, הפרת נדרים לא נאמרה, ע"כ. ואע"ג דקיימא לן כר' אבהו דשנים שדנו אין דיניהו דין, אפילו הכי לא קשיא מידי כי נסיב לה הכא אליבא דרב אחא, לאורחא דהלמודא בהכי דלא חייש בכל כי האי למנקט אליבא דהילכתא, אלא במאי דמחזי טפי לפשטותא דמילתא, וכשתמלא לומר דלית הלכתא הכין אלא כאידך, דוק מינה כאידך. ובהרבה מקומות איכא דעותיה בתלמודא.

(רש"י א)

פרק שלישי - ראוהו בית דין

מתני' ראוהו בית דין וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר ראוהו ב"ד בלבד יעמדו שנים ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש מקודש ראוהו שלשה והן בית דין יעמדו השנים ויושיבו מחביריהם אצל

היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש מקודש שאין היחיד נאמן על ידי עצמו: **גמ'** למה לי למיתנא ראוהו בית דין

וכל ישראל איצטריך סד"א הואיל וראוהו בית דין וכל ישראל איפרסמא לה ולא ליעברוהו קמ"ל וכיון דתנא ליה ראוהו

ב"ד וכל ישראל נחקרו העדים למה לי ה"ק א"נ נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר וכיון דתנא עד שחשיכה הרי זה מעובר למה לי למיתנייה חקירת העדים כלל איצטריך סד"א תיהוי חקירת עדים כתחילת דין ומקודש מקודש כגמר דין ולקדשי בליליא מידי דהוה אדיני ממונות דתנן דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה הכא נמי מקדשין בליליא קמ"ל ואימא הכי נמי אמר קרא [\[תהילים פא-ה\]](#) כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב אימת הוי חק בגמר דין וקא קרי ליה רחמנא משפט מה משפט ביום אף הכא נמי ביום: ראוהו בית דין יעמדו שנים ויעידו בפניהם: ואמאי לא תהא שמיעה גדולה מראייה א"ר זירא כגון שראוהו בלילה: ראוהו שלשה והן בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחביריהם אצל היחיד: אמאי הכא נמי נימא לא תהא שמיעה גדולה מראייה וכי תימא ה"נ כגון שראוהו בלילה היינו הך סיפא איצטריכא ליה דאין היחיד נאמן על ידי עצמו דסלקא דעתך אמינא הואיל (ותנן) דיני ממונות בשלשה ואם היה מומחה לרבים דן אפילו ביחיד הכא נמי ניקדשיה ביחיד קמ"ל ואימא הכא נמי אין לך מומחה לרבים בישראל יותר ממשא רבינו וקאמר ליה הקב"ה עד דאיכא אהרן בהדך דכתיב [\[שמות יב-א\]](#) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם למימרא דעד נעשה דיין לימא מתני' דלא כר"ע דתניא סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש

רש"י מתני' ראוהו בית דין וכל ישראל נחקרו העדים. מפרש בגמרא אי נמי נחקרו העדים: ראוהו בית דין בלילה. שאין מי שיעיד אלף הם ולאו ארישא קאי בסמוך לחשיכה אלף שהיה שהות לקדש: יעמדו שנים ויעידו בפניהם. ורע"פ שכולן ראוהו ובגמרא פריך לא תהא שמיעה גדולה מראייה: ויעידו בפניהם. השנים: שאין היחיד נאמן. לומר מקודש בפני עצמו לכך כריך להוסיב מחביריהן אלכו: גמ' למה לי למיתני כל ישראל. הרי ראוהו בית דין: אופרסמא ליה מילתא. דביום שלשים נראה לקדש: נחקרו העדים למה לי. חקירתן אחרי שהכל ראו: למה לי למתנייה לחקירה כלל. כיון דאשמועינן דכי ראוהו בית דין וכל ישראל אפילו הכי מעברין ליה כל שכן נחקרו העדים: סלקא דעתך אמינא. היכא לאיכא חקירת עדים ביום תו לא ניעברוהו אלף יגמרו הדבר בלילה ויקדשוהו ביום שלשים לענין תיקון המועדות: משפט. היינו תחילת דין: כי חק הוא. בקידוש החדש דרשינן ליה בפ' קמא (דף ה:): משפט ביום. נפקא לן בסנהדרין (דף לז:): מוהיה ביום הנחילו את בניו ביום אתה מפיל נחלות כו': ואמאי. יעמדו שנים ויעידו הלל ראוהו כולן יקדשוהו כראייתם ללא תהא שמיעה ששומעין מפי עדים גדולה מראייה דהא גבי עדות החדש לא כתיב עדות אלף כזה ראה וקדש: שראוהו בלילה. הלכך למחר אי לאו שמיעה על מה יקדש: למימרא דעד נעשה דיין. מי שראוי להיות עד בדבר נעשה דיין ואלו כולן ראויים להיות עדים שהרי כולם ראוהו: (רש"י)

תוספות מתני' ראוהו ב"ד בלבד. פי' ב"ד של כ"ג ולכך פירש בקונטרס דהיה להם שהות דאי לא היה להם שהות מאי פריך בגמ' ולא תהא שמיעה גדולה מראייה ולקדשוהו מיד שראוהו הא לא היה להם שהות לקדש: אימת הוי חק בגמר דין. דהאי קרא דכי חק לענין ראש השנה דרשינן ליה בפ' קמא (דף ח:): והוא הדין בכל חדשים: לא תהא שמיעה גדולה מראייה. פירש בקונטרס דהא גבי עדות החדש לא כתיב עדות אלא כזה ראה וקדש ובחנם דחק דאפילו בדיני נפשות אמרינן הכי בפרק החובל (ב"ק דף צ: ושם) אם ראוהו ביום: כגון שראוהו בלילה. דאין יכולין לקדש על פי ראייה בלילה דא"כ היתה ראייה בלילה מקום קבלת עדות ואין קבלת עדות אלא ביום אפילו בדיני ממונות כדאמרינן לעיל דקרי חקירת עדות כתחילת דין: עד דאיכא אהרן בהדך. ואין בית. דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד וסוגיא דהכא כמאן דאמר בשמעתא קמייא דסנהדרין (דף ג.) דבר תורה חד נמי כשר דכתיב בצדק תשפוט מדאיצטריך ליה הכא עד דאיכא אהרן בהדך דלמאן דבעי מדאורייתא שלשה מומחין וכדי שלא תנעול דלת הכשירו בשלשה הדיוטות גבי עדות החדש אין להכשיר ואם כן לא צריך קרא: (תוספות)

א - כו דף

מקצתן נעשו עדים ומקצתן נעשו דיינין דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר כולן נעשין עדים ואין עד נעשה דיין אפילו תימא רבי עקיבא עד כאן לא קאמר רבי עקיבא התם אלא בדיני נפשות דרחמנא אמר [\[במדבר לה-כד\]](#) ושפטו העדה והצילו העדה וכיון דחזוהו דקטל נפשא לא מצו חזו ליה זכותא אבל הכא אפילו ר' עקיבא מודה: **מתני'** כל השופרות כשרים חוץ משל פרה מפני שהוא קרן אמר רבי יוסי והלא כל השופרות נקראו קרן שנאמר [\[יהושע ו-ה\]](#) במשוך בקרן היובל:

גמ' שפיר קאמר רבי יוסי ורבנן כל השופרות אקרו שופר ואקרו קרן דפרה קרן אקרי שופר לא אקרי דכתיב [\[דברים כג-ז\]](#) בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו ור' יוסי אמר לך דפרה נמי אקרי שופר דכתיב [\[תהילים סט-לב\]](#) ותיטב לה' משור פר אם שור למה פר ואם פר למה שור אלא מאי שור פר משופר ורבנן כדרב מתנה דאמר רב מתנה מאי שור פר

שהוא גדול כפר עולא אמר היינו טעמא דרבנן כדרב חסדא דאמר רב חסדא מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה לפי שאין קטיגור נעשה סניגור ולא הוא איכא דם פר הואיל ואשתני אשתני והא איכא ארון וכפורת וכרוב חוטא בל יקריב קאמרין והא איכא כף ומחתה חוטא בל יתנאה קא אמרין והא איכא בגדי זהב מבחוץ מבפנים קא אמרין שופר נמי מבחוץ הוא כיון דלזכרון הוא כפפנים דמי והא תנא מפני שהוא קרן קאמר חזא ועוד קאמר חזא דאין קטיגור נעשה סניגור ועוד מפני שהוא קרן ודקא אמרת מפני שהוא קרן כל השופרות נמי אקרו קרן אביי אמר היינו טעמייהו דרבנן שופר אמר רחמנא ולא שנים ושלשה שופרות והא דפרה כיון דקאי גילדי גילדי מיתחזי כשנים ושלשה שופרות והא תנא מפני שהוא קרן קאמר חזא ועוד קאמר חזא דשופר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה שופרות ועוד מפני שהוא קרן ורבי יוסי אמר לך דקאמרת שופר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה שופרות כיון דמחברי אהדדי חד הוא ודקאמרת מפני שהוא קרן כל השופרות נמי אקרו קרן מאי משמע דהאי יובלא לישנא דזכרא הוא דתניא אמר רבי עקיבא כשהלכתי לערביא היו קורין לדכרא יובלא ואמר ר"ע כשהלכתי לגליא היו קורין לנדה גלמודה מאי גלמודה גמולה דא מבעלה ואמר ר"ע כשהלכתי לאפריקי היו קורין למעה קשיטה למאי נפקא מינה לפרושי [\[בראשית לג-יט\]](#) מאה קשיטה דאורייתא מאה דנקי אמר רבי כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה למאי נפקא מינה לפרושי [\[בראשית נה\]](#) אשר כריתי לי אמר ר"ש בן לקיש כשהלכתי לתחום קן נשרייתא היו קורין לכלה נינפי ולתרנגול שכו לכלה נינפי מאי קרא [\[תהלים מח-ג\]](#) יפה נוף משוש כל הארץ ולתרנגול שכו אמר רב יהודה אמר רב ואביעית אימא ריב"ל מאי קרא [\[איוב לח-לו\]](#) מי שת בטוחות חכמה או מי נתן לשכוי בינה מי שת בטוחות חכמה אלו כליות או מי נתן לשכוי בינה זה תרנגול לוי איקלע לה הוא אתרא אתא גברא לקמיה אמר ליה

רש"י מקלתן נעשין עדים. ויעידו בפני חבריהם דגבי דיני נפשות עדות בעינן דכתיב (דברים יז) על פי שנים עדים יומת המת לא יומת וגו'. ומקלתן נעשין דיינים. אבל המעידים לא יצבו וידונו עמהם דהראוי להעיד אית ליה לרבי טרפון נעשה דיון אבל עד עמנו לית ליה דנעשה דיון וגבי עדות החדש גופה נמי לא חכסרנא במתני' להיות העדים נעשים דיינים דאם כן למה לי יושיבו מחבריהם יעידו בפני יחיד ואחר כך יצבו הם עמו ויקדשו והכי אמרינן ליה בפרק שני דכתובות (דף כא): כולן עדים הם. ראוים להעיד: והלילו העדה. יהפכו בזכותו: מתני' כל השופרות. בין של איל בין של יעל: שהוא קרן. אינו קרוי שופר וגבי יוה"כ שופר כתיב (ויקרא כה) והעבדת שופר תרועה ובפרק בתרא (דף לז). גמרין ר"ה מיובלי: בקרו היובלי. ויובל דיכרא הוא כדמפרש בגמרא: גמ' אקרו קרן ואקרו שופר. אקרו קרן כדאמרן ואקרו שופר דכתיב במתן תורה (שמות יט) במשך היובלי וגו' וכתיב ויהי קול השופר: וקרני ראם קרניו. של כבוד שורו קרן אשכחו לאקרי: והיטב לה'. תפלתו משופר ובשור קא משתעי קרא: שור שהוא פר. ביום שנקרא שור היה גדול כפר זהו שור של מעשה בראשית שביום שנברא נברא בקומתו ושור בן יומו קרוי שור שנאמר (ויקרא כב) שור או קצב או עז ופר אינו נקרא עד בן שלש: אין קטיגור. זהו העגל ושופר של פרה נמי קטיגור דעגל הוא: הואיל ואישתני להיות דם ואין מראית הפר ניכר: חוטא בל יקריב. האדם לא יקריבו הלום שהוא חטא בו: חוטא בל יתנאה. להתקטט בו בקרבן הלום: כיון דלזכרון קא אחי כלפנים דמי. שופר נמי אע"ג לית ביה משום חוטא בל יקריב ולית ביה משום חוטא בל יתנאה כיון דלזכרון קא אחי כבגדי כהן גדול שלפנים דמי: גילדי גילדי. בכל שנה ושנה ניכרת חוספתו והוא כמין גלד מוסיף על גלד ראשון בתכליתו של ראשון תחילת השני: גמולה. מובדלת: טוחות. לשון חלוקות: שכו. לשון ראייה כמו וישקף (בראשית יט) ומתרגמין ואיסתלי: (רש"י)

תוספות דרחמנא אמר ושפטו העדה והצילו העדה. תימה דבפרק אלו הן הגולין (מכות דף יב). נפקא ליה מקרא אחרינא דאמר מנין לסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש שאין הורגין אותו עד שיעמוד בב"ד תלמוד לומר עד עמדו לפני העדה למשפט ויש לומר דעיקר דרשה מהתם וקרא דהכא איצטרך דלא יליף מהתם לשאר דינין להצריך ב"ד אחר דשאני התם דאמר רחמנא והצילו העדה ומיהו הוא הדין לענין מכה חבירו כדמוכח בפ' החובל (ב"ק דף צ: ושם) ובעד נעשה דיין יש דינים חלוקים כמו שפירשונו בפ' ב' דכתובות (כא: ושם ד"ה הנח) דבעדות החדש דאורייתא עד הרואה הוא דנעשה דיין ובקיום שטרות דרבנן אפילו עד המעיד נעשה דיין ובדיני נפשות אפילו עד הרואה אין נעשה דיין: חוף משל פרה. הא דלא קתני נמי חוף משל ראם דשל ראם נמי איקרי קרן דכתי' (דברים לג) וקרני ראם קרניו וכתיב (תהלים כב) ומקרני רמים עניתיני ושמא אינם חלולים ואינם ראויים לשופר: והיה במשך בקרן היובלי. תימה דלא מייתי קרא דיצחק דכתיב (בראשית כב) בסבך בקרניו ואע"ג דהוא קרא מחיים דה"נ מייתי לה בגמרא בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו וי"ל דנראה ליה לאתויי האי משום דכתיב ביה שופר: אקרו קרן ואקרו שופר. פירש רש"י אקרו קרן כדאמרן ואקרו שופר דכתיב במשך היובלי וכתיב ויהי קול השופר יש מקשין אמאי לא הביא האי קרא דמתניתין במשך בקרן היובלי בשמעכם קול השופר להוכיח דכל שופרות אקרו שופר שטות להקשות וקל להבין דאדרבה מהאי קרא מוכח דשופר אקרי קרן ועוד צריך להוכיח דבעלמא שופרות אקרו שופר: חוטא בל יתנאה קאמרין. וגבי שופר מתנאה נמי בקול תקיעתו: כיון דלזכרון קאתי. תימה אפוד וחשן נמי לזכרון קאתו כדכתיב בקרא וי"ל דהשבטים זכרון הם: ולא שנים ושלשה שופרות. ולא דמי למניח שופר בתוך שופר כדפירש בקונטרס דעל גלד ראשון אתוסף גלד שני שפת השני בתכליתו של ראשון והקול יוצא דרך כולם: לנדה גלמודה. ונפקא מינה כדדרשינן בסוטה (דף מב). כי עדת חנף גלמוד (איוב טו): (תוספות)

רש"י א' אפילו תימא ר' עקיבא עד כאן לא אמר ר' עקיבא אלא בדיני נפשות דכתיב (במדבר לה, כד) ושפטו העדה והלילו וגו'. איכא למידיק, דהא במכות בפרק אלו הן הגולין (יב, א) נפקא לן מקרא אחרינא דאמרין התם, תניא ר' עקיבא אומר מנין לסנהדרין שראו באחד

שהרג את הנפש שאין ממתין אותו עד שיעמדו בבית דין אחר תלמוד לומר (במדבר לה, יב) עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בבית דין אחר. ומסתברא דכיון דבעלמא דרשינן עדה שופטת ועדה מלכת, נקט הכא האי טעמא, דכיון דלחד ענינא סליק בהדי האי דרשא דדריש ר' עקיבא מעד עמדו. ואורחא דתלמודא בהכין דלא למיחש לחתויי עיקר קרא דמיניה מידרש מילתא, כיון דכולי מילתא סלקא לחד ענינא. וטובא אייתי דכותה בפירקין קמא (לעיל ד, ה) בשמעתא דחייבי הדמים הערכין והלכותה. והאי טעמא נמי לנסיב הכא לר' עקיבא, בין דחזו בליילא בין דחזו ביממא כוכן נעשין עדים לר' עקיבא, דהא בעינן עדה שופטת ועדה מלכת, וכל היכא דחזו דקטל נפשא, בין דלייני אסהדותא דאחריני כגון דחזו בליילא דמקתנן נעשין דיינין, בין דלייני ארתייתו כגון דחזו ביממא, לעולם ליכא עדה מלכת, ואנן בעינן לעולם והילכו העדה וליכא. והא דאקשינן בפרק החובל (ב"ק ה, ב) למימר דעד נעשה דיין והא תניא סנהדרין שראו בחדא שהרג את הנפש וכו' ואפילו ר' טרפון לא קאמר אלא דמקתנן נעשין עדים ומקתנן נעשין דיינין, אבל עד אינו נעשה דיין, ופרקין בשראוהו בליילא לאו למימר דלר' עקיבא נמי בשראוהו בליילא דוקא, הא דארוהו ביום בין לר' טרפון בין לר' עקיבא עד נעשה דיין, דלא מתרץ התם הכין אלא לר' טרפון, ור' יהודה דאמר הא אנא דחזיתך כר' טרפון. כך נראה לי. אבל הרב בעל המאור ז"ל כתב, דלהאי דרשא דהכא דוקא בשראוהו בליילא, הא דארוהו ביום שדנין על פי ארתייתו ליכא למימר עדה מלכת. והא דהכא ר' עקיבא לטעמיה דר' טרפון קאמר ליה, כלומר דלידי אין עד נעשה דיין לעולם דיני נפשות ואע"פ שראוהו ביום, מדכתיב עד עמדו לפני העדה, אלא דלידך דאמרת בשראוהו ביום שמתין אותו בראייתו בלא עדות, ולא סבירא כך משמעות מדרש דעד עמדו, היכא דארוהו בליילא מיהא, דאמרת מקתנן נעשין עדים ומקתנן נעשין דיינין, אמאי אודי איזי מיהת כיון שראו בשעה שאינן ראויין לדון אלא להעיד, הכי כולם נעשין עדים, ואין עד כי האי נעשה דיין דיני נפשות, משום דכתיב ושפטו העדה והילכו העדה, שיט להם לבדוק בעדות העדים כדי להילך הרואה, והני כיון דחזו דקטל נפשא, לא דקיהו להו לעדים דיקהו יפה. ואמר ליה ר' טרפון לא. ואינו מחזור בעיני כלל. חדא דאמרן דאפילו חזו ביממא נמי בעינן עדה מלכת וליכא, ועוד דאכתי מאי טעמא קא נסבי בעלי הגמרא הכא האי טעמא, דכיון דשמעינן ליה לר' עקיבא דאמר בהדיא טעמא אחרינא, מאי טעמא נסבי' אנו מדעתא דנפשינן טעמא אחרינא ונימא דר"ע אמר ליה טעמא אחרינא לטעמיה דר' טרפון, דאטו מי שמעינן ליה לר' עקיבא דאמר האי טעמא בהדיא, דניכטריד למימר דלטעמיה דר' טרפון אמר ליה, אנו הוא דאמרין, ומאי דחוקין לאוקומיה טעמא דר' עקיבא בטעמא דלא סבירא ליה. מתני': כל השופרות כשרין חוץ משל פרה מפני שהוא קרן. פירוש, כל השופרות החולוין, אבל השאר שאינן חולוין, כגון של ראם ושל שאר החיות כקרני הצבי ודומיהן, לא איכטריד ליה למעוטי, דפשיטא דלאו שופר נינהו, אלא אותו שהן חולוין מלשון שפופרת. ותדע כך דהא קדחו בזכרותו נמי אי לאו דמין בימינו אינו חוץ הוה פסלינן ליה, וזכרותו נמי ודאי אי אפקיה לבר וקדחו ותקע בו לא יאל דלאו שופר הוא. גמרא: והא תנא מפני שהוא קרן קאמר חדא ועוד קאמר. הקשה הר"מ ב"ן נ"ר, מאי טעמא דחקי ומוספי בה במתניתין ואמרין חדא ועוד קאמר. ותיירץ משום דמתחזי להו טעמא דרבנן דמתניתין חושב, דכיון דאשכחן כוליהו דחיקרו קרן ואיקרו שופר, שמע מינה היינו קרן והיינו שופר, לפיכך עשו לו סניפין מהנך טעמי. (רשב"א)

קבען פלניא לא הוה ידע מאי קאמר ליה אתא שאיל בי מדרשא (אמר ליה גזלן אמר לך דכתיב [\[מלאכי ג-ח\]](#) היקבע אדם אלהים וגו' א"ל רבא מברניש לרב אשי אי הואי התם הוה אמינא ליה היכי קבעך במאי קבעך ואמאי קבעך וממילא הוה ידעינא ואיהו סבר מילתא דאיסורא קאמר ליה לא הוה ידעי רבנן מאי סירוגין שמעוה לאמתא דבי רבי דחזתנהו רבנן דהוה עיילי פסקי פסקי אמרה להו עד מתי אתם נכנסין סירוגין סירוגין לא הוה ידעי רבנן מאי חלוגלוגות יומא חד שמעוה לאמתא דבי רבי דחזית להווא גברא דקא מבדר פרפחיניה אמרה ליה עד מתי אתה מפזר חלוגלוגך לא הוה ידעי רבנן מאי [\[משלי ד-ח\]](#) סלסלה ותרוממך יומא חד שמעוה לאמתא דבי רבי דהוות אמרה להווא גברא דהוה קא מהפך בשעריה אמרה ליה עד מתי אתה מסלסל בשערך לא הוה ידעי רבנן מאי [\[ישעיה יד-כג\]](#) וטאטאתיה במטאטא השמד יומא חד שמעוה לאמתא דבי רבי דהוות אמרה לחבירתה שקולי טאטייתא וטאטי ביתא לא הוה ידעי רבנן מאי [\[תהילים נה-כג\]](#) השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך אמר רבה בר בר חנה יומא חד הוה אזלינא בהדי ההוא טייעא הוה דרינא טונא ואמר לי שקול יהבך ושדי אגמלאי: [\[מתני'\]](#) שופר של ראש השנה של יעל פשוט ופיו מצופה זהב ושתי חצוצרות מן הצדדין שופר מאריך וחצוצרות מקצרות שמצות היום בשופר ובתעניות בשל זכרים כפופין ופיהן מצופה כסף ושתי חצוצרות באמצע שופר מקצר וחצוצרות מאריכות שמצות היום בחצוצרות שוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכות רבי יהודה אומר בר"ה תוקעין בשל זכרים וביובלות בשל יעלים: [\[גמ'\]](#) א"ר לוי מצוה של ר"ה ושל יוה"כ בכפופין ושל כל השנה בפשוטין והתנן שופר של ר"ה של יעל פשוט הוא דאמר כי האי תנא דתניא רבי יהודה אומר בר"ה היו

תוקעין בשל זכרים כפופין וביובלות בשל יעלים ולימא הלכתא כרבי יהודה אי אמרת הלכתא כר' יהודה הוה אמינא אפילו של יובל נמי כר' יהודה סבירא ליה קא משמע לן במאי קמיפלגי מר סבר בר'ה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי וביום הכפורים כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי ומר סבר בראש השנה כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי ובתעניות כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי :

רס"ז קבען פלניא. גזלני פלוני: כמה קבענו. המעשר והתרומה אחס קובעים אותי: מאי סירוגין. ששנינו במגילה (דף יז.) קראה סירוגין (סירוגין): פסקי. לפקדים שאינו נכנסין יחד: מאי חלוגלוגות. ששנינו בפ"ק דיומא (דף יח.) כל שבעת הימים לא היה אוכל השום והחלוגלוגות: פרפחיני. ירק שקורין עורקל"י: סלסלה. חפץ והפך במטמונים של תורה: והוה דרינא טונא. נוסף משוי: מהני שופר של ראש השנה של יעל פשוט. מפרש טעמא בגמרא דמידי דהפלה בעי פשיטה: יעל. שטיין ב'ק: ופיו מצופה זהב. בשל מקדש האמר: שופר מאריך. לאחר שהוצרכו פוסקין תקיעתו נשמע קול השופר: ובהעניות. דלמרינן במס' העניית (דף טו:) תקעו הכהנים תקעו: בשל זכרים. אילים שסתמן כפופין: ופתי חלוצרות באמצע. שני שופרות להן אחד מאכלן ואחד מאכלן והן באמצע: שמלות היום בחלוצרות. לכנופיא בעלמא ניהו וכל כנופיא בחלוצרות דכתיב (במדבר י) והיו לך למקרא העדה: שיה יובל לראש השנה לתקיעה. בפשוטין ואף על גב דתקיעתו ביוכל לא לתפלה ולא לזכרון אלא לסימן שילוח עבדים והשמטת מכירת שדות אפילו הכי כד"ה בעי למעבדי דגמרינן לה לגזירה שיה שביעי שביעי בפ' בהרא (דף לד.). ולכרות. דבעי למימר תשע ברכות ביום הכפורים של יובל: ר' יהודה אומר כו'. טעמא מפרש בגמ': וביובלות בשל יעלים. וגזירה שיה לא גמיר: גמ' ושל כל השנה. של העניות: קמ"ל. ב"ה אית ליה כרבי יהודה אבל ביוכל לית ליה משום גזירה שיה: במאי קמיפלגי. תנא קמא ורבי יהודה: כמה דכייף איניש. בתפלתו פנו כפופין לחרץ טפי עדיף משום והיו עיני ולכי קם (מלכים א ט) הלכך בראש השנה לתפלה ולהזכיר עקידת יצחק בא בעינן כפופין ויובלות שהן לקרוא דרור בעינן פשוטין וגזירה שיה לית ליה: כמה דפשיט טפי עדיף. משום נשא לזבנו אל כפיס (איכה ג) הלכך בראש השנה בפשוטין לתפלה הוא ודויה"כ נמי משום דשוייה בגזירה שיה ובהעניות לכנופיא לא איכפת לן ועבדינן כפופין להכירא ולר' לוי אית ליה כר' יהודה לתפלה בעינן כפופים וביום הכפורים סבירא ליה דשיה יובל לראש השנה כרבנן הלכך תרווייהו בעינן כפופים: (רס"ז)

תוספת חלוגלוגות. ונפקא מינה לזב בפ"ק דיומא (דף יח.) דאמרינן אין מאכילין אותו דברים המביאים לידי טומאה כגון חלוגלוגות: של יעל פשוט פירש בקונטרס חיה שכן שמה וקורין אותה אשטנבו"ק ובערוך פי' היא כשבה נקבה וקורן הכשבה רגיל להיות פשוט וכפירש הקונטרס נראה דיעל חיה דכתיב (תהלים קד) הרים הגבוהים ליעלים ואקו ודישן (דברים יד) מתרגמינן ויעלא ורמא ומצוה בשל יעל פשוט כדמשמע בגמ' דכמה דפשיט טפי עדיף משום נשא לבבנו אל כפיס ומיהו אין הלכה כן אלא כר' יהודה דאמר בר"ה בשל זכרים כפופים דהיינו של איל ור' לוי קאי כוותיה בגמ' דאמר מצוה של ר"ה ויה"כ בכפופים דקסבר כמה דכייף איניש טפי עדיף משום והיו עיני ולבי שם וכדאמר ר' אבהו בפ"ק (דף טז.) למה תוקעין בשופר של איל אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק ומיהו נראה דלא פליגי אלא לכתחילה אבל כולהו מודו דיוצא בדיעבד בין בשל איל בין בשל יעל כדקתני רישא כל השופרות כשרים חוץ משל פרה. והיכא דלא מצא של איל יוצא בשל רחל או בשעיר עזים תדע דלמצוה פליגי דהא ר' לוי מצוה קאמר ועוד אטו פשוט וכפוף כתיב בקרא תעבירו שופר כתיב ביובל (ויקרא כה) וילפינן ר"ה מיניה וכיון דכולהו אקרו שופר חוץ משל פרה למה לא יצא ועוד משמע דפלוגתא דרבנן ור' יוסי בפני עצמן ופלוגתא דרבנן ור' יהודה בפני עצמן ולאו חדא פלוגתא היא ואם תמצא לומר דדוקא איירי אם כן הויה חדא פלוגתא דלתנא קמא כולהו כשרין בין בראש השנה בין ביוה"כ בין בתעניות חוץ משל פרה ור' יוסי אומר אף של פרה ולאידך רבנן ר"ה ויה"כ בשל יעל ותעניות של זכרים ולר' יהודה ר"ה של זכרים וביובל בשל יעלים ומיהו קשה קצת דהא ר' לוי דאמר מצוה של ר"ה ויה"כ היינו משום דילפינן גזרה שיה זה מזה בשביעי שביעי כדאמרינן בפ' בתרא (דף לד.) וכדתנן שיה יובל לר"ה לתקיעה ואי הוה טעמא משום מצוה בעלמא כדאמרינן דכמה דכייף איניש טפי עדיף היינו דוקא בראש השנה שהתקיעה לתפלה ולזכרון אבל יובל אין התקיעה אלא סימן שלוח עבדים והשמטות שדות החוזרות לבעלים לכך היה נראה לי מתוך זה דאינו יוצא אלא בכפוף פירוש דצריך להיות כפוף אי לא לא וגמרינן יובל מיניה: ושתי חצוצרות באמצע. שתי שופרות היו להן אחד מכאן ואחד מכאן כדי שיהיו החצוצרות באמצע משום דמצות היום בחצוצרות: רבי יהודה אומר בר"ה בשל זכרים וביובלות בשל יעלים. לית ליה לרבי יהודה שיה יובל לר"ה והא דבעינן שופר בראש השנה לאו משום דילפינן מיובל אלא כאידך תנא דיליף בפ' בתרא (ג"ז שם דף לד.) מדכתיב תקעו בחדש שופר ומיהו ההוא תנא נמי יליף ר"ה מיובל בגזרה שיה כדקאמרינן שלש תרועות נאמרו בר"ה ומייתי קרא דוהעברת שופר תרועה דכתיב ביובל וביום ולא בלילה נמי יליף מיובל כדקאמר התם והא דאיצטריך ליה קרא דתקעו בחדש שופר משום דיליף נמי ראש השנה ממדבר והוה אמינא דבחצוצרות כמדבר לכך נראה דמודה רבי יהודה דשיה יובל לר"ה אלא לענין דך מילתא אין שייך להשוותם להיות בשל זכרים כשל ר"ה דטעמא דר"ה מסברא בעלמא דכמה דכייף איניש טפי עדיף שיה הוא יום הדין ולהזכיר עקידת איל יובל דלשלוח עבדים ושדות החוזרות לבעלים אין לחוש אלא שיהא שם שופר עליו אע"ג דר' לוי נמי משוה להו לענין זה משום גזרה שיה יובל דבא פליגי: (תוספת)

רס"ח שופר של ראש השנה של יעל פשוט. פירש רס"ז ז"ל יעל בוקאי שטיין שהוה חיה. ושל זכרים היינו של איל כדמחרימינן (בראשית כב, יג) איל דוכרא. ואי נמי יובל דליקרי דוכרא, כדאמרינן בגמרא (כו, א) ומנא לן דהאי יובל לא לישנא דלכרא הוא, והרב בעל הערוך פירש, יעל כשבה נקבה. ונראה דכרי רס"ז ז"ל כדמחרימינן (דברים יח, ד) ואקו ודישן יעל ורומא, וכתיב (תהלים קד, יח) הרים הגבוהים ליעלים, לאלמא יעל מין חיה הוא. יש מפרשים דכולה מתניתין פלוגתא ניהו ולעכודא תנינן, כלומר, תנא קמא סבר דכל השופרות כשרין חוץ משל פרה, ור' יוסי הכשיר אפילו של פרה, ואידך תנא סבר דשל ראש השנה אין כשר בו אלא של יעל פשוט, משום נשא לזבנו אל

כפיו (איכה ג, מא), והוא הדין לשל יובל משום דשביעי שביעי לגזירה שזה, כדליתא בפרקין לקמן (לד, א). ור' יהודה סבר כראש השנה בשל זכרים כפופין, משם דחייב (מלכים-א ט, ג) והיו עיני ולבי שם כל הימים. ובזבולות בשל יעלים. משום דהוי סימן לחיות. ואי נמי כטעמא דגרסינן בירושלמי (מכילתין פ"ג ה"ה) תקנו את המצוי למצוי ושאינו מצוי לשאינו מצוי. והדין פירושא לא מסהדר, דאם איתא היכי מסתים סתומי והני שופר של ראש השנה של יעל פשוט, דמשמע דהני תנאי דלעיל מודו בהא, דאי לא, הוה ליה לפרושי ור' פלוני אמר של ראש השנה של יעל, ואי נמי אחרים אומרים, ודכותא לא אשכחן בשום דוכתא. ועוד, דבקרוא לא כתיב ביה פשוט ולא כפוף, אלא תעבירו שופר כתיב ביה, וכולהו איקרו שופר. ור' יהודה נמי דאמר, דשל ראש השנה לא מכשרינן בזבול ושל יובל לא מכשרינן כראש השנה מנא ליה. אלא ודאי כולהו למצוה קאמרינן ומדרבנן. ות"ק ור' יוסי לא שייכא בפלוגתא דר' יהודה ות"ק דידיה, דר' יוסי ותנא קמא פליגי בהכשר שופרות ופסולן, דת"ק סבר כולהו כשרין חוץ משל פרה שהוא פסול לפי שהוא קרוי, ור' יוסי מכשיר אפילו של פרה. ואחר כך נחלקו איך תנאי במצוה מן המובחר, דת"ק למצוה מן המובחר של ראש השנה של יעל פשוט, והוא הדין לשל יובלות משום גזירה שזה. ור' יהודה סבר דשל ראש השנה כל מה דכאוף טפי עדיף, ושל יובלות משום דלחיות קא אחי, כל מה דפשיטי טפי עדיף. ואע"ג דגמרינן שביעי שביעי לגזירה שזה, הא מילתא לאו דאורייתא הוא, דאי מדאורייתא הני והני כשרין בין בשל יובל בין בשל ראש השנה, ואנון הוא דאמרינן מסבירא הי מנייהו עדיף טפי לסימנא בעלמא, לזכור לישא לזבניו אל כפיו, שלא יחא בלב כפיפות ועקמימות. או להיות הלכ כפוף ונכנע, והלכך לגזירה שזה ליה לה דוכתא בהא מילתא. ותדע לך דלמצוה אמרינן, מדאמר ר' לוי בגמרא (כאן) מנא שופר של ראש השנה ושל יום הכפורים בכפופים, אלמא כולה מילתא למצוה קאמר ולא לעיובא. ור' אבהו נמי דקאמר בפרקין קמא (טז, א) למה תוקעין בשופר של איב, למצוה מן המובחר קאמר, והא דקאמר אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איב כדי שאזכור לכם עקידת יצחק, טעמי נינהו למאי דתקינו רבנן. ואע"ג דר' לוי אמר בזבול נמי בשל כפופים משום גזירה שזה דראש השנה, לא קשיא מידי, דר' לוי הכי קאמר, כיון דבראש השנה טפי עדיף בכפופים, ובשל יובל לא חכפת לן בין האי להאי, ובכולהו מיליהו שזה ראש השנה ויובל, לענין כפוף ופשוט נמי טפי עדיף למעבד בכפוף כראש השנה, כיון דאפשר למעבד האי כי האי, עבדינן. הא דאמר ר' לוי: של כל השנה בפשוטין. תמיהא ליה ר' לוי דאמר כמאן, דהא תנא קמא דמתניתין בכפופים קאמר, ור' יהודה לא משמע דפליג אלא בשל ראש השנה ושל יובל, הא בשל תעניות לא. ושמא ר' לוי לאו דוקא פשוטין קאמר, אלא אפילו בפשוטין, לאפוקי דלא בעינן דוקא בכפופין כראש השנה ויובל. ואי נמי בפשוטין דוקא להיכירא בעלמא, דאינו דאין אלל לכנופיא. (רפ"א)

א - כז דף

ופיו מצופה זהב: והתניא ציפהו זהב במקום הנחת פיו פסול שלא במקום הנחת פיו כשר אמר אביי כי תנן נמי מתניתין שלא במקום הנחת פה תנן: ושתי חצוצרות מן הצדדים: ותרי קלי מי משתמעי והתניא זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכולה לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע לכך מאריך בשופר למימרא דכי שמע סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה יצא וממילא תחילת תקיעה בלא סוף תקיעה יצא ת"ש תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת אמאי תיסלק ליה בתרתי פסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקינן ת"ש התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא אמאי ליפוק בתחילת תקיעה מקמי דליערבב קלא אלא תרתי קלי מחד גברא לא משתמעי מתרי גברי משתמעי ומתרי גברי מי משתמעי והא תניא בתורה אחד קורא ואחד מתרגם ובלבד שלא (יהו שנים קורין) ושנים מתרגמין הא לא דמיא אלא לסיפא בהלל ובמגילה אפילו עשרה קורין אלמא כיון דחביב יהיב דעתיה הכא נמי כיון דחביב יהיב דעתיה ושמע אלא למה מאריך בשופר לידע שמצות היום בשופר: ובתעניות בשל זכרים כפופין ופיו מצופה כסף: מאי שנא התם דזהב ומ"ש הכא דכסף איבעית אימא כל כינופיא דכסף הוא דכתוב [\[במדבר י-ב\]](#) עשה לך שתי חצוצרות כסף ואיבעית אימא התורה חסה על ממונן של ישראל התם נמי נעביד דכסף אפילו הכי כבוד יו"ט עדיף רב פפא בר שמואל סבר למיעבד עובדא כמתניתין אמר ליה רבא לא אמרו אלא במקדש תניא נמי הכי במה דברים אמורים במקדש אבל בגבולין מקום שיש חצוצרות אין שופר מקום שיש שופר אין חצוצרות וכן הנהיג רבי חלפתא בציפורי ורבי חנניא בן תרדיון בסיכני וכשבא דבר אצל חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית בלבד אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי מאי קראה דכתיב [\[תהילים צח-1\]](#) בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' לפני המלך ה' הוא דבעינן חצוצרות וקול שופר אבל בעלמא לא: שוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכות כו': א"ר שמואל בר יצחק כמאן מצלינן האידינא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון כמאן כרבי אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם מתיב רב עינא שוה יובל לר"ה לתקיעה ולברכות והא איכא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון דבר"ה איתא וביובל ליתא כי קתני אשאר רב שישא בריה דרב אידי מתני הכי א"ר

שמואל בר יצחק הא דתנן שוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכות כמאן דלא כרבי אליעזר דאי רבי אליעזר כיון דאמר בתשרי נברא העולם הא איכא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון דבר"ה איתא וביובל ליתא כי קתני אשאר: מתני' שופר שנשדק ודבקו פסול דיבק שברי שופרות פסול

רפ"י ופיו מלפניו זהב כו' במקום הנחת פה פסול. שהתקיעה בזהב ולא בשופר: לכך מאריך בשופר. תירוצא הוא: וממילא כו'. למה לי סוף בלא תחילה ומה לי תחילה בלא סוף ומשום דבעי ללחוטי אחרויהו דייק הך דיוקא: תקע בראשונה. בפשוטה שלפני התרועה: ומשך בשניה כשתים. לפי שהיה כריך לתקוע כאלו ב' תקיעות רלופות אחת לפשוטה לאחריה דמלכויות ואחת לפשוטה לפניו דזכרונות: בור וזות. חדא נינהו אלא שהבור בחפירה והדות בבניין על הקרקע אישטרנ"א בלע"ז: פיטס. חבית גדולה פונטי"ן בלע"ז: מחד גברא. דומיא דזכור ושמור: הא לא דמילא. הא מילתא דשופר לא דמילא אלא לסיפא: ו' קורין. וי' קולות יש כאלו שאי אפשר להם ללמנא דיבורם בחיבה אחת שלא יהא אחד לאחור ואחד לפניו: דחביבה עליה. חדשה היא לו: התורה חסה. דכתיב (ויקרא יד) וזוה הכהן ופנו את הבית שלא יטמאו כלי חרס שכתובו שאין להם טהרה במקוה: למיעבד עובדא. בחלוצרות ושופר: מקום שיש שופר. כגון ר"ה ויובל: מקום שיש חלוצרות. כגון תענית: וכך הנהיג. כמשנתנו שופר וחלוצרות: בשערי מזרח ובהר הבית. חדא מילתא היא בשערי מזרח בהר הבית וי"א בשערי מזרח בעזרת נאים: מתני' שופר שנשדק ודבקו. בדבקה שקורין גלו"ד: פסול. דהוה ליה כשני שופרות: (רפ"י)

תוספות בתורה אחד קורא. פירוש לבדו ואחרי כן המתרגם מתרגם לבדו ולא שנים קורין יחד ומתרגמין יחד: אבל שנים לא. והא דאמרין בפ"ק דב"ב (דף טו. ושם) שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותם לא שלא יקרא אחר עמו דא"כ כל התורה נמי אלא שלא יחלקום לשנים זה ארבעה וזה ארבעה ומה שנוהגין לקרות שנים בתורה שמכו אמתני' דפרק בתרא דבכורים. (משנה ז) דתנן בראשונה כל מי שיודע לקרות קורא וכל מי שאינו יודע לקרות מקרין אותו נמנעו מלהביא בכורים התקינו שיהיו מקרין את מי שהוא יודע ואת מי שאינו יודע: כמאן מצלינן זה היום תחלת מעשיך. תימה הא קי"ל כרבי יהושע כדאמרין בפ"ק (דף יב.) לתקופה כר' יהושע ואומר ר"ת דקי"ל כרב עינא דפריך משוה יובל ורב עינא ה"ק והא איכא זה היום תחלת מעשיך דאיתיה בראש השנה וליתיה ביובל אלא ודאי הא דאמרין ליה לאו משום ברייתו של עולם אלא משום תחלת מעשה דין שהעולם נדון בו להתקיים או לאו זה שייך נמי ביה"כ דיובל דהוקש לר"ה כדלקמן בפרק בתרא (דף לד.) (אבל בשאר יומי לא) ואע"ג דמשני ליה שפיר רב עינא לא הדר ביה ומיהו לאידך לישנא קשיא דקאמר מתני' דלא כר"א הוה ליה לשנויי דזה היום תחלת מעשיך לאו אבריות עולם קאי ומה שישד ר"א הקליר בגשם דשמיני עצרת כר"א דאמר בתשרי נברא העולם ובשל פסח יסד כר' יהושע אומר ר"ת דאלו ואלו דברי אלהים חיים ואיכא למימר דבתשרי עלה במחשבה לבראות ולא נברא עד ניסן ודכוותה אשכחן בפרק עושין פסין (עירובין דף יח. ושם) גבי אדם שעלה במחשבה לבראות שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד: כמאן דלא כר' אליעזר. תימה הא ע"כ לא שוו לכל מיילי דהתניא לקמן בפרק בתרא (דף ל.) שוה יובל לר"ה לתקיעה ולברכות אלא שביובל תוקעין בין בב"ד שקדשו את החדש בין בב"ד שלא קדשו את החדש וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע: שופר שנשדק ודבקו פסול. פי' בקונטרס דהוה ליה כשני שופרות משמע שר"ל שנשדק לגמרי שנחלק לב' חתיכות שאם היה מחובר מצד אחד אין זה שני שופרות ותימה דאם נחלק לגמרי היינו דבק שברי שופרות ולכך נראה דנשדק מצד אחד לארכו על פני כולו ולפי שאין שם שופר עליו וכ"ש דבק שברי שופרות אלא זו ואין צריך לומר זו קתני א"נ יותר סופו להפרד כשנשדק מצד אחד ודבקו משאם עשה שופר אחד של חתיכות והווי שם שופר עליו טפי קא משמע לן ודבק שברי שופרות נמי לא מיפסיל מטעם שנים ושלושה שופרות אלא דאין זה קרוי שופר אי נמי משום דכתיב (ויקרא כה) והעברת דרך העברתו כי היכי דפסלינן הפכו ותקע בו משום דבעינן דרך העברתו ואפילו נפסל מטעם משום שנים ושלושה שופרות אין קשיא כלום: (תוספות)

רשב"א תקע בראשונה ומשך בשנייה כשתים אין בידו אלא אחת. יש מפרשים, אין בידו אלא אחת דהיינו תקיעה שתקע לפני תרועה, אבל אותה תקיעה שניה לא עלתה לו כלום, לפי שהיא סבר לאפסוקה ושתהא כשתים, ואין לה הפסק, ולפיכך רישא ליה לה סוף וסופא ליה לה ראש. והביא ראייה מן הירושלמי דגרסוין התם (ר"ה פ"ג ה"ג) תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת ר' אבה בר זימנא בשם ר' זעירא אמר אפילו אחת אין בידו למה רישא גבי סיפא מלטרף וסיפא גבי רישא מלטרף לא רישא אית ליה סיפא ולא סיפא אית ליה רישא. והיינו נמי דקתני תקע בראשונה, דאי לא למה ליה ללדכורי כלל תקיעה ראשונה, אלא לומר שאין בידו אלא אותה תקיעה שתקע בראשונה. ואינו מחזור. דלמה לא תעלה לו אותה תקיעה משום אחת מיהת, דהיינו שתעלה לפשוטה שלאחר הסימן, דאטו מי גרע האי מן התקוע לשיר דיאל. ועוד דאם איתא לך עלתה לו אותה תקיעה לכלום, אפילו תקיעה ראשונה לא תעלה לו, דהא אפסקה לה אותה תקיעה פסולה בין תרועה לתקיעה שיחזור ויתקע עכשיו, כמשמע בפירקין דלקמן (לה, א) גבי דר' אבהו, דחיישינן להפסקה שבין תקיעה לתרועה ושבין תרועה לתקיעה אי נמי בין תקיעה לשברים. ומיהו היא איכא למימר, דבלכתחילה קאמר, כלומר היכי מתקן ר' אבהו לכתחילה מילתא דלתי לאפסוקי בין שברים לתקיעה אי נמי בין תקיעה לשברים. והפירוש הנכון, אין בידו אלא אחת, שהיא תקיעה שלאחר תרועה, ולומר שלפוף תשר"ת עלתה לו ולא לתחלת תשר"ת. והא דאיטריך למייתי תקע בראשונה ולא קתני האריך בתקיעה כשתים אין בידו אלא אחת, כתב הר"מ ב"ן ג"ר, משום שאין שיעור לתקיעות למעלה, ואם רצה להאריך מאריך, הילכך דין הוא שאם האריך בה כשיעור חייב שהיא שלא תעלה אלא לאחת, שעדיין מדיו התקיעה הראשונה הוא, ובמה יודע שאריכות זה מחמת תקיעה אחרת הוא, משום הכי קתני, תקע בראשונה שבתחלת הסימן והאריך בשנייה כשתים בראשונה, ס"ד אמרנו כיון שהאריך בה כשתים שבראשונה ליהו כאלו הפסיק ממש ותקע שהיא קמ"ל. והירושלמי שהביאו לראיה דחאו הרב ג"ר, וכתב דלא אמתניתין דתקע בראשונה קאי, אלא אהא דאמרין התם גבי שופר מאריך וחלוצרות, אמר ר' יוסה הדה אמרה פשוטה ששמע מקלחה מן המתעסק יאל, ועלה קאמר ר' אבה

אפילו אחת אין בידו למה וכו'. ופירושו זאת אומרת תקיעה שהתחיל לתקוע להתעסק ולא לשם מלוא וכו' ואמר לו אכיון ותקע לי והשלים התקיעה לשם מלוא והאריך בה כשיעורה או בהיפך יאל, והיידל אמרה דא תקע בראשונה ומשך בשנייה כשהים דחנן אין בידו אלא אחת, ואע"פ שאין בידו אלא אחת ונמצא שאריכותו אינו אלא כמתעסק, ואפילו הכי עולה לו מקצתה לאחת. ואח"כ ר' בא לחלוק על ר' יוסה ולומר דלעולם תחילת התקיעה שהיתה מן המתעסק אינה כלום, וכיון שכן סוף התקיעה אינה עולה לו כלל, דכיון דסופא גבי רישא מצטרף ואותו ראש אינו כלום סופא נמי אינה כלום, ולא דמי למשך בשנייה כשהים, שאע"פ שנתכוין באריכות לשהים ולא עלתה לו אלא לאחת, ההם משום שתחלת התקיעה וסופא לשם תקיעת מלוא היו, והלכך כשהים הוא דאינה עולה, דאפסקי תקיעתא מהדדי לא מפסקינן, משום אחת מיהא עולה, דסופא ורישא תקיעת מלוא הן. והא דקאמר אפילו אחת אין בידו ואין כריך לומר שהים, ליגנא בעלמא קאמר דפשיטא דלא תעלה לשהים, אלא משום לתא דמתניתין דמשך בשנייה כשהים דקתני אין בידו אלא אחת, קאמר הכא אפילו אחת אין בידו. וזה הענין דחוק מעט, שיאמר ר' אבא גבי מתעסק אפילו אחת אין בידו, שבו בלשון שאמר ר' יוסה הוה ליה למימר, ולימא ר' בא אמר לך יאל. ומסתברא דפירושא דמתניתין פליגי ר' יוסה ור' בא, ופלוגותיהו שייכא בפלוגותא דגמריין דהתקוע לשייר (להלן כה, א), מלוא כריכות כונה או לא, דר' יוסה סבר מלוא אין כריכות כונה. והכי קאמר פשוטה ששמע מן המתעסק, ואע"פ שלא התחיל בה לשם מלוא אין בכך כלום, דכונת מלוא אינה מעכבת, ורישא ודאי אינה כלום, ואפילו למאן דאמר מלוא אינו כריכות כונה, דמתעסק שאני, דלאמרין לקמן (ג, ב), מכל מקום אינה מפסדת בסוף התקיעה שלא היתה להתעסק, כיון דמלוא אינו כריכות כונה. והיידל אמרה כן תקע בראשונה ומשך בשנייה כשהים אותה שניה שהאריך בה לא עלתה לו אלא אחת, דאפסקי תקיעתא לא מפסקינן, ואפילו הכי לאחת מיהא עולה, ולא אמרינן כונתו במחילה לשם תקיעה אחרת מפסדת בתקיעה ראשונה, אלא עלתה לו באחת מיהא, ומשום דמלוא אין כריכות כונה, והלכך ממילא יאל שהרי נתכוון לתקיעה מיהא. אמר לו ר' בא דההיא שניה אינה עולה לו כלל, משום דמלוא כריכות כונה, והכא אין כאן רישא לסיפא ולא סיפא לרישא, והיא הדיו והוא הטעם לשמע מקצתה מן המתעסק. והא דקתני במתניתין אין בידו אלא אחת היינו ראשונה. ואנו קיי"ל כמאן דאמר מלוא אין כריכות כונה והתקוע לשייר יאל, הלכך אף השנייה עלתה לו באחת כדברי ר' יוסה, כנ"ל. תניא נמי הכי וכו' מקום שיש שופר אין חלוצרות מקום שיש חלוצרות אין שופר. פירש רש"י ז"ל מקום שיש שופר, כגון ראש השנה ויובל. מקום שיש חלוצרות כגון תעניות. וכן פירשו רוב המפרשים. וכתב הרב בעל המאור ז"ל, ואנו תמה ממה שראיתי בתשובה הגאונים ז"ל, נהגו לתקוע בתעניות בשופר, ולפי משנה זו נראה לנו שאין לנו לתקוע בתעניות בגבולין אלא בחלוצרות. והראב"ד ז"ל הוסיף בה קושיא במסכת תעניות בפרק (כ"ד) ומאימיתין (יד, ח) מדלאמרין ההם במה מתריעין בשופר והכא אמרינן בחלוצרות, ותירץ דהבא בתקיעות שבסוף כל ברכה וברכה משך הברכות שמוסיפין, ואותן תקיעות והרעות היו בחלוצרות, וההיא הרעה שאמרו בפרק (כ"ד) ומאימיתין היא בשופר, היא הרעה שלא בשעת הברכות, אלא בשעת שמרביץ בתפלה ותחנונים, והיינו דאיכא מאן דאמר ההם דאין מתריעין אלא בפה, והכא תנין בהדיא בתעניות בשל כפופים. אבל מכל מקום כך נהגו בכל מקום כמנהגן של גאונים ז"ל, ומנהגן תורה היא. ומלאתי סעד לדבריהם מן הירושלמי, דגרסינן התם בשמעתין דהכא (פ"ג ה"ד) קומי ר' יהושע תוקעין בתעניתא ר' יוסה בעא ויתקעון קומיה בחלוצרתא ולא שמיע דתני חלוצרות במקדש ואין חלוצרות בגבולין. ונראה שיש חסרון בנוסחת הירושלמי, וכך היא קומי ר' יהושע תקעון בתעניתא בשופר, אלמא בגבולין בתעניות בשופר היו תוקעין, ואין חלוצרות לעולם בתענית אלא במקדש. ולפי זה הא דתני מקום שיש חלוצרות אין שופר, היינו בשעת מלחמה כדכתיב (במדבר י, ט) והרעותם בחלוצרות. אחר כן מלאתי כד לר"ם ב"ן נ"ר בליקוטיו. ועוד אפשר לי לומר, דהא דתניא מקום שיש שופר וכו', לאו עיבודא הוא לתעניות שלא יהא אלא בחלוצרות, אלא לומר שאין תוקעין בגבולין בשנים בשופר וחלוצרות, אלא באחד מהן. והלכך בראש השנה ויובל שיש שופר על כל פנים בגבולין, שמלוא היום מן התורה בשופר אין חלוצרות. ובתעניות יש גם חלוצרות אין שופר, ואם יש גם שופר אין חלוצרות, ולא שיהא חיוב על כל פנים בתעניות בגבולין בחלוצרות, אלא שלא יהא שם שופר וחלוצרות. והא דמקשה בירושלמי ויתקעון קומי בחלוצרתא, חלוצרתא עם השופר קאמר, ואמר ליה דמתניתא תנו כן דאין חלוצרות בגבולין, כלומר במקום שיש שופר, וכל שהוא תוקע בשופר בגבולין, בין בחובה בראש השנה ויובל בין בבחירה בתעניות, שאילו רצה לתקוע בזה או בזה עשה, ותקע בשופר, לא יבא לשם חלוצרות. וההיא ברייתא דמיייתי התם בירושלמי הוא היא ברייתא דמיייתי הכא. ומעתה בגבולין נהיגו בשופר שהוא יותר מלוי, הרשות בידו, ובלבד שלא יביאו שם חלוצרות. כך נראה לי. כמאן מללינן האידינא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון כמאן כר' אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם. ואיכא למידה, דהא קיימא לן כר' יהושע דלאמרין בפירקין קמא (יב, א) תקופה כר' יהושע. ורבינו תם ז"ל תירץ, דקיימא לן כר' עינא דפריך משנה היובול לראש השנה לתקיעה ולברכות, והכי קאמר והא איכא זה היום תחילת מעשיך, דלדברך איהיה בראש השנה וליתיה ביובול, אלא ודאי לאו משום דזה היום תחלת מעשה בראשית קאמר, אלא תחלת דין קאמר, שהיום הוא תחלת דין על כל המעשים, וזה שייך נמי ביובול דהוקש לראש השנה, אבל לא בשאר יומי דכפורי. והקשו בתוס', דאם כן לאידך ליגנא דקאמר מתניתין דלא כר' אליעזר הוה ליה לשנויי דזה היום תחלת מעשיך לאו אבריתא עולם קאי. ומסתברא דלינה קושיא, דאלו אי אחת מתניתין כר' אליעזר, ולדידיה אמרינן בראש השנה זה היום תחלת מעשיך, על שם שבו נברא עולם אמרינן, ואם כן היכי אמרינן ליה ביובול, הא ודאי לא אמרינן ליה, ואם כן אינו שוה לברכות, והלכך על כרחין לא אשכח פירוקא לאוקומיה מתניתין דשוה היובול כר' אליעזר, אלא דנימא דלא קאמר אלא לשאר. כך נראה לי. מתני': שופר שנסדק ודקו פסול. פירש רש"י ז"ל דהוה ליה כגני שופרות. ונראה מדבריו שהוא מפרש שנסדק משני דרדיו, וכלומר שנחלקת לגמרי לשהי חתיכות. ואינו מחוור. דאם כן היינו דבק שבדי שופרות. אלא נסדק שהוא נסדק מלד אחד על פני כולו לארכו, והיינו טעמא דכיון שנסדק כולו אין שם שופר עליו, אלא כחתיכת שופר שתקנה ועשה כעין שופר, ומכל מקום אינו פסול אלא בשנסדק כולו, הא נסדק מקצתו ועדיין מקצתו קיים כשר, והא דתניא בברייתא נסדק לארכו פסול, לרצוהו אם נשתיר בו שיעור תקיעה כשר ואם לאו פסול, לאו למימרא דלארכו לעולם פסול בין נשתיר בין לא נשתיר, אלא משום דנסדק

לרחבו כי לא נשתייר בו שיעור תקיעה פסול הוא דמפרש הכי, אבל לארכו לא מפרש משום דלעולם אינו פסול עד שנסדק כולו, והיינו דהני נסדק סתמא לנסדק לגמרי משמע. והא דהני ודבוק פוסל, כל שכן לא דבוק ודבוק לכוונת נקטיה, כלומר אפילו דבוק בעצמו אפילו הכי אין שם שופר עליו, אלא כמי שמחבר החיכת שופר ועשאה שופר. (רש"א)

דף כז - ב

ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא וכן מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כוון לבו יצא ואם לאו לא יצא אע"פ שזה שמע וזה שמע זה כוון לבו וזה לא כוון לבו:

גמ' תנו רבנן ארוך וקצרו כשר גרדו והעמידו על גלדו כשר ציפהו זהב במקום הנחת פה פסול שלא במקום הנחת פה כשר ציפהו זהב מבפנים פסול מבחוץ אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לאו כשר ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר נתן שופר בתוך שופר אם קול פנימי שמע יצא ואם קול חיצון שמע לא יצא ת"ר גרדו בין מבפנים בין מבחוץ כשר גרדו והעמידו על גלדו כשר הניח שופר בתוך שופר אם קול פנימי שמע יצא ואם קול חיצון שמע לא יצא הפכו ותקע בו לא יצא אמר רב פפא לא תימא דהפכיה ככתונא אלא שהרחיב את הקצר וקיצר את הרחב מ"ט כדרב מתנה דאמר רב מתנה **[ויקרא כה-ט]** והעברת דרך העברתו בעינין: דיבק שברי שופרות פסול: ת"ר הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול ניקב וסתמו בין במינו בין שלא במינו פסול ר' נתן אומר במינו כשר שלא במינו פסול במינו כשר אמר רבי יוחנן והוא שנשתייר רובו מכלל דשלא במינו אע"פ שנשתייר רובו פסול איכא דמתני לה אסיפא שלא במינו פסול א"ר יוחנן והוא שנפחת רובו מכלל דבמינו אע"פ שנפחת רובו כשר ציפהו זהב מבפנים פסול מבחוץ אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לאו כשר נסדק לאורכו פסול לרוחבו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר ואם לאו פסול וכמה שיעור תקיעה פירש רשב"ג כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן היה קולו דק או עבה או צרוד כשר שכל הקולות כשירין [בשופר] שלחו ליה לאבוב דשמואל קדחו ותקע בו יצא פשיטא כולהו נמי מיקדח קדחו להו אמר רב אשי שקדחו בזכרותו מהו דתימא מין במינו חוצץ קמ"ל: התוקע לתוך הבור או לתוך הדות כו': אמר רב הונא לא שנו אלא לאותן העומדים על שפת הבור אבל אותן העומדין בבור יצאו תניא נמי הכי התוקע לתוך הבור או לתוך הדות יצא והתנן לא יצא אלא לאו שמע מינה כדרב הונא ש"מ איכא דרמי להו מירמא תנן התוקע לתוך הבור או לתוך הדות לא יצא והתניא יצא אמר רב הונא לא קשיא כאן לאותן העומדין על שפת הבור כאן לאותן העומדין בבור אמר רבה

רש"י גמ' העמידו על גלדו. גלד דק: מבפנים פסול. שהתקיעה בזהב: אם קול חיצון שמע לא יצא. דאיכא מחילות הפנימי מפסקת התקיעה: ככתונא. כהפיכת חלוק לעשות פנימי חיצון: שקילך את הרחב. ברותחין: והעברת. דרך העברתו כדרך שהחיל מעבירו בראשו בזהמה מחיים: דיבק שברי שופרות כו': במינו כשר. אם אינו מעכב את התקיעה: נסדק. כולו וכן נסדק לרחבו כל רחבו להקיפו: אם נשתייר בו. מן מקום הסדק עד מקום הנחת פה שיעור תקיעה כשר חשיב ליה כמאן דאשתקיל כוליה והוה ליה ארוך וקצרו: לרוב. לשון יבש ר"י בלע"ז: קדחו. נקבו וקפ"ד נקב הנחת פה קאמר: שקדחו בזכרותו. כשהוא מחובר בזהמה עכ"ל בולט מן הראש ונכנס לתוכו ומוציאין אותו מתוכו וזה לא הוציאו אלא נקב את הזכרות: אותן העומדין בבור יצאו. שהן קול השופר לעולם שמעו: איכא דרמי להו מירמא. יש תלמידים שאין שונים להא דרב הונא בענין לא שנו לפרושי מתניתין אלא רמו מירמא מתניתין וברייתא אהדדי ועלה קאי רב הונא ומשני: (רש"י)

תוספות ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר. אם נפרשה דאיירי לאחר הסתימה לפי שלא הוחלקה סתימת הנקב אין הרוח יוצא בפשיטות ומעכב את הקול קשיא כיון דכל הקולות כשרין בשופר כדאמרין בגמרא מה לי מעכב מה לי אינו מעכב ונראה דאיירי קודם סתימה דקודם שנסתם היה הנקב מעכב את הקול שהיה הקול משתנה מחמת הנקב וכשסתמו חזר לכמות שהיה ובירושלמי גרס בהדיא אם היה מעכב קודם שסתמו פסול כשסתמו וטעמא דפסול כיון דסתימה זו מסייעה לקול משום דשופר אחד אמר רחמנא שלא יסייע דבר אחר לקול כמו צפהו זהב דאם נשתנה קולו פסול אבל אם לא היה מעכב את התקיעה שלא נשתנה קולו מתחילה מחמת הנקב הרי הוא כאילו לא ניקב ואין לחוש במה שסתמו והיכא דלא סתמו קאמר בהדיא בירושלמי דכשר משום דכל הקולות כשרין בשופר והשתא רבי נתן דקאמר בגמרא במינו כשר שלא במינו פסול ע"כ אהיה מעכב את התקיעה קאי דאפ"ה כשר במינו דהא ר' יוחנן קאמר עלה בגמרא והוא שנשתייר רובו והוא שנפחת רובו ואי אפשר לנקב גדול כל כך שלא

יעכב את התקיעה ומתני' כרבנן א"נ כר' נתן ובשלא במינו ללישנא קמא דרבי יוחנן ומיהו לאידך לישנא דרבי יוחנן דקאמר שלא במינו פסול והוא שנפחת רובו משמע אבל במינו אף על פי שנפחת רובו כשר קשיא מתני' כמאן דע"כ הא דאמרי רבנן בין במינו בין שלא במינו פסול יעמיד כמו כן רבי יוחנן כשנפחת רובו דמאי שנא לרבי נתן מלרבנן כמו שדומה לו לרבי נתן סברת דלא נפחת רובו כשר אפילו שלא במינו למה לא יאמר כמו כן לרבנן דכולה ברייתא נפחת רובו מיתוקמא ואע"פ שלא נפחת אלא מיעוטו אי אפשר שלא יעכב הנקב את התקיעה אם לא נסתם ואפילו הכי כשר ולכך נראה ודאי לפרש מ"מ דאם מעכב את התקיעה לאחר שסתמו קאמר ובירושלמי קתני במילתיה דרבנן בין במינו בין שלא במינו אם מעכב התקיעה פסול ואם לאו כשר וכן בתוספתא (פ"ב) ואפילו הכי קאמרי בירושלמי דמתני' ר' נתן ומסקנא דשמעתא והלכה למעשה נראה דשופר שניקב וסתמו במינו וחזר לקולו לכמות שהיה מתחילתו קודם שניקב לית דין ולית דיין דכשר אפילו היה מעכב התקיעה קודם שנסתם דפי' זה עיקר דאם מעכב את התקיעה לאחר שנסתם קאמר ולא סתמו כלל כשר אפילו מעכב הנקב את התקיעה כדקאמרינן בירושלמי דכל הקולות כשרין בשופר: ארוך וקצרו כשר. איצטריך לאשמועינן דלא תימא דפסול משום דכתבי והעברת: צפהו זהב במקום הנחת הפה. היה נראה לפרש דעובי השופר במקום שמניח פיו קרי מקום הנחת הפה ושלא במקום הנחת פה היינו מבחוץ אבל א"כ היינו צפהו זהב מבחוץ ואם נפרש דשלא במקום הנחת הפה היינו ראשו האחד לצד הרחב הא אמרינן בסמוך הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול והיינו יכולין לפרש דהתם בינו בין הכל אלא שיעור שופר ודוחק: צפהו מבפנים פסול. לפי שאין קול שופר אלא קול זהב וכן מבחוץ כיון דנשתנה קולו: אם קול חיצון שמע לא יצא. שהקול יוצא באויר שבין חיצון לפנימי והיינו ב' או ג' שופרות: נסדק לארכו פסול. לא תני הכא אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר כדקתני גבי נסדק לרחבו משום דלארכו לא מיפסל אא"כ נסדק על פני ארכו מראשו ועד סופו: ושמע קול שופר או קול מגילה אם כוון לבו יצא. הא דאמרינן בפ' כל גגות (עירובין דף צב: ושם) ציבור בקטנה ושליח ציבור בגדולה אין יוצאין ידי חובתן שאני התם דליכא עשרה עם שליח ציבור והא דאמרינן בשליח כיצד צולין (פסחים פה: ושם) מן האגף ולחוץ כלחוץ ואמר רב וכן לתפלה ורבי יהושע בן לוי אמר אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים קשה במאי קא מייירי אי לענין צרוף כגון צבור ושליח צבור או ט' ויחיד אם כן הויא סוגיא דכל גגות דלא כרבי יהושע בן לוי וכוותיה קיימא לן דהא הני נשי קיימי לחודייהו כדמוכח בסוטה בפ' ואלו נאמרין (דף לח: ושם) דמיייתי מינה ראייה לברכת כהנים דאין מחיצה מפסקת ואי לענין לצאת איירי אם כן קשיא מתניתין לרב ויש לומר דאיירי לענין לענות עם הצבור קדושה ויהא שמיה רבא משום דאמרינן (ברכות דף כא:): כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מ' אבל בתקיעה ומגילה מודו: (תוספות)

רשב"ח נקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לא כשר. פירוש אם מעכב את התקיעה עכשיו לאחר שסתמו, וטעמא דקשהא מעכב את התקיעה לאחר הסתימה נמצא שאין מה שהוסיף בסתימתו מהודק בו יפה, ואינו בטל לגבי השופר, אלא הרי הוא כדבר אחר, והרי יש כאן קול שופר ודבר אחר, ואפילו סתמו במינו פסול. אבל בשאינו מעכב עכשיו את התקיעה, בין שהיה מעכב מתחלתו, וכל שכן בשלא היה מעכב מתחלתו כשר, לפי שמה שסתמו בו בטל לגבי השופר. ותדע לך, דהא בפלוגתא דר' נתן ורבנן בנקב וסתמו, ללישנא בתרא דר' יוחנן דקאמר, שלא במינו פסול והוא שלא נשתייר רובו אבל נשתייר רובו כשר, מכלל דמינו אע"פ שנפחת רובו כשר. אלמא בשלא נשתייר רובו פליגי, ובהא הוא דקאמר ר' נתן דבשלא במינו פסול ורבנן פסלי בין במינו ובין שלא במינו, אבל נשתייר רובו בין לרבנן בין לר' נתן כשר בין במינו ובין שלא במינו, דבהא לא פליגי. ובדלתי בנקב גדול כ"כ א"א שלא היה מעכב את התקיעה מתחלה קודם שנסתם, ואם כן מתניתין כמאן. אלא ודאי אע"פ שמתחלתו היה מעכב, כיון שעכשיו אינו מעכב כלומה, שהסתימה מהודקת יפה, הרי זה כשר לפי שהוא בטל לגבי השופר, ואע"פ ששנינו לפה זה מבחוץ אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול, התם הוא לפי שאין השופר לריד לו ואינו עשוי לתקנו ולחזקו, ולפיכך הרי הוא כדבר אחר, וקול דבר אחר נשמע עמו פסול, אבל כאן שצריך לו לתקנו ומהודק בו יפה הרי זה מכלל השופר, והרי זה כמותה שאמרנו (פסחים מה, א) במקום העשוי לחזק אינו חוזף לפי שהוא מכלל הכלי. כנ"ל. ופלוגתא דר' נתן ורבנן בשאינו מעכב את התקיעה היא, ומתניתין ר' נתן היא. דאי בשמעכב את התקיעה, אחיא מתניתין דלא כר' נתן, דהא סתמו, במינו משמע מן הסתם, ואפילו הכי קתני פסול. וכן תני בתוספתא בהדיא (פ"ב, ה"ג) נקב וסתמו אפילו במינו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר. ועוד ללישנא בתרא הא קא מכשר ר' נתן אפילו שלא במינו בשנשתייר רובו, וכיון דמפריש ר' יוחנן הא דר' נתן ודאי משמע דכותיה סבירא ליה, ואי מתניתין דלא כר' נתן קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן, דהא איהו כייול ופסק הלכה כסתם משנה, ובכל מקום מקשה לה אדר' יוחנן, ואע"ג דליכא דמוקיה לה באמוראי, מכל מקום מקשי ואזיל ומתיר, ומתניתין איכא למימר ר' נתן היא ולא רבנן, ואי נמי אפילו רבנן מודו בה, אלא דר' נתן סבר אם מעכב את התקיעה לאחר סתימה, הא קודם לכן לא מעלה ולא מוריד, ורבנן סברי אם מעכב את התקיעה קודם לכן לעולם פסול, לפי שקול התוספת נכר בו, והוא ליה לכפהו זהב מבחוץ שאם נשתנה קולו מכמות היה שהוא פסול. וכן היה נראה ממה שנמצא במקצת הספרים בגירסת ירושלמי (מכילתין פ"ג, ה"ו) דגרסינן התם, שופר שנסדק, למי נכרכל לר' נתן, דבק שבדי שופרות, עוד היא דר' נתן, נקב וסתמו בין במינו בין שלא במינו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר, ר' נתן אומר במינו כשר שלא במינו פסול. אלמא בשאינו מעכב מעכב רבנן. ומיהו אי אפשר לומר כן לפום גמרינן כדלמרון, מדפריש ר' יוחנן הא דר' נתן, דאי בשמעכב לבסוף קא מיפלגי, מתניתין דלא כר' נתן דסתמו במינו משמע, ואי בשמעכב דמתניתין פליגי, דר' נתן סבר מעכב ואינו מעכב לבסוף קאמר, ורבנן סברי בשמעכב מעיקרא קאמר. הא לא אפשר נמי כדלמרון, דהא ללישנא בתרא דר' יוחנן ודאי משמע דאפילו לרבנן בשנשתייר רובו כשר, והוא ודאי אי אפשר שלא היה מעכב את התקיעה מעיקרא. אלא ודאי שאותה גירסת ירושלמי ליהא, ובמקצת הנוסחאות נמי לא גרסי לה. אלא הכי גרסי, נקב וסתמו ר' חייא בשם ר' יוחנן דר' נתן היא, וזה כפירוש הראשון, וללישנא קמא דר' נתן תלת בעינן לטיבותא, שנשתייר רובו, ושסתמו במינו, ושאינו מעכב את התקיעה. וללישנא בתרא סגי לן בתרתי, שאינו מעכב וסתמו במינו ואע"פ שנפחת רובו, אי נמי, נשתייר רובו ואע"פ שסתמו שלא במינו, אבל אינו מעכב את התקיעה בעינן לעולם, דמתניתין מילתא פסיקתא קתני, אם מעכב את התקיעה פסול, ואילו היה כשר לעולם היה מחלק ותני. ורבי אלפאסי ורב חננאל ורב עבל ההלכות זכר כולם לבכרה פסקו הלכה כלישנא קמא דר' יוחנן ולחומר, וכן נהגו לעולם בשל תורה להחמיר באיסורי, כגון בניטין וקדושין ובשאר האיסורים ואע"פ שהוא לישנא

קמא. אלא שדדיני ממונות ובשל סופרים פסקו כלישנא בתרא, וכן פוסקין בכל מקום רבותינו הכרפתים בשל תורה כלישנא דחומרא, דחרי לישני דתריין תנאי או תריין אמוראי דפליגי, דאי בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר המיקל. אבל הרב ר' יצחק בן גיאת ז"ל פסק אף הכא כלישנא בתרא ולקולא. ופסק הראשון עיקר. ירושלמי: נקב וסתמו ר' בא בר זימנא בשם ר' זעירא והוא ססתמו הא לא סתמו כשר שכל הקולות כשרין בשופר. לרחבו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר. פירש רש"י ז"ל נסדק לרחבו כל רוח היקפו. ומסתברא דלאו כל דאם כן הווי ליה שני שופרות, אלא רוב הקיפו קאמר, הא מיעוטו אפילו לא נשתייר בו שיעור תקיעה כשר. (רשב"א)

דף כח - א

שמע מקצת תקיעה בבור ומקצת תקיעה על שפת הבור יצא מקצת תקיעה קודם שיעלה עמוד השחר ומקצת תקיעה לאחר שיעלה עמוד השחר לא יצא אמר ליה אבבי מאי שנא התם דבעינא כולה תקיעה בחיובא וליכא הכא נמי בעינא כולה תקיעה בחיובא וליכא הכי השתא התם לילה לאו זמן חיובא הוא כלל הכא בור מקום חיובא הוא לאותן העומדין בבור למימרא דסבר רבה שמע סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה יצא וממילא תחילת תקיעה בלא סוף תקיעה יצא ת"ש תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת ואמאי תסלק לה בתרתי פסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקינן ת"ש התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא ואמאי ליפוק בתחילת תקיעה מקמי דליערבב קלא כי קאמר רבה בתוקע ועולה לנפשיה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא זמנין דמפיק רישיה ואכתי שופר בבור וקא מיערבב קלא קמ"ל אמר רב יהודה בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא מ"ט עולה בת מעילה היא כיון דמעל בה נפקא לה לחולין שלמים דלאו בני מעילה נינהו איסורא הוא דרכיב בהו [ולא נפקי לחולין] מתקיף לה רבא אימת מעל לבתר דתקע כי קא תקע באיסורא תקע אלא אמר רבא אחד זה ואחד זה לא יצא הדר אמר אחד זה ואחד זה יצא מצות לאו ליהנות ניתנו אמר רב יהודה בשופר של ע"ז לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של עיר הנדחת לא יתקע ואם תקע לא יצא מ"ט עיר הנדחת כתותי מיכתת שיעוריה אמר רבא המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה המודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה ואמר רבא המודר הנאה מחבירו מזה עליו מי חטאת בימות הגשמים אבל לא בימות החמה המודר הנאה ממעין טובל בו טבילה של מצוה בימות הגשמים אבל לא בימות החמה שלחו ליה לאבוה דשמואל כפאו ואכל מצה יצא כפאו מאן אילימא כפאו שד והתניא עתים חלים עתים שוטה כשהוא חלים הרי הוא כפקח לכל דבריו כשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו אמר רב אשי שכפאוהו פרסיים אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא פשיטא היינו הך מהו דתימא התם אכול מצה אמר רחמנא והא אכל

רש"י שמע מקצת התקיעה בבור כו'. קא סלקא דעתך דהכי קאמר היה עומד הוא בשפת הבור ודבריו תוקע בבור ויאלץ לחוץ בחצי התקיעה ולאשמעינן הכא דבקצת נמי יולץ: קודם עמוד השחר. לאו זמניה הוא כדלמרינן במסכת מגילה (דף כו:) כל היום כשר לתקיעת שופר וליקף טעמא מיום תרועה יהיה לכס יום ולא לילה: הכי גרסינן למימרא דסבר רבא דכי שמע איניש סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה יאלץ וממילא כו': תקע בראשונה. פשוטה שלפני תרועת המלכות: ומשך בשניה. בפשוטה של אחריה כשתים ונתכוין ללכת בה אף ידי פשוטה שלפני תרועת הזכרונות שעתיד עליו לתקוע היכף לזו: אם קול שופר שמע. בלא קול הברה יאלץ: אם קול הברה שמע. עם קול השופר לא יאלץ: בתוקע ועולה לנפשיה. ואין אחר עמו ללכת בו אלא תוקע ועולה הוא לדלידיה תחילתה וסופה בהכשר דבתחילה הוא והשופר בבור ואמרן לעיל (דף כז:) אותן העומדים בבור יאלץ: של עולה. והלשון מחיים דאילו לאחר זריקה אין מעילה לא בעורה ולא בקרניה שהכל לכהנים כדלמרינן במנחות (דף פג.) ובזבחים (דף פו.) נאמר לו יהיה בעולה ונאמר לו יהיה באשם עלמותיו מותרין אף עולה עלמותיה מותרין: שלמים לאו בני מעילה נינהו. דאין מעילה בקדשים קלים אלא באימורים ולאחר זריקה כשהוצרכו לחלק גבוה: לא ליהנות ניתנו. לישראל להיות קיומם להם הנאה אלא לעול על אורחיהם ניתנו: בשופר של ע"ז. ששימשו בו לע"ז ונאסר בהנאה כדתימא במסכת ע"ז (דף נא:) אבד תאבדון את כל המקומות בכלים שנשתמשו בהן לע"ז הכתוב מדבר: ואם תקע יאלץ. דמנחת לאו הנאה נינהו: כתותי מיכתת שיעוריה. דהא לשריפה קאוי וכשרוף דמי ושופר בעי שיעור כדלמרינן לעיל (דף כז:) כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן: מותר לתקוע לו. טעמא דכולהו משום דמנחת לאו ליהנות ניתנו: דבריו מזה עליו בימות הגשמים. שאין כאן אלא הנאה קיום המצוה ומנחת לא ניתנו ליהנות: אבל לא בימות החמה. דאיכא הנאה הגוף: שכפאוהו פרסיים. ואע"ג שלא נתכוון ללכת ידי חובת מנה בליב ראשון של פסח יאלץ: התוקע לשיר. לשורר

ולומר כך שמעתי מפי מורי הזקן וביסודו של מורי רבי יצחק בן יהודה ראיתי התקוע לשך להכריח רוח רעה מעליו: פשיטא. דזאת אומרת קו: מהו דתימא התם אכול מנה קאמר רחמנא והא אכל. ונהנה באכילתו הלכך לאו מתעסק הוא שהרי אף לענין חיוב חטאת אמרינן (כריתות דף יט:) המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה: (רש"י)

תוספת בשופר של עולה לא יתקע. כלומר במזיד ואם תקע כלומר בשוגג יצא דבשוגג מעל ונפיק לחולין אבל במזיד אין מעילה ולא נפיק לחולין וכשמחלק בין עולה לשלמים היה יכול לחלק בעולה גופה בין מזיד לשוגג אבל השתא מחלק בשוגג גופיה: אמר רב יהודה בשופר של ע"ז לא יתקע ואם תקע יצא. תימא מאי שנא משלמים דלא יצא משום דמצות ליהנות ניתנו ורבינו חננאל גריס הכא רבא ותימא דבסוף כסוי הדם (חולין דף פט. ושם) תניא תקע לא יצא וכן קשיא אההיא מהא דאמר רבא בפרק מצות חליצה (יבמות דף קנ: ושם) חליצה בסנדל שאינו שלו ובסנדל של ע"ז חליצתה כשרה ולא אמרינן מכתת שיעוריה ופרישית כולה בשלהי כסוי הדם ופ' לולב הגזול (סוכה דף לא: בד"ה באשרה): המודר הנאה משופר מותר לתקוע בשופר של מצוה. בפרק ב' דנדריים (דף טז:): מחלק אביי בין הנאת סוכה עלי לאומר שלא אהנה מן הסוכה דיכול לאסור הסוכה עליו שאינה משועבדת לו אבל אין יכול לאסור עצמו על הסוכה שהוא משועבד לה ופריך עלה רבא וכי מצות ליהנות ניתנו אלא אמר רבא הא דאמר ישיבת סוכה עלי הא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה ולדברי רבא היה משמע דכאן נמי אי אמר הנאת שופר עלי מותר לתקוע בשופר של מצוה דמצות לאו ליהנות ניתנו אבל אם אמר תקיעת שופר עלי אסור לתקוע בשופר של מצוה אפי' לרבא כמו דאמר גבי סוכה אם לא נחלק משום דגבי סוכה בלאו מצוה יש הנאה בישיבה אבל שופר אי לאו מצוה אין הנאה בתקיעה דאינו מכוון ועל סוגיא דהתם קשיא דמשמע דוקא כשאמר שבועה שלא אשב בסוכה הוא דאינו יכול לאסור עצמו על סוכה לפי שהוא משועבד לה אבל אם אמר ישיבת סוכה עלי בשבועה אסור כמו בקונם וא"כ מאי חומר בנדריים מבשבועות דקתני התם הא שניהם חלין בענין אחד ויש לומר דנדריים חלין בכל ענין דשייכי דהיינו האסרת חפץ כדאמרינן בריש מסכת נדרים (דף ב:): דנדריים וחרמים מידי דמיתסר חפצא עליה לאפוקי שבועה דקאסר נפשיה מן חפצא ולכן חלים הנדרים בכל ענין שיאמר חוץ מהיכא דהזכיר הנאה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ומה שמחלק שם בין אמר ישיבת סוכה עלי לשבועה שלא אשב לא בא אלא לומר שיש חילוק בין דר לשבועה לפי שהנדר בכל ענין שיאמר מיתסר חפציו עליה ובשבועה בכל ענין שיאמר קאסר נפשיה מן חפציו: המודר הנאה ממעיין. הא דאיצטריך לאשמעינן מודר הנאה מחבירו ומשופר וממעיין דס"ד אמניא דוקא במודר מחבירו הוא דשרינן לתקוע לו ולהזות משום דסתם מודר מחבירו אין דעתו על דבר מצוה כשאין מפרש בהדיא אבל אם פירש בהדיא ממעיין ומשופר אסור קמ"ל: אמר רבא זאת אומרת התקוע לשיר יצא. דמצות אינן צריכות כוונה בפ' ערבי פסחים (פסחים דף קיד:): משמע דהוי פלוגתא גבי הביאו לפניו מטבל בחזרת דקתני בגמ' אכלו דמאי יצא אכלו בשלא מתכוין יצא ובאידיך ברייתא תניא ר' יוסי אומר אע"פ שטבל בחזרת מצוה להביא לפניו (מצה) חזרת וחרוסת ודייק התם ע"כ לאו משום היכרא הוא מדקתני מצוה אלא משום דמצות צריכות כוונה והשתא מה שהוצרך רבא לדקדק מכאן ולא הביא מברייתא דהתם דקתני בהדיא דהוה אמניא היינו בירקות דרבנן אבל מצות דאורייתא בעי כוונה ומה שמקשה עליו מברייתות דלקמן ולא פריך מרבי יוסי דהתם דהוה מצי לדחויי דלעולם מצוה משום היכרא: (תוספות)

רשב"א ואמאי ליפוק בתחלת תקיעה מקמי דליערבב קלא. והקשה הר"מ ב"ן נ"ר בליקוטיו, ולמאן לית ביה שיעורא מקמי דליערבב. ותיקין דאפשר מללח קתני אם קול הברה הוא וקתני אם קול הברה שמע, משמע ליה שאם שמע (ככלל) קול הברה, ואפילו בסוף לחחר שיעור תקיעה אע"פ כן לא יא. אי נמי קיס להו דלא מיערבב קלא דבורות אלא למאן דמאריך טובא ותקע בהו, ודחוק הוא. ואי לא דמסתפינא אמניא, דהא דאמר רבא שמע מקאת תקיעה עבור ומקאתה על שפת הבור, בשלח האריך בה ככולה אלא כנינא, ואין בין מקאת התקיעה שצבור ומקאת שעל שפת הבור אלא כשיעור תקיעה, דמקאת תקיעה הכין משמע, ואפילו הכי יא כיון דמכל מקום יא בכל התקיעה כשיעורא, וקא מפרש טעמא משום דאפילו ראש התקיעה כשיהיה היתה לאותו העומדים בתוך הבור, ואקשינן בתוקע לתוך הבור ואמאי ליפוק לאותו מקאת ששמע הוא מקמי דליערבב קלא, דהא שמע תקיעה מעליתא כיון דזמן חיובא הוא לאותו העומדים בתוך הבור. וכן היא דלעיל (כו, ח) נמי דאמרינן לכך מאריך בשופר, משמע אע"פ שאינו מאריך בה לאחר הפסק האזכרות כדי שיעור תקיעה, דהא סתמא קתני שופר מאריך ולא קתני שופר מאריך שיעור תקיעה, ומשום דתקיעה כולה שיעור תקיעה אית אית ליה, ואע"פ שאור לא יכול לכיון ככולה, מכל מקום מן התוקע שיעור תקיעה לתקיעת מראה שמע, ומכל מקום אסיקנא דמקאת תקיעה לא יא, אלא טעמא ביהא דלעיל, משום דתתיי קלי במקום חביבותא משתמע, והכא בתוקע ועולה. כך נראה לי. הא דאמרינן: כי קאמר רבא בתוקע ועולה. תמיא ליה, דהא רבא דומיא דשמע מקאת תקיעה קודם שיעלה עמוד השחר נקט לה, וכדאקשינן ליה אביי לרבא גופיה, מאי שנא הא מיהא. ורבא גופיה פריך ליה התם לילה לאו זמן חיובא הוא, הכא זמן תקיעה הוא לאותו העומדים על שפת הבור. ומדוחק יא ליה לומר דרבא ודאי בתוקע ועולה קאמר כדמסקינן, ולאו דומיא דתוקע מקאת תקיעה קודם שיעלה עמוד השחר נקט לה, אלא תרי מיני נינהו ותרי אחא לאשמעינן, אלא דאביי טעה וסבר דבענין אחד נקטינא ואקשי ליה, רבא לטעמיה פריך ליה לומר דאפילו למאן דטעי ל"ה, ואורחא דהלמודא ביהי לפרוקי אליבא דמאי דסבר דמאן דמקשה. ומאן דמקשה נמי בתר הכי, למימרא דסבר רבא שמעי סוף תקיעה בלא תחילה תקיעה יא, טעה נמי בדטעי אביי, ועוד משום דרבא גופיה אהדר ליה כדאמריה. כנ"ל. הכי גרסינן בהלכות הרב אלפסי ז"ל, וכן היא במקאת הספריים: אמר רב יהודה שופר של עבודה זרה לא יתקע ואם תקע יא. ואי קשיא, מאי שנא משופר של שלמים דאמר רב יהודה לא יתקע ואם תקע לא יא דמנאות ליהנות ניתנו. יא לומר דהא דאמר רבא עלה אחד ואחד זה יא מאי טעמא מנאות לאו ליהנות ניתנו, לא לטעמא דנפשיה קאמר אלא אדרב יהודה קאי, כלומר, אלא הכי קאמר רבי יהודה (אלא הכי קאמר). בין בשל עולה בין בשל שלמים יא, מאי טעמא מנאות לאו ליהנות ניתנו כלולי עלמא. ויש גרסיה הכא קאמר רבא, ורבא לטעמיה דאמר בין של עולה בין כל שלמים יא מנאות לא ליהנות ניתנו, הא לרב יהודה בין בשל עבודה זרה בין בשל עיר הגדחת אפילו דיעבד לא יא דמנאות ליהנות ניתנו סבירא ליה. ואם תקע יא. ובמסכת חולין בסוף פרק כסוי הדם (פט, ח) תניא לא יא ואוקימנא לה באשרה דמשה דכתותי מיכתת שיעורא, והוא הדיו בשל תקרובת עבודה זרה דגוי, דלית ליה בטלה עולמית לאיתקש למת. אבל הכא בשופר שהוא עצמו עבודה זרה, אי נמי שהוא משמשי

עבודה זרה, והכא במאי עסקינן בשנטלו על מנת שלא לזכות בו הא נטלו לזכות בו מדאגבזיה הנייה ונעשה עבודה זרה דישראל. המודר הגאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מלוא והמודר הגאה משופר מותר לתקוע לו [בו] תקיעה של מלוא. וזוקא במודר הגאה ומשום דמלוא לאו ליהנות ניתנו, הא באומר תקיעת שופר עלי, אסר לתקוע אפילו תקיעה של מלוא, משום שנדרים חלון על דבר מלוא כדבר הרשות. אבל האומר שבועה שלא אשמע קול שופר של מלוא, זוקא ותוקע תקיעה של מלוא, וכדאמרינן התם בפרק שני דנדרים בראשון (טז, ב), הא לאמר ישיבת סוכה עלי הא לאמר שבועה שלא אשב בסוכה. (רשב"א)

דף כח - ב

אבל הכא [ויקרא כג-כד] זכרון תרועה כתיב והאי מתעסק בעלמא הוא קמ"ל אלמא קסבר רבא מצות אין צריכות כוונה איתביה היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כוון לבו יצא ואם לאו לא יצא מאי לאו כוון לבו לצאת לא לקרות לקרות הא קא קרי בקורא להגיה ת"ש היה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כוון לבו יצא ואם לאו לא יצא מאי לאו אם כוון לבו לצאת לא לשמוע לשמוע והא שמע סבור חמור בעלמא הוא איתביה נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע משמיע ולא נתכוון שומע לא יצא עד שיתכוון שומע ומשמיע בשלמא נתכוון משמיע ולא נתכוון שומע כסבור חמור בעלמא הוא אלא נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע היכי משכחת לה לאו בתוקע לשיר דלמא דקא מנבח נבוחי א"ל אביי אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה אמר לו שאני אומר מצות אינו עובר עליהן אלא בזמן מתניב רב שמן בר אבא מנין לכהן שעולה לדוכן שלא יאמר הואיל ונתנה לי תורה רשות לברך את ישראל אוסיף ברכה אחת משלי כגון [דברים א-יא] ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ת"ל [דברים ד-ב] לא תוסיפו על הדבר והא הכא כיון דבריך ליה עברה ליה זמניה וקתני דעבר הכא במאי עסקינן בדלא סיים והתניא סיים סיים ברכה אחת והתניא סיים כל ברכותיו שאני הכא כיון דאלו מתרמי ליה צבורא אחרינא הדר מברך כוליה יומא זמניה הוא ומנא תימרא דתנן הניתנין במתנה אחת שנתערבו בניתנין מתנה אחת ינתנו מתנה אחת מתן ד' במתן ד' ינתנו במתן ד' מתן ד' במתן אחת ר"א אומר ינתנו במתן ד' רבי יהושע אומר ינתנו במתן אחת אמר לו ר"א הרי הוא עובר על כל תגרע אמר לו ר' יהושע הרי הוא עובר על כל תוסוף א"ל ר"א לא נאמר כל תוסוף אלא כשהוא בעצמו אמר לו ר' יהושע לא נאמר כל תגרע אלא כשהוא בעצמו ועוד אמר רבי יהושע כשלא נתת עברת על כל תגרע ולא עשית מעשה בידך כשנתת עברת על כל תוסוף ועשית מעשה בידך והא הכא כיון דיהיב ליה מתנה מבכור עברה ליה לזמניה וקתני דעבר משום כל תוסוף לאו משום דאמרינן כיון דאילו מתרמי ליה בוכרא אחרינא הדר מזה מיניה כוליה יומא זמניה [ממאי] דלמא קסבר ר' יהושע מצות עובר עליהן אפי' שלא בזמן אנן הכי קאמרינן רב שמן בר אבא מ"ט שביק מתני' ומותיב מברייתא לותיב ממתניתין מתניתין מ"ט לא מותיב כיון דאילו מתרמי ליה בוכרא אחרינא בעי מזה מיניה כוליה יומא זמניה הוא ברייתא נמי כיון דאי מתרמי צבורא אחרינא הדר מברך כוליה יומא זמניה ורב שמן בר אבא התם לא סגי דלא יהיב הכא אי בעי מברך אי בעי לא מברך רבא אמר לצאת לא בעי כוונה לעבור בעי כוונה והא מתן דמים לרבי יהושע דלעבור ולא בעי כוונה אלא אמר רבא לצאת לא בעי כוונה לעבור בזמנו לא בעי כוונה שלא בזמנו בעי כוונה אמר ליה ר' זירא לשמעיה

רש"י קא משמע לן. דלע"ג דמתעסק הוא ילא דמלוא אין כריכות כוונה: זמן המקרא. של קריאת שמע והוא היה קורא בתורה פרשת שמע: קורא להגיה. אף קרייה אין כאן אלא מגמגם: דקא מנבח נבוחי. ואינו תוקע כשיעור תקיעה המפורש במשנתנו ב' אחרון (דף לג:); אלא מעתה. דשאין מתכוין למלוא כמתכוין דמי: הישן בשמיני בסוכה. שלא לשום מלוא: ילקה. שהרי מוסוף על מלוא ועובר משום כל תוסוף: מלוא אין עובר עליהן. בכל תוסוף אלא בזמן כגון חמשה המינין בלולב וה' טוטפות בתפלין חמש איניות בטלית אבל חוספת יום על ימים או שעה על שעה אין זה מוסוף: בשלל סיים. אלא הוסיפה באמצע: והא סיים קתני. בבביתא: הניתנין במתנה אחת. כגון דם בכור שנתערב בדם בכור חבירו או בדם מעשר: ינתנו מתנה אחת. והרי יב זה משניהן ועולה לשניהן: מתן ארבע. שלמים ואשם ועולה ותודה: דלמא קסבר רבי יהושע כו'. ומתרחי הנך ממתני' ומברייתא איכא לאותובי לרבא: אגן הכי אמרינן. אגן דמיייתין סיייתתא מהא דטעמא משום דאי הדר מתרמי ליה כו' הכי קאמרינן ליה לרב שמן: מאי טעמא שבה מתניתין כו'. שבה מתניתין הניתנין במתנה אחת משנה היא בשחיטת קדשים: לותיב ממתניתין. דלתימא לאשויי: לא סגי דלא יהיב. אי הדר מתרמי ליה דקדשים לא מפסיד: ללאה לא בעי כוונה. דכלאו מתכוין יולא ידי חובתו: לעבור בעי כוונה.

שיחיון לשם מצוה ואי לל לא עבר: והא מתן דמיס כו'. שאין מתכוין בשאר מתנותיו לשם כבוד וקאמר רבי יהושע הרי הוא עובר על כל תוסף: (ה"י)

תוספות אבל הכא. תוקע לשיר מתעסק בעלמא הוה ולקמן בפרק בתרא (דף לב:) תנן המתעסק לא יצא: אבל נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע היכי משכחת לה: לא הוה מצי למימר כגון שלא נתכוון משמיע להוציא השומע דמשמע ליה כדדייק בסוף סוגיא משמיע לעצמו דומיא דשומע לעצמו אלמא [לא] בעי כוונה: דקא מנבח נבוחי. פי' בקונט' דאינו תוקע כשיעור תקיעה המפורש במשנתנו וקשיא דאם כן אפילו נתכוון נמי לא נפיק ונראה לי מנבח נבוחי שאין מתכוין לתקוע שיעור תקיעה ותקע שיעור תקיעה ושמוא כד רוצה לומר בקונט' אי נמי כעין שפירש בקונט' לקמן בפרק בתרא (דף לג:): מתעסק שהיה נופח בשופר ועלתה לו בידו ותקיעה: ומנא תימרא דתנן. גבי זריקת דם תימא מאי אולמיה דהך מההיא דכהן שעולה לדוכן ויש לומר דגבי כהן שמתכוין לברך ולהוסיף יכול להיות שעובר אע"ג דלא זמניה הוא אבל כאן שאין מתכוין להוסיף ואינו עושה אלא מחמת ספק אין לו לעבור אי לא משום דחשיב זמניה אלא ודאי אמרינן דחשיב זמניה משום זמנין דאי מתרמי ליה בוכרא הדר מזה מיניה והוא הדין גבי כהן מהאי טעמא וא"ת הא דאמר בפ"ק (דף טז: ושם) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב את השטן והא עבר משום כל תוסף ועוד אמר בפרק בתרא (דף לד.) שלש תרועות נאמרו בר"ה שנים מדברי תורה ואחת מדברי סופרים ואיכא למאן דאמר ב' מדברי סופרים והשתא עבר משום כל תוסף אע"ג דכבר עבר ויצאו מכל מקום אי אתרמי ליה צבורא אחרינא הדר ותקע וחשיב זמניה ועוד דאפי' לאו זמניה כיון דמתכוין לשם מצוה עובר משום כל תוסף דמסיק רבא בסמוך לעבור שלא בזמנו בעי כוונה וי"ל כדפרישית בפ"ק (דף טז: ושם) דלא שייך כל תוסף בעשיית המצוה שתי פעמים וברכת כהנים נמי אפי' מברכין כמה פעמים לצבור אחד אין זה כל תוסף אלא אם כן מוסיף ברכה אחת כגון יוסף (ה') עליכם ככם (דברים א) או כיוצא בה וכן אם נטל לולב כמה פעמים ביום או אוכל בפסח כמה זיתים של מצה אין זה כל תוסף וכל הניתנים במתנה אחת אם נתן כמה פעמים במקום אחד אין זה כל תוסף אלא אם כן נותן במקום אחר וכן בהדס וערבה שבלולב אפילו נותן כמה הדסים וכמה ערבות בלולב אין זה כל תוסף אפילו למ"ד צריך אגד אלא אם כן מוסיף מין אחר ומיהו תימא דלפי' זה אם היה נותן כמה חוטין בציצית וכמה פרשיות בתפלין בבית אחד לא היה עובר משום כל תוסף ומסוכה אין להביא ראיה כאן מה שאין עובר בעשה ד' מחיצות אע"ג דאמרינן שתיים כהלכתן ושלישית אפי' טפח דכל שכן כשעושה ד' מחיצות טפי עדיף דהוי תשובו כעין תדורו: מתן ארבע במתן אחת. כגון דם בכור שהוא מתן אחת בדם עולה ושלמים שהם שתי מתנות שהן ארבע ולא בדם חטאת שהן ארבע מתנות בד' קרנות דההוא למעלה מחוט הסקרא והני למטה: לא נאמר כל תוסף אלא כשהוא בעצמו. והלכך טוב שלא יגרע המצוה: לא נאמר כל תוסף אלא כשהוא בעצמו. והלכך כיון דיוצא באחד למה נזקקנו ליתן ארבע ועוד טפי עדיף באחד מארבע כמו שמפרש: דלמא קסבר רבי יהושע מצות עובר עליהן שלא בזמנו. והישן בשמיני בסוכה ילקה לרבי יהושע ובשמיני ספק שביעי לא יתיב ומיהו לא קיימא מסקנא הכי: הכא אי בעי מברך. משמע מכאן דכיון דעלה לדוכן פעם אחת ביום שוב אינו עובר בעשה דאמור להם (במדבר ו) כל היום דהא קאמר אי בעי לא מברך: (תוספות)

רשב"א הא דתנן: היה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת אם כיון לכו ילא. הקשו עלה בתוס' מיהא דאמרינן בעירובין פרק כל גגות (בב, ב), כבוד בקטנה ושלח כבוד בגדולה אין יולאין ידי חובתן. ותירצו דשאני התם דליכא עשרה עם שלח כבוד. והקשו עוד מהא דאמרינן בפסח שני בשלהי פרק כיצד לולין (פסחים פה, ב) מן האגף ולחוץ כלחוץ ואמר רב וכן לתפלה, ור' יהושע בן לוי אמר אפילו מחילה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, במאי קא מיירי אי לענין לירוף וכגון ההיא דכל גגות, תיקשי לר' יהושע בן לוי ואנו קיימא לן כר' יהושע בן לוי, כדמוכח בסוטה בפרק אלו (נאמנין) [נאמרינן] (לה, ב) דמיייתי מינה רביה דלכרבת כהנים דאין מחילה מפסקת. ואי איירי לענין ללאת כי הא דמתניתין דהכא, אם כן תיקשי מתניתין לרב. ותירצו דההיא דפסחים מיירי לענין לענות כל דבר שבקדושה עם האבדור, לרב מפסקת ואינו עונה עמהם משום דכל דבר שבקדושה אין פחות מעשרה, והרי הוא נחשב כעומד לבדו בחוץ, ולר' יהושע אין מחילה מפסקת, והרי הוא כאילו עומד בחוד העשרה שבפנים ועונה עמהם. וקשיא להו דהא קול מגלה תנו ומגלה בעיניו בעשרה בין בזמנה בין שלא בזמנה, ואפילו לרב דאמר בזמנה ביחיד, מכל מקום הא אמרינן דהתם דחש לה רב להא דרב אסי דאמר בעשרה, וסלקא להו דתויבתא. ומסתברא דאי משום הא לא קשיא, דהא דבעינן עשרה למגלה היינו משום פרסומי ניסא, ובמקום קריאתה הוא דבעינן פרסומי ניסא בעשרה והא איכא, ואף על גב דהאי שמע לה מקום דליכא עשרה, קריאתה מיהא בעשרה היא, וממקום דליכא פרסום ניסא שמע לה וספיר דמי. דקא מנבח נבוחי. פירש רש"י ז"ל דאינו תוקע כשיעור תקיעה. וקשה דאם כן היכי נתכוון שומע, לא משמיע ולא שומע איכא, ואפילו איחכוון משמיע לא ילא. ושמוא לכך נתכוון רש"י ז"ל לפרש, שלא נתכוון לתקוע כשיעור תקיעה, ושלא מדעת עלתה בידו שיעור תקיעה. ואי נמי כמו שפירש הוא ז"ל בפירקין דלקמן במקומה (ג, ב ד"ה מתעסק) כגון שהיה נופח בשופר ולא לכונת תקיעה כלל ועלתה בידו תקיעה. שאני אומר מצוה אינו עובר עליהן אלא בזמנו. פירוש, ואפילו במתכוין לשם מצוה. ותדע לך מדלקשינן עליה מכאן שעלה לדוכן, וההוא ודאי קא מתכוין, וכדאמר הוראזל וניתנה לי רשות לברך אוסר ברכה אחת משלי. ורב שימי בר אבוי התם לא סגיאל ללא יתיב הכא אי בעי מברך אי בעי לא מברך. מכאן משמע דכל כהן שעלה פעם אחת ביום לדוכן שוב אינו מחייב לעלות ולברך באותו יום, ואף על פי שאמרו לו לעלות אינו עובר בעשה, דאמרו להם אינו כל היום אלא פעם אחת ביום. אלא אמר רבא ללאת לא בעי כונה. כלומר, דמצוה אינן כריכות כונה. לעבור בזמנו לא בעי כונה. והיינו הא דמתן דמיס, דאע"ג דאינו מתכוין להזות מדם הבכור אלא פעם ראשונה, אפילו הכי עובר, דכל שעתיה ושעתיה זמניה, כיון דאינו מתרמי ליה בוכרא אחרינא מדי והדר מדי, שלא בזמניה בעי כוונה, והיינו ההוא דכהן, דאע"ג דסיים ברכותיו כיון שהוא מתכוין להוסיף ברכה אחת משלו עובר, ואע"ג דאי מתרמי ליה כבורא אחרינא, אי בעי מברך ואי בעי לא מברך. וכבר כתבתי למעלה בפרקין קמא (טז, א ד"ה למה) גבי מפני מה תוקעין כשהן יושבין ותוקעין כשהן עומדין, היאך אפשר לעשות כן והא איכא משום כל תוסף, ותירצו בתוס' דאין כל תוסף כפי הא, שאילו תקע וחזר ותקע ואפילו אלף פעמים באותו יום ליכא כל תוסף, אלא אם כן הוסיף ותקע ביום אחר, וכן אם נטל לולב אלף פעם ביום אחד. וכן אם היה מדם

אנדרוגינום מוציא מינו. אנדרוגינום כמותו דאי בחר זכרות אזלת שניהם חייבין ואי בחר נקבות אזלת שניהם פטורין: מי שחזיו עבד כו'. ללא אחי כל עבדות למשמיע ומפיק כל חירות לשומע: ה"ג כהנים ולוים מקדישין לעולם וגואלין לעולם זו היא גירסת רבינו יצחק הלוי ושאר רבותי גורסין מוכרין לעולם וגואלין לעולם ושתייהן משניות הן במסכת ערכין (דף כו: ודף לג:) ובין מקדישין ובין מוכרין תרוייהו משנה יתירה נינהו אלא אידי דתנא התם גבי ישראל (שם דף כד.) אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ואין גואלין אחר היובל פחות משנה תנא סיפא נמי מקדישין וגואלין ואידי דתני מקדישין וגואלין גבי הדדי תנא נמי גבי גואלים דמכירה מוכרין לעולם הכי מוקים לה במס' ערכין (דף כז.) וגואלין לעולם היינו לפי שנאמר בישראל המוכר שדה אחוזה במספר שני תבואות ימכר לך שאינו מותר לגאול פחות משתי שנים אבל לויים גואלין מיד וגואלים לעולם ומקדיש היינו לפי שנאמר במקדיש שדה אחוזה לא יגאל עוד אלא יוצאה לכהנים ביובל והלויים גואלין לעולם ועתה גי' רבינו יצחק הלוי ניחא שאין היובל מפקיע מיד המקדיש אם הוא לוי כמו בישראל אבל מכירה וגאולה שגואל מיד א"נ בבתי ערי חומה שאינן נחלטות לסוף שנה מה ענין זה למצוה דיובל אע"ג דאין זה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג מ"מ לא משמע הכי לישנא דליתנהו במצות דיובל ועוד שמשנה ראשונה הוה ליה לאיתווי דההיא דמקדישין לעולם שהיא בפרק אין מקדישין (שם דף כו:) ולא ההיא דמוכרין לעולם דמתניתין היא בפרק בתרא דערכין (דף לג:): קא משמע לן נהי דליתנהו בהשמטת קרקע בהשמטת כספים ושלוח עבדים מיהא איתנהו. כך כתוב ברוב ספרים ובקונטרס גרס קא משמע לן ותו לא ולא גרס נהי דליתנהו בהשמטה דודאי איתנהו בין שלקחו הם מישראל מחזירין דלא נפקי מכלל המצות בין שלקח ישראל מהן מן האלפים אמה שנתנו להם חוץ לעריהם יוצא ביובל ואפילו בתי ערי חומה שאין חוזרין לישראל ביובל חוזרין להם שנאמר ואשר יגאל מן הלויים כן הקשה בקונטרס ואין זו קושיא גמורה שהרי יש לפרש דהשמטת קרקע קרי מקדיש שדה אחוזה ולא גאלה ומכרה גזבר שאין יובל מפקיעה מיד מקדיש אם הוא לוי כדרך שמפקיעה אם הוא ישראל שיוצאה לכהנים ביובל ונהי דליתנהו בהשמטת קרקע דקאמר היינו בכל דין השמטת קרקע אבל זה ודאי קשיא דהוה ליה למימר בהשמטת קרקע דמכירה מיהא איתנהו כגון מכרו להם שדה או מכרו להם לאחרים כי היכי דחשיב בהשמטת כספים ושלוח עבדים ועוד מה ענין השמטת כספים אצל יובל הא בהדיא תנא בספרי בפרשת ראה דשביעית משמטת כספים ואין יובל משמט כספים דממעט ליה מוזה דבר השמיטה שמוט שמיטה משמט כספים ולא יובל וזה דוחק לומר דנקטיה לרבי דלרבי תלויה השמטת כספים ביובל בדאמר בהשולח (גיטין דף לו. ושם) דבזמן שהיובל נוהג השמטת כספים נוהגת: (תוספות)

תוספות דתנן כהנים ולוים מקדישים לעולם וגואלים לעולם. פירש בקונטרס שזו היא גי' ר"י הלוי ושאר רבותי גורסין מוכרין לעולם וגואלין לעולם ושתייהן משניות הן במסכת ערכין (דף כו: ודף לג:) ובין מקדישין ובין מוכרין תרוייהו משנה יתירה נינהו אלא אידי דתנא התם גבי ישראל (שם דף כד.) אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ואין גואלין אחר היובל פחות משנה תנא סיפא נמי מקדישין וגואלין ואידי דתני מקדישין וגואלין גבי הדדי תנא נמי גבי גואלים דמכירה מוכרין לעולם הכי מוקים לה במס' ערכין (דף כז.) וגואלין לעולם היינו לפי שנאמר בישראל המוכר שדה אחוזה במספר שני תבואות ימכר לך שאינו מותר לגאול פחות משתי שנים אבל לויים גואלין מיד וגואלים לעולם ומקדיש היינו לפי שנאמר במקדיש שדה אחוזה לא יגאל עוד אלא יוצאה לכהנים ביובל והלויים גואלין לעולם ועתה גי' רבינו יצחק הלוי ניחא שאין היובל מפקיע מיד המקדיש אם הוא לוי כמו בישראל אבל מכירה וגאולה שגואל מיד א"נ בבתי ערי חומה שאינן נחלטות לסוף שנה מה ענין זה למצוה דיובל אע"ג דאין זה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג מ"מ לא משמע הכי לישנא דליתנהו במצות דיובל ועוד שמשנה ראשונה הוה ליה לאיתווי דההיא דמקדישין לעולם שהיא בפרק אין מקדישין (שם דף כו:) ולא ההיא דמוכרין לעולם דמתניתין היא בפרק בתרא דערכין (דף לג:): קא משמע לן נהי דליתנהו בהשמטת קרקע בהשמטת כספים ושלוח עבדים מיהא איתנהו. כך כתוב ברוב ספרים ובקונטרס גרס קא משמע לן ותו לא ולא גרס נהי דליתנהו בהשמטה דודאי איתנהו בין שלקחו הם מישראל מחזירין דלא נפקי מכלל המצות בין שלקח ישראל מהן מן האלפים אמה שנתנו להם חוץ לעריהם יוצא ביובל ואפילו בתי ערי חומה שאין חוזרין לישראל ביובל חוזרין להם שנאמר ואשר יגאל מן הלויים כן הקשה בקונטרס ואין זו קושיא גמורה שהרי יש לפרש דהשמטת קרקע קרי מקדיש שדה אחוזה ולא גאלה ומכרה גזבר שאין יובל מפקיעה מיד מקדיש אם הוא לוי כדרך שמפקיעה אם הוא ישראל שיוצאה לכהנים ביובל ונהי דליתנהו בהשמטת קרקע דקאמר היינו בכל דין השמטת קרקע אבל זה ודאי קשיא דהוה ליה למימר בהשמטת קרקע דמכירה מיהא איתנהו כגון מכרו להם שדה או מכרו להם לאחרים כי היכי דחשיב בהשמטת כספים ושלוח עבדים ועוד מה ענין השמטת כספים אצל יובל הא בהדיא תנא בספרי בפרשת ראה דשביעית משמטת כספים ואין יובל משמט כספים דממעט ליה מוזה דבר השמיטה שמוט שמיטה משמט כספים ולא יובל וזה דוחק לומר דנקטיה לרבי דלרבי תלויה השמטת כספים ביובל בדאמר בהשולח (גיטין דף לו. ושם) דבזמן שהיובל נוהג השמטת כספים נוהגת: (תוספות)

רשב"א גירסת הספרים: מקדישין לעולם וגואלין לעולם. דהיא ראשונה להיא למוכרין לעולם וגואלין לעולם, דהיא דמקדישין איתא בפרק אין מקדישין (ערכין כו, ב) והיא דמוכרין איתא בפרק בתרא דערכין (לג, ב), ולא משמע דמייתי בהרייתא ומנח קמייחא. גירסת הספרים: קא משמע לן נהי דליתנהו בהשמטת קרקעות בהשמטת כספים ובשלוח עבדים מיהא איתנהו. רש"י ז"ל כתב דלא גרסין ליה כלל, אלא קא משמע לן גרסין ותו לא, דאי אפשר לגרסין נהי דליתנהו בהשמטת קרקעות דהא ודאי איתנהו, דבין שלקחו הם מאחרים מחזירין, דהא איתנהו בכלל כל המצות בישראל, ובין שלקח ישראל מהם מן האלפים אמה שנתנו להם חוץ לעריהם יוצא להם ביובל. ואפילו בתי ערי חומה שאין חוזרין לישראל ביובל, חוזרין להם, שנאמר (ויקרא כה, לג) ואשר יגאל מן הלויים. ומיהו אי משום הא, איכא למימר דהשמטת קרקע דקאמר הכא, היינו מקדיש שדה אחוזה ולא גאלה ומכרה גזבר, שאלו בישראל אינה חוזרת לו, לפי שהיובל מפקיע מן המקדיש וחוזרת לכהנים ביובל, ואלו לוי שהקדיש חוזרת לו ואינה נשמטת ממנו ביובל. אבל בתוס' הקשו, למכל מקום, כשאמר נהי דליתנהו בהשמטת קרקע אצל בשלוח עבדים איתנהו, הוה ליה למימר בהשמטת קרקע דמכירה מיהא איתנהו, ועוד היכי קאמר דבהשמטת כספים איתנהו, דמה ענין שמיטת כספים ביובל, הא בהדיא תניא בספרי בפרשת ראה אנכי (פיסקא קי"ב) דשביעית משמטת כספים ואין יובל משמט כספים, וממעט ליה מוזה דבר השמיטה, שמטה משמטת כספים, ולא יובל. ואית דגרסי, נהי דליתנהו בהני, בהשמטת קרקעות ובשלוח עבדים מיהא איתנהו. סליק פירק ראוהו בית דין בס"ד (רשב"א)

ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש היום מהו כיון דחובה הוא מפיק או דלמא ברכה לאו חובה היא ת"ש דאמר רב אשי כי הוינן בי רב פפי הוה מקדש לן וכי הוה אתי אריסיה מדברא הוה מקדש להו ת"ר לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אלא אם כן אוכל עמהם אבל פורס הוא לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצות ובהלל ובמגילה אף על פי שיצא מוציא:

רש"י ברכת הלחם. של אכילת מצה שמזכרין (לפניו) המוציא: וברכת היין. שמזכרין לפני קידוש: מהו. על אכילת מצה ומקדש ישראל לא היבטי לך דחובה נינהו ומפיק אלא ברכת המוציא וברכת היין מיבעיא לן שאין צרות אלא לפי שהמזכר כריך שיטעום ואי אפשר ליהנות בלא ברכה אי נמי לא טעים איהו אי אפשר ללא יהיב ליה לחד מינייהו למטעם ובעי ברכה מאי: כיון דחובה היא. אכילת מצה חובה עליו וכן קידוש היום חובה עליו ואי אפשר שלא בהגאה והגאה אי אפשר בלא ברכה נמצאת המצוה תלויה בברכת הנאה ומפיק: או דלמא. בברכת ההגאה לאו חובה למצוה אתיא שאף בכל ההגיות היא נהגת: לא יפרוס. ברכת המוציא כדאמרין לעיל שאינה חובה עליהם לא יאכלו ולא יברכו: (רש"י)

תוספות ברכת הלחם. דמצה וברכת היין דקידוש מבעיא ליה דוקא מהו כיון. דלא הנאותן הן: (תוספות)

רשב"א יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו חוקעין שכל לא במדינה. פירוש מדינה אפילו בירושלים. והא דקתני עוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה לאחר התקנה נשנית. ואם האמר מאי שנא מלולב שהיה דוחה את השבת בגבולין בזמן שבית המקדש קיים כדתנן בפרק לולב הגזול (סוכה מא, ב) יום הראשון של חג כל העם מוליכין את לולביהן לבית הכנסת וכל אחד ואחד מכיר את שלו ונוטלו, והנן בפרק לולב וערבה (סוכה מב, ב), יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן להר הבית, ומפרשים להני תרתי מתניהו התם בפרק לולב וערבה (מד, א) הא והא בזמן שבית המקדש קיים ולא קשיא כאן במקדש כאן בגבולין. אלמא בזמן הבית אפילו בגבולין היה ניטל. ויש לומר דלולב ליכא למיגזר כולי האי, דיותר בקיאות בנטילתו מתקיעת שופר שהיא חכמה ואין הכל בקיאות בה, ושמא יוליכנו אלל בקי. ואם האמר אם כן מאי שנא דבשופר התקינו לאחר חורבן ומאי שנא בלולב שאסרוהו בכל מקום. יש לומר משום דשופר עולה זכרון ולא רעו שיהא הדבר בטל לגמרי. כל מלאכת עבודה לא תעשו ביום טוב כתיב. והוה מלי לאיתווי לא תעשה כל מלאכה (שמות כ, י) דכתיב בשבת, דאף בשבת לא נאסר אע"ג ללא כתיב ביה עבודה, דלאו מלאכה היא. יאלת תקיעת שופר ורדיית הפת שחכמה היא ואינה מלאכה. ומיהו מדרבנן אסורין, וכדאמרין בריש פרק קמא דשבת (ג, ב) הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי חיוב חטאת או לא, דאלמא מדרבנן אסירא. וכדתנן נמי בפרק כל כתבי הקודש (שבת קיז, ב) גבי מיכל פת מן התנור, מיכל מזון שלש סעודות וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין. וכן תקיעת שופר אסירא מדרבנן כדמוכח לקמן (לג, א) גבי אין מעכבין את התינוקות מלחוקע ביום טוב. וכן בשלהי כמה מדליקין (שבת לה, ב), ובפרק כיסוי הדם (חולין פד, ב) דקאמר, תקיעת שופר בגבולין חוכית שספיקה דוחה יום טוב ואין ודאה דוחה שבת, ואפילו הכי לא היו אוסרין אלא משום דרבה דאמר שמא יעבירונו. שמא יעבירונו ארבע אמות. הא דלא נקט שמא יוליאו מרשות היחיד לרשות הרבים, משום דהתם אית ליה היכירא טפי. ורש"י ז"ל לא פירש כן בכאן. (רשב"א)

פרק רביעי - יום טוב

מתני' יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב בהמ"ק התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד אמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד: **גמ'** מנה"מ אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר

חנינא כתוב אחד אומר [\[ויקרא כג-כד\]](#) שבתון זכרון תרועה וכתוב אחד אומר [\[במדבר כט-א\]](#) יום תרועה יהיה לכם לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול אמר רבא אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעינן ועוד הא לאו מלאכה היא דאצטריך קרא למעוטי דתנא דבי שמואל [\[במדבר כט-א/ב/לה\]](#)

דף ל

ועם בית דין מאי ועם ב"ד בפני בית דין לאפוקי שלא בפני בית דין דלא מתיב רבא ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה וכו' מאי ועוד זאת אילימא כדקתני זאת מיבעי ליה אלא דירושלים תוקעין יחידין וביבנה אין תוקעין יחידין וביבנה אין תוקעין יחידין והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר כי מסיים שליחא דציבורא תקיעה ביבנה לא שמע איניש קל אוניה מקל תקועיא [דיחידאי] אלא לאו דבירושלים תוקעין בין בזמן ב"ד ובין שלא בזמן ב"ד וביבנה בזמן ב"ד אין שלא בזמן ב"ד לא הא בזמן ב"ד מיהא תוקעין ואפילו שלא בפני ב"ד לא דאילו בירושלים תוקעין בין בפני ב"ד בין שלא בפני בית דין וביבנה בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא איכא דמתני להא דרב הונא אהא דכתיב [\[ויקרא כה-ט\]](#) ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם מלמד שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע אמר רב הונא ועם בית דין מאי ועם ב"ד בזמן ב"ד לאפוקי שלא בזמן ב"ד דלא מתיב רבא תקיעת ראש השנה ויובל דוחה את השבת בגבולין איש וביתו מאי איש וביתו אילימא איש ואשתו איתתא מי מיחייבא והא מצות עשה שהזמן גרמא היא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אלא לאו איש בביתו ואפילו שלא בזמן ב"ד לא לעולם בזמן ב"ד מתיב רב ששת שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות אלא שביובל תוקעין בין בב"ד שקידשו בו את החדש ובין בב"ד שלא קידשו בו את החדש וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע ובר"ה לא היו תוקעין אלא בב"ד שקידשו בו את החדש ואין כל יחיד ויחיד חייב לתקוע מאי אין כל יחיד ויחיד חייב לתקוע אילימא דביובל תוקעין יחידין ובראש השנה אין תוקעין יחידין והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר כי הוה מסיים שליחא דציבורא תקיעתא ביבנה לא שמע איניש קל אוניה מקל תקועיא [דיחידאי] אלא לאו [דאילו] ביובל תוקעין בין בזמן ב"ד בין שלא בזמן ב"ד ובר"ה בזמן ב"ד אין שלא בזמן ב"ד לא קתני מיהא ביובל בין בזמן ב"ד בין שלא בזמן ב"ד לא לעולם בזמן בית דין והכי קתני ביובל בזמן ב"ד תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני ב"ד בר"ה תוקעין בזמן ב"ד ובפני ב"ד איתמר נמי א"ר חייא בר גמלא א"ר יוסי בן שאול אמר רבי אין תוקעין אלא כל זמן שבת דין יושבין בעי ר' זירא נערו לעמוד ולא עמדו מהו ב"ד יושבין בעינן והא איכא או דלמא זמן ב"ד בעינן וליכא תיקו: ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה וכו': רואה פרט ליושבת בנהל שמועת פרט ליושבת בראש ההר קרובה פרט ליושבת חוץ לתחום ויכולה לבוא פרט למפסיק לה נהרא: [\[מתני'](#) בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש תוקעין רבן יוחנן בן זכאי שיחא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש ושיחא יום הנף

כולו אסור: [\[גמ'](#) ומנל דעבידנן זכר למקדש דאמר קרא [\[ירמיה לז-ז\]](#) כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה: ושיחא יום הנף כולו אסור: מ"ט מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח עכשיו נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד לא הוה עומר האיר מזרח התיר השתא דאיכא עומר עומר מתיר דמיבני אימת אילימא דאיבני בשיתסר הרי האיר מזרח התיר אלא דאיבני בחמיסר מחצות היום ולהלן לשתרי דהא תנן הרחוקין מותרין מחצות היום ולהלן לפי שאין ב"ד מתעצלים בו לא נצרכא דאיבני בחמיסר סמוך לשקיעת החמה אי נמי דאיבני בליליא (אמר) רב נחמן בר יצחק רבן יוחנן בן זכאי

[\[רש"י\]](#) ועם בית דין. הוא דתקועין: אלא דאילו בירושלים. תוקעין בשבת יחידיים שאין שגוהי ב"ד והא מילתא חסרה ממתניתין ומיבעי לן לתרועה הכי: בין בזמן בית דין. ע"ש שעות שהיו בית דין יושבין: בין שלא בזמן בית דין. שהלכו לבהיה: איכא דמתני לה וכו'. מאי ועם בית דין (בפני ב"ד) דקאמר רב הונא בזמן ב"ד דהא ליכא לפרושי האי ועם ב"ד בפני ב"ד דהא בכל ארצכם כתיב (ויקרא כה): ובר"ה לא היו תוקעין. כשהלכו להיות בשבת אלא בב"ד הגדול של סנהדרין הגדולה המקדשין את החדש ורבי אליעזר היא: כי מסיים שליחא לציבורא כו'. ואף כו"ט שחל להיות בשבת דלמה נקט יבנה: אלא לאו דאילו ביובל תוקעין. היחודים בין בזמן בית דין כו': לא לעולם בזמן ב"ד. והכי קאמר ביובל כל יחיד ויחיד תוקע בזמן ב"ד אפי' שלא בפני ב"ד ובר"ה בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא: איתמר נמי. כרב הונא: אין תוקעין. יחידיים צוה"כ ביובל אלא בזמן שצ"ד יושבין במקומן והתוקעין תוקעין בכל העיר: נערו לעמוד. נעקרו ממוצאם כדי לעמוד וליבך: מתני' בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה. דכתיב (שם כג) ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ובמדינה יום אחד דכתיב (שם) ולקחתם לכם ביום הראשון: ושיחא יום הגף כולו אסור. יום הגפה עומר כולו אסור לאכול מן החדש ומולדורייחא משהאיר מזרח מותר כדלמדינן במנחות (דף סח). כתוב אחד אומר עד עולם היום הזה וכתוב אחד אומר עד הביאכם וגו' הא כיצד בזמן הבית עומר מתיר ובזמן שאין עומר עולם היום מתיר: גמ' כי אעלה ארוכה לך וגו'. סיפיה דקרא און היא דורש אין לה: מאי טעמא. גזר עליה: דאיבני אימת. שיחא לנו לחוש עכשיו לכך: הרי האיר מזרח התיר. דהא לא היה מנצח: אלא דאיבני בחמיסר. שהיה שהות לקטור במוצאי י"ט ובהלילו במחר כמאוחו: מחצות היום ולהלן לשתרי. השתא ולא לגזור עליה רבן יוחנן אלא עד חלות היום ואי נמי מהרה יבנה ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו מחצות היום ולהלן השתא נמי ניכול שפיר אכלי ופירי' הרחוקים מיבוסלים שלא ראו הקרבתו יג להם לסמוך דוליא קרב כבר דלמחר מר הרחוקין היו מותרין בזמן הבית מחצות היום ולהלן כו': לא כריכא דאיבני סמוך לשקיעת החמה דחמיסר אי נמי דאיבני בלילה. רבן יוחנן חושש לשמא יבנה לשקיעת החמה או כליל ששה עשר בחצי הלילה או סמוך לבקרו שלא יחא שהות לקטוריה והבהובו באבוב של קלאון ועיניתו והקרבתו עד חלות ואי הוה רגילי למיכל חדש מחצות היום בזמן הזה אחי למיכל נמי הואו יומא הכי ועבדי אסורא ואם תאמר היכי משכחת לה דאיבני בחמיסר ב"ט ודאיבני בליליא והא קיימא לן במסכת שבעות (דף טו) דאין בנין בהמ"ק לא ב"ט ולא בלילה הני מילי בנין בידי אדם אבל בנין העתיד לבא בידי שמים הוא: (רש"י)

[\[תוספות\]](#) וביבנה בפני בית דין אין שלא בפני ב"ד לא. והא דלא שמע איניש קל אוניה מקל תקיעה דיחידאי היינו שהיו באין לתקוע בפני בית דין שלא שמעו תקיעת בית דין דאיתן שיצאו אסור להם לחזור ולתקוע דיש איסור שבות בדבר לתקוע בחנם בשבת: . לא לעולם בזמן בית דין. תימה דמכל מקום קשיא ללישנא דרב הונא לא אמר אלא בפני בית דין והכא קתני איש בביתו וי"ל שיפרש דהא דקתני בגבולין איש בביתו איובל קאי ולא אראש השנה ומיהו אי גריס בגבולין בלא וי"ל ולא גריס לא ובגבולין לא יתכן לומר כן ושמה יפרש דהאי בגבולין איירי בירושלים דוקא ומיהו מבבל ארצכם (ויקרא כה) בכל מקום שבארץ ישראל איירי: אין תוקעין אלא בזמן שב"ד יושבין. פי' בקונטרס ביובל ונראה שאף בר"ה אתא לאשמועינן דאפי' בפני ב"ד אין תוקעין אלא כל זמן שיושבין: (תוספות)

[\[רשב"א\]](#) לא דאלו בירושלים תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין וכו'. קשיא לי, ורבא גופיה מאי טעמא לא הוה מפרש לה הכין ולא תיקשי ליה מילי. ונראה משום דקתני וביבנה לא היו תוקעין אלא בבית דין בלבד, ואם איתא דלידך נמי שלא היו תוקעין אלא בפני בית דין היינו הא, ואהדר ליה דהא דקתני בסופא וביבנה לא היו תוקעין אלא בבית דין דתרווייהו קאי, כלומר, יהיה יהיה ירושלים על יבנה שבירושלים תוקעין שלא בפני בית דין, ולא עוד אלא עוד יהיה יהיה, שאפילו בסמוכות לה קרואות ושומעות תוקעות לעצמן, וביבנה לא היו תוקעין אלא בפני בית דין בלבד. אי נמי יש לומר, דרבא, ההיא דרב יצחק בר יוסף הוה דחיק ליה, דלחיה סבר דכל חד חד היה תקע בדוכתיה ושלא בפני בית דין. וזה נראה לי עיקר. הא דלקשינן: מאי און כל יחיד ויחיד חייב לתקוע אי לימא דביובל תוקעין יחידיים וכו' והא אמר ר' נחמן בר יצחק וכו'. תמיחא לי מאי קשיא ליה לימא

ביום ולמחר נמי אם מביאה מבעיא לן התם (דף יב.) אם טעונין שירה דאיבעיא להו נסכין הבאים בפני עצמן כלומר שהביא קרבן צבור היום ונסכין למחר טעונין שירה או אינו טעונין שירה ולא איפשוט והא דאמר ר"מ התם (דף יא.) דשיר מעכב הקרבן היינו בנסכים הבאין עם הזבח שקרבו בשעת שחיתת הזבח דאין קרבין אלא ביום כדאמרינן בפ' שני דתמורה (דף יד.) ואתון טעונין שירה ואפי' אם תמצו לומר דבאין בפני עצמן טעונין שירה מ"מ טוב שיביאם עם הזבח כדי שיאמרו אאכילה ושתייה כדאמר התם בערכין (דף יב.) או דלמא אאכילה ושתייה אמרה אשתיה לחודיה לא אמרה וההיא דמביא אדם זבחו היום ונסכו מכאן עד י' ימים משמע דלכתחלה יכול לעשות כן הני מילי בקרבן יחיד דאין טעון שירה דאין אומרים שירה אלא על קרבן צבור הקבוע להם זמן כדמוכח התם בערכין (דף יא.): (תוספות)

רשב"ח ונהלקהו היום בשיר. אבל תהול קרבן מוסף לא קא חשיב, דאחר קבא הקריבוהו, דלע"ג דדקשין (פסחים נה, ב) עליה (ויקרא ו, ה), עליה השלם כל הקרבנות טולן, כלומר שאין דבר קרב אחר המיד של בין הערבים, אפילו הכי אע"ג דהאי עליה השלם כל הקרבנות טולן הוא עשה, אחי עשה דמוסף זהו עשה דרבים והאי לה, ובענין דאמרינן בגיטין פרק השולח (לה, ב) גבי משחרר עבדו עובר בעשה, ואמרינן התם דר' אליעזר הכר לבית הכנסת ולא מאלא שם עשה ושחרר עבדו והשלימו לעשה, ואמרינן עלה דלע"ג דהמשחרר עבדו עובר בעשה אפילו הכי מלוה דרבים שאני. וכי קא פיק אלו מגלחין (מועד קטן יד, ב) אמרינן גבי אכלוה, אי אכלוה דמעיקרא אחי עשה דרבים והאי עשה דחיד. ואם האמר מכל מקום למה נהלקהו בשיר ימתינו מלהביא נסכים עד למחר ולא יטורכו לומר שירה היום עד למחר, דהא קיימא לן שאין אומרים שירה אלא על היון כדליתא בפרק שני דערכין (י"א, א), ויכולין הן גם כן להביא המיד ולהמתין מלהביא נסכים עד למחר, כדאמרינן במנחות בפרק הקומץ זוטא (טו, ב) מביא אדם זבחו היום ונסכו מכאן ועד עשרה ימים, ובפרק שני דתמורה (יד, א) נמי אמרינן, מנחתם ונסכיהם אפילו בלילה מנחתם ונסכיהם אפילו למחר. ויש לומר שאם כן לא היו אומרים שירה כלל, דליתו בלילה אנו זמן שירה כדאמרינן בערכין בפרק שני (י"א, א) מה כפרה ביום אף שירה ביום, ולמחר נמי בעיא היא התם (י"ב, א) ולא איפשיטא, דליתעילא לכו התם נסכים הבאין בפני עצמן טעונים שירה או אין טעונין שירה, ולא איפשיטא. ואפילו למחר דאמר טעונין שירה ניהא טפי להביא הנסכים עם הזבח, וכדלדקשין התם בערכין אמרו שירה אאכילה ושתייה, ואמרי התם אשתיה לחודיה אמרינן או אאכילה ושתייה אמרינן אשתיה לחודיה לא אמרינן. ועוד דלכתחלה משמע שהיא כריד להביא נסכים עם הזבח, והוא דמביא אדם זבחו היום ונסכים מכאן ועד עשרה ימים, היא בקרבן יחיד דאין טעון שירה, לפי שאין אומרים אלא בקרבן צבור הקבוע לו זמן, כדמוכח התם בערכין (י"א, ב). (רשב"ח)

דף לא - א

שאני התם דשירה דיומיה היא תניא רבי יהודה אומר משום ר"ע בראשון מה היו אומרים **[תהילים כד-א]** לה' הארץ ומלואה על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו בשני מה היו אומרים **[תהילים מב-ב]** גדול ה' ומהולל מאד על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן בשלישי היו אומרים **[תהילים פב-א]** אלהים נצב בעדת אל על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו ברביעי היו אומרים **[תהילים צד-א]** אל נקמות ה' על שם שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן בחמישי היו אומרים **[תהילים פא-ב]** הרנינו לאלהים עוזנו על שם שברא עופות ודגים לשבח לשמו בששי היו אומרים **[תהילים צג-א]** ה' מלך גאות לבש על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהן בשביעי היו אומרים **[תהילים צב-א]** מזמור שיר ליום השבת ליום שכולו שבת א"ר נחמיה מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו אלא בראשון שקנה והקנה ושליט בעולמו בשני שחילק מעשיו ומלך עליהם בשלישי שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו ברביעי שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן בחמישי שברא עופות ודגים לשבח לשמו בששי שגמר מלאכתו ומלך עליהם בשביעי על שם ששבת ומקיפליג בדרב קטינא דאמר רב קטינא שיתא אלפי שני הוה עלמא וחד חרוב שנאמר **[ישעיה ב-א יז]**

דף לב - ב

ומיבנה לאושא ומאושא ליבנה ומיבנה לאושא ומאושא לשפרעם ומשפרעם לבית שערים ומבית שערים לצפורי ומצפורי לטבריא וטבריא עמוקה מכולן שנאמר **[ישעיה כט-ד]** ושפלת מארץ תדברי רבי אלעזר אומר שש גלות שנאמר **[ישעיה כו-ה]** כי השח יושבי מרום קריה נשגבה ישפילנה ישפילנה עד ארץ יגיענה עד עפר א"ר יוחנן ומשם עתידין ליגאל שנאמר **[ישעיה נב-ב]** התנערי מעפר קומי שבי: **מתני'** אמר ר' יהושע בן קרחה ועוד זאת התקין רבן יוחנן בן זכאי שאפילו ראש בית דין בכל מקום שלא יהו העדים הולכין אלא למקום הוועד: **גמ'** ההיא איתתא דאזמנוה לדינא קמיה דאמימר בנהרדעי אזל אמימר למחוזא ולא אזלה בתריה כתב פתיחא עילויה אמר ליה רב אשי לאמימר והא אנן תנן אפילו ראש בית דין בכל מקום שלא יהו העדים הולכין אלא למקום הוועד א"ל הני'מ לענין עדות החדש דא"כ נמצאת מכשילן לעתיד לבא אבל הכא **[משלי כב-ז]** עבד לוח לאיש מלוה ת"ר אין כהנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן וזו אחד מתשע תקנות שהתקין ריב"ז? שית דהאי פירקא וחדא דפירקא קמא ואידך דתני' גר שנתגייר בזמן הזה צריך שיפריש רובע לקינו אמר רשב"א כבר נמנה עליה רבן יוחנן וביטלה מפני התקלה ואידך פלוגתא דרב פפא ורב נחמן בר יצחק רב פפא אמר כרם רבעי רבי נחמן בר יצחק אמר לשון של זהורית רב פפא אמר כרם רבעי רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום לכל צד וזו היא תחומה אילת מן (הצפון) ועקרבת מן (הדרום) לוד מן המערב וירדן מן המזרח ואמר עולא ואיתימא רבה בר עולא א"ר יוחנן מה טעם כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות ותניא כרם רבעי היה לו לרבי אליעזר במזרח לוד בצד כפר טבי וביקש ר' אליעזר להפקירו לעניים אמרו לו תלמידיו רבי כבר נמנו חבריך עליו והתירוהו מאן חבריך רבן יוחנן בן זכאי רב נחמן בר יצחק אמר לשון של זהורית דתניא בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח אולם מבחוץ הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין התקינו שיהו קושרין אותו על פתח אולם מבפנים ועדיין היו מציצין ורואין הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין התקינו שיהו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו של שעיר המשתלח רב נחמן בר יצחק מאי טעמא לא אמר כרם פפא אמר לך אי סלקא דעתך רבן יוחנן בן זכאי חבריך דרבי אליעזר מי הוה רבו הוה ואידך כיון דתלמידים הוה לאו אורח ארעא למימרא ליה לרביה רבך ורב פפא מאי טעמא לא אמר כרם נחמן בר יצחק אמר לך אי ס'ד רבן יוחנן בן זכאי בימי רבן יוחנן בן זכאי מי הוה לשון של זהורית והתניא כל שנותיו של רבן יוחנן בן זכאי מאה ועשרים שנה מ' שנה עסק בפרקמטיא מ' שנה למד מ' שנה לימד ותניא מ' שנה קודם שנחרב הבית לא היה לשון של זהורית מלבין אלא מאדים ותנן משחרב הבית התקין רבן יוחנן בן זכאי ואידך אותם ארבעים שנה דלמד תלמיד יושב לפני רבו הוה ואמר מילתא ואסתבר טעמיה

רש"י ומיבנה לאשחא. כשהיה הגשמי דר בו כיון שהיתה סנהדרין עמו וכשמסתלק הוא או בנו למקום אחר גולה הישיבה אחריו יבנה בימי רבן יוחנן אשחא בימי רבן גמליאל וחזרו מאשחא ליבנה ובימי רבן שמעון בנו חזרו כדתיא להמן בפרקין (דף לב.) וכשקידשו בית דין כו': בית שערים וליפורי וליפורי וטבריא כולן בימי רבי האו כדלמרי' (סנהדרין דף לב.) אחרי רבי לבית שערים ושוכו כשהלה הליכיהו וליפורי כדלמרינו ככחוצות (דף קג.) וטבריא היה בימי אנטונינוס: וטבריא עמוקה מכוון. שפלים היו אז מכל המסעות שגבו: שש גלות. השח חלה ויפילה תרי יפילה חלה עד ארץ ארבע יגיענה חמשה עד עפר שש דמתי למימר יפילה עד ארץ ולעפר: מהני' אמר רבי יהושע בן קרחה כו' שפילו ראש בית דין בכל מקום. שנלך לפרוש ממקום הועד למקום אחר שהרי עיקר החדש תלוי בו כדלמרי בפרקין דלעיל (דף כד.) ראש ב"ד אומר מקודש ויפילו מקראי: לא יהו. אריכין עדי החדש להלך אחריו: אלא למקום הועד. של ישיבה ולכו וסנהדרין יקדשוהו בלא ראש ב"ד: גמ' פתיחה. שטר שמתא: ד"ב. אם אהה מטריחין: אין הכהנים ראין לעלות בסנדליהן לדוכן. שנסאין כפיהן ובמסכת סוטה מפרש טעמא בפרק ואלו נאמרין (דף מ.): שיה דהאי פירחא. חלה האי וחמש דמתני' התקין שיהו חוקעין ושיאם לוכך ניטל שצעה ושיאם יום הגף כולו אסור ושיהו מקבלין כל היום ושלח יהו עדים הולכין אלא למקום הועד: וחלה דפירחא קמא. (דף קא.) שלא יהו מחללין אלא על ניסן וחשתי בלבו: אריכין שפירש רובע לקיטו. רובע שקל דהיינו חצי דינר והן דמי קון כדלמרי (כריתות דף ה.) עמדו קינין בו ביום כדבעתו שהגרי חייב בקרבן כדתיא (שם דף ט.) ככס כגרי יהיה כדכחוכים מה אכחוכים לא נכנסו לבית אלא במילה וטבריא והלאת דמים והלאת דמים דכתיב ויקח משה את הדם וזרוק וגו' ואין הזאה בלא טבילה והלאת דמים דכתיב וחי הדם זרק על המזבח אף הם לא יכנסו אלא במילה וטבריא והלאת דמים כו' במסכת כריתות כדלמרי פרק ארבעה מחוכרי כפרה (שם) מסיק מילחא דמגי ליה בעולת העוף הלכו פירסי רובע לקיטו שמה יבנה בית המקדש בימיו ויקריבו: מפני התקלה. דלמא חתי ללחהגוי מניה: היה עולה ליורשלים. הפירות עלמן אע"ג דמן התורה בין מעשר שני בין כרם רבעו נפלים ומתחללים כפסועיה אחת חוץ לחומה רבין גזר בכל מהלך של יום אחד שיעלום ויחללושם קם כדי לעטר שקוי ירושלים: במזרח לוד. היינו בין לוד ליורשלים שהיו ירושלים למזרחיה של לוד היא: להפיקו לעניים. שיקראו קם פירות ויחללושם קם שהיה עליו טורח להעלותו: והתירוהו. לפדוקן ולהעלות הדמים לכיון דהרבה ירושלים לך חשו לה חכמים לעטרה מעתה: מי הוה לשון של זהוית מלכין. גימטו שהיה רבן יוחנן מורה הרולות ומתקן תקנות: ותנן משחרב בהמ"ק התקין. תקנות אלמלא לאחר החורבן היה שנה אה שחם וכיון דלרבעים שנה קודם חורבן לא הלכין הלשון ביום הכפורים נמאל של הלכין בתוך שנתו האחרונים שלמדי בהם לאחרים ותקן תקנות: (כ"ש")

תוספות רובע לקיטו. פי' בקונטרס רובע שקל דהיינו חצי דינר וכן משמע לכאורה ביומא בפ' הוציאו לו (דף נה : ושם) דאורחא דמילתא הכי הוי דקאמר ונסקול ארבע זוזי ונשדי בנהרא והיינו ארבע זוזי פשיטי חצי דינר צורי דינר מדינה אחד משמונה בדינר צורי ומיהו בפ' שני דכריתות (דף י : ושם) מוכח בהדיא דהוי רובע דינר על ההיא דעמדו קנים ברבעתים דחס רחמנא עליה דדלות ולא מיייתי אלא חד משיתסר בעשירות דהיינו כבש בסלע וסלע ארבע דינרי הרי דאחד משש עשרה הוא רובע דינר והא דנקט ביומא ארבע זוזי נקט לפי היוקר שרגילין להתייקר פעמים עד כך : [וע"פ בתוס' מנחות קז : ד"ה כבש] : וביקש ר"א להפקירו לעניים. בפ"ב דשבועות (דף טז. ושם) מספקא לן בר"א אי סבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה כו' או לא קדשה ומהכא לא מצינו למיפשט מידי דהוצרך להעלותו משום דהוי דבר שבמנין כדלמרינו בפ' קמא דביצה (דף ה : ושם) וא"ת ואם לא קדשה מה היו מרויחים עניים הרי לא יוכלו לאכול בירושלים אם בטלה קדושתה ויש לומר דיכולין לחלל שוה מנה על שוה פרוטה כדלמרינו (ב"מ דף נו.) הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ואע"ג דבפרק הזהב (שם) פליגי בשחללו אי דיעבד או לכתחילה הא מסקינן בסוף המקדש שדהו (ערכין דף כט.) דבזמן הזה אפילו לכתחילה ומיהו אין ראיה מהקדש למעשר שני וכרם רבעי דפ' התקבל (גיטין דף סה.) גבי מערימינן על מעשר שני דמשני הכא במאי עסקינן במעשר שני בזמן הזה דרבנן ופריך ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא הוה לי' לאקשוויי ממעשר שני בזמן הזה מה הערמה צריך והלא על שוה פרוטה יכול לחלל הכל כדן וחומש ומיהו בהלכות גדולות ובשאלות דרב אחאי פסקו דבמעשר שני ובכרם רבעי יכול לחלל שוה מנה על שוה פרוטה וההיא דהתקבל שפיר הוה מצי פריך עלה : (תוספות)

רש"י אמר ר' יהושע בן קרחה עוד זאת התקין רבן יוחנן בן זכאי שפילו ראש בית דין בכל מקום שלא ילכו העדים אלא למקום הועד. ירושלמי: כיני מהניחא למקום הועד של חדש. ובקס' ר' אליעזר להפקירו לעניים. ואם תאמר בפרק שני דשבוטות (טז.) ח' דמספקא לן ב'ר' אליעזר ח' סבידא ליה קדושה ראשונה קדשה לכשתה ולא קדשה לעתיד ללא ח' ללא. אמאי לא פסיק מהא דקדשה לעתיד סבידא ליה, דלוי לא תימא הכין כי הפקרה לעניים מאי קא מתנה להו לעניים, והלא איני יוכלין לחללן לפנים מחומת ירושלים שהרי עטלה קדושה. ויש לומר דנקט מניה שהיו יוכלין לחלל כל הפירות על שוה פרוטה, וכדשמואל דלמר (ב"מ נו, ח) הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל. ואע"ג דבפרק הזהב (שם) פליגי בשחללו אי דיעבד או לכתחילה הא מסקינן בסוף המקדש שדהו (ערכין דף כט.) דבזמן הזה אפילו לכתחילה ומיהו אין ראיה מהקדש למעשר שני וכרם רבעי דפ' התקבל (גיטין דף סה.) גבי מערימינן על מעשר שני דמשני הכא יהיב (שם) פליגי בשחללו אי דיעבד או שפילו לכתחילה. הא אסיקנא בערכין פירח המקדש שדהו (כט, ח) דבזמן הזה אפילו לכתחילה נמי. (רש"י ח')

א - לב דף

וקביעה רביה בשמיה: **מתני'** סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכויות עמהן ואינו תוקע קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים דברי ר' יוחנן בן נורי אמר לו ר"ע אם אינו תוקע למלכויות למה הוא מזכיר אלא אומר אבות וגבורות וקדושת השם

וכולל מלכויות עם קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים: **גמ'** אמר לו ר"ע אם אינו תוקע למלכויות למה

הוא מזכיר למה הוא מזכיר רחמנא אמר אידכר אלא למה עשר לימא תשע דהואיל ואשתני אשתני תנו רבנן מנין שאומרים אבות שנאמר **[תהילים כט-א]** הבו לה' בני אלים ומנין שאומרים גבורות שנאמר הבו לה' כבוד ועוז ומנין שאומרים קדושות שנאמר הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש ומנין שאומרים מלכויות זכרונות ושופרות ר"א אומר דכתיב **[ויקרא כג-ד]** שבתון זכרון תרועה מקרא קדש שבתון זה קדושת היום זכרון אלו זכרונות תרועה אלו שופרות מקרא קדש קדשהו בעשיית מלאכה אמר לו רבי עקיבא מפני מה לא נאמר שבתון שבות שבו פתח הכתוב תחילה אלא שבתון קדשהו בעשיית מלאכה זכרון אלו זכרונות תרועה אלו שופרות מקרא קדש זו קדושת היום מנין שאומרים מלכויות תניא רבי אומר **[ויקרא כג-כב]**

דבינימין רעיא דפרק כילד מצרכין (מ, ב). ועדיין אינו מחווה, דלוינה בבקי פליגי. ונריך עיון. ואסיקנא: [משום] דלוישי. כלומר, דנפשי ברכות ואין הכל בקיאות בהן, ואי נמי דיטעה בהן ואפילו בבקיותן. ודכותה בשמעתא תמייתא לנדריים (ב, ב) הלין משום דלוישו מפשח הויא דפתח ביה ברישא. ומכאן נראה שאין הלכה כר"ג אלא במוספין דראש השנה ויום הכפורים של יובל לזיבא תשע, הא בהפלת השחר ואי נמי בשאר יומי דכפורי דלאו יובל לזיבא אלא שבע, כל יחוד ויחוד חייב כבשאר ימות השנה. ותמהני למקאת הגאונים ז"ל שראוי שפרשו, בהלין תשע של ראש השנה ושבע של יום הכפורים. ואינו אלא ביום הכפורים של יובל הדברים אמורים, ובהדיא גרסונו בירושלמי (סוף פירקין) ר' זעירא ורב חסדא הוי יחידו חנון באילין תקיעתא מן דלון אהא לזיבא קס ר' חסדא אמר ליה ר' זעירא ולא כבר מלנין אמר מלני וחדר מלני ליה דנחתינן מערבא להכא אמרינן בשם ר' יוחנן הלכה כרבן גמליאל באילין תקיעתא, והביאו הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו, דאלמא בשבע של יום הכפורים לא. וחו שמעינן מינה בהדיא דאפילו לר' זעירא דסבירא ליה כר"ג באילין תקיעתא ולא מלנין לזיבא דמוספי אפילו הכי קא מלני תפלת השחר, וכדכתיבנא. כך נראה לי. לא פטר ר"ג אלא עם שבשעות דלניסוי. פירוש: לא פטר אותן של בית הכנסת שלא שמעו סדר ברכות מפי שליח עבור אלא אותן שבשעות, אבל עם שבעיר דלא חניסו ולא אחי לבי כנישתא לא מפיק להו שליחא לזיבורא. ומכל מקום אותן שהן בבית הכנסת פטר כיון דשמעו מפי שליח עבור, וכדאמרו ליה לרבן גמליאל לדבריה מפי מה עבור מהפלין, דאלמא לדברי רבן גמליאל אין עבור ריכיון להפלת כלל אלא כדי שיעדי שליח עבור את תפלתו. ומכל מקום אילו ראו להפלת לעצמן בבית הכנסת איבא מרבוותא דאמרי דלא מהפלין אלא שבע, אבל כשמפלין בינם לבין עצמן שלא בחבר עיר מהפלין תשע. וכהו שלא רבינו האי גאון ז"ל בתשובה, והרבה מן הגאונים ז"ל הסכימו בדבר זה כפי מה שכתוב בהלכות ה"ר יצחק אבן גיאת ז"ל, דבין יחיד בין שליח עבור לעולם אין מהפלין שבע בתפלת המוספין אלא תשע. וכן אורה רב שמואל הלוי ז"ל שקיבל מרביותיו ז"ל, ויש להם על מה שיסמוכו, דהא מתניחין דקתי כשם ששליח עבור חייב כן כל יחוד ויחוד חייב אתשע ברכות קאי, ורבן גמליאל אומר שליח עבור מוטיא ידי חובתו ואמרו לו לרבן גמליאל לדבריה מפי מה עבור מהפלין אמר להם כדי להסדיר שליח עבור את תפלתו, ואילו היה הזיבור מהפלין שבע לבד היאך יסדיר שליח עבור תשע שיש בהם שלש ארוכות בשעה שהזיבור מהפלין שבע שהן קצרות. ולא ירדתי לכוף דעתם בראיה זו, ואלרבה מינה משמע דלון הזיבור מהפלין אלא שבע ולא תשע, דהא שליח עבור יורד להזיבא את הבקיות, ואם איתא דלוינה מהפלין תשע וכבר יאמר, לזיבא נמי למה שליח עבור יורד לפני החיבה. ויש לומר להזיבא מקאת הבקיות אם לא התפללו, ולהזיבא עם שבשעות דאע"פ דלא אתו לבי כנישתא דשליח עבור מוטיאן אע"פ שלא התפללו. ועוד הביא רביה, דאם איתא רבנו גופיהו מאי מקשו ליה מפני מה עבור מהפלין והלא תפלתו אינה תפלת שליח עבור, ונריכין עדיין לתפלת שליח עבור להזיבאן ידי תשע. ובזו נראה לי שלא אמרו ביחוד שבע אלא להקל, כיון ששליח עבור מוטיאן, ואם כן למה עבור מהפלין אפילו שבע שהרי שליח עבור מוטיאן בדעדיפי מינייהו. ועוד הביאו רביה מרבן גמליאל עצמו, שהקשה לדבריהם מפני מה שליח עבור יורד לפני החיבה, ואם איתא מאי קושיא, כדי להזיבאן ידי תשע שהם לא התפללו אלא שבע. וגם בזו יש לומר דלדבריהם דרבנן קאמר להו, דלרבנן כיון שאין שליח עבור מוטיא את הבקי אף החיידים לזיבאן להפלת לעצמן תשע, וכדקתני מתניחין כשם ששליח עבור חייב כך כל יחוד ויחוד חייב. ומן הטענה הזאת נראה לי שאין להביא רביה מדאמר מאי שנא הני, כלומר, דפסקונו בהו כר"ג איולימא משום דנפשי בהו קראי דמלכות זכרונות וסופרות, ואסיקנא אלא משום דלוישו, כלומר, שבכחותיהן ארוכות, דשמעת מינה לכאורה שכל יחוד ויחוד חייב בהן אלא שהקלו שזיבאם שליח עבור בהן כדי שזל יוצאו להשגשג בהן מתוך שהן ארוכות, והלכך כל שהן מסדירן לעצמם מהפלין תשע ולא שבע. אלא שיש לי לומר, דכל אשה מנריך את החיידים להפלת לעצמן ואין שליח עבור מוטיאן אותן אף הן מהפלין תשע, כיון שהן עצמן ריכיון להפלת ואין שליח עבור מוטיאן דאם כן ידי תשע לא יאמר, ולעולם אין שליח עבור יורד לפני החיבה ומתפלל אלא מה שהיא כריך להזיבא ידי חובת החיידים, והיינו נמי קא אהדרו ליה רבנו לרבן גמליאל כדי להזיבא את שאינו בהן, אלא ודאי לרבנן דאמרי אין שליח עבור מוטיא את הבקי ריכיון הן להתפלל תשע, והיינו דקאמרי מאי שנא הני דלא פסקונו בהו כרבנן משום דלוישו, כלומר, לכשתמצא לומר הלכה כרבנן אף בהני כריך הוא כל יחוד ויחוד להתפלל לעצמן, ואם אהה מנריכין לומר תשע אחי לאשתבשי בהו. ומכל מקום עפי משמע הכין שאין שליח עבור יורד ומתפלל אלא במה שהחיידים מהפלין לעצמן, וכן עמא דבר. סליק פסק יום טוב של ראש השנה, וסליקא מסכתא ברחמי אלהא דשמיא (רש"ב א')

